

Nr 171

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag angående ändring i lagen den 17 juni 1948 (nr 433) om försäkringsrörelse; given Stockholms slott den 19 maj 1961.

Under återopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed jämlikt § 87 regeringsformen föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag angående ändring i lagen den 17 juni 1948 (nr 433) om försäkringsrörelse.

GUSTAF ADOLF

Gunnar Lange

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen framlägges förslag till vissa ändringar i lagen om försäkringsrörelse, betingade av utvecklingen på försäkringsområdet under nuvarande lagstiftning. Det framlagda lagförslaget innefattar också ändringar, som ger ökat utrymme för ett rationellt utnyttjande av försäkringsbolagens kapacitet och innebär förenklingar av nu gällande ordning i flera hänseenden.

Bl. a. föreslås en uppmjukning av det nuvarande villkorlösa förbudet för försäkringsbolag att driva annan rörelse än försäkringsrörelse. På livförsäkringsområdet öppnas möjlighet för försäkringsbolag att efter dispens driva s. k. kort livförsäkring av riskkaraktär — bl. a. grupplivförsäkring — enligt enklare former. Vidare underlättas förening av livförsäkring och annan personförsäkring i samma bolag. Beträffande livförsäkringsrörelse föreslås även förenkling av nu gällande fondsystem.

I fråga om gränsdragningen mellan s. k. kort och lång sjuk- och olycksfallsförsäkring anpassas reglerna till rådande praxis på området.

Förslaget innehåller också nyheter som syftar till administrativa förenklingar bl. a. i fråga om behandlingen av koncessionsärenden och registreringsärenden. Enligt förslaget kommer ärenden om nybildning av försäkringsbolag — liksom viktigare ärenden om ändring av bolagsordning och försäkringstekniska grunder — alltjämt att avgöras av Kungl. Maj:t men

avgörandet av åtskilliga ärenden av mera rutinbetonad karaktär överflyttas från Kungl. Maj:t till försäkringsinspektionen.

Beträffande tillsynsverksamheten bygger förslaget på hittillsvarande principer. Försäkringsinspektionens nuvarande befogenheter att infordra uppgifter för tillsynsverksamheten och att företaga inspektioner utsträcker till att omfatta även tarifföreningar och liknande organ som biträder försäkringsbolagen vid rörelsens bedrivande.

Med hänsyn till internationella samarbetssträvanden föreslås — i överensstämmelse med aktiebolagslagens regler — att möjlighet öppnas att efter särskild dispens låta annan person än här i riket bosatt svensk medborgare få ställning av bl. a. styrelseledamot, verkställande direktör eller revisor i försäkringsbolag.

I propositionen behandlas även frågor om förenkling av branschspecifikationen i bolagsordningar, återbäring, försäkringstagarintressets representation i försäkringsbolagen och upplysningsverksamhet på försäkringsområdet.

Författningsändringarna föreslås, med vissa modifikationer, träda i kraft den 1 januari 1962.

Förslag
till
Lag
angående ändring i lagen den 17 juni 1948 (nr 433) om
försäkringsrörelse

Härigenom förordnas, *dels* att 1 och 2 §§, 4 § 2 och 3 mom., 6, 9, 29, 31, 47 och 52 §§, 59 § 2 mom., 60 §, 61 § 1 mom., 72, 81 och 90 §§, 93 § 3 mom., 94 § 1 mom., 99 §, 100 § 1 mom., 130, 133, 142, 158 och 163 §§, 166 § 2 och 3 mom., 170, 173, 191, 197 och 199 §§, 204 § 3 mom., 227, 231, 237, 251, 253, 259, 270 och 272—274 §§, 276 § 1 mom., 277 och 281 §§, 282 § 1 mom., 287 §, 295 § 2 mom., 303 §, 304 § 2 mom., 305, 306, 315 och 327—329 §§, 332 § 2 mom., 334 § 1 mom., 336, 341, 345 och 348 §§ lagen den 17 juni 1948 om försäkringsrörelse¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives, *dels ock* att i lagen skola införas två nya paragrafer, betecknade 287 a och 329 a §§, av den lydelse nedan angives.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

1 §.

Försäkringsrörelse må, där ej annat följer av vad i lag eller författning är stadgat, drivas endast av *försäkringsaktiebolag* eller *ömsesidigt försäkringsbolag*, som därtill erhållit *Konungens tillåtelse* (koncession).

Försäkringsrörelse må, där ej annat följer av vad i lag eller författning är stadgat, drivas endast av *försäkringsaktiebolag* eller *ömsesidigt försäkringsbolag*, som därtill erhållit *tillstånd* (koncession).

Om utländsk — — — — — stadgas särskilt.

2 §.

Försäkringsbolag må icke driva annan rörelse än försäkringsrörelse.

1 mom. Försäkringsbolag må icke driva annan rörelse än försäkringsrörelse, med mindre särskilda skäl äro därtill.

Med livförsäkringsrörelse må ej förenas försäkringsrörelse av annat slag, med mindre särskilda skäl äro därtill.

2 mom. Med livförsäkringsrörelse må ej förenas försäkringsrörelse som avser annat än personförsäkring, med mindre särskilda skäl äro därtill.

Vad nedan i denna lag särskilt stadgas angående livförsäkring skall äga motsvarande tillämpning i fråga om annan personförsäkring, som meddelas för livstid eller för längre tid än tio år.

Vad nedan i denna lag särskilt stadgas angående livförsäkring skall äga motsvarande tillämpning i fråga om personförsäkring av annat slag. I fråga om sådan försäkring, meddelad för en tid av längst fem år eller

¹ Senaste lydelse av 282 och 345 §§, se SFS 1950: 320.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

mot premie, som är beräknad och bestämd för längst fem år i sänder, må rörelsen dock drivas utan tillämpning av de särskilda bestämmelserna angående livförsäkring.

4 §.

2 mom. Å beslut om ändring av stadfäst bolagsordning eller stadfästa grunder skall ock sökas Konungens stadfästelse. Avser ändringen utvidgning av bolagets rörelse till ny försäkringsgren eller nytt verksamhetsområde eller avser ändringen en väsentlig omläggning av rörelsen skall vad om koncession för nytt bolag är stadgat äga motsvarande tillämpning.

Konungen må uppdraga åt försäkringsinspektionen att i Konungens ställe meddela stadfästelse å ändringsbeslut i annat fall än i första stycket andra punkten sägs.

3 mom. Ansökan om — — — till försäkringsinspektionen.

Avser ansökningen — — — meddelanden (stiftarombud).

Ansökan om ändring av stadfäst bolagsordning eller stadfästa grunder skall, sedan beslut om ändringen fattats, göras av styrelsen eller verkställande direktören. Vid ansökningen skall fogas *enligt 341 § andra stycket bestyrkt* avskrift av protokoll som förts i ärendet.

2 mom. Å beslut om ändring av stadfäst bolagsordning eller stadfästa grunder skall ock sökas Konungens stadfästelse. *I Konungens ställe äger försäkringsinspektionen besluta i sådant ärende, därest det icke är av principiell betydelse eller eljest av synnerlig vikt.*

Avser ändringen utvidgning av bolagets rörelse till ny försäkringsgren eller nytt verksamhetsområde eller avser ändringen en väsentlig omläggning av rörelsen, skall *vid prövningen, huruvida stadfästelse må meddelas*, vad om koncession för nytt bolag är stadgat äga motsvarande tillämpning.

Ansökan om ändring av stadfäst bolagsordning eller stadfästa grunder skall, sedan beslut om ändringen fattats, göras av styrelsen eller verkställande direktören. Vid ansökningen skall fogas avskrift av protokoll som förts i ärendet.

6 §.

Bolagsordning för försäkringsaktiebolag skall angiva:

1. bolagets firma; — — — vara vidtagna;

11. de grunder, enligt vilka skall förfogas över uppkommen vinst, med särskilt angivande i fråga om livförsäkringsrörelse i vad mån avsättning skall ske till *regleringsfond*; samt

12. beträffande annan försäkring än livförsäkring *regler för begränsning av den ansvarighet bolaget må utan återförsäkring ikläda sig på en och samma risk.*

Antalet styrelseledamöter — — — antalet anges.

Bolagsordning för försäkringsaktiebolag skall angiva:

1. bolagets firma; — — — vara vidtagna;

11. de grunder, enligt vilka skall förfogas över uppkommen vinst, med särskilt angivande i fråga om livförsäkringsrörelse i vad mån avsättning skall ske till *återbäringsfond*; samt

12. beträffande annan försäkring än livförsäkring *i vad mån bolaget är skyldigt att teckna återförsäkring.*

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

9 §.

För livförsäkring skola grunder upprättas beträffande

För livförsäkring skola, där icke med hänsyn till försäkringens särskilda natur anledning till undantag föreligger, grunder upprättas beträffande

1. beräkning av försäkringspremier och premiereserv;

1. beräkning av försäkringspremier och premiereserv;

2. avsättning till och användning av utjämningsfond;

2. avsättning till och användning av utjämningsfond;

3. försäkringstagares rätt till återköp och fribrev;

3. försäkringstagares rätt till återköp och fribrev;

4. belåning av försäkringsbrev hos bolaget;

4. belåning av försäkringsbrev hos bolaget;

5. verkan av underlåten premiebetalning;

5. verkan av underlåten premiebetalning;

6. försäkringstagares rätt när, annorledes än av anledning som avses under 3 eller 5, försäkringen upphör i förtid eller bolaget eljest är fritt från ansvarighet för försäkringsfall;

6. försäkringstagares rätt när, annorledes än av anledning som avses under 3 eller 5, försäkringen upphör i förtid eller bolaget eljest är fritt från ansvarighet för försäkringsfall;

7. återbäring till försäkringstagarna; samt

7. återbäring till försäkringstagarna;

8. begränsning av den ansvarighet bolaget må utan återförsäkring ikläda sig på en och samma risk.

8. skyldighet att teckna återförsäkring; samt

9. förräntning av försäkringsbelopp som förfallit till betalning.

Skall försäkring — — — för försäkringsfall.

Om grunder — — — — — och 273 §§.

29 §.

Ansökan om — — — koncession beviljats.

Ansökningsen skall beträffande styrelseledamot, styrelsesuppleant, verkställande direktören och vice verkställande direktör innehålla uppgift om fullständiga namnet *ävensom* hemvist, så ock förklaring att dessa personer *äro svenska medborgare och ej äro omyndiga*. Där enligt denna lag eller bolagsordningen revisor skall vara auktoriserad revisor eller godkänd granskningsman, skola beträffande sådan revisor och suppleant för denne lämnas enahanda uppgifter under angivande att han är auktoriserad revisor eller godkänd granskningsman.

Ansökningsen skall beträffande styrelseledamot, styrelsesuppleant, verkställande direktören och vice verkställande direktör innehålla uppgift om fullständiga namnet, *medborgarskap och* hemvist, så ock förklaring att dessa personer ej äro omyndiga. Där enligt denna lag eller bolagsordningen revisor skall vara auktoriserad revisor eller godkänd granskningsman, skola beträffande sådan revisor och suppleant för denne lämnas enahanda uppgifter under angivande att han är auktoriserad revisor eller godkänd granskningsman.

I ansökningsen — — — sådan firmatecknare.

Bolagets postadress skall angivas.

Vid ansökningsen skola fogas:

Bolagets postadress skall angivas.

Vid ansökningsen skola fogas:

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

1. de listor å vilka aktieteckningen ägt rum;

2. avskrift av protokollet vid konstituerande stämman så ock, om särskild stämman hållits, avskrift av det därvid förda protokollet;

3. två avskrifter av koncessionen, bolagsordningen och i 9 § omförmälda grunder; samt

4. en av samtliga styrelseledamöter och verkställande direktören under-tecknad handling, innehållande dels uppgift om det tecknade belopp, för vilket tilldelning av aktier ägt rum, samt om det belopp, för vilket aktier må hava förklarats förverkade enligt 39 §, ävensom därom huru mycket av det belopp, vartill aktiekapitalet sålunda uppgår, blivit inbetalt, dels ock försäkran att den anmälda inbetalningen på aktiekapitalet blivit verkställd genom betalning i penningar eller därmed enligt 331 § jämställd betalning.

I femte stycket angivna avskrifter skola vara bestyrkta på sätt i 341 § andra stycket stadgas.

Har ej — — — — — av vittnen.

Där full betalning för aktier erlagts vid tiden för ansökningen, skall den i femte stycket 4 omförmälda handlingen jämväl innehålla uppgift om sammanlagda nominella beloppet av till fullo betalda aktier.

1. de listor å vilka aktieteckningen ägt rum;

2. avskrift av protokollet vid konstituerande stämman så ock, om särskild stämman hållits, avskrift av det därvid förda protokollet;

3. en av samtliga styrelseledamöter och verkställande direktören under-tecknad handling, innehållande dels uppgift om det tecknade belopp, för vilket tilldelning av aktier ägt rum, samt om det belopp, för vilket aktier må hava förklarats förverkade enligt 39 §, ävensom därom huru mycket av det belopp, vartill aktiekapitalet sålunda uppgår, blivit inbetalt, dels ock försäkran att den anmälda inbetalningen på aktiekapitalet blivit verkställd genom betalning i penningar eller därmed enligt 331 § jämställd betalning; samt

4. bevis om tillstånd som må vara lämnat enligt 72, 81 eller 100 §.

Där full betalning för aktier erlagts vid tiden för ansökningen, skall den i femte stycket 3 omförmälda handlingen jämväl innehålla uppgift om sammanlagda nominella beloppet av till fullo betalda aktier.

31 §.

Efter det — — — — — i aktieboken.

Om verkställd teckning av aktie må utgivas bevis, däri upptages förbehåll att aktiebrev eller interimisbevis å aktien ej må utbekommas av aktietecknaren eller den till vilken hans rätt övergått, med mindre beviset återställes.

Sådant bevis (teckningsbevis) skall ställas till viss man och under-tecknas av stiftarna eller av styrelsen efter vad i 30 § är stadgat om aktiebrev eller ock genom bank på sätt i första stycket är föreskrivet om interimisbevis. Beviset, däri skall angivas bolagets firma, akties

Om verkställd teckning av aktie må utgivas bevis, däri upptages förbehåll att aktiebrev eller interimisbevis å aktien ej må utbekommas av aktietecknaren eller den till vilken hans rätt övergått, med mindre beviset återställes. Sådant bevis (teckningsbevis) skall ställas till viss man och under-tecknas av stiftarna eller av styrelsen efter vad i 30 § är stadgat om aktiebrev eller ock genom bank på sätt i första stycket är föreskrivet om interimisbevis. Beviset, däri skall angivas bolagets firma, akties nominella belopp och dagen

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

nella belopp och dagen för utfärdandet, skall innehålla de uppgifter som i 30 § andra stycket angivas.

för utfärdandet, skall innehålla de uppgifter som i 30 § andra stycket angivas.

Å interimsbevis — — — — å aktien.

Teckningsrättsbevis och — — — är föreskrivet.

47 §.

Bolagsstämmans beslut — — — för registrering.

Vid anmälningen skola fogas två avskrifter av protokoll rörande beslutet, så ock i huvudskrift och avskrift det i 44 § andra stycket första punkten omförmälda yttrandet samt berättelse och yttrande som avses i nämnda stycke 2 och 3.

Vid anmälningen skola fogas två avskrifter av protokoll rörande beslutet, så ock i huvudskrift och avskrift det i 44 § andra stycket första punkten omförmälda yttrandet samt berättelse och yttrande som avses i nämnda stycke 2 och 3.

Om villkor — — — — — i 308 § 1 mom.

52 §.

Teckning av de nya aktierna skall ske å teckningslistan i huvudskrift eller i avskrift, som bestyrkts på sätt i 341 § andra stycket stadgas.

Teckning av de nya aktierna skall ske å teckningslistan i huvudskrift eller i avskrift, som bestyrkts av notarius publicus eller landsfiskal eller av två styrelseledamöter.

Vid teckningslistan — — — dessa tidningar.

Å varje — — — — listans framläggande.

När aktieteckning — — — och postadress.

59 §.

2 mom. Beslutet om ökningen skall genom styrelsens och verkställande direktörens försorg kungöras på sätt i 49 § stadgas. Ökningsbeslutet skall därefter av styrelsen eller verkställande direktören anmälas för registrering. Vid anmälningen skola fogas dels två enligt 341 § andra stycket bestyrkta avskrifter av protokoll som förts i ärendet, dels ett exemplar av de tidningar, i vilka beslutet varit infört, dels ock avskrift av den för nästföregående räkenskapsår fastställda balansräkningen eller, där beslutet ej fattats å ordinarie bolagsstämma som avses i 113 §, av de handlingar, som efter vad i 1 mom. tredje stycket sägs skola hava framlagts å bolagsstämman.

2 mom. Beslutet om ökningen skall genom styrelsens och verkställande direktörens försorg kungöras på sätt i 49 § stadgas. Ökningsbeslutet skall därefter av styrelsen eller verkställande direktören anmälas för registrering. Vid anmälningen skola fogas dels två avskrifter av protokoll som förts i ärendet, dels ett exemplar av de tidningar, i vilka beslutet varit infört, dels ock avskrift av den för nästföregående räkenskapsår fastställda balansräkningen eller, där beslutet ej fattats å ordinarie bolagsstämma som avses i 113 §, av de handlingar, som efter vad i 1 mom. tredje stycket sägs skola hava framlagts å bolagsstämman.

Aktiekapitalet skall — — — till aktiekapitalet.

De nya — — — — — i nummerföljd.

Ej må — — — — — i aktieboken.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

72 §.

Styrelseledamöterna och verkställande direktören skola vara myndiga här i riket bosatta svenska medborgare.

Styrelseledamöterna och verkställande direktören skola vara myndiga och, där ej för särskilt fall Konungen eller myndighet Konungen förordnar annat tillåter, här i riket bosatta svenska medborgare. Sådant tillstånd må beträffande styrelseledamöterna ej avse mer än en tredjedel av hela antalet.

81 §.

Bemyndigande för styrelseledamot, styrelsesuppleant, verkställande direktören eller vice verkställande direktör att teckna bolagets firma må meddelas av styrelsen, där ej i bolagsordningen blivit bestämt, att sådant bemyndigande icke må meddelas. Styrelsen äge ock bemyndiga annan än nu sagts att teckna bolagets firma, om tillåtelse därtill givits i bolagsordningen eller av bolagsstämman; dock må i dylikt fall bemyndigande ej lämnas den som är omyndig eller den som icke är här i riket bosatt svensk medborgare.

Bemyndigande för styrelseledamot, styrelsesuppleant, verkställande direktören eller vice verkställande direktör att teckna bolagets firma må meddelas av styrelsen, där ej i bolagsordningen blivit bestämt, att sådant bemyndigande icke må meddelas. Styrelsen äge ock bemyndiga annan än nu sagts att teckna bolagets firma, om tillåtelse därtill givits i bolagsordningen eller av bolagsstämman; dock må i dylikt fall bemyndigande ej lämnas den som är omyndig och ej heller utan tillstånd av Konungen eller myndighet Konungen förordnar den som icke är här i riket bosatt svensk medborgare.

Bemyndigande att — — — styrelsen återkallas.

90 §.

Utses, efter det ansökan om bolagets registrering gjorts, vice verkställande direktör, eller sker ändring i avseende å de till styrelseledamöter eller styrelsesuppleanter eller till verkställande direktör eller vice verkställande direktör utsedda personerna eller i fråga om rätten att teckna bolagets firma eller ändrar styrelseledamot, styrelsesuppleant, verkställande direktören eller vice verkställande direktör eller eljest någon, som ensam eller i förening med annan äger teckna firman, sitt hemvist eller ändras bolagets postadress, skall styrelsen eller verkställande direktören därom ofördröjligen göra anmälan för registrering. Å denna anmä-

Utses, efter det ansökan om bolagets registrering gjorts, vice verkställande direktör, eller sker ändring i avseende å de till styrelseledamöter eller styrelsesuppleanter eller till verkställande direktör eller vice verkställande direktör utsedda personerna eller i fråga om rätten att teckna bolagets firma eller ändrar styrelseledamot, styrelsesuppleant, verkställande direktören eller vice verkställande direktör eller eljest någon, som ensam eller i förening med annan äger teckna firman, sitt hemvist eller ändras bolagets postadress, skall styrelsen eller verkställande direktören därom ofördröjligen göra anmälan för registrering. Å denna anmä-

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

lan skall vad i 29 § andra, tredje och *sjunde* styckena sägs äga motsvarande tillämpning. Vid anmälan, som ej avser allenast ändring av hemvist eller av bolagets postadress, skall fogas avskrift av protokoll eller annan handling som bestyrker anmälningen.

lan skall vad i 29 § andra, tredje och *sjätte* styckena sägs äga motsvarande tillämpning. Vid anmälan, som ej avser allenast ändring av hemvist eller av bolagets postadress, skall fogas avskrift av protokoll eller annan handling som bestyrker anmälningen, *så ock, där jämlikt 72 eller 81 § särskilt tillstånd erfordras, bevis om sådant tillstånd.*

Rätt att — — — — — av anmälningen.

93 §.

3 mom. Om fastighet som avses i 2 mom. måste anses äga ett bestående värde väsentligt överstigande det belopp, vartill fastigheten är uppförd i närmast föregående balansräkning, må fastigheten utan hinder av vad i sagda moment är stadgat upptagas till högst detta värde, såframt det belopp varmed uppskrivning sker användes till

a) avsättning till försäkringsfond, utjämningsfond, säkerhetsfond, återbäringsfond *eller regleringsfond* eller

b) erforderlig avskrivning på värdet av andra tillgångar av det slag som avses i 2 mom.

Fastighetens värde — — — fastställda taxeringsvärdet.

3 mom. Om fastighet som avses i 2 mom. måste anses äga ett bestående värde väsentligt överstigande det belopp, vartill fastigheten är uppförd i närmast föregående balansräkning, må fastigheten utan hinder av vad i sagda moment är stadgat upptagas till högst detta värde, såframt det belopp varmed uppskrivning sker användes till

a) avsättning till försäkringsfond, utjämningsfond, säkerhetsfond *eller* återbäringsfond eller

b) erforderlig avskrivning på värdet av andra tillgångar av det slag som avses i 2 mom.

94 §.

1 mom. I balansräkningen skola tillgångar och skulder fördelas i poster på sätt som må anses påkallat med hänsyn till verksamhetens art och allmänna bokföringsgrunder. Därvid skall iakttagas, att försäkringsfond upptages såsom särskild skuldpost; omfattar bolagets rörelse olika försäkringsgrenar, skall för varje försäkringsgren särskild försäkringsfond upptagas. Driver bolaget livförsäkringsrörelse, skola för denna verksamhetsgren såsom särskilda skuldposter upptagas jämväl följande tekniska fonder, nämligen utjämningsfond, säkerhetsfond, återbäringsfond *och regleringsfond.*

Närmare bestämmelser — — — av Konungen.

1 mom. I balansräkningen skola tillgångar och skulder fördelas i poster på sätt som må anses påkallat med hänsyn till verksamhetens art och allmänna bokföringsgrunder. Därvid skall iakttagas, att försäkringsfond upptages såsom särskild skuldpost; omfattar bolagets rörelse olika försäkringsgrenar, skall för varje försäkringsgren särskild försäkringsfond upptagas. Driver bolaget livförsäkringsrörelse, skola, *där icke annat följer av bolagets grunder,* för denna verksamhetsgren såsom särskilda skuldposter upptagas jämväl följande tekniska fonder, nämligen utjämningsfond, säkerhetsfond *och* återbäringsfond.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

99 §.

Revisorer och — — — — — tillsatt honom.

Om revisor, — — — — — sådan stämma.

Den, som — — — — — tillsatt honom.

Skall enligt bolagsordningen revisor vara auktoriserad revisor eller godkänd granskningsman och sker ändring i avseende å därtill utsedd person eller suppleant för denne eller beträffande sådan persons hemvist, skall styrelsen eller verkställande direktören ofördröjligen göra anmälan därom för registrering. Å denna anmälan skall vad i 29 § andra stycket sägs äga motsvarande tillämpning. Vid anmälan, som ej avser allenast ändring av hemvist, skall fogas avskrift av protokoll eller annan handling som bestyrker ändringen.

Skall enligt bolagsordningen revisor vara auktoriserad revisor eller godkänd granskningsman och sker ändring i avseende å därtill utsedd person eller suppleant för denne eller beträffande sådan persons hemvist, skall styrelsen eller verkställande direktören ofördröjligen göra anmälan därom för registrering. Å denna anmälan skall vad i 29 § andra stycket sägs äga motsvarande tillämpning. Vid anmälan, som ej avser allenast ändring av hemvist, skall fogas avskrift av protokoll eller annan handling som bestyrker ändringen, *så ock, där jämlikt 100 § särskilt tillstånd erfordras, bevis om sådant tillstånd.*

Rätt att — — — — — av ändringen.

Med auktoriserad — — — godkänd granskningsman.

100 §.

1 mom. Revisor skall vara myndig här i riket bosatt svensk medborgare. Revisor skall hava den erfarenhet beträffande bokföring och insikt i ekonomiska förhållanden som med hänsyn till bolagets verksamhet erfordras för uppdraget.

1 mom. Revisor skall vara myndig och, *där ej för särskilt fall Konungen eller myndighet Konungen förordnar annat tillåter*, här i riket bosatt svensk medborgare. Revisor skall hava den erfarenhet beträffande bokföring och insikt i ekonomiska förhållanden som med hänsyn till bolagets verksamhet erfordras för uppdraget.

Omfattar bolagets — — — godkänd granskningsman.

Till revisor — — — — — andres syskon.

130 §.

Sedan stadfästelse meddelats å ändring av bolagsordning eller grunder, skall ändringen *av styrelsen eller verkställande direktören ofördröjligen anmälas för registrering.* Ändringsbeslutet må ej gå i verkställighet innan registrering skett. *Vid anmälningen skola fogas två enligt 341 § andra stycket bestyrkta avskrifter av beslutet om stadfästelse.*

Sedan stadfästelse meddelats å ändring av bolagsordning eller grunder, skall ändringen *registreras. Anmälan för registrering skall göras av styrelsen eller verkställande direktören ofördröjligen efter beslutet om stadfästelse eller, utom i fall som avses i andra stycket, i förväg i samband med ansökningen om stadfästelse.* Ändringsbeslutet må ej gå i verkställighet innan registrering skett.

Avser beslutet — — — — — avsedda aktier.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

133 §.

Ansökan om förlängning av koncession, som beviljats försäkringsaktiebolag för bestämd tid, skall, ställd till *Konungen*, inlämnas till försäkringsinspektionen sist sexton månader före utgången av den löpande koncessionen.

Beslut om sådan ansökan skall fattas å ordinarie bolagsstämma. Vid ansökningen skall fogas *enligt 341 § andra stycket bestyrkt* avskrift av protokoll som förts i ärendet.

Ansökan om förlängning av koncession, som beviljats försäkringsaktiebolag för bestämd tid, skall, ställd till *den myndighet som beviljat koncessionen*, inlämnas till försäkringsinspektionen sist sexton månader före utgången av den löpande koncessionen.

Beslut om sådan ansökan skall fattas å ordinarie bolagsstämma. Vid ansökningen skall fogas avskrift av protokoll som förts i ärendet.

142 §.

Likvidator skall vara myndig här i riket bosatt svensk medborgare.

Likvidator skall vara myndig *och, där ej för särskilt fall Konungen eller myndighet Konungen förordnar annat tillåter*, här i riket bosatt svensk medborgare. *Sådant tillstånd må ej avse mer än en tredjedel av hela antalet likvidatorer.*

Uppdraget att — — — — — stycket sägs.
Om likvidator, — — — — — ny likvidator.
Visar likvidator — — — — — till inspektionen.
Vad i — — — — — för likvidator.

158 §.

Då likvidatorerna — — — — — för registrering.
Vid anmälningen, som skall vara undertecknad av samtliga likvidatorer, skola fogas *enligt 341 § andra stycket bestyrkt* avskrift av protokoll som förts i ärendet ävensom bevis om dagen för utfärdande av kallelsen å okända borgenärer.

Vid anmälningen, som skall vara undertecknad av samtliga likvidatorer, skola fogas avskrift av protokoll som förts i ärendet ävensom bevis om dagen för utfärdande av kallelsen å okända borgenärer.

163 §.

Har försäkringsaktiebolag — — — — — sin verksamhet.
Uppkommer fråga — — — till likvidationsrevisorerna.
Likvidationsrevisorerna skola — — — eller icke.
Balansräkningen, berättelsen — — — å stämman.
Bolagsstämmas beslut — — — — — för handen.

För registrering skall ofördröjligen anmälas, att likvidationen skall upphöra och bolagets verksamhet återupptagas. Anmälningen, som skall undertecknas av samtliga likvidatorer, skall innehålla försäkran, att hinder enligt första stycket mot verksamhetens återupptagande ej förelig-

För registrering skall ofördröjligen anmälas, att likvidationen skall upphöra och bolagets verksamhet återupptagas. Anmälningen, som skall undertecknas av samtliga likvidatorer, skall innehålla försäkran, att hinder enligt första stycket mot verksamhetens återupptagande ej förelig-

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

ger. Vid anmälningen skola fogas två avskrifter av protokoll, som förts i ärendet, samt avskrift av balansräkningen, berättelsen och yttrandet av likvidationsrevisorerna.

Beslutet om — — — — — registrering skett.

166 §.

2 mom. Å beslut om ändring av stadfäst bolagsordning eller stadfästa grunder skall ock sökas Konungens stadfästelse. Avser ändringen utvidgning av bolagets rörelse till ny försäkringsgren eller nytt verksamhetsområde eller avser ändringen en väsentlig omläggning av rörelsen skall vad om koncession för nytt bolag är stadgat äga motsvarande tillämpning.

Konungen må uppdraga åt försäkringsinspektionen att i Konungens ställe meddela stadfästelse å ändringsbeslut i annat fall än i första stycket andra punkten sågs.

3 mom. Ansökan om — — — till försäkringsinspektionen.

Avser ansökningen — — — meddelanden (stiftarombud).

Ansökan om ändring av stadfäst bolagsordning eller stadfästa grunder skall, sedan beslut om ändringen fattats, göras av styrelsen eller verkställande direktören. Vid ansökningen skall fogas enligt 341 § andra stycket bestyrkt avskrift av protokoll som förts i ärendet.

ger. Vid anmälningen skola fogas två avskrifter av protokoll, som förts i ärendet, samt avskrift av balansräkningen, berättelsen och yttrandet av likvidationsrevisorerna.

2 mom. Å beslut om ändring av stadfäst bolagsordning eller stadfästa grunder skall ock sökas Konungens stadfästelse. I Konungens ställe äger försäkringsinspektionen besluta i sådant ärende, därest det icke är av principiell betydelse eller eljest av synnerlig vikt.

Avser ändringen utvidgning av bolagets rörelse till ny försäkringsgren eller nytt verksamhetsområde eller avser ändringen en väsentlig omläggning av rörelsen, skall vid prövningen, huruvida stadfästelse må meddelas, vad om koncession för nytt bolag är stadgat äga motsvarande tillämpning.

Ansökan om ändring av stadfäst bolagsordning eller stadfästa grunder skall, sedan beslut om ändringen fattats, göras av styrelsen eller verkställande direktören. Vid ansökningen skall fogas avskrift av protokoll som förts i ärendet.

170 §.

Bolagsordning för ömsesidigt försäkringsbolag skall angiva:

1. bolagets firma; — — — ägarum;

12. de grunder, enligt vilka eljest skall förfogas över uppkommen vinst, med särskilt angivande i fråga om livförsäkringsrörelse i vad mån avsättning skall ske till regleringsfond;

13. antal och belopp av försäkringar, som skola vara tecknade, innan bolaget må anses bildat;

14. beträffande annan försäkring

Bolagsordning för ömsesidigt försäkringsbolag skall angiva:

1. bolagets firma; — — — ägarum;

12. de grunder, enligt vilka eljest skall förfogas över uppkommen vinst, med särskilt angivande i fråga om livförsäkringsrörelse i vad mån avsättning skall ske till återbäringsfond;

13. antal och belopp av försäkringar, som skola vara tecknade, innan bolaget må anses bildat;

14. beträffande annan försäkring

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

än livförsäkring, regler för begränsning av den ansvarighet bolaget må utan återförsäkring ikläda sig på en och samma risk;

15. där verksamheten avser såväl direkt försäkring som återförsäkring, regler för återförsäkringens begränsning i förhållande till den direkta försäkringen;

ävensom, där garantikapital förskjutes:

16. garantikapitalets belopp;

17. i vilken ordning garant skall inbetala tecknat garantibelopp;

18. huruvida och i vilken ordning ränta skall erläggas å garantikapitalet och vinst utdelas till garant, så ock i vilken ordning garantikapitalet skall återbetalas.

Antalet styrelseledamöter — — — antalet anges.

Bolagsordningen skall — — — — — enligt 183 §.

173 §.

För livförsäkring skola grunder upprättas beträffande

1. beräkning av försäkringspremier och premiereserv;

2. avsättning till och användning av utjämningsfond;

3. försäkringstagares rätt till återköp och fribrev;

4. belåning av försäkringsbrev hos bolaget;

5. verkan av underlåten premiebetalning;

6. försäkringstagares rätt när, anorledes än av anledning som avses under 3 eller 5, försäkringen upphör i förtid eller bolaget eljest är fritt från ansvarighet för försäkringsfall;

7. återbäring till försäkringstagarna; samt

8. begränsning av den ansvarighet bolaget må utan återförsäkring ikläda sig på en och samma risk.

Skall försäkring, — — — — — för försäkringsfall.

Om grunder — — — — — och 273 §§.

än livförsäkring i vad mån bolaget är skyldigt att teckna återförsäkring;

15. där verksamheten avser såväl direkt försäkring som återförsäkring, regler för återförsäkringens begränsning i förhållande till den direkta försäkringen;

ävensom, där garantikapital förskjutes:

16. garantikapitalets belopp;

17. i vilken ordning garant skall inbetala tecknat garantibelopp;

18. huruvida och i vilken ordning ränta skall erläggas å garantikapitalet och vinst utdelas till garant, så ock i vilken ordning garantikapitalet skall återbetalas.

För livförsäkring skola, där icke med hänsyn till försäkringens särskilda natur anledning till undantag föreligger, grunder upprättas beträffande

1. beräkning av försäkringspremier och premiereserv;

2. avsättning till och användning av utjämningsfond;

3. försäkringstagares rätt till återköp och fribrev;

4. belåning av försäkringsbrev hos bolaget;

5. verkan av underlåten premiebetalning;

6. försäkringstagares rätt när, anorledes än av anledning som avses under 3 eller 5, försäkringen upphör i förtid eller bolaget eljest är fritt från ansvarighet för försäkringsfall;

7. återbäring till försäkringstagarna;

8. skyldighet att teckna återförsäkring; samt

9. förräntning av försäkringsbelopp som förfallit till betalning.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

191 §.

Ansökan om — — — — — koncession beviljats.

Ansökningen skall beträffande styrelseledamot, styrelsesuppleant, verkställande direktören och vice verkställande direktör innehålla uppgift om fullständiga namnet *ävensom* hemvist, så ock förklaring att dessa personer *äro svenska medborgare och ej äro omyndiga*. Där enligt denna lag eller bolagsordningen revisor skall vara auktoriserad revisor eller godkänd granskningsman, skola beträffande sådan revisor och suppleant för denne lämnas enahanda uppgifter under angivande att han är auktoriserad revisor eller godkänd granskningsman.

Ansökningen skall beträffande styrelseledamot, styrelsesuppleant, verkställande direktören och vice verkställande direktör innehålla uppgift om fullständiga namnet, *medborgarskap och* hemvist, så ock förklaring att dessa personer ej äro omyndiga. Där enligt denna lag eller bolagsordningen revisor skall vara auktoriserad revisor eller godkänd granskningsman, skola beträffande sådan revisor och suppleant för denne lämnas enahanda uppgifter under angivande att han är auktoriserad revisor eller godkänd granskningsman.

I ansökningen — — — — — sådan firmatecknare.

Bolagets postadress skall angivas.

Vid ansökningen skola fogas:

1. de listor å vilka teckning av försäkringar ägt rum;

2. avskrift av protokollet vid konstituerande stämman så ock, om särskild stämman hållits, avskrift av det därvid förda protokollet; samt

3. två avskrifter av koncessionen, bolagsordningen och i 173 § omfördä mällda grunder.

Bolagets postadress skall angivas.

Vid ansökningen skola fogas:

1. de listor å vilka teckning av försäkringar ägt rum;

2. avskrift av protokollet vid konstituerande stämman så ock, om särskild stämman hållits, avskrift av det därvid förda protokollet; samt

3. bevis om tillstånd som må vara lämnat enligt 204 §, jämförd med 72 och 81 §§, eller enligt 206 §, jämförd med 100 §.

Dessutom skall, — — — — — jämställd betalning.

I femte och sjätte styckena angivna avskrifter skola vara bestyrkta på sätt i 341 § andra stycket stadgas.

Har ej — — — — — av vittnen.

197 §.

Uppkommer i ömsesidigt försäkringsbolag förlust å *annan försäkring än personförsäkring*, skall det belopp, vartill förlusten uppgår, i den mån den icke varder täckt genom användande av befintliga till framtida förfogande avsatta medel eller genom nedsättning av reservfonden, med tillägg av högst en tiondel uttaxeras å dem, som varit delägare i bolaget under hela eller någon del av det rä-

Uppkommer i ömsesidigt försäkringsbolag förlust å *försäkring som icke är personförsäkring eller återförsäkring*, skall det belopp, vartill förlusten uppgår, i den mån den icke varder täckt genom användande av befintliga till framtida förfogande avsatta medel eller genom nedsättning av reservfonden, med tillägg av högst en tiondel uttaxeras å dem, som varit delägare i bolaget under hela eller

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

kenskapsår, varunder förlusten uppkommit. Är enligt bestämmelse i bolagsordningen delägarnas personliga ansvarighet begränsad till visst belopp eller har i bolagsordningen intagits föreskrift om att uttaxering i första hand skall ske inom en bestämd grupp av delägare eller eljest i annan ordning än i denna paragraf stadgas, skall uttaxeringen därefter jämkas.

Varder ej — — — — — förlusten uppkommit.

Där garantikapital — — — till garanterna.

199 §.

Uttaxering skall ske i förhållande till varje delägars försäkringsbelopp.

Uttaxering skall ske i förhållande till varje delägars premier för annan försäkring än personförsäkring eller återförsäkring, vilka belöpa på det räkenskapsår varunder förlusten uppkommit.

Vid nedsättning — — — — — samma förhållande.

Har någon — — — — — mycket uppburit.

Om bolagsordningen — — — — — de gällande.

204 §.

3 mom. Vad i 90 § stadgas om registreringsanmälan skall lända till efter rättelse jämväl i fråga om ömsesidigt försäkringsbolag, dock skall vad där sägs om 29 § andra, tredje och sjunde styckena i stället avse 191 § andra, tredje och åttonde styckena.

3 mom. Vad i 90 § stadgas om registreringsanmälan skall lända till efter rättelse jämväl i fråga om ömsesidigt försäkringsbolag, dock skall vad där sägs om 29 § andra, tredje och sjätte styckena i stället avse 191 § andra, tredje och sjunde styckena.

227 §.

Sedan stadfästelse meddelats å ändring av bolagsordning eller grunder, skall ändringen av styrelsen eller verkställande direktören ofördröjligen anmälas för registrering. Ändringsbeslutet må ej gå i verkställighet innan registrering skett. Vid anmälan skall skola fogas två enligt 341 § andra stycket bestyrkta avskrifter av beslutet om stadfästelse.

Sedan stadfästelse meddelats å ändring av bolagsordning eller grunder, skall ändringen registreras. Anmälan för registrering skall göras av styrelsen eller verkställande direktören ofördröjligen efter beslutet om stadfästelse eller i förväg i samband med ansökningsom stadfästelse. Ändringsbeslutet må ej gå i verkställighet innan registrering skett.

231 §.

Ansökan om förlängning av koncession, som beviljats ömsesidigt försäkringsbolag för bestämd tid, skall ställd till Konungen, inlämnas till försäkringsinspektionen sist sexton

Ansökan om förlängning av koncession, som beviljats ömsesidigt försäkringsbolag för bestämd tid, skall ställd till den myndighet som beviljat koncessionen, inlämnas till för-

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

månader före utgången av den löpande koncessionen.

Beslut om sådan ansökan skall fattas å ordinarie bolagsstämma. Vid ansökningen skall fogas *enligt 341 § andra stycket bestyrkt* avskrift av protokoll som förts i ärendet.

säkringsinspektionen sist sexton månader före utgången av den löpande koncessionen.

Beslut om sådan ansökan skall fattas å ordinarie bolagsstämma. Vid ansökningen skall fogas avskrift av protokoll som förts i ärendet.

237 §.

Likvidator skall vara myndig här i riket bosatt svensk medborgare.

Likvidator skall vara myndig och, *där ej för särskilt fall Konungen eller myndighet Konungen förordnar annat tillåter*, här i riket bosatt svensk medborgare. *Sådant tillstånd må ej avse mer än en tredjedel av hela antalet likvidatorer.*

Uppdraget att — — — — — stycket sägs.
Om likvidator, — — — — — ny likvidator.
Visar likvidator — — — — — till inspektionen.
Vad i — — — — — för likvidator.

251 §.

Finnas, sedan den i kallelsen å okända borgenärer utsatta inställedagen är förbi och all veterlig gäld blivit betald eller erforderliga medel därtill avsatta, tillgångar vilka enligt bestämmelse i bolagsordningen kunna fördelas bland dem, som vid bolagets trädande i likvidation voro delägare i bolaget, skall fördelning ske i förhållande till varje delägarers försäkringsbelopp, där ej annan fördelningsgrund är bestämd i bolagsordningen.

Vid skifte av bolagets behållna tillgångar skola tillgångarna fördelas mellan dem, som vid bolagets trädande i likvidation voro delägare i bolaget, i förhållande till det sammanlagda beloppet av varje delägarers premier för de fem senaste räkenskapsåren. Innehåller bolagsordningen bestämmelser om annan fördelningsgrund, vare de gällande.

Förmenar delägare — — — motsvarande tillämpning.
Har delägare — — — — — äga tillämpning.

253 §.

Då likvidatorerna — — — för registrering.

Vid anmälningen, som skall vara undertecknad av samtliga likvidatorer, skola fogas *enligt 341 § andra stycket bestyrkt* avskrift av protokoll som förts i ärendet ävensom bevis om dagen för utfärdande av kallelsen å okända borgenärer.

Vid anmälningen, som skall vara undertecknad av samtliga likvidatorer, skola fogas avskrift av protokoll som förts i ärendet ävensom bevis om dagen för utfärdande av kallelsen å okända borgenärer.

259 §.

Har ömsesidigt — — — sin verksamhet.
Uppkommer fråga — — — till likvidationsrevisorerna.
Likvidationsrevisorerna skola — — — eller icke.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

Balansräkningen, berättelsen — — — å stämman.

Bolagsstämmas beslut — — — för handen.

För registrering skall ofördröjligen anmälas, att likvidationen skall upphöra och bolagets verksamhet återupptagas. Anmälningen, som skall undertecknas av samtliga likvidatorer, skall innehålla försäkran, att hinder enligt första stycket mot verksamhetens återupptagande ej föreligger. Vid anmälningen skola fogas två enligt 341 § andra stycket bestyrkta avskrifter av protokoll, som förts i ärendet, samt avskrift av balansräkningen, berättelsen och yttrandet av likvidationsrevisorerna.

För registrering skall ofördröjligen anmälas, att likvidationen skall upphöra och bolagets verksamhet återupptagas. Anmälningen, som skall undertecknas av samtliga likvidatorer, skall innehålla försäkran, att hinder enligt första stycket mot verksamhetens återupptagande ej föreligger. Vid anmälningen skola fogas två avskrifter av protokoll, som förts i ärendet, samt avskrift av balansräkningen, berättelsen och yttrandet av likvidationsrevisorerna.

Beslutet om — — — — — registrering skett.

270 §.

Grunderna beträffande återbäring till försäkringstagarna skola innehålla regler för

1. avsättning till återbäringsfonden samt denna fonds användning;
2. tilldelning av återbäring;
3. förräntning av återbäringsmedel; samt
4. användning av regleringsfond.

Reglerna för — — — för tilläggsförsäkring.

Utfästelse om — — — — — av återbäring.

Grunderna beträffande återbäring till försäkringstagarna skola innehålla regler för

1. användning av återbäringsfond;
2. tilldelning av återbäring; samt
3. förräntning av återbäringsmedel.

272 §.

Förutom för ändamål som angivas i grunderna må nedsättning av regleringsfonden, utjämningsfonden och återbäringsfonden ske allenast för täckande av förlust enligt vad i 273 § är stadgat, dock att försäkringsinspektionen må medgiva nedsättning av dylik fond när särskilda skäl äro därtill.

Nedsättning av säkerhetsfonden må icke utan försäkringsinspektionens tillstånd äga rum för annat ändamål än i samma lagrum 1 mom. och 2 mom. första stycket sägs.

Förutom för ändamål som angivas i grunderna må nedsättning av återbäringsfonden och utjämningsfonden ske allenast för täckande av förlust enligt vad i 273 § är stadgat, dock att försäkringsinspektionen må medgiva nedsättning av dylik fond när särskilda skäl äro därtill.

Nedsättning av säkerhetsfonden för annat ändamål än täckande av förlust enligt 273 § må ej ske utan försäkringsinspektionens tillstånd.

273 §.

1 mom. Meddelar försäkringsbolag enbart livförsäkring och uppkommer förlust å rörelsen, som ej kan täckas av befintliga till framtida förfogande avsatta medel, skall till täckande av förlusten nedsättning ske av regle-

1 mom. Meddelar försäkringsbolag enbart livförsäkring och uppkommer förlust å rörelsen, som ej kan täckas av befintliga till framtida förfogande avsatta medel, skall till täckande av förlusten nedsättning ske av återbä-

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

ringsfonden, säkerhetsfonden, utjämningsfonden och återbäringsfonden i nu angiven ordning.

Varder i — — — — — tilldelad återbärning.

Nedsättning av — — — — — är stadgat.

2 mom. Meddelar försäkringsbolag — — — av reservfonden.

Varder i — — — — — motsvarande tillämpning.

Uppkommer i bolag som avses i första stycket förlust å annan försäkring än livförsäkring och kan förlusten ej täckas av befintliga till framtida förfogande avsatta medel eller genom nedsättning av reservfonden skall till täckande av förlusten nedsättning ske av *regleringsfonden*, *utjämningsfonden*, *återbäringsfonden* och *säkerhetsfonden* i nu angiven ordning; dock att i fall då värdehandlingar vari sådan fond redovisas skola sättas i särskilt förvar på sätt i 276 § sägs fonden icke må nedsättas utan försäkringsinspektionens tillstånd. Vad sålunda stadgats skall ej lända till rubbning av vad i 197 § är föreskrivet om täckande av ömsesidigt försäkringsbolags förlust å *försäkring än personförsäkring*.

ringsfonden, säkerhetsfonden och utjämningsfonden i nu angiven ordning.

Varder i — — — — — tilldelad återbärning.

Nedsättning av — — — — — är stadgat.

2 mom. Meddelar försäkringsbolag — — — av reservfonden.

Varder i — — — — — motsvarande tillämpning.

Uppkommer i bolag som avses i första stycket förlust å annan försäkring än livförsäkring och kan förlusten ej täckas av befintliga till framtida förfogande avsatta medel eller genom nedsättning av reservfonden skall till täckande av förlusten nedsättning ske av *återbäringsfonden*, *utjämningsfonden* och *säkerhetsfonden* i nu angiven ordning; dock att i fall då värdehandlingar vari sådan fond redovisas skola sättas i särskilt förvar på sätt i 276 § sägs fonden icke må nedsättas utan försäkringsinspektionens tillstånd. Vad sålunda stadgats skall ej lända till rubbning av vad i 197 § är föreskrivet om täckande av ömsesidigt försäkringsbolags förlust å *försäkring som icke är personförsäkring eller återförsäkring*.

274 §.

Vid envar tidpunkt skall ett be-
lopp motsvarande försäkringsfonden
för livförsäkringar vara redovisat i
följande slag av värdehandlingar:

1. obligationer eller andra skuld-
förbindelser, som utfärdats eller ga-
ranterats av staten;

2. obligationer utfärdade av Sve-
riges allmänna hypoteksbank, ko-
nungariket Sveriges stadshypoteks-
kassa, Svenska bostadskreditkassan,
Svenska skeppshypotekskassan eller
Inteckningsbanken aktiebolag eller
av hypoteksaktiebolag, som enligt
vad därom finnes stadgat står
under tillsyn av bank- och fondin-
spektionen;

3. av riksbanken, — — — kunna
medgivas.

Utän hinder — — — — — i aktier.

Med försäkringsfond — — — återförsäkringsgivares ansvarighet.

Vid envar tidpunkt skall ett be-
lopp motsvarande försäkringsfonden
för livförsäkringar vara redovisat i
följande slag av värdehandlingar:

1. obligationer eller andra skuld-
förbindelser, som utfärdats eller ga-
ranterats av staten;

2. obligationer utfärdade av Sve-
riges allmänna hypoteksbank, ko-
nungariket Sveriges stadshypoteks-
kassa, Svenska bostadskreditkassan
eller Svenska skeppshypotekskassan
eller av hypoteksaktiebolag, som en-
ligt vad därom finnes stadgat står
under tillsyn av bank- och fondin-
spektionen;

3. av riksbanken, — — — kunna
medgivas.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

276 §.

1 mom. De värdehandlingar, — — — grundade förbindelser.

Det åligger styrelsen och verkställande direktören att tillse att, på sätt i första stycket är sagt, vid envar tidpunkt värdehandlingar till erforderligt belopp satts i särskilt förvar. Hava värdehandlingar satts i förvar till större värde än som enligt denna lag erfordras, må försäkringsinspektionen på framställning av styrelsen eller verkställande direktören lämna tillstånd till utbekommande av värdehandlingar svarande mot överskottet. Styrelsen eller verkställande direktören äge jämväl för utbetalande av förfallet försäkrings- eller återbäringsbelopp, för vilket avsättning ägt rum, utbekomma handlingar av motsvarande värde. Utbyte av värdehandling mot annan handling av motsvarande värde må äga rum, där sådant påkallas av styrelsen eller verkställande direktören.

Det åligger styrelsen och verkställande direktören att tillse att, på sätt i första stycket är sagt, vid envar tidpunkt värdehandlingar till erforderligt belopp satts i särskilt förvar. Hava värdehandlingar satts i förvar till större värde än som enligt denna lag erfordras, äge styrelsen eller verkställande direktören utbekomma handlingar svarande mot överskottet. Styrelsen eller verkställande direktören äge jämväl för utbetalande av förfallet försäkrings- eller återbäringsbelopp, för vilket avsättning ägt rum, utbekomma handlingar av motsvarande värde. Utbyte av värdehandling mot annan handling av motsvarande värde må äga rum, där sådant påkallas av styrelsen eller verkställande direktören.

Behöver bolaget — — — motsvarande värde.

277 §.

Meddelar försäkringsbolag såväl livförsäkring som försäkring av annat slag, skola tillgångar motsvarande säkerhetsfonden redovisas på sätt i 274 § är föreskrivet om försäkringsfond; i fråga om värdehandlingar, i vilka tillgångarna sålunda redovisas, gälle vad i 276 § sägs om där avsedda handlingar.

Meddelar försäkringsbolag såväl livförsäkring som annan försäkring än personförsäkring, skola tillgångar motsvarande säkerhetsfonden redovisas på sätt i 274 § är föreskrivet om försäkringsfond; i fråga om värdehandlingar, i vilka tillgångarna sålunda redovisas, gälle vad i 276 § sägs om där avsedda handlingar.

281 §.

Sist en månad efter bolagsstämman, varom i 113 eller 213 § förmäles, eller, om stämman ej hållits inom tid som där stadgas, inom sju månader från föregående räkenskapsårs utgång skall genom styrelsens och verkställande direktörens försorg till försäkringsinspektionen insändas dels avskrift av balansräkningen, vinst- och förlusträkningen, förvaltningsberättelsen och revisionsberättelsen, dels en särskild redogörelse angående bolagets verksamhet under räkenskapsåret och ställning balans-

Sist en månad efter bolagsstämman, varom i 113 eller 213 § förmäles, eller, om stämman ej hållits inom tid som där stadgas, inom sju månader från föregående räkenskapsårs utgång skall genom styrelsens och verkställande direktörens försorg till försäkringsinspektionen insändas dels avskrift av balansräkningen, vinst- och förlusträkningen, förvaltningsberättelsen och revisionsberättelsen, dels en särskild redogörelse angående bolagets verksamhet under räkenskapsåret och ställning ba-

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

dagen, *dels ock*, i fråga om livförsäkring, redogörelse för beräkning av premierreserven, utjämningsfonden och återbäringsfonden. Redogörelserna skola upprättas enligt anvisningar, som meddelas av inspektionen, och vara undertecknade, den förra av styrelsen och verkställande direktören samt den senare av aktuarien.

På avskriften — — — enligt balansräkningen.

282 §.

1 mom. Det åligger styrelsen och verkställande direktören för försäkringsbolag som meddelar livförsäkring att, såvitt angår livförsäkringsrörelsen, till försäkringsinspektionen insända *dels* inom nio månader efter varje räkenskapsårs utgång redogörelse i vad mån det verkliga förloppet av rörelsen avvikit från grunderna, *dels ock* för varje femårsperiod, å tid som inspektionen bestämmer, statistisk-ekonomisk utredning angående verksamhetens förlopp och bolagets ställning. Där så finnes påkallat, må inspektionen jämväl för annan tid infordra sådan utredning.

Redogörelsen och — — — — — av aktuarien.

Det ankommer på försäkringsinspektionen att bestämma när och för vilken tidrymd utredning som ovan sägs skall avgivas första gången efter bolagets bildande.

287 §.

1 mom. Det åligger styrelsen och verkställande direktören att när som helst för befattningshavare hos försäkringsinspektionen, som enligt av Konungen meddelade bestämmelser har att i sådant avseende företräda inspektionen, hålla bolagets kassa och övriga tillgångar samt böcker, räkenskaper och andra handlingar tillgängliga för granskning.

2 mom. Befattningshavare hos försäkringsinspektionen, som enligt av Konungen meddelade bestämmelser har befogenhet att företräda inspektionen, äger närvara vid bolagsstä-

lansdagen, *dels ock*, i fråga om livförsäkring, redogörelse för beräkning av premierreserven och utjämningsfonden. Redogörelserna skola upprättas enligt anvisningar, som meddelas av inspektionen, och vara undertecknade, den förra av styrelsen och verkställande direktören samt den senare av aktuarien.

1 mom. Det åligger styrelsen och verkställande direktören för försäkringsbolag som meddelar livförsäkring att, såvitt angår livförsäkringsrörelsen, till försäkringsinspektionen insända *dels* inom nio månader efter varje räkenskapsårs utgång redogörelse i vad mån det verkliga förloppet av rörelsen avvikit från grunderna, *dels ock* för period och å tid, som inspektionen bestämmer, statistisk-ekonomisk utredning angående verksamhetens förlopp och bolagets ställning.

1 mom. Det åligger styrelsen och verkställande direktören att när som helst för befattningshavare hos försäkringsinspektionen som är behörig att företräda inspektionen eller annan, som av inspektionen förordnats att företräda denna, hålla bolagets kassa och övriga tillgångar samt böcker, räkenskaper och andra handlingar tillgängliga för granskning.

2 mom. Befattningshavare hos försäkringsinspektionen som är behörig att företräda inspektionen eller annan, som av inspektionen förordnats att företräda denna, äger närvara vid

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

ma eller av inspektionen utlyst styrelsesammanträde och deltaga i överläggningarna.

3 mom. Vad försäkringsinspektionens företrädare vid granskning av böcker, räkenskaper och andra handlingar eller vid bolagsstämma eller styrelsesammanträde *må hava erfärit angående enskildas personliga eller ekonomiska förhållanden må ej yppas för allmänheten.*

bolagsstämma eller av inspektionen utlyst styrelsesammanträde och deltaga i överläggningarna.

3 mom. Vad försäkringsinspektionens företrädare *eller någon som biträder honom erfärit* vid granskning av böcker, räkenskaper och andra handlingar eller vid bolagsstämma eller styrelsesammanträde *må ej obehörigen yppas.*

287 a §.

Skyldighet enligt 283 § och 287 § 1 mom. att lämna upplysningar och hålla tillgångar och handlingar tillgängliga för granskning åligger även styrelsen och verkställande direktören i aktiebolag vars verksamhet uteslutande har till föremål att biträda försäkringsbolag, så ock ordförande och verkställande direktör eller motsvarande befattningshavare i tarifförening, skaderegleringsnämnd, villkorsnämnd eller annat liknande organ, som biträder försäkringsbolag vid rörelsens bedrivande. Samma skyldighet åligger jämväl styrelsen och verkställande direktören i annat aktiebolag än nu sagts, i den mån det med bolagets samtycke föreskrivits i villkor för medgivande enligt 336 § att innehava aktier i bolaget.

295 §.

2 mom. Beslut om — — — — —
Inom fyra månader från det beslutet fattades eller, om klandertalan därå anstälts, från det denna talan genom lagakraftäggande dom ogillades, skall beslutet av det överlåtande bolagets styrelse eller verkställande direktör anmälas för registrering. Två enligt 341 § andra stycket bestyrkta avskrifter av protokoll som förts i ärendet, innehållande fullständigt angivande av förslaget till avtal, skola fogas vid anmälningen. Har anmälan ej gjorts inom föreskriven tid, vare frågan om överlåtelse förfallen.

ordinarie bolagsstämma.
Inom fyra månader från det beslutet fattades eller, om klandertalan därå anstälts, från det denna talan genom lagakraftäggande dom ogillades, skall beslutet av det överlåtande bolagets styrelse eller verkställande direktör anmälas för registrering. Två avskrifter av protokoll som förts i ärendet, innehållande fullständigt angivande av förslaget till avtal, skola fogas vid anmälningen. Har anmälan ej gjorts inom föreskriven tid, vare frågan om överlåtelse förfallen.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

303 §.

Ansökan om försäkringsbolags registrering och anmälan för registrering skola ingivas eller i betalt brev med posten insändas till försäkringsinspektionen. *Sådan ansökan eller anmälan skall vara åtföljd av stadgade avgifter.*

Ansökan om försäkringsbolags registrering och anmälan för registrering skola ingivas eller i betalt brev med posten insändas till försäkringsinspektionen.

304 §.

2 mom. Hava vid anmälan för registrering eller i fråga om upprättande av handling, som skall fogas vid sådan anmälan, icke iakttagits de föreskrifter, som finnas för varje särskilt fall stadgade, eller prövas beslut, som anmäles för registrering och för vars giltighet *Konungens* stadfästelse ej erfordras, icke hava tillkommit i föreskriven ordning eller ej stå i överensstämmelse med föreskrifterna i denna lag eller eljest strida mot lag eller författning eller mot bolagsordningen eller grunderna eller vara till sin avfattning i något viktigare hänseende otydligt eller vilseledande, skall registrering vägras. Är annan grund till sådan klandertalan mot bolagsstämmobeslut, som avses i 131 § 1 mom. andra stycket eller 229 § 1 mom. andra stycket, än att vid beslutet i denna lag eller bolagsordningen upptagna föreskrifter om särskild röstpluralitet icke rätteligen iakttagits, vare det dock ej hinder mot registrering, sedan tid för väckande av klandertalan utgått utan att talan väckts.

2 mom. Hava vid anmälan för registrering eller i fråga om upprättande av handling, som skall fogas vid sådan anmälan, icke iakttagits de föreskrifter, som finnas för varje särskilt fall stadgade, eller prövas beslut, som anmäles för registrering och för vars giltighet stadfästelse ej erfordras, icke hava tillkommit i föreskriven ordning eller ej stå i överensstämmelse med föreskrifterna i denna lag eller eljest strida mot lag eller författning eller mot bolagsordningen eller grunderna eller vara till sin avfattning i något viktigare hänseende otydligt eller vilseledande, skall registrering vägras. Är annan grund till sådan klandertalan mot bolagsstämmobeslut, som avses i 131 § 1 mom. andra stycket eller 229 § 1 mom. andra stycket, än att vid beslutet i denna lag eller bolagsordningen upptagna föreskrifter om särskild röstpluralitet icke rätteligen iakttagits, vare det dock ej hinder mot registrering, sedan tid för väckande av klandertalan utgått utan att talan väckts.

305 §.

Beviljas försäkringsaktiebolags — — — hans fullständiga namn och hemvist.

Innehåller bolagsordningen — — — kunna utgivas.

Den ena av de till försäkringsinspektionen ingivna avskrifterna av koncessionen skall fördes med bevis om registreringen av bolaget och återställas till detta. De listor å vilka aktieteckningen ägt rum skola ock återställas till bolaget.

Bolaget skall tillställas bevis om registreringen, tecknat å avskrift av koncessionen. De listor å vilka aktieteckningen ägt rum skola återställas till bolaget.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

306 §.

Beviljas ömsesidigt — — — hans fullständiga namn och hemvist.

Innehåller bolagsordningen — — — i registret.

Den ena av de till försäkringsinspektionen ingivna avskrifterna av koncessionen skall fördes med bevis om registreringen av bolaget och återställas till detta. De listor å vilka teckning av försäkringar ägt rum skola ock återställas till bolaget.

Bolaget skall tillställas bevis om registreringen, tecknat å avskrift av koncessionen. De listor å vilka teckning av försäkringar ägt rum skola återställas till bolaget.

315 §.

Närmare föreskrifter om försäkringsregistrets förande, de i 314 § stadgade kungörelserna, avgifterna för registreringen och dess kungörande samt om tid och sätt för utgivande av den i nämnda paragraf omnämnda samlingen och dess översändande till vissa myndigheter meddelas av Konungen.

Närmare föreskrifter om försäkringsregistrets förande och de i 314 § stadgade kungörelserna samt om tid och sätt för utgivande av den i nämnda paragraf omnämnda samlingen och dess översändande till vissa myndigheter meddelas av Konungen.

327 §.

Med dagsböter eller fängelse straffes ock

1. styrelseledamot eller verkställande direktör, som uppsåtligen eller av vårdslöshet meddelar oriktig eller vilseledande uppgift i redogörelse, utredning eller bevis, som avses i 281 eller 282 §, eller vid lämnande av upplysning enligt 283 §;

2. aktuarie, där han i redogörelse eller utredning, som enligt 281 eller 282 § avlämnats till försäkringsinspektionen, uppsåtligen eller av vårdslöshet meddelar oriktig eller vilseledande uppgift;

3. styrelseledamot, med vars begivande utfärdas aktiebrev, interimisbevis eller teckningsbevis, som är ställt till innehavaren, eller dylikt brev eller bevis, i vilket mot föreskrift i 30 § andra stycket, 31 § första stycket tredje punkten eller 31 § andra stycket tredje punkten den i förbehåll som i nämnda lag-

Med dagsböter eller fängelse straffes ock

1. styrelseledamot eller verkställande direktör, som uppsåtligen eller av vårdslöshet meddelar oriktig eller vilseledande uppgift i redogörelse, utredning eller bevis, som avses i 281 eller 282 §, eller vid lämnande av upplysning enligt 283 §;

2. den som jämlikt 287 a § lämnar upplysning enligt 283 § och som därvid uppsåtligen eller av vårdslöshet meddelar oriktig eller vilseledande uppgift;

3. aktuarie, där han i redogörelse eller utredning, som enligt 281 eller 282 § avlämnats till försäkringsinspektionen, uppsåtligen eller av vårdslöshet meddelar oriktig eller vilseledande uppgift;

4. styrelseledamot, med vars begivande utfärdas aktiebrev, interimisbevis eller teckningsbevis, som är ställt till innehavaren, eller dylikt brev eller bevis, i vilket mot föreskrift i 30 § andra stycket, 31 § första stycket tredje punkten eller 31 § andra stycket tredje punkten den i förbehåll som i nämnda lagrum sägs

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

rum sägs bestämda inskränkningen icke angivits;

4. styrelseledamot eller likvidator, där han uppsåtligen låter i aktieboken verkställa införing i strid mot bestämmelserna i 35 § 1 mom. andra eller tredje stycket, 35 § 2 mom. första eller andra stycket, 35 § 3 mom. första punkten, 54 § tredje punkten eller 59 § 2 mom. tredje stycket eller fjärde stycket sista punkten eller underlåter att ombesörja, att förändring i äganderätten till aktie varder jämlikt 35 § 1 mom. tredje eller fjärde stycket, 35 § 2 mom. första eller andra stycket eller 35 § 3 mom. första punkten införd i aktieboken;

5. styrelseledamot, verkställande direktör eller likvidator, som uppsåtligen eller av vårdslöshet i strid mot bestämmelserna i 63 §, 67 § 1 mom., 68 § första stycket, 193 § eller 195 § 1 mom. låter verkställa utbetalning till aktieägare eller garant;

6. revisor, likvidationsrevisor eller revisors eller likvidationsrevisors medhjälpare som, oaktat han insett eller bort inse, att skada därav kunna följa, yppar något av vad vid verkställd granskning kommer till hans kännedom, utan att det med nödvändighet erfordras för fullgörande av hans uppdrag;

7. den som i sådan försäkran, varom förmäles i 107 §, uppsåtligen lämnar oriktig uppgift.

bestämda inskränkningen icke angivits;

5. styrelseledamot eller likvidator, där han uppsåtligen låter i aktieboken verkställa införing i strid mot bestämmelserna i 35 § 1 mom. andra eller tredje stycket, 35 § 2 mom. första eller andra stycket, 35 § 3 mom. första punkten, 54 § tredje punkten eller 59 § 2 mom. tredje stycket eller fjärde stycket sista punkten eller underlåter att ombesörja, att förändring i äganderätten till aktie varder jämlikt 35 § 1 mom. tredje eller fjärde stycket, 35 § 2 mom. första eller andra stycket eller 35 § 3 mom. första punkten införd i aktieboken;

6. styrelseledamot, verkställande direktör eller likvidator, som uppsåtligen eller av vårdslöshet i strid mot bestämmelserna i 63 §, 67 § 1 mom., 68 § första stycket, 193 § eller 195 § 1 mom. låter verkställa utbetalning till aktieägare eller garant;

7. revisor, likvidationsrevisor eller revisors eller likvidationsrevisors medhjälpare som, oaktat han insett eller bort inse, att skada därav kunna följa, yppar något av vad vid verkställd granskning kommer till hans kännedom, utan att det med nödvändighet erfordras för fullgörande av hans uppdrag;

8. den som i sådan försäkran, varom förmäles i 107 §, uppsåtligen lämnar oriktig uppgift.

328 §.

Med dagsböter straffes

1. styrelseledamot eller — — — nämnda lagrum;

4. stiftare, där han uppsåtligen eller av vårdslöshet bestyrker avskrift, som i 12 § första stycket eller 175 § första stycket sägs, ehuru avskriften är oriktig, så ock styrelseledamot, styrelsesuppleant, *verkställande direktör, vice verkställande direktör, likvidator, suppleant för likvidator eller firmatecknare*, där han uppsåtligen eller av vårdslöshet bestyrker avskrift, varom förmäles i 341 § and-

Med dagsböter straffes

1. styrelseledamot eller — — — nämnda lagrum;

4. stiftare, där han uppsåtligen eller av vårdslöshet bestyrker avskrift, som i 12 § första stycket eller 175 § första stycket sägs, ehuru avskriften är oriktig, så ock styrelseledamot och styrelsesuppleant, där han uppsåtligen eller av vårdslöshet bestyrker avskrift, varom förmäles i 52 § första stycket, ehuru avskriften är oriktig.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

ra stycket, ehuru avskriften är oriktig.

329 §.

Med dagsböter straffes ock

1. den som, i annat fall än i 327 § 3 och 4 avses, underlåter att iakttaga föreskrift i 30 §, 31 § första, andra eller fjärde stycket, 35 §, 54 § tredje punkten, 59 § 2 mom. tredje stycket eller fjärde stycket sista punkten eller 340 §, så ock den som bryter mot föreskrift i 34 §, 51 § andra stycket första punkten, 59 § 2 mom. fjärde stycket första punkten, 64 §, 301 § eller 334 § 2 mom. tredje stycket;

2. styrelseledamot, verkställande — — — stycket åligger.

Med dagsböter straffes ock

1. den som, i annat fall än i 327 § 4 och 5 avses, underlåter att iakttaga föreskrift i 30 §, 31 § första, andra eller fjärde stycket, 35 §, 54 § tredje punkten, 59 § 2 mom. tredje stycket eller fjärde stycket sista punkten eller 340 §, så ock den som bryter mot föreskrift i 34 §, 51 § andra stycket första punkten, 59 § 2 mom. fjärde stycket första punkten, 64 §, 301 § eller 334 § 2 mom. tredje stycket;

2. styrelseledamot, verkställande — — — stycket åligger.

329 a §.

Den som bryter mot vad i 287 § 3 mom. är stadgat straffes med dagsböter eller fängelse, där ej gärningen är belagd med straff i strafflagen.

332 §.

2 mom. När god man på grund av förordnande jämlikt 11 kap. 4 § 5 lagen om förmynderskap förvaltar aktier för blivande ägares räkning, skall blivande ägare på anmälan av gode mannen införas såsom ägare i aktieboken med anteckning om förvärvet och om förordnandet.

2 mom. När god man på grund av förordnande jämlikt 18 kap. 4 § 5 föräldrabalken förvaltar aktier för blivande ägares räkning, skall blivande ägare på anmälan av gode mannen införas såsom ägare i aktieboken med anteckning om förvärvet och om förordnandet.

334 §.

1 mom. Beslutas i — — — — femtio kronor.

Beslut om — — — — i nedsättningsbeslutet.

I annat — — — — sig därom.

Där beslut om sammanläggning av aktier ej ingår i beslut om nedsättning av aktiekapitalet, skall beslutet ofördröjligen av styrelsen eller verkställande direktören anmälas för registrering. Vid anmälningen skola fogas två enligt 341 § andra stycket bestyrkta avskrifter av protokoll som förts i ärendet.

Där beslut om sammanläggning av aktier ej ingår i beslut om nedsättning av aktiekapitalet, skall beslutet ofördröjligen av styrelsen eller verkställande direktören anmälas för registrering. Vid anmälningen skola fogas två avskrifter av protokoll som förts i ärendet.

336 §.

Av aktierna i svenskt aktiebolag må försäkringsbolag icke utan för-

Av aktierna i svenskt eller utländskt aktiebolag må försäkrings-

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

säkringsinspektionens medgivande äga mer än en tjugondel eller, om aktier med olika röstvärde finnas, större antal än att röstetalet för aktierna utgör högst en tjugondel av röstetalet för samtliga aktier. Tillhör försäkringsbolaget koncern, skall vad sålunda stadgats gälla koncernen.

Vad i första stycket är stadgat skall ej äga tillämpning å aktier i försäkringsaktiebolag eller i aktiebolag, vars verksamhet har till föremål att äga aktier i försäkringsaktiebolag eller att tillskjuta garantikapital i ömsesidigt försäkringsbolag.

bolag icke utan försäkringsinspektionens medgivande äga mer än en tjugondel eller, om aktier med olika röstvärde finnas, större antal än att röstetalet för aktierna utgör högst en tjugondel av röstetalet för samtliga aktier. Tillhör försäkringsbolaget koncern, skall vad sålunda stadgats gälla koncernen; *aktiebolag, som ej är försäkringsbolag, skall därvid anses såsom koncernbolag, därest förhållandena äro sådana att aktiebolaget, om det varit försäkringsaktiebolag, jämlikt 333 § skulle hava räknats såsom dotterbolag.*

Vad i första stycket är stadgat skall ej äga tillämpning å aktier i försäkringsaktiebolag eller i aktiebolag, vars verksamhet *uteslutande* har till föremål att äga aktier i försäkringsaktiebolag, att tillskjuta garantikapital i ömsesidigt försäkringsbolag, *att utöva förvaltning av försäkringsbolags fastigheter eller att biträda försäkringsbolag vid rörelsens bedrivande.*

341 §.

Skall enligt — — — — — av styrelsen.

Avskrift, som på grund av särskild föreskrift i denna lag skall vara bestyrkt enligt detta stycke, skall vara till riktigheten bestyrkt av notarius publicus eller landsfiskal eller ock av minst två personer, som hava ställning av styrelseledamot, styrelsesuppleant, verkställande direktör, vice verkställande direktör, likvidator, suppleant för likvidator eller firmatecknare.

Annan avskrift skall, där ej särskild föreskrift givits, vara till riktigheten bestyrkt av två personer.

Avskrift varom i denna lag stadgas skall, där ej särskild föreskrift givits, vara till riktigheten bestyrkt av två personer, som vid sina namn böra angiva yrke och postadress.

345 §.

I fråga om livförsäkring endast för dödsfall, vilken meddelas för en tid av längst fem år eller mot premie, som är beräknad och bestämd för längst fem år i sänder, må Konungen eller, efter Konungens bemyndigande,

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

försäkringsinspektionen medgiva undantag från de särskilda bestämmelserna i denna lag angående livförsäkring.

Beträffande tjänstepensionsförsäkring — — — prövas skäligen.

Driver försäkringsbolag — — — finnas påkallade.

I fråga — — — — — i övrigt.

348 §.

Utän hinder av bestämmelserna i 168 § må för ändamål som avses i lagen om försäkring för olycksfall i arbete bildas ömsesidigt försäkringsbolag för vars förbindelser delägarna svara personligen; och skall beträffande sådant bolag i fråga om förlust å olycksfallsförsäkringen vad i 197—203 §§ är för där avsett fall föreskrivet om uttaxering äga motsvarande tillämpning.

Angående trafikförsäkringsrörelse — — — å motorfordon.

Utän hinder av bestämmelserna i 168 § må för ändamål som avses i lagen om yrkesskadeförsäkring bildas ömsesidigt försäkringsbolag för vars förbindelser delägarna svara personligen; och skall beträffande sådant bolag i fråga om förlust å yrkesskadeförsäkringen vad i 197—203 §§ är för där avsett fall föreskrivet om uttaxering äga motsvarande tillämpning.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1962, där ej annat följer av vad nedan sägs. Vad i beslut om koncession eller i försäkringsbolags bolagsordning må vara stadgat angående sjuk- och olycksfallsförsäkring, som meddelas för längst tio år, skall efter den 1 januari 1962 avse sådan försäkring, som meddelas för längst fem år.

Bestämmelserna i 199 och 251 §§ i deras ändrade lydelse skola träda i kraft den 1 januari 1963.

Försäkringsinspektionen äger före den 1 januari 1962 stadfästa sådan ändring av försäkringsbolags bolagsordning och grunder som påkallas av denna lag. Inspektionen äger ock efter ansökan medgiva, att försäkringsbolag, i avvaktan på att ändring som nu sagts beslutas, stadfästes och registreras, senast intill utgången av år 1962 må tillämpa vad i äldre lag är stadgat angående regleringsfond och återbäringsfond.

Utdrag av protokoll över handelsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Regenten, Hertigen av Södermanland, i statsrådet å Stockholms slott den 28 april 1961.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, statsråden NILSSON, STRÄNG, ANDERSSON, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, JOHANSSON, AF GEIJERSTAM, HERMANSSON.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för handelsdepartementet, statsrådet Lange, fråga om *vissa ändringar i lagen om försäkringsrörelse* och anför därvid följande.

I. Inledning

De centrala bestämmelserna för försäkringsverksamheten är givna i *lagen den 17 juni 1948 (nr 433) om försäkringsrörelse*. Lagen, som i sina huvudsakliga delar trädde i kraft den 1 januari 1949, har sedermera i vissa avsnitt ändrats genom lag den 16 juni 1950 (nr 320). Utländska försäkringsanstalters verksamhet regleras genom lagen den 9 juni 1950 (nr 272) om rätt för utländsk försäkringsanstalt att driva försäkringsrörelse här i riket.

Jämlikt bemyndigande den 10 januari 1958 tillkallade jag två utredningsmän¹ för att verkställa en översyn av lagstiftningen på försäkringsområdet.

Utredningsmännen, vilka antagit benämningen *1958 års försäkringssakkunniga*, har den 31 december 1959 avgivit betänkande med titeln »Översyn av lagen om försäkringsrörelse» (SOU 1960:11). Betänkandet innehåller bl. a. förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen om försäkringsrörelse. Det framlagda förslaget innefattar en begränsad revision av lagstiftningen.

Över de sakkunnigas förslag har, efter remiss, avgivits *yttranden* av försäkringsinspektionen, pensionsstyrelsen, riksförsäkringsanstalten, riksskatte-nämnden, näringsfrihetsrådet, Svenska försäkringsbolags riksförbund och Svenska livförsäkringsbolags förening, vilka båda sammanslutningar avgivit gemensamt yttrande och i fortsättningen kallas Försäkringsbolagens riksförbund, Folksam-bolagen, Landsbygdens brandförsäkringsbolags förening, Socken- och häradsbolagens riksförbund, Försäkringstjänstemannaförbundet, Försäkringsfunktionärernas förbund, Landsorganisationen i Sverige, Tjänstemännens centralorganisation, Sveriges akademikers centralorganisation, Sveriges industriförbund, Sveriges lantbruksförbund och Riksförbundet landsbygdens folk, Kooperativa förbundet, Sveriges hantverks- och industri-

¹ Utredningsmän har varit ledamoten av riksdagens andra kammare Nils Kellgren samt byråchefen i försäkringsinspektionen Lorentz Vogel.

organisation, Yrkeskvinnors samarbetsförbund, Hyresgästernas riksförbund, Kungl. automobilklubben, Motormännens riksförbund, Motorförarnas helnykterhetsförbund, Svenska bankföreningen samt av Svenska sparbanksföreningen.

Yttranden har även avgivits av styrelserna i de till Svenska försäkringsbolags riksförbund anslutna Svenska personal-pensionskassan, Livförsäkringsbolaget Thule och Sakförsäkringsaktiebolaget Thule, Livförsäkringsbolaget Trygg, Försäkrings-Aktiebolaget Fylgia, försäkringsaktiebolagen Skandia och Norden samt Livförsäkringsaktiebolaget Skandia, Framtiden livförsäkringsaktiebolag, Svenska livförsäkringsbolaget, Försäkringsaktiebolaget Hansa, Städernas allmänna försäkringsbolag och i Sjöförsäkringsaktiebolaget Öresund. Nämda styrelser har i sina yttranden huvudsakligen hänvisat till det av Försäkringsbolagens riksförbund avgivna yttrandet.

Sedan ärendet varit föremål för överväganden inom handelsdepartementet, anhåller jag nu att få upptaga det till behandling.

II. Grunddrag i försäkringsrörelsens utveckling under nuvarande lagstiftning

De sakkunniga framhåller inledningsvis, att 1948 års lag om försäkringsrörelse (FL) i åtskilliga hänseenden omgestaltade den offentlighetsrättsliga regleringen av det svenska försäkringsbolagsväsendet. De sakkunniga erinrar om de viktigaste nyheterna i 1948 års lagstiftning.

För rätt att driva försäkringsrörelse erfordras särskild koncession. Såsom materiell förutsättning för koncession kräves i den nya lagen, att rörelsen finnes behövlig och även eljest ägnad att främja en sund utveckling av försäkringsväsendet. I fråga om livförsäkringen uppställes den s. k. skälighetsprincipen vid sidan av tidigare gällande soliditetsprincip. Den nya principen innebär krav på att priset för en försäkring skall vara skäligen avvägt i förhållande till de förmåner försäkringen medför. Läns- och häradsbolagen likställas i allt väsentligt med riksbolagen. De bolagsrättsliga bestämmelserna har anpassats till 1944 års aktiebolagslag, dock med åtskilliga avvikelser betingade av försäkringsväsendets egenart.

Enligt den nya lagstiftningen skulle redan existerande försäkringsbolag söka ny koncession. Koncessionsprövningen för dessa bolags del skulle dock icke avse frågan huruvida bolagets rörelse var behövlig. Innan frågan om koncession avgjorts, ägde försäkringsbolagen fortsätta sin verksamhet enligt bestämmelserna i äldre lag, i den mån ej Kungl. Maj:t förordnat att föreskrifter i den nya lagen skulle tillämpas.

1950 års ändringar i FL avsåg huvudsakligen tre olika frågor, nämligen representation för försäkringstagarna i styrelsen för försäkringsaktiebolag, föreskrift att premiesättningen även beträffande annan försäkring än livförsäkring skall vara skäligen avvägd samt utvidgning av FL:s tillämpningsområde till att omfatta även sockenbolag för brand- eller sjöförsäkring.

En närmare redogörelse för innehållet i gällande lagstiftning kommer att lämnas i anslutning till betänkandets olika förslag.

De sakkunniga redogör i betänkandet för några drag ur försäkringsrörelsens utveckling under åren 1949—1958.

Såsom ett markant drag i utvecklingen under den tid, som förflutit efter FL:s ikraftträdande, framhåller de sakkunniga koncentrationen av det enskilda försäkringsväsendet till ett minskat antal försäkringsbolag. Denna utveckling har löpt jämsides med en fortsatt volymmässig expansion. I en för ändamålet särskilt upprättad tabell (*tabell A*) lämnas närmare uppgifter om antalet försäkringsbolag av olika slag vid utgången av åren 1948 och 1958. I anslutning till tabellens uppdelning av bolagen i skilda kategorier nämnes, att försäkringsbolagen i riket med hänsyn till rörelseinriktningen brukar indelas i livförsäkrings-, sjukförsäkrings-, arbetsgivar-, skadeförsäkrings- och återförsäkringsbolag. Livförsäkringsbolagen meddelar allenast livförsäkring samt, i några fall, lång sjuk- och olycksfallsförsäkring. Till sjukförsäkringsbolag hänföres ett antal specialbolag för lång sjuk- och olycksfallsförsäkring. Arbetsgivarbolag kallas de försäkringsbolag som — vid sidan av riksförsäkringsanstalten — meddelar obligatorisk och frivillig försäkring enligt lagen om yrkesskadeförsäkring. Skadeförsäkringsbolagen meddelar försäkringar av andra slag än de förut särskilt nämnda. I ett betydande antal fall har dessa bolag även vissa bestånd av s. k. skadelivräntor och av lång olycksfallsförsäkring av speciell karaktär. Återförsäkringsbolagen är specialbolag, som uteslutande eller praktiskt taget uteslutande bedriver återförsäkringsrörelse. Indelningen av försäkringsbolagen sker även efter en annan grund, nämligen efter verksamhetsområdets omfattning i geografiskt hänseende. Försäkringsbolagen brukar härvid indelas i riksbolag, läns- och häradsbolag samt sockenbolag. Till gruppen riksbolag hänföres härvid i huvudsak de bolag, vilkas verksamhetsområde omfattar mer än ett län; det stora flertalet av dessa bolag driver verksamhet i hela riket. Läns- och häradsbolag är den vanliga benämningen på försäkringsbolag, som driver verksamhet allenast inom ett län och som icke är att hänföra till sockenbolag. Gränsdragningen mellan riksbolag å ena sidan och läns- och häradsbolag å andra sidan är i huvudsak betingad av äldre lagstiftning. Sockenbolagen är landsbygdsbolag, vilkas verksamhetsområde är mindre än ett härad eller, där området omfattar delar av flera härad, mindre än tio socknar. Vissa sådana bolag är undantagna från FL:s bestämmelser. Alla liv-, sjuk-, arbetsgivar- och återförsäkringsbolag betraktas såsom riksbolag. Så är även fallet med alla skadeförsäkringsbolag, som är aktiebolag. Det är endast i fråga om ömsesidiga skadeförsäkringsbolag, som uppdelningen på riksbolag och bolag med begränsat verksamhetsområde kommer i fråga.

Av tabell A framgår, att under tioårsperioden 1948—58 antalet riksbolag minskat från 133 till 105, antalet läns- och häradsbolag från 159 till 124, antalet brand- och sjösockenbolag från 238 till 178 och antalet övriga soc-

Tabell A. Antalet svenska försäkringsbolag vid utgången av åren 1948 och 1958

	1948	1958
<i>I. Riksbolag</i>	133	105
Härav:		
Livförsäkringsbolag		
a) Aktiebolag	4	5
b) Ömsesidiga bolag	28	13
Liv- och brandförsäkringsaktiebolag	3	—
Sjukförsäkringsbolag		
a) Aktiebolag	2	2
b) Ömsesidiga bolag	1	1
Arbetsgivarbolag (ömsesidiga yrkesskadeförsäkringsbolag)	8	9
Skadeförsäkringsbolag		
a) Aktiebolag	32	31
b) Ömsesidiga bolag	46	33
Återförsäkringsaktiebolag	9	11
<i>II. Läns- och häradsbolag (ömsesidiga bolag)</i>	159	124
<i>III. Sockenbolag (ömsesidiga bolag)</i>	1 169	898
Härav:		
Brand- och sjösockenbolag	238	178
Övriga sockenbolag (icke underkastade bestämmelserna i FL)	931	720
Summa	1 461	1 127

kenbolag (kreatursförsäkringsbolag som icke är underkastade bestämmelserna i FL) från 931 till 720. Det sammanlagda antalet försäkringsbolag har under perioden sjunkit från 1 461 till 1 127.

Utöver de i tabell A lämnade uppgifterna anför de sakkunniga, att till följd av vissa fusioner den i tabellen angivna antalssiffran 13 för ömsesidiga livförsäkringsbolag minskats till 11. På grund av sammanslagning av två skadeförsäkringsbolag minskar vidare den i tabellen upptagna siffran 33 för ömsesidiga skadeförsäkringsbolag av riksbolagskaraktär till 32.

De i det föregående lämnade uppgifterna rörande antalet svenska försäkringsbolag ger, anför de sakkunniga, icke en fullständig bild av det svenska försäkringsväsendets organisation och struktur. Koncentrationen är på riksbolagsområdet driven betydligt längre än vad de i tabell A angivna siffrorna ger vid handen. Bland försäkringsbolagen finnes nämligen åtskilliga sammanslutningar, antingen i form av koncerner eller endast grundade på överenskommelser rörande visst samarbete.

De i början av år 1959 förefintliga sammanslutningarna har intagits i följande förteckning (ömsesidiga bolag har markerats med kursivstil). I stället för fullständiga firmabeteckningar användes de förkortade bolagsnamn, som nyttjas i försäkringsinspektionens publikation Enskilda försäkringsanstalter.

- Allmänna Brand-koncernen: *Allmänna Brand* och Neptunus.
 Ansvars grupp: *Ansvar* och *Ansvar Insurance*.
 Bore-Brandförsäkringsverket: *Bore, Brandförsäkringsverket* och Stockholm.
 Folksam bolagen: *Folket, Samarbete, Leire* och *Välfärd*.
 Hansakoncernen: *Hansa, Mälaren, Stella* och *Svenska kredit*.
 Husdjursförsäkringsgruppen: *Skandinaviska kreaturs* och *Bolaget för smittsamma husdjurssjukdomar*.¹
 Sjöskaskogruppen: *Sveriges ångfartygs, Norrlands ångfartygs* och *Sydsvenska fartygs*.
 Skandiakoncernen: *Skandia, Liv-Skandia, Norden* och *Skandia-Freja*.
 Skånekoncernen: *Skåne-Malmö, Iris* och *Liv-Skåne*.
 Skånska Brand-koncernen: *Skånska Brand-Hermes, Finn* och *Securitas*.
 Städernas bolag: *Städernas allmänna, Skogsförsäkringsaktiebolaget, Svecia* och *Städernas liv*.
 Sveakoncernen: *Svea-Nornan, Liv-Svea, Gauthiod, Ocean, Sveriges allmänna sjö, Sjöassuranskompaniet, Union* och *Amphion*.
 Thulebolagen: *Liv-Thule, Sak-Thule, Nordisk Yacht* och *Åter-Thule*.
 Tryggkoncernen: *Liv-Trygg, Atlas, Brand-Trygg, Fylgia* och *Valkyrian*.
 Vegetebolagen: *Göta, Svenska Veritas, Europeiska varu* och *Liv-Göta*.
 Öresundskoncernen: *Öresund, Stockholms sjö, Ägir* och *Aequitas*.

Till belysning av koncentrationen nämner de sakkunniga, att om man tager de tjugo ledande koncernerna och bolagen såvitt gäller premieinkomst i direkt försäkring i Sverige år 1957, finner man att den på dessa koncerner och bolag belöpande premieinkomsten uppgick till 1 820 miljoner kronor av en totalinkomst av 2 018 miljoner kronor. På övriga koncerner och riksbolag föll detta år en premieinkomst av 148 miljoner kronor samt på läns-, härad- och sockenbolagen en premieinkomst av 50 miljoner kronor. Tager man de tjugo ledande koncernerna och bolagen i fråga om summan av förvaltade tillgångar — ifrågavarande koncerner och bolag är i mycket stor utsträckning identiska med de ledande koncernerna och bolagen i fråga om premieinkomsten — föll på denna grupp år 1957 tillgångar till ett värde av 12 907 miljoner kronor av en total tillgångssumma om 13 798 miljoner kronor. På övriga koncerner och riksbolag föll detta år tillgångar till ett värde av 680 miljoner kronor samt på läns-, härad- och sockenbolagen tillgångar till ett värde av 211 miljoner kronor.

Utvecklingen av försäkringsverksamheten i Sverige under tiden 1949—1958 belyses genom *tabellerna B* och *C*. I tabell B, som till största delen bygger på en i försäkringsinspektionens publikation *Enskilda försäkringsanstalter förekommande liknande tabell*, visas livförsäkringens utveckling under ifrågavarande tid såvitt gäller volym och struktur m. m. Av tabellen framgår bl. a., att såvitt angår kapitalförsäkring för dödsfall grupplivför-

¹ Bolaget har upphört med sin verksamhet.

Tabell B. Översikt av livförsäkringsverksamheten 1949—58. Direkt försäkring i svenska bolag

Belopp i miljoner kronor, där ej annat anges. Antal i 1 000-tal

	1949	1950	1951	1952	1953	1954	1955	1956	1957	1958
<i>All verksamhet utom tjänstepensionsförsäkring (SPP)</i>										
Premier	401	438	496	546	720	551	602	590	602	611
Avkastning av kapital ¹	133	140	149	167	190	204	218	237	260	292
Utbetalningar för försäkringsfall	169	173	177	176	194	205	220	239	261	262
» » återköp	19	29	26	27	31	40	114	94	90	105
Tilldelad återbäring	13	13	19	19	29	34	50	43	51	55
Förvaltningskostnader	72	75	90	97	98	99	115	130	136	130
Försäkringsfond vid årets slut	3 739	3 968	4 238	4 566	5 038	5 295	5 509	5 710	5 912	6 119
Tekniska överskottsfonder vid årets slut	350	389	426	451	496	545	597	656	708	776
<i>Tjänstepensionsförsäkring (SPP)</i>										
Premier	161	182	271	310	316	342	389	399	464	490
Avkastning av kapital ¹	38	43	51	62	74	88	103	124	149	179
Utbetalningar för försäkringsfall	19	22	26	30	36	42	47	52	59	66
» » återköp	2	5	3	4	4	5	5	6	8	10
Tilldelad återbäring	—	—	—	—	8	9	10	12	15	19
Förvaltningskostnader	3	3	5	6	6	7	7	8	8	8
Försäkringsfond vid årets slut	1 173	1 338	1 582	1 866	2 164	2 487	2 858	3 337	3 788	4 268
Tekniska överskottsfonder vid årets slut ²	68	95	130	170	204	240	285	234	290	353
<i>Vissa uppgifter om försäkringsbeståndet</i>										
Försäkrat dödsfallskapital										
Individuell kapitalförsäkring för dödsfall,										
stor försäkring	6 792	7 260	7 763	8 486	9 045	9 509	11 055	12 014	13 090	13 929
liten försäkring	3 550	3 800	4 095	4 450	5 192	5 759	6 727	7 105	7 008	6 831
summa	10 342	11 060	11 858	12 936	14 237	15 268	17 782	19 119	20 098	20 760
Härav: kapitalförsäkring med sparmoment.	10 342	11 060	11 858	12 936	14 237	14 177	14 938	15 474	15 661	15 692
temporär försäkring	—	—	—	—	—	1 091	844	645	437	668
Grupplivförsäkring	98	106	327	485	875	1 447	2 757	3 877	5 175	7 224
Tjänstepensionsförsäkring (SPP) ³	218	240	307	364	392	429	488	546	602	649
Årligt belopp i livränteförsäkring										
Tjänstepensionsförsäkring (SPP) ⁴	515	578	757	942	1 017	1 138	1 316	1 467	1 625	1 771
Annan livränteförsäkring	213	239	264	308	342	379	426	477	537	582

Individuell kapitalförsäkring, för dödsfall, antal försäkringar, stor försäkring	1 453	1 484	1 512	1 543	1 571	1 582	1 615	1 693	1 826	1 895
liten försäkring	2 647	2 750	2 820	2 956	3 264	3 432	3 396	3 303	3 169	3 022
summa	4 100	4 234	4 332	4 499	4 835	5 014	5 011	4 996	4 995	4 917
Grupplivförsäkring, antal försäkrade.....	41	77	132	219	302	599	934	1 133	1 390	1 669
Tjänstepensionsförsäkring (SPP), antal försäkrade..	112	121	132	140	148	158	168	178	186	194
<i>Specialuppgift för individuell kapitalförsäkring för dödsfall</i>										
Nettoökning av försäkrat dödsfallskapital	769	718	798	1 065	913	842	2 514	1 353	979	662
Nyteckning (inkl. nettotillkomst vid ändring), stor försäkring.....	698	721	785	1 013	874	837	1 128	1 531	1 671	1 589
liten försäkring	418	384	424	479	544	588	631	820	458	350
summa	1 116	1 105	1 209	1 492	1 418	1 425	1 759	2 351	2 129	1 939
Härav: kapitalförsäkring med sparmoment.	*1 276	*1 378	*1 335	1 087	1 025
temporär försäkring.....	*149	*381	*1 016	1 042	914
Ökning på grund av annan ändring (netto)	10	7	-5	16	3	-15	^b 1 437	-161	-167	-97
Minskning på grund av dödsfall eller utlupen försäkringstid	172	174	178	188	205	226	239	257	275	254
Minskning på grund av förtidsannullationer	185	220	228	255	303	342	443	580	708	926
Härav tidiga annullationer	96	106	107	112	132	139	166	213	311	374
Total försäkringssumma per försäkring i kronor										
Nytecknade försäkringar	4 434	4 852	5 123	6 393	5 666	5 750	6 897	7 525	7 710	8 480
Beståndet vid årets slut	2 522	2 612	2 737	2 875	2 944	3 045	3 549	3 827	4 024	4 222
<i>Index (1949 = 100) utvisande realvärde⁵ av premier</i>										
All verksamhet exkl. tjänstepensionsförsäkring (SPP)	100	108	106	108	140	106	113	106	104	100
Tjänstepensionsförsäkring (SPP).....	100	112	144	153	154	165	182	178	199	200

¹ Här ingår icke kursvinster, uppskrivningar, kursförluster eller nedskrivningar. — ² Före 1956 ingår häri s. k. tilläggsreserv, vilken den 31/12 1955 uppgick till 95 milj. kronor. Fr. o. m. 1956 har tilläggsreserven överförs till premierreserven. — ³ Kombinerad med å följande rad redovisad livränteförsäkring i SPP. — ⁴ Här ingår icke sjuk- och invalidräntor. Dessa ingår emellertid i den ekonomiska redovisningen ovan. — ⁵ Realvärdet har beräknats med användning av konsumentprisindex (1949 = 100). — ⁶ Approximativ beräkning. — ⁷ Härav tilläggsförsäkring på grund av särskild återbäring ^a 1 432, ^b 1 433, ^c 1 277, ^d 1 151, ^e 1 040.

Tabell C. Under året inbetalda premier och betalda skador i olika skadeförsäkringsgrenar

Tabellen omfattar samtliga svenska bolag och i Sverige koncessionerade utländska bolag och avser direkt affär i Sverige. 1 000-tal kronor

	1949	1950	1951	1952	1953	1954	1955	1956	1957	1958
<i>Premieintäkt</i>										
Sjuk- och olycksfallsförsäkring för längre tid än tio år	7 364	8 162	9 386	10 825	12 034	14 166	16 999	20 282	23 649	27 520
Speciell olycksfalls- o. sjukförsäkring för längre tid än tio år (barnolycksfall och reseolycksfall m. m.)	3 535	3 763	3 837	3 910	3 933	3 871	3 645	3 208	2 884	2 635
Olycksfalls- och sjukförs. för högst tio år förarplatsförsäkring	—	—	—	—	—	—	—	—	11 509	16 027
annan individuell försäkring	21 393	22 774	24 545	26 782	29 378	30 695	30 540	33 390	35 271	37 014
kollektiv försäkring	18 836	21 494	23 685	27 707	30 868	33 021	27 706	29 680	31 861	34 556
Försäkring enl. lagen om yrkesskadeförsäkring	54 627	58 036	65 770	73 386	73 632	70 543	53 595	53 346	52 607	50 732
Brand-, skogs-, ansvarighets-, vattenlednings- skade-, glas-, husbocks-, stormskade-, maskin-, inbrotts-, stöld- och rånförs. m. m.	184 960	206 721	249 985	272 156	277 564	286 303	301 332	327 649	347 890	376 800
Sjökaskoförsäkring	103 002	54 645	62 470	85 866	80 015	76 777	77 708	87 436	101 186	104 197
Transportförsäkring	53 286	74 495	61 466	51 651	54 488	54 429	57 384	59 750	58 082	58 082
Trafikförsäkring	36 342	42 618	64 445	122 644	152 225	170 412	166 893	158 181	161 360	171 073
Annan motorfordonsförsäkring	32 159	42 290	61 447	81 871	92 229	102 488	108 391	123 992	139 761	161 443
Luftfartsförsäkring	892	1 008	1 612	1 392	2 397	1 969	3 043	1 823	2 083	2 809
Hagelförsäkring	1 816	2 213	2 695	2 804	2 639	3 177	2 953	2 344	3 107	2 506
Regn- samt storm-, hagel- och frostförsäkr. . .	814	763	804	791	894	921	907	939	925	979
Garantiförsäkring	987	1 125	1 262	1 473	1 672	1 788	2 006	2 296	2 475	2 599
Kreditförsäkring	193	171	254	376	475	680	858	1 071	1 517	1 907
Smycke- och diverseförsäkring	1 384	1 574	1 939	2 228	2 482	2 606	2 885	3 159	3 464	8 728
Husdjursförsäkring.										
försäkring mot smittsjukdomar	32	30	52	750	356	345	305	211	206	200
annan försäkring	15 361	15 164	15 816	16 106	16 546	16 838	16 951	22 233	14 843	19 147
Summa	483 697	535 837	664 499	792 533	830 990	871 088	870 146	928 624	996 348	1 073 954

Skador

Sjuk- och olycksfallsförsäkring för längre tid än tio år	2 529	2 588	2 668	2 894	3 220	3 932	4 192	5 021	5 692	6 653
Speciell olycksfalls- o. sjukförs. för längre tid än tio år (barnolycksfall och reseolycksfall m. m.)	630	737	732	799	897	1 013	1 211	1 309	1 563	1 795
Olycksfalls- o. sjukförsäkring för högst tio år										
förräplatsförsäkring	—	—	—	—	—	—	—	—	1 038	2 251
annan individuell försäkring	23 355	10 574	10 816	10 757	11 767	13 105	12 729	13 488	13 399	13 997
kollektiv försäkring										
Försäkring enl. lagen om yrkesskadeförsäkring.	45 388	50 902	55 522	58 205	61 188	60 731	39 427	37 974	39 943	38 877
Brand-, skogs-, ansvarighets-, vattenlednings- skade-, glas-, husbocks-, stormskade-, maskin-, inbrotts-, stöld- och rämförs. m. m.	103 256	104 131	111 690	137 450	151 763	142 088	172 837	206 862	186 584	205 325
Sjökaskoförsäkring	50 064	36 093	41 363	43 606	69 081	65 399	71 592	75 419	79 958	78 640
Transportförsäkring										
Trafikförsäkring	20 602	24 745	36 144	49 110	56 796	64 287	73 257	86 012	98 731	112 098
Annan motorfordonsförsäkring	16 723	22 664	36 147	43 102	37 900	41 510	56 093	71 802	83 997	104 366
Luftfartsförsäkring	532	554	420	239	998	943	212	1 304	431	2 500
Hagelförsäkring	1 736	1 822	765	1 790	2 373	2 396	1 380	1 764	3 653	1 037
Regn- samt storm-, hagel- och frostförsäkr. . .	475	345	375	417	717	621	496	955	726	744
Garantiförsäkring	399	435	505	874	518	675	1 054	1 108	1 289	1 232
Kreditförsäkring	28	216	—36	—131	35	76	151	144	49	204
Smycke- och diverseförsäkring	719	802	882	1 073	1 103	1 122	1 414	1 394	1 675	1 768
Husdjursförsäkring										
försäkring mot smittsjukdomar	7	5	6	114	14	16	2	1	14	1
annan försäkring	11 690	13 005	11 067	10 302	11 081	12 387	12 452	11 621	11 280	14 862
Summa	278 733	302 450	342 657	401 540	458 134	460 614	497 750	579 097	592 634	647 444

säkringen, som är en ren riskförsäkring utan sparmoment, gått mycket kraftigt framåt under perioden och att jämväl i övrigt en förskjutning skett från försäkringsformer med sparmoment till försäkringsformer av riskkaraktär. Såvitt angår individuell försäkring kan förskjutningen följas endast för periodens senare hälft. Tabellen visar också att under senare år en betydande förskjutning ägt rum i nyteckningen från liten livförsäkring (folkförsäkring) till stor livförsäkring. I tabell C, som likaledes hämtats ur Enskilda försäkringsanstalter, lämnas uppgifter om premier och skador i skilda branscher på skadeförsäkringsområdet m. m. under tiden 1949—1958. Särskilt påfallande är den med bilbeståndets tillväxt sammanhängande ökningen av trafik- och motorfordonsförsäkringens omfattning under perioden. Det påpekas att mellan tabell B och tabell C föreligger den skillnaden, att livförsäkringsuppgifterna i tabell B avser direkt försäkring i svenska bolag, under det att skadeförsäkringsuppgifterna i tabell C avser direkt affär i Sverige och omfattar såväl svenska försäkringsbolag som i Sverige koncessionerade utländska försäkringsbolag. De utländska skadeförsäkringsbolagens premieintäkt för direkt försäkring i Sverige är emellertid förhållandevis obetydlig. Sålunda utgjorde den på dessa bolag belöpande premieintäkten för 1958 endast 4 % av den i tabell C redovisade premieintäkten nämnda år. Ytterligare må i fråga om tabellerna tillfogas, att de däri lämnade uppgifterna är preliminära såvitt rör år 1958 samt att skadeförsäkringstabellen omfattar all sjuk- och olycksfallsförsäkring.

De sakkunniga lämnar även en sammanfattande redogörelse för utvecklingen inom olika försäkringsgrenar.

Beträffande *livförsäkring samt lång sjuk- och olycksfallsförsäkring* anpassades efter FL:s ikraftträdande livförsäkringsbolagens försäkringstekniska grunder så snabbt det var möjligt till de nya bestämmelserna. Grunderna kom att innehålla flera betydelsefulla nyheter, bland vilka främst märkes den utbyggnad av avsnittet om återbäring till försäkringstagarna, som var en direkt följd av den vikt skälighetsprincipen tillmättes i den nya lagen och dess förarbeten. De sakkunniga påpekar, att de nya grunderna icke inebär införande av någon ny premienivå inom livförsäkringen. Såvitt gäller grupplivförsäkringsverksamheten reviderades emellertid premiegrunderna år 1953 med anledning av den gynnsamma dödlighetserfarenheten, vilket ledde till att premienivån sänktes med inemot 30 %. Samtidigt vidgades grupplivförsäkringsområdet såtillvida att under grupplivförsäkring kunde inbegripas även hustrur till försäkrade gruppmedlemmar, varjämte försäkringssummornas maximibelopp höjdes.

Under senare delen av 1952 och i början av år 1953 bedrevs en omfattande försäljning av kapitalförsäkringar mot engångspremie, vilka omedelbart belånades hos vederbörande livförsäkringsbolag. Detta hade möjliggjorts genom att i de nya grunderna vissa tidigare spärrbestämmelser, som riktade sig mot belåning under de tre första åren av engångsbetalda försäkringar, borttagits. Syftet med ifrågavarande försäkringar torde i stor utsträckning

ha varit att möjliggöra skatteflykt. Med anledning härav infördes år 1953 vissa regler i återköpsgrunderna, som begränsade återköpsrätten och därmed möjligheterna att erhålla lån mot säkerhet i vederbörande försäkringsbrev. Reglerna visade sig icke tillräckligt effektiva utan försäljningen av skatteflyktsförsäkringar fortsattes av vissa bolag i modifierad form. År 1957 skärptes och utbyggdes därför spärreglerna ytterligare. Reglerna torde, enligt vad försäkringsinspektionen uttalat, i stort sett ha haft god effekt.

År 1954 beviljades tre livförsäkringsbolag koncession för lång sjuk- och olycksfallsförsäkring, som dittills endast drivits av tre specialbolag i branschen. Tanken var att på marknaden föra ut försäkringar, vilka kompletterade de förmåner, som från och med år 1955 utgick från den obligatoriska allmänna sjukförsäkringen med dess — vid denna tid — efter tre månader sjunkande och efter två år upphörande ersättningar. År 1958 beviljades ytterligare ett livförsäkringsbolag koncession för lång sjuk- och olycksfallsförsäkring.

Den från skilda synpunkter mest genomgripande händelsen på livförsäkringsområdet under hela den här behandlade perioden är enligt de sakkunniga stadsfästandet år 1955 av nya premiegrunder för stor och liten livförsäkring. Härigenom infördes en ny och lägre premienivå för de flesta där-efter tecknade livförsäkringar. I stort sett grundade sig den lägre premienivå på dödsfallsförsäkringsområdet, som blev följden av de nya premiegrunderna, på en väsentlig sänkning av dödlighetsantagandet samt på en reduktion av omkostnadsbelastningarna i huvudsak inom den stora försäkringen. Totalresultatet av förändringarna i de skilda beräkningselementen innebar för flertalet försäkringsformer en betydande premiesänkning. För rena riskförsäkringar uppgick den till 30 å 35 %. För sammansatta kapitalförsäkringar med premiebetalning under hela försäkringstiden blev premiesänkningen för typiska inträdes- och utträdesåldrar i runt tal 10 %. För pensionsförsäkringar av dödsfallskaraktär blev premiesänkningen i typiska fall icke mindre än 15 %. För livränteförsäkringar blev resultatet såväl mindre premiesänkningar som mindre premiehöjningar.

Under år 1955 sänktes även premierna i grupplivförsäkring. Denna sänkning åstadkoms genom införande av ett lägre dödlighetsantagande och genom stark reducering av omkostnadsbelastningen. Minimiantalet anslutna medlemmar i föreningsgrupp sänktes samma år från 100 till 50 personer och grupplivförsäkringens maximibelopp justerades uppåt i fråga om personalgrupp från 18 000 till 25 000 kronor och i fråga om föreningsgrupp från 7 000 till 10 000 kronor. Den kollektiva tjänstepensioneringens (SPP:s) avgiftsatser sänktes likaledes genom beslut samma år såsom följd av bl. a. ett av skattetekniska skäl motiverat något högre ränteantagande för pensionsförsäkringar över huvud taget — vilket för övrigt ingick i den ovan berörda grundrevisionen för livförsäkringsbolag i allmänhet — samt minskade omkostnadsbelastningar.

Efter utgången av år 1955 har icke längre förekommit någon nyteckning

av försäkringar av typen barnolycksfallsförsäkring med premieåterbetalning och reseolycksfallsförsäkring för livstid.

År 1956 utgjorde på livförsäkringsområdet ett år av fortsatt anpassning till de nya premiegrunderna av återköps- och fribrevsgrunder, premiereservgrunder och återbäringsgrunder. Eftersom införandet av de nya premiegrunderna i allmänhet medfört lägre premier, framstod det för livförsäkringsbolagen som angeläget att omdisponera återbäringsmedlen på äldre försäkringar så, att en omedelbar förstärkning av riskskyddet uppkom. Därmed ansåg man sig kunna begränsa frekvensen av onödiga annullationer. Enligt ändringar, som bolagen införde i återbäringsgrunderna, disponeras en del av överskottet på sådana dödsfallsförsäkringar, för vilka premien beräknats enligt tidigare dödlighetsantagande, som premie för en tilläggsförsäkring på 15 % — i något fall mera — av den ursprungliga försäkringens risksumma vid inträffat dödsfall. Härigenom kommer en tämligen hög återbäring att lämnas även vid dödsfall tidigt under försäkringstiden, varigenom en viss överensstämmelse i fråga om försäkringsprestationer för försäkringar gällande enligt äldre och försäkringar gällande enligt nya premiegrunder upp-nås.

Grupplivförsäkringsgrunderna ändrades även år 1956. Kraven på minimiantalet i grupp försäkrade sänktes till 25 personer, och kraven på hög anslutning till en grupp av de till försäkring berättigade mildrades på skilda sätt i olika bolag. Högsta tillåtna försäkringssumma höjdes för för-eningsgrupperna till 25 000 kronor. Ett av bolagen införde såsom en nyhet i grunderna s. k. ekonomigrupp såsom bärare av grupplivförsäkring. I samma bolags grunder intogs under året en bestämmelse, enligt vilken en skälig modifikation av omkostnadsantagandena vid premiesättningen för en grupp skulle göras, om särskilda omständigheter, hänförande sig till gruppens omkostnadsförhållanden, därtill föranledde. Därigenom möjliggjordes lämnande av rabatt i de fall grupper åtog sig att göra tjänster av för-valtningskaraktär utöver det för grupplivförsäkringen normala. För större kollektiv blev det möjligt att utmäta omkostnadsbelastningarna efter en regressiv skala. Principerna för modifikationerna skulle anmälas till försäkringsinspektionen. Senare infördes närmare preciserade regler i ämnet i bolagets grunder.

Den livliga verksamheten på grupplivförsäkringsområdet medförde även åren 1957 och 1958 en rad ändringar i grunderna. Sålunda sänktes premienivån ytterligare. Högsta tillåtna försäkringssumman höjdes till 50 000 kronor, ekonomigrupper upptogs såsom bärare av grupplivförsäkring i andra bolag och de flesta gruppförsäkringsbolagen införde i grunderna regler, enligt vilka omkostnadsbelastningarna i premierna reducerades för större grupper. På vissa håll utvidgades omfattningen av ekonomigrupperna, i fråga om vilka beteckningen i vissa fall ändrades till låneskyddsgrupper. Kraven på minimianslutning bland till försäkring berättigade har i vissa fall ytterligare liberaliserats.

På den långa sjuk- och olycksfallsförsäkringens område var den största

nyheten år 1958, att stadfästelse meddelades å grunder för s. k. grupp-sjukförsäkring. Denna försäkringsform utgör på området ett slags motsvarighet till grupplivförsäkring.

Ehuru året 1959 faller utanför den behandlade tidsperioden, nämner de sakkunniga att under senare hälften av detta år försäkringsbolagen på livförsäkringens och den långa sjuk- och olycksfallsförsäkringens område i hög grad arbetat med frågor angående anpassning av personförsäkringsformerna till den genom lag den 28 maj 1959 införda allmänna tilläggs-pensioneringen.

Skadeförsäkringen — varmed här i överensstämmelse med en ganska vanlig terminologi förstås annan försäkring än livförsäkring eller lång sjuk- och olycksfallsförsäkring — företer enligt de sakkunniga under perioden bilden av en ständigt fortgående utveckling i riktning mot bättre och mer ändamålsenligt konstruerade försäkringsformer. I det följande behandlas olycksfalls- och sjukförsäkring för högst tio år, försäkring enligt yrkesskadeförsäkringslagen, trafik- och motorfordonsförsäkring samt övrig försäkring var för sig.

Inom försäkringsgrenen olycksfalls- och sjukförsäkring för högst tio år (s. k. kort olycksfalls- och sjukförsäkring) har, såsom framgår av tabell C, premieintäkten avsevärt stigit under tioårsperioden. Införandet av den allmänna sjukförsäkringen år 1955 medförde nämnda år en minskning av premieinkomsten i grenen, men redan år 1956 var premieintäkten praktiskt taget densamma som året före den allmänna sjukförsäkringens genomförande. Sedan har premieintäkten inom branschen stigit, även om man bortser från den år 1957 på marknaden nyinförda s. k. förarplatsförsäkringen, en individuell olycksfallsförsäkring för förare av motorfordon, kombinerad i allmänhet med det förda fordonets trafikförsäkring. Relationen mellan individuellt och kollektivt tecknad försäkring är förhållandevis konstant. För undvikande av överförsäkring i samband med socialförsäkringarnas utbyggnad under 1950-talet nedlades från försäkringsbolagens sida ett omfattande arbete på omskrivning i stor utsträckning av befintliga försäkringar. Försäkringsformerna har vid flera tillfällen förbättrats.

Området för den av arbetsgivarbolagen meddelade speciella olycksfalls- och sjukförsäkringen har under perioden mycket kraftigt minskats till följd av den samordning, som kommit till stånd mellan yrkesskadeförsäkringen och den allmänna sjukförsäkringen. Detta är förklaringen till den stora nedgången år 1955 i de redovisade premie- och skadebeloppen för försäkring enligt lagen om yrkesskadeförsäkring.

Trafik- och motorfordonsförsäkringen har såsom följd av bilbeståndets ständigt fortgående ökning kommit att intaga platsen såsom en ny storbransch. På detta fält har arbetet varit alldeles särskilt intensivt. På trafikförsäkringens område har allmänna premierevisioner ägt rum vid flera tillfällen, senast år 1955, då bl. a. indelningen i tariffområden helt omge-

staltades. I genomsnitt för hela landet ledde 1955 års revision — till skillnad från de tidigare revisionerna som innebar premiehöjningar — till en genomsnittlig sänkning av premierna med omkring 6 % trots att genom ändring i trafikförsäkringslagen samma år en betydande höjning av försäkringssummorna ägt rum. De i de nya tarifferna angivna premierna gav emellertid icke ens från början något uttryck för motorfordonsägarnas verkliga kostnader för trafikförsäkring, eftersom bolagen på tariffpremierna lämnade olika slags rabatter och undantagsvis även premieåterbäring. Härutinnan har därefter icke skett annan ändring än att ett bolag i stort sett antagit den rabatterade premienivån såsom gällande grundtariff och ett annat bolag antagit en ny lägre tariff än den i allmänhet tillämpade. De flesta bolagen har infört särskilda nykterhetsgrupper med viss premierabatt. Bonusbestämmelserna har flera gånger ändrats i liberaliserande riktning, bonusförlust efter brand- och stöldskada har borttagits och viss bonus har medgivits på nytecknad vagnskadeförsäkring vid kombination med bonusberättigad trafikförsäkring. Därmed är redogörelsen inne på motorfordonsförsäkringsområdet, där bl. a. alternativa former av kaskoförsäkring med självrisk i stället för bonus införts, varjämte i brandförsäkringsmomentet inkluderats en försäkring för skador på bilens rutor. Under de senaste åren har vidare, på något olika sätt i skilda bolag, en genomgripande omläggning av premieberäkningen inom vagnskadeförsäkringen verkställts. Mopedförsäkringen, som hittills varit en frivillig försäkring, har utvecklats mycket kraftigt. Enligt uppgift, hämtad från mopedutredningens år 1959 avgivna betänkande, omfattas minst hälften av mopedbeståndet i landet av frivilligt tecknade mopedansvarighetsförsäkringar.

Vad slutligen rör övrig skadeförsäkring nämner de sakkunniga att för vissa objekt — i allmänhet byggnader — införts bl. a. försäkringsvillkor, varigenom automatisk anpassning till förekommande värdestegring äger rum, ävensom villkor, som tager sikte på ersättning för nyvärdet av brunna eller eljest förstörda objekt. Såsom nya grenar på skadeförsäkringsområdet har under perioden tillkommit husbocks- och svampskadeförsäkring. År 1959 har för första gången koncession beviljats för avbetalningsförsäkring.

Ett påfallande drag i skadeförsäkringens utveckling under perioden är, att det redan vid periodens början inledda arbetet på att tillhandahålla flera försäkringsformer (brand-, inbrotts-, vattenledningsskadeförsäkring etc.) i ett och samma försäkringsbrev ytterligare utvecklats. Nu tillhandahålles standardiserade kombinationsförsäkringar för bl. a. hem, villor, fastigheter, lantbruk, sportstugor, butiker och småföretag, inkluderande ett flertal olika försäkringar i tidigare traditionell mening. Försäkringsvillkoren har i samband därmed i stor utsträckning omarbetats i liberaliserande riktning. Utvecklingen på området torde icke kunna betraktas såsom avslutad.

Ett betydande antal försäkringsbolag, som tidigare i huvudsak drivit blott brandförsäkring och vissa närstående branscher, har fått sina koncessioner

utvidgade för att bolagen skall kunna tillhandahålla de nya kombinationsförsäkringstyperna. Ett försäkringsbolag för helnyktra, vilket tidigare huvudsakligen meddelat trafik- och annan motorfordonsförsäkring, har beviljats koncession för brandförsäkring, vattenledningsskadeförsäkring och ytterligare ett antal branscher, flertalet av den typ som brukar ingå i kombinationsförsäkringar. Ifrågavarande bolag har därigenom fått karaktären av ett allmänt skadeförsäkringsbolag, som vänder sig till den helnyktra befolkningen.

Kreatursförsäkringen har under perioden utvidgats till att i många fall omfatta flera risker än tidigare.

Motsvarigheter till kollektivförsäkringarna på liv- samt olycksfalls- och sjukförsäkringsområdet finnes endast i ringa utsträckning på övriga försäkringsområden. Bl. a. inom skogsförsäkring och ansvarighetsförsäkring har dock kollektivförsäkringsarrangemang genomförts. Kollektiva kombinationsförsäkringar av typen hemförsäkring förekommer, såvitt de sakkunniga har sig bekant, endast i ett fall. Det gäller där en hemförsäkring för ett förhållandevis begränsat kollektiv.

Nya försäkringstekniska grunder för brandförsäkring för all framtid har tillkommit under åren 1957—1959.

Till den nu lämnade redogörelsen anknyter de sakkunniga vissa *uppgifter angående aktiekapital, fondemissioner och utdelningar i skadeförsäkringsaktiebolagen och de återförsäkringsaktiebolag, som i huvudsak driver återförsäkring av skadeförsäkring*. De sakkunniga erinrar om att utdelningen på aktiekapitalen i livförsäkringsaktiebolagen är begränsad genom bestämmelser i bolagsordningarna. Aktiekapitalen i dessa bolag är för övrigt mycket obetydliga i förhållande till rörelsens omfattning. Fondemissioner är enligt FL förbjudna i försäkringsaktiebolag som uteslutande eller huvudsakligen driver livförsäkringsrörelse. Vad sålunda anförts gäller även aktiebolag, som uteslutande eller huvudsakligen driver med livförsäkring i FL jämställd försäkring, d. v. s. sjuk- och olycksfallsförsäkring för livstid eller för längre tid än tio år.

Såvitt gäller skadeförsäkringsaktiebolag och återförsäkringsaktiebolag, som i huvudsak driver återförsäkring av skadeförsäkring, föreligger intet fondemissionsförbud, och från det allmännas sida har icke några krav framförts på att i bolagsordningarna skall intagas bestämmelser, som begränsar den årliga utdelningen på aktiekapitalet i dylika bolag. Under sådana förhållanden anser de sakkunniga det kunna vara av visst intresse att för dessa bolags del redovisa några sifferuppgifter för senare år.

Aktiekapitalen i de vid utgången av år 1949 existerande skadeförsäkringsaktiebolagen uppgick efter vinstdispositionen för ifrågavarande år till tillhoppa 93 miljoner kronor. Vid utgången av år 1958 utgjorde motsvarande siffra för de vid denna tid existerande bolagen av ifrågavarande kategori 132 miljoner kronor. Av ökningen hänför sig 35 miljoner kronor till kapitalökningar genom fondemissioner. Restökningen utgör saldoot mellan ak-

tiekapitalen i inom gruppen nytillkomna bolag och motsvarande kapital i inom gruppen upphörda bolag med tillägg för genom nyteckning åstadkommen kapitalökning. Utdelningarna belöpande på hela den angivna perioden uppgår tillhopa till 76 miljoner kronor. Utdelningarna på 1949 års sammanlagda aktiekapital före vinstdispositionen för ifrågavarande år utgjorde 4,79 miljoner kronor och på 1958 års motsvarande kapital 9,32 miljoner kronor. Av sistnämnda utdelning belöpte 5,72 miljoner kronor på de börsnoterade bolagen Atlantica, Skandia, Skåne-Malmö och Svea-Nornan, vilka tillsammans hade aktiekapital vid 1958 års utgång på 57,5 miljoner kronor. Nämnda företags kapitalökning sedan 1949 utgör 16,5 miljoner kronor och har helt åstadkommits genom fondemissioner.

De återförsäkringsaktiebolag, vilkas rörelse i huvudsak är inriktad på återförsäkring av skadeförsäkring, hade vid utgången av år 1949 sammanlagda aktiekapital på 11 miljoner kronor. Vid utgången av år 1958 utgjorde de sammanlagda aktiekapitalen för de då existerande återförsäkringsaktiebolagen av nu ifrågavarande slag 35 miljoner kronor. Av ökningen hänför sig 2 miljoner kronor till öknings genom fondemissioner. Restökningen utgöres av aktiekapital inom gruppen nytillkomna bolag samt genom nyteckning åstadkommen kapitalökning. Utdelningarna belöpande på hela den angivna perioden uppgår tillhopa till 5,18 miljoner kronor. Utdelningarna på 1949 års sammanlagda aktiekapital utgjorde 0,26 miljoner kronor och på 1958 års motsvarande kapital 0,86 miljoner kronor. Det anmärkes, att nu ifrågavarande bolag är praktiskt taget helt ägda av svenska försäkringsbolag.

III. Förslag om ändring i lagen om försäkringsrörelse

A. Huvuddragen i förslaget och vissa allmänna synpunkter

De sakkunniga

De sakkunniga framhåller att de utgått från nu gällande ordning och byggt vidare på den grund som lagts genom 1948 och 1950 års lagstiftningsarbete. Mot bakgrunden av den utveckling, som ägt rum, och de erfarenheter, som gjorts, föreslås ändringar och kompletteringar, vilka anges innefatta en vidareutveckling av nu gällande principer i lagen. Vid sin lagöversyn har de sakkunniga eftersträvat att på bästa möjliga sätt tillvarata försäkringstagarnas intressen. De sakkunniga är av den uppfattningen, att försäkringsrörelselagstiftningen i första hand bör ha till uppgift att skapa garantier för att försäkringstagarnas intressen blir väl tillgodosedda. Under hänvisning till direktivens innehåll anmärker de sakkunniga att värdesäkrings- och kapitalplaceringsfrågorna lämnats utanför den gjorda lagöversynen.

De sakkunnigas förslag innefattar vissa nyheter beträffande försäkringsbolags rätt att driva annan rörelse än försäkringsrörelse och i fråga om kon-

cessionsgivningen. Det nuvarande förbudet för försäkringsbolag att driva annan rörelse än försäkringsrörelse föreslås uppmjukat. Sålunda skall enligt förslaget försäkringsbolag bl. a. få rätt att uppföra bostads-, kontors- eller affärsfastighet, vilken är avsedd att utgöra en varaktig kapitalplacering, samt att bedriva sådan maskinuthyrnings- och annan verksamhet, vilken medför ett ändamålsenligt utnyttjande av maskiner och personal som erfordras för bolagets försäkringsrörelse. Vidare skall försäkringsinspektionen på därom gjord ansökan kunna medgiva undantag från förbudet. Livförsäkringsbolag tillerkännes en klar rätt att förvalta och förränta livförsäkringsbelopp, som förfallit till betalning. De sakkunniga föreslår att rätten att stadfästa beslut om ändringar i försäkringsbolags bolagsordningar och försäkringstekniska grunder i ökad omfattning delegeras från Kungl. Maj:t till försäkringsinspektionen.

För skadeförsäkringens del föreslår de sakkunniga att den år 1950 införda skälighetsprincipen effektiviseras. Tiden anses mogen att kräva en utförligare redovisning och icke blott i stort sett uppgifter om rörelseutfallet inom hela försäkringsgrenar. För att förstärka garantierna för att försäkringstagarnas intressen blir väl tillgodosedda föreslår de sakkunniga att försäkringsinspektionen skall få en klar rätt att å tid och enligt formulär, som inspektionen bestämmer, infordra uppgifter till belysning av skadeförsäkringsbolagens premiesättning och återbäringsförhållanden. För att ytterligare öka insynen i premiesättningen och för att bereda inspektionen tillfälle att i fall av behov upptaga överläggningar med bolagen rörande planerade premieändringar föreslår de sakkunniga vidare, att i den omfattning inspektionen bestämmer det skall åligga skadeförsäkringsbolag att innan beslut fattas om ändring av premiesats meddela inspektionen den avsedda ändringen samt en sammanfattning av det material och de överväganden varpå premieändringen bygger.

För grupplivförsäkring och vissa andra typer av livförsäkring utan sparmoment har de sakkunniga funnit, att det från försäkringstagarsynpunkt icke föreligger behov av grunder vilka skall på förhand stadfästas av offentlig myndighet m. m. Mot bakgrunden av de föreslagna bestämmelserna angående effektivisering av skälighetskontrollen på skadeförsäkringsområdet anser sig de sakkunniga kunna förorda att ifrågavarande livförsäkringsformer i tillsynshänseende helt eller till största delen likställes med skadeförsäkring.

I fråga om livförsäkringsområdet förordas även bl. a. att försäkringstagarna beredes tillfälle att öva inflytande på den form, i vilken återbäringen tillgodoföres dem. En förskjutning av konkurrensen i livförsäkring så att den samma i ökad omfattning får karaktären av en priskonkurrens ligger enligt de sakkunnigas uppfattning i försäkringstagarnas intresse. Försäkringsinspektionen föreslås skola medverka härtill genom att publicera uppgifter om återbäringen på ett antal vanliga försäkringstyper i skilda bolag och genom att sammanställa återbäringen med premierna så att en bild erhål-

les av det nettopris, som försäkringstagarna haft att erlægga i de olika bolagen.

De sakkunniga föreslår vidare att där fråga uteslutande är om personförsäkring särskilda skäl icke skall krävas för förening i samma bolag av livförsäkringsrörelse och försäkringsrörelse av annat slag.

Vad angår annan personförsäkring än livförsäkring föreslår de sakkunniga, att vad i lagen om försäkringsrörelse särskilt stadgas angående livförsäkring skall äga i stort sett motsvarande tillämpning på annan personförsäkring, men att samtidigt skall gälla, att därest dylik försäkring meddelas för en tid av längst fem år eller mot premie, som är beräknad och bestämd för längst fem år i sänder, bestämmelserna angående skadeförsäkring må äga tillämpning på rörelsen. Förslaget innefattar en något ändrad gränsdragning mellan s. k. lång och s. k. kort sjuk- och olycksfallsförsäkring.

Det synes de sakkunniga vara en brist i lagstiftningen, att på försäkringsvillkorsområdet och angränsande fält någon kontroll av sakkunnig myndighet icke utövas över att försäkringstagarintressena ej blir åsidosatta. För undanröjande av denna brist föreslår de sakkunniga, att i den omfattning försäkringsinspektionen bestämmer det skall åligga försäkringsbolag att till inspektionen insända bolagets formulär till försäkringsbrev, försäkringsvillkor och andra handlingar, som berör förhållandet till försäkringstagarna, och att, där inspektionen så bestämt, vederbörande bolagsorgan skall, innan beslut fattas om ändring av insänt formulär, meddela inspektionen den avsedda ändringen. För att förstärka garantierna för en riktig skadereglering föreslås vidare, att försäkringsinspektionens tillsynsbefogenheter utvidgas till att omfatta jämväl skaderegleringen. Misskötsel av denna sida av rörelsen skall kunna föranleda ingripande.

Beträffande försäkringstagarinflytandet i ömsesidiga försäkringsbolag förordar de sakkunniga, att för de vanligaste typerna av ömsesidiga riksbolag delägarnas rösträtt på bolagsstämma skall utövas av delegerade, vilka antingen väljes av försäkringstagarna eller utses av organisationer, som står försäkringstagarna nära och kan antagas hysa intresse för uppgiften att få fram lämpliga företrädare för dessa. Kombinationer mellan ifrågavarande två metoder anses också kunna tänkas.

Vad angår försäkringstagarinflytandet i försäkringsaktiebolagen föreslås att försäkringstagarrepresentanterna i aktiebolagsstyrelserna skall utses genom direkta eller indirekta val av försäkringstagarna eller intressegrupp eller intressegrupper med anknytning till dem eller, där sådant val icke lämpligen kan ifrågakomma, genom förordnande av Kungl. Maj:t eller offentlig myndighet.

I fråga om de tekniska överskottsfonderna för livförsäkring och därmed jämställd personförsäkring föreslås att regleringsfonden och återbäringsfonden sammanslås till en fond.

De sakkunniga föreslår att i lagen om försäkringsrörelse direkt utsäges, att försäkringsinspektionens tillsynsverksamhet i första hand skall avse att tillvarataga försäkringstagarnas intressen. Uppräkningen av de fall, där

försäkringsinspektionen skall kunna ingripa mot försäkringsbolag med föreläggande, föreslås utvidgad till att omfatta jämväl de fall, att försäkringsbolag icke iakttagit tillbörlig sparsamhet i fråga om omkostnaderna för rörelsen eller att det sätt, varpå premierna bestämmes eller inträffade försäkringsfall behandlas, giver skälig anledning till anmärkning. De sakkunniga föreslår vidare, att försäkringsinspektionens rätt att infordra uppgifter och att företaga inspektioner skall utsträckas till att omfatta jämväl bl. a. tarifförening, skadereglerings- och villkorsnämnd samt annat liknande organ, som biträder försäkringsbolag vid rörelsens bedrivande.

Härutöver föreslår de sakkunniga att försäkringsinspektionens konsumentupplysande verksamhet utvidgas. De sakkunniga förordar även, att inspektionen årligen håller en eller flera konferenser med styrelseledamöter, delegerade och andra personer i ledande ställning hos försäkringsbolagen samt att initiativ tages till fortlöpande överläggningar i personförsäkringsfrågor mellan företrädare för samhällelig och enskild försäkring.

Enligt de sakkunnigas uppfattning synes det möjligt att genomföra de föreslagna lagändringarna utan en samtidig utökning av försäkringsinspektionens personal.

Problem, som berör försäkringsbolagens verksamhet eller angränsande frågor, behandlas utom i FL även i flera andra lagar och författningar. De sakkunniga har icke ansett det falla inom uppdragets ram att gå närmare in på ifrågavarande lagstiftning. Vissa synpunkter beträffande behovet av en revision av bl. a. skattelagstiftningen, konkurrenslagstiftningen och lagstiftningen om utländska försäkringsanstalter och om understödsföreningar framlägges emellertid av de sakkunniga. Härom må hänvisas till betänkandet (s. 106—110).

Gällande grundsatser rörande FL:s tillämpningsområde och rätten att driva försäkringsrörelse lämnas av de sakkunniga orubbade. Sålunda föreslås icke någon ändring av principen att, där ej annat följer av vad i lag eller författning är stadgat, försäkringsrörelse endast får drivas av försäkringsaktiebolag eller ömsesidigt försäkringsbolag, som därtill erhållit särskild koncession.

Företagsformen har av de sakkunniga behandlats rätt ingående vad gäller livförsäkringsområdet. Härom må hänvisas till betänkandet (s. 403—414). Följande sammanfattande synpunkter må här återges.

Av det föregående framgår, att såväl i livförsäkringsaktiebolag som i ömsesidiga livförsäkringsbolag verksamheten drives praktiskt taget helt för försäkringstagarnas räkning. De två företagsformerna står därför i realiteten mycket nära varandra. De sakkunnigas förslag rörande förstärkning av försäkringstagarrepresentationen i livförsäkringsaktiebolagen och rörande formerna för försäkringstagarrepresentanternas tillsättning medför, att de två företagsformerna ytterligare närmas till varandra. Inget nu föreliggande material visar, att den ena företagsformen i och för sig medför större fördelar för försäkringstagarna än den andra företagsformen. Några fördelar ur försäkringstagar synpunkt står därför icke i dag att vinna genom ett förbud

mot aktiebolagsformen på livförsäkringsområdet och därav följande obligatorisk omstöpning av livförsäkringsaktiebolagen till ömsesidiga försäkringsbolag. Under sådana förhållanden synes det icke föreligga skäl att utmönstra aktiebolagsformen, som funnits på försäkringsområdet alltsedan det moderna försäkringsväsendets begynnelse. Livförsäkringen i Sverige infördes för övrigt just av aktiebolag. Företagsformerna livförsäkringsaktiebolag och ömsesidigt livförsäkringsbolag synes jämväl i fortsättningen böra få tävla med varandra och utvecklingen torde få visa, huruvida den ena formen kommer att slå ut den andra. Det är oriktigt att betrakta aktiebolaget såsom en företagsform, vilken förutsätter ett enskilt vinstintresse hos aktieägarna. Varken enligt svensk eller utländsk rätt existerar något hinder mot att ett allmänt aktiebolags syfte är ideellt och icke att bereda aktieägarna vinst. Detta framhålles uttryckligen i förarbetena till allmänna aktiebolagslagen. Det kan då icke heller vara formellt otillfredsställande att en rörelse, som drives för livförsäkringstagarnas räkning, är organiserad i livförsäkringsaktiebolagets form. De sakkunniga kan således icke förorda, att FL ändras så, att på livförsäkringsområdet försäkringsrörelsens bedrivande i aktiebolagsform skall vara förbjudet. En frivillig övergång från den ena företagsformen till den andra kan enligt lagen ske i enkla former.

Någon definition av begreppet driva försäkringsrörelse lämnas icke av de sakkunniga. Det anses fortfarande böra överlämnas åt rättstillämpningen att under beaktande av de tankegångar, som ligger bakom försäkringsrörelselagstiftningen, och av gängse språkbruk och allmän uppfattning avgöra, huruvida en viss verksamhet skall anses innefatta ett drivande av försäkringsrörelse eller ej. I begreppet driva försäkringsrörelse vill de sakkunniga icke inlägga något krav på affärsmässighet hos rörelsen. Rättssäkerheten anses bli bäst tillgodosedd, därest det fortfarande i sista hand är allmän domstol som — efter yttrande av bl. a. försäkringsinspektionen — har att tolka innebörden av begreppet driva försäkringsrörelse.

De sakkunniga anser sig icke böra föreslå någon lagändring, varigenom en garantigivning av den speciella typ, som Aktiebolaget Volvo introducerat på bilmarknaden, skulle föras in under FL. De sakkunniga uttalar här bl. a., att mindre solida företag kan följa i Volvos fotspår och att framtiden kan utvisa, att en kontroll, motsvarande FL:s, är påkallad på ifrågavarande område. I förhandenvarande läge synes det emellertid de sakkunniga naturligtast att man avvaktar erfarenheterna på området och ingriper med lagstiftning först sedan det blivit i praktiken styrkt, att behovet av lagstiftning är starkare än de fördelar, som vinnes genom nuvarande frihet på området.

Remissyttrandena

I remissyttrandena har, såsom den efterföljande redovisningen får utvisa, i flera hänseenden riktats delvis ganska stark kritik mot de sakkunnigas förslag. Kritiken har framför allt inriktats på de föreslagna formerna för försäkringsinspektionens intensifierade tillsyn. Allmänt varnas här för att en skärpt övervakning ges formen av en förhandskontroll av premie- och villkorsändringar, som skulle göra försäkringsinspektionen till ett dirigerande i stället för ett kontrollerande organ. En sådan ordning befaras skola

kväva enskilda initiativ och hämma konkurrensviljan. Det betonas också helt allmänt att kontrollen över försäkringsverksamheten ej får bli alltför detaljrik om man vill främja en sund utveckling av försäkringsväsendet. Även i andra olika enskildheter har betänkanhets förslag mötts av invändningar och skepsis från remissorganens sida. Detta är mera allmänt fallet beträffande utredningens uppfattning om reformens inverkan på försäkringsinspektionens personalbehov.

I flera fall har emellertid de förslag som framlagts av de sakkunniga mött ett positivt gensvar i remissyttrandena. I dessa fall har flertalet remissinstanser kunnat ansluta sig till de sakkunnigas förslag. Detta gäller bl. a. förslagen om försäkringsbolags rätt att driva annan rörelse, förenklingar i koncessionssystemet och viss fondsammanslagning liksom förslaget om viss uppgiftsskyldighet för bl. a. tarifföreningar, skadereglerings- och villkorsnämnder och andra liknande organ. Även de sakkunnigas förslag om frihet från grunder beträffande vissa försäkringsformer har rönt ett positivt intresse från remissinstansernas sida.

Flera av remissinstanserna har känt ett behov att komplettera den allmänna bild av utvecklingen under senare tid inom försäkringsväsendet, som de sakkunniga givit.

Försäkringsinspektionen framhåller den omfattande och intensiva reformverksamhet, som ägt rum och äger rum inom försäkringsbranschen. Branschen inbegriper många framstegsvänliga krafter som lägger ned ett energiskt arbete på att genomföra förbättringar av olika slag. En rad nya försäkringstagarna praktiska och mer effektiva försäkringsformer har introducerats på marknaden. Här skall nämnas utbredningen av kombinerade försäkringar, där ett och samma försäkringsavtal på ett praktiskt sätt skänker samtidigt skydd mot flera risker och vidare det storartade uppsvinget under 1950-talet för gruppörsäkringsidéen, som medfört en vidsträckt utbredning av riskskydd till mycket ringa kostnad. Vad beträffar försäkringsvillkoren har under det gångna decenniet en fortskridande liberalisering skett på flera betydelsefulla områden. Samtidigt har mellan olika bolagsassociationer och enskilda bolag av varierande företagstyp en intensiv konkurrens förekommit, även sådan som avser relationen mellan pris och valuta, och denna konkurrens har på vissa områden, t. ex. grupplivförsäkring, trafikförsäkring och brandförsäkring, lett till premiesänkning; de premier som betingas för familjernas hemförsäkring torde tillhöra de lägsta i världen. Det i skälighetsprincipen liggande kravet, att försäkringsbolagen skall sträva efter ändamålsenliga organisationsformer och tillämpa rationella arbetsmetoder har från branschens sida mötts med ett omfattande rationaliseringsarbete under de gångna åren. Kvalificerad personal har avdelats för studium av nya kontorstekniska metoder och ett ingripande omdaningsarbete på de »inre linjerna» präglar verksamheten inom de flesta företag. I ännu högre grad än i flertalet andra länder utföres av ledande försäkringsföretag ett energiskt arbete för automatisering av kontorsarbetet. Det mest iögonfallande yttre

uttrycket för rationaliseringssträvandena har varit den rad betydelsefulla fusioner som ägt rum eller inom den närmaste framtiden kommer att äga rum inom branschen. Det skall vidare erinras om att under 50-talet som ett utflöde av den nya lagens krav på skälighet och återbäring i livförsäkring samtliga livbolag byggt upp återbäringssystem, som tillgodoser högt ställda krav på fullständighet och rättvisa och till vilka få motsvarigheter torde finnas i andra länder. Till sist skall här nämnas det fortlöpande arbete som man inom försäkringsvärlden nedlägger på utbildningen av kontorsanställda och fältmän för att få fram en kunnig och ansvarsmedveten personalkår.

De förbättringar som hittills åstadkommits i lagstiftningen, liksom lagtillämpningens utveckling, har på många sätt starkt medverkat till att höja standarden inom branschen. Vilken relativ betydelse man än tillmäter olika faktorer som här samverkat, är det under alla förhållanden säkert, att den reform- och rationaliseringsverksamhet, som det enskilda försäkringsväsendet undergått varit betydande och att den fortsätter i snabbt tempo. Inspektionen framhåller vidare att svenskt enskilt försäkringsväsende står sig utomordentligt väl i jämförelse med förhållandena i andra länder och i vissa avseenden intar en förgrundsställning. Den intensiva förbättrings- och reformverksamheten hindrar dock icke enligt inspektionens mening att vissa lagändringar är erforderliga. I flertalet fall ansluter sig inspektionen helt eller delvis till den motivering för ett sådant behov som anföres i betänkandet.

Även från försäkringsbolagshåll understrykes de positiva sidorna i utvecklingen av försäkringsverksamheten.

Försäkringsbolagens riksförbund påpekar hur det gångna decenniet varit en tid fylld av reformer och fortlöpande anpassning av försäkringsverksamheten till samhällsutvecklingen. Målsättningen för denna omfattande reform- och anpassningsverksamhet har genomgående varit att allt bättre tillgodose försäkringstagarnas intressen. Reformverksamheten och anpassningen har i allt väsentligt genomförts på bolagens eget initiativ. Riksförbundet understryker betydelsen av ett gott samarbete mellan försäkringsbolagen och försäkringsinspektionen och framhåller att vilja till samarbete från ömse håll medfört att lagen om försäkringsrörelse fungerat tillfredsställande och att utvecklingen följt lagens anda.

Folksam anför, att det årtionde som gått sedan lagen fick sin slutgiltiga lydelse, präglats av en starkt intensifierad konkurrens med en rad premiesänkningar och förbättringar av olika slag av försäkringsskydd samt en fortsatt koncentration av verksamheten genom sammanslagning av företag. Flertalet företag står för närvarande mitt uppe i arbetet med en långt driven automation, vars betydelse för försäkringsverksamheten emellertid ännu ej kan överblickas. Det är helt naturligt av stor betydelse att detta arbete inte i onödan störs av vittgående lagändringar, vilkas värde för konsumenterna är tvivelaktigt och vars konsekvenser komplicerar administrationen. *Folksam* redogör närmare för åtgärder som bolaget vidtagit under 15-årsperioden efter kriget samt anför att inom försäkringsrörelsen — främst genom

förekomsten av starka konsumentägda företag — betydelsefulla progressiva krafter gör sig gällande. På grundval av erfarenheterna från efterkrigstiden torde man enligt bolagets mening kunna förutsätta att den fortsatta utvecklingen går mot allt bättre förhållanden för konsumenterna.

I flera yttranden varnas i mera allmänna ordalag för en alltför långtgående samhällskontroll av försäkringsverksamheten. *Försäkringsinspektionen* påpekar att vissa av de sakkunnigas förslag — delvis måhända med orätt — uppammat farhågor för en utveckling gentemot byråkratisering och detaljreglering. Inspektionen varnar för en övertro på lämpligheten att utsträcka en regleringsmetodik över alltför vida områden. Ehuru något sådant naturligtvis inte åsyftats av de sakkunniga och inte med absolut nödvändighet behöver bli en följd av en tillämpning av förslagen, förtjänar ändå erinras om att det är lätt för en tillsynsmyndighet att utveckla sig till någon sorts »överkartell», som kväver många enskilda initiativ, även sådana som kunnat bli fruktbara.

Även från försäkringsbolagshåll göres allvarliga invändningar mot en utbyggnad av samhällstillsynen som medför detaljreglering av försäkringsverksamheten. *Folksam* anför att lagändringar innebärande principiella skärpningar av samhällskontrollen är motiverade endast om det visas att lagen icke fyllt det avsedda ändamålet, att verksamheten med andra ord utvecklats på ett för medborgarna negativt sätt och att ändringarna kan medföra fördelar av betydelse. *Folksam* understryker vidare, att utvecklingen mot större internationella marknader kräver att man i stället ger försäkringsväsendet större frihet från en kontroll, som annars kan hämma dess konkurrenskraft. *Folksam* ifrågasätter också behovet av insyn i konsumentägda företag och anser att de sakkunniga icke anfört hållbara skäl för att företag som drivs av försäkringskonsumenterna själva utifrån skall vara föremål för skälighetskontroll. De sakkunniga bortser enligt *Folksam* ifrån att i det demokratiskt riktigt organiserade ömsesidiga företaget icke endast stämman, dess delegationer och styrelsen utan även företagsledningen i övrigt utgörs av försäkringstagarnas förtroendemän. Inom denna krets finns tillgång inte bara till teknisk och teoretisk sakkunskap utan också till folk med praktisk kunskap om försäkringsfrågor och om företagsledning. Även om det av praktiska och andra skäl icke är lämpligt med olika lagstiftning för olika typer av företag, bör enligt *Folksam* de verkliga sammanhangen icke fördöljas.

Enligt *Landsorganisationen* bör en mera väsentlig skärpning av samhällskontrollen komma till stånd endast därest vägande skäl för en sådan kan åberopas och existerande möjligheter till kontroll till fullo utnyttjats. LO anför.

Den svenska försäkringsverksamheten är redan i hög grad föremål för samhällsinsyn och samhällskontroll. Konsumentinflytandet gör sig gällande dels i form av konkurrenskraftiga konsumentägda försäkringsföretag, dels genom försäkringstagarrepresentation i praktiskt taget samtliga bolag. När det gäller samhällsinflytandet torde det i själva verket inte finnas någon närliggande, där arbetarrörelsens krav är förverkligade i högre grad än

inom försäkringsverksamheten. Det finns anledning att konstatera detta förhållande med tillfredsställelse. Vid varje ytterligare steg mot ökad samhällskontroll bör dock en avvägning ske mellan å ena sidan en principiell strävan att i samhälls- och försäkringstagarintresset underkasta försäkringsverksamheten betydande statliga ingripanden och å andra sidan önskvärdheten av att inte beskära näringens utvecklingsmöjligheter. En alltför hård och detaljrik övervakning av försäkringsverksamheten kan visa sig påverka utvecklingen i inte minst ur konsumentsynpunkt oförmånlig riktning genom att hämma initiativ och begränsa konkurrensviljan. Tidigare statliga utredningar har inte funnit tillräckligt starka skäl föreligga för ett förstatligande av försäkringsverksamheten. Genom 1948 års lag om försäkringsrörelse och de år 1950 vidtagna förändringarna däri har en säker grund lagts för ett samhällsinflytande över försäkringsverksamheten.

Kooperativa förbundet understryker betydelsen av konkurrensen företagsformerna och företagen emellan. Denna har obestriddligen varit av avsevärd nytta för försäkringsrörelsens utveckling och försäkringsintressets utbredning inom allt vidare kretsar. Konkurrensen mellan företagen har sålunda medfört, att försäkringsrörelsen utvidgats till många nya områden i anslutning till den allmänna tekniska, ekonomiska och sociala utvecklingen. Den hittillsvarande utvecklingen synes enligt förbundet ha ägt rum under betryggande samhällskontroll genom utnyttjande av försäkringsinspektionens befogenheter. Nu föreslagna bestämmelser i skärpande riktning, som skulle ge försäkringsinspektionen karaktären mera av ett dirigerande än ett kontrollerande organ, lämnar — även om de är avsedda att blott förebygga framtida möjliga missbruk av företagens relativa premiesättningsfrihet — ett så avsevärt spelrum åt väsentligt ökade befogenheter för övervakningsmyndigheten med åtföljande frestelse att rutinmässigt utnyttja dessa även när behov inte föreligger, att en dylik beredskapslagstiftning bör sparas till dess den blir av nöden.

Sveriges lantbruksförbund och *Riksförbundet Landsbygdens folk* reagerar mot de alltför många detaljkontrollbestämmelser, som föreslagits, och ifrågasätter om inte åtskilliga av de sakkunnigas förslag i stället för att gagna försäkringstagarna, kan komma att få en motsatt effekt genom att verka hämmande på utvecklingen inom försäkringsbranschen. Försäkringsområdet har, såvitt förbunden har sig bekant, skötts på det hela taget tillfredsställande av bolagen och torde redan nu vara mer kontrollerat än någon annan näringsgren i svenskt samhälle. Någon utbyggd kontroll av verksamheten kan därför vara varken påkallad eller önskvärd.

Försäkringstjänstemannaförbundet anför.

Företagens hittills i allmänhet väl dokumenterade anpassningsförmåga och villighet att ta initiativ till gagn för försäkringstagarna, bl. a. stimulerad av rådande konkurrensförhållanden, kan befaras bli hämmad. Denna farhåga skärpes av det förhållandet, att företagsledningarnas ansvar för företagens allmänna politik de facto om ock ej formellt skulle komma att delas med tillsynsmyndigheten. Dennas uppgift som mera allmänt övervakande organ med efterhandskontrollen som främsta hjälpmedel skulle komma att ersättas med ett förhandlingsmässigt utövat medinflytande i mera bundna former och i väsentligt större omfattning än som för närvarande är fallet.

Med största sannolikhet skulle en sådan ordning göra företagsamheten inom försäkringsbranschen mera arbetskrävande och tungrodd på längre sikt och den skulle snarare motverka än befrämja försäkringstagarintressena.

Försäkringsfunktionärernas förbund kan ej dela de sakkunnigas uppfattning, att försäkringsinspektionens uppgifter bör utökas på föreslaget sätt. Förbundet tror däremot att en utökning av försäkringsinspektionens resurser att inom ramen för nuvarande lagstiftning utöva sin kontrollerande och rådgivande verksamhet skulle vara helt tillfredsställande från försäkringstagarnas synpunkt.

Motormännens riksförbund kan i princip ansluta sig till den allmänna uppfattning som kommer till uttryck i betänkandet men vill framhålla, att den utökade reglering, kontroll och insyn som man söker åstadkomma inte får föra så långt, att det blir ett byråkratiskt självändamål och motverkar en naturlig utveckling, grundande sig på en sund och effektiv konkurrens företagen emellan. En sådan utveckling torde nämligen mången gång enklare leda till för försäkringstagarna förmånliga villkor. Konkurrensen mellan försäkringsbolagen är enligt förbundet numera så hård, att en sådan utveckling redan måste anses vara i full gång.

Svenska bankföreningen har ett allmänt intryck av att betänkandet alltför mycket präglas av en tendens till ökad detaljreglering och dirigering av försäkringsbranschen. Såvitt bankföreningen kan bedöma ger erfarenheterna icke stöd för att en sådan skärpning av lagstiftningen skulle vara påkallad. Det skulle enligt bankföreningens mening också vara i hög grad olyckligt om försäkringsbolagen blev så beroende av inspektionsmyndigheten att utrymme ej längre fanns för självständiga initiativ för utveckling av verksamheten.

Frågan om företagsformen på livförsäkringsområdet beröres i ett par yttranden.

Försäkringsinspektionen framhåller gentemot de sakkunnigas motivering för att icke införa förbud mot aktiebolagsformen att det icke heller finns några starka skäl för att inom livförsäkringsområdet bibehålla denna form. Tvärtom synes det från vissa synpunkter vara naturligt att draga den formella konsekvensen av den reella situation som redan uppstått genom att helt grunda livförsäkringsverksamheten på den ömsesidiga formen med den klara markering av intresseinriktningen som därmed åstadkommes. Med hänsyn till vad de sakkunniga anfört vill emellertid inspektionen icke förorda, att tvingande bestämmelser på området införes vid den nu aktuella revisionen av FL. Vid en framtida utredning om försäkringsverksamheten synes däremot frågan om företagsformen böra ingå i utredningsuppdraget.

Landsorganisationen anser i princip, att livförsäkringsrörelse med tanke främst på de betydande kapitalplaceringar, vars inriktning bestäms av bolagsstyrelserna, borde bedrivas i den ömsesidiga bolagsformen. Det kan inte rimligen förnekas, att aktieägarna i livbolagen med en insats av ett mycket begränsat aktiekapital får en djupgående insyn och framför allt ett betydande inflytande över kapitalplaceringarna, vars värde för dem inte förringas av att

i styrelsen även ingår korporationsvalda och i vissa fall av Kungl. Maj:t utsedda ledamöter. Denna maktposition, när det gäller placeringspolitiken, berörs inte av vad de sakkunniga anför om obefintligheten av enskilt vinstintresse hos aktieägarna i den meningen, att det ekonomiska utbytet av placeringar i livaktiebolagens aktier är starkt begränsat. De sakkunniga bortser uppenbarligen från mycket väsentliga ekonomiska realiteter, då de antyder, att syftet med aktieplaceringar i livbolag är ideellt, eftersom dessa placeringar inte för aktieägarna är lönsamma i formell mening. Landsorganisationen drar emellertid den slutsatsen, att en så genomgripande och för svensk näringslagstiftning unik åtgärd som förbud att driva livförsäkring i aktiebolagsform inte för närvarande kan anses påkallad. Argumenteringen för denna ståndpunkt är emellertid i viss mån en annan än de sakkunnigas. Landsorganisationen anför.

Den tidigare dominerande ställningen för aktiebolagsformen inom livförsäkringen har alltmera försvagats till förmån för de ömsesidiga bolagen och därmed har också utrymmet för en av aktieägareintressena påverkad placeringspolitik successivt minskats. Det har heller inte påvisats, att denna placeringspolitik varit oförenlig med försäkringstagarnas intresse av räntabla och säkra placeringar. Statsmakternas inflytande över kapitalmarknaden har även tenderat att öka och att beskära friheten för aktiebolagen att bedriva en annan placeringspolitik än övriga företag. Slutligen måste det konstateras, att med nuvarande former för rekryteringen av styrelserna i ett flertal ömsesidiga bolag inga garantier kunnat skapats för att ett mera allsidigt försäkringstagareinflytande kan göra sig gällande i kapitalplaceringsfrågor m. m. blott genom övergång från aktiebolagsformen till den ömsesidiga formen. Skillnaden mellan bolagsformerna i detta avseende synes än så länge ligga i regel mera på det principiella än på det praktiska planet.

Liknande synpunkter anföres av *Folksam*, som anser att de sakkunniga alltför snabbt dragit slutsatsen att aktiebolagsformen är motiverad. Ett starkt skäl mot att nu föreskriva att de fem livförsäkringsaktiebolagen ombildas till ömsesidiga bolag synes *Folksam* otvivelaktigt vara att man i alla händelser hittills, med några få undantag, inte heller för existerande ömsesidiga bolag lyckas finna formen för en sådan parlamentarisk ordning, att den garanterar att styrelse och företagsledning verkligen är försäkringstagarnas förtroendemän. Detta skäl har emellertid inte anförts av de sakkunniga.

Folksam riktar i detta sammanhang uppmärksamheten på den alltmär vanliga företeelsen att försäkring och kredit sammankopplas. För att lämna lån till en kommun, en fastighet eller en industri, ställs därvid som krav från försäkringsbolagshåll att låntagarens försäkringar skall tecknas i det långivande eller i ett närstående bolag, även om premien i detta är högre än andra på marknaden förekommande. Genom att ha inflytande på penningplaceringen i ett livförsäkringsaktiebolag kan aktieägarna i detta skaffa sig fördelar som aktieägare i ett lierat sakförsäkringsaktiebolag.

Försäkringsbolagens riksförbund förklarar sig godtaga de sakkunnigas synpunkter i fråga om företagsformen.

Försäkringsinspektionen tar upp frågan om den s. k. volvogarantin och anser att i nuvarande rättsläge vissa risker föreligger för att varuleverantörer, oavsett deras soliditet, kan lockas att »sockra» sina varor med olika slag av försäkringsutfästelser. Den omständigheten, att sådana tendenser åtminstone ännu icke fått någon kvantitativ betydelse, kan ha medverkat till att de sakkunniga avstått från att ta upp problemet. Eftersom de icke utformat något förslag, avsett att förebygga nämnda risker, och ett sådant förslag skulle förutsätta rätt ingående överväganden rörande innebörden i begreppet »driva försäkringsrörelse», återstår tills vidare icke något annat alternativ än att följa utvecklingen med uppmärksamhet. Skulle ytterligare utredning rörande hela branschen tagas upp, synes det emellertid naturligt, att frågan på nytt beaktas, särskilt för det fall, att det skulle visa sig, att tendenser av det slag som nyss antytts skulle göra sig gällande.

Försäkringsbolagens riksförbund framhåller att garantiåtagande liksom försäkring är en form av risktäckning. Det är angeläget att garantigivarnas kunder kan känna trygghet för att de lämnade garantierna skall kunna uppfyllas. I detta avseende råder en naturlig likhet mellan försäkring och garanti. Detta framgår klart av exemplet med volvogarantin, där garantin för bilköparen träder i stället för vagnskadeförsäkring. Såsom huvudprincip torde enighet råda om olämpligheten av att i samma rörelse förena försäkringsverksamhet och annan affärsverksamhet på grund av svårigheten att hålla verksamhetsgrenarna isär. Konsekvensen härav borde enligt förbundet bli, att man — när man trots detta anser sig kunna tolerera att affärs- och industriföretag lämnar risktäckningsgaranti — borde ställa lika starka krav på skuldredovisning och säkerhet som de vilka gäller för vanlig försäkring.

Folksam anför bl. a. att de mera renodlade försäkringsformerna nog skulle kunna fångas in i en definition, men avgränsningsproblemen uppstår när man kommer till blandformer, där andra verksamheter företer försäkringsmässiga inslag. Bolaget nämner åtskilliga exempel på sådana blandformer. Enligt Folksams mening är det otänkbart att i fråga om verksamheter med försäkringsmässiga inslag fullständigt utrensa inslagen och förbehålla dem försäkringsbolagen. Vissa försäkringsmässiga inslag i t. ex. fraktavtal och köpeavtal är av ålder accepterade och en begränsning av avtalsfriheten härvidlag skulle både strida mot gängse uppfattning och — i många fall — vara klart olämplig. Tveksamheten kommer att gälla åtaganden av typen »volvogarantin» och olika abonnemangsavtal. Nackdelarna av en offentlig kontroll är dock stora. Väsentliga områden måste ändå lämnas utanför kontroll. Då en resebyrås verksamhet inte är kontrollerad synes det finnas föga anledning att kontrollera de abonnemangsavtal som byrån förmedlar. Även om bilföretag med svagare ekonomi än Volvo skulle göra åtaganden liknande volvogarantin får det ändå anses vara en ringa risk jämfört med de vanskligheter som bilmärknaden för övrigt kan erbjuda. Folksam delar de sakkunnigas åsikt att det nuvarande förbudet i lagen är tillfyllest. Förbudet har två mycket viktiga effekter. För det första kan

inte ordet »försäkring» användas av andra företag än försäkringsbolag. Allmänheten vet således att den verksamhet som kallas försäkring är offentligt kontrollerad. För det andra står det klart att den utpräglade och väsentliga försäkringsverksamheten förbehålles försäkringsbolag. Härmed bör man låta sig nöja och alltså se liberalt på försäkringsmässiga inslag i annan verksamhet. Den tolerans som visas mot försäkringsmässiga inslag i annan verksamhet bör i utvecklingens intresse motsvaras av vidgade möjligheter för försäkringsbolagen att i sin verksamhet ha icke försäkringsmässiga inslag.

Även *Landsorganisationen* och *Tjänstemännens centralorganisation* ansluter sig till de sakkunnigas liberala syn på garantigivning av typ Volvo. Enligt *TCO* talar effektivitetsskäl för att sådan garantigivning skall få bedrivas utan att betraktas som försäkringsrörelse. Köparens eller den försäkrades risker fordrar emellertid i dessa fall speciell uppmärksamhet. Enligt *TCO:s* mening bör en viss kontroll av garantigivning genomföras för att skydda konsumenter från uteblivna ersättningar vilka garanterats i köpavtal. Frågan bör bli föremål för utredning. Volvo-fallet ger emellertid enligt *TCO:s* mening icke anledning till en ändring av *FL*. Men avgränsningen mellan garantigivning och försäkringsrörelse förblir en öppen fråga, eftersom andra typer av garantier kan införas vilka måste anses likvärdiga med försäkring i lagens mening.

Kungl. Automobilklubben framhåller att det uppenbart ligger i allmänhetens intresse, att de företag, vilka lämna garantier av ifrågavarande typ, är tillräckligt solida. Eftersom frågan enligt de sakkunniga bör bedömas helt med allmänhetens intressen för ögonen, anser *KAK* det vara rimligt att i någon mån tillgodose kravet på att de garantilämnande företagen verkligen kan uppfylla sina åligganden gentemot köparna och det synes *KAK* otillfredsställande att icke föreskriva att garantilämnande företag måste göra vissa avsättningar för fondbildningar för att säkerställa uppfyllandet av sina förpliktelser.

Liknande synpunkter framföres av *Motormännens riksförbund*, som förklarar sig för närvarande icke vilja motsätta sig de sakkunnigas uppfattning, att en garantigivning av ifrågavarande slag ej bör föras in under *FL*. Mycket talar nämligen enligt organisationen för att denna fråga i praktiken löser sig själv utan något kontrollingripande och att man därför kan vänta med lagstiftning.

Riksförsäkringsanstalten finner det utgöra en väsentlig brist i lagstiftningen att begreppet försäkringsrörelse icke uttryckligen klarlägges i densamma. En nödvändig följd av detta förhållande måste i dagens läge, då i ökande omfattning företag och organisationer engagerar sig i verksamhet av försäkringsliknande karaktär, bli, att försäkringsinspektionen — såsom även skett i fallet med den s. k. volvogarantin — följer utvecklingen med skärpt vaksamhet. Inom sitt eget verksamhetsområde har anstalten haft anledning att uppmärksamma vissa företag, vilka erbjuder allmänheten förmåner i form av merprestationer ovanför den allmänna sjukförsäkring-

ens reseersättningsförmåner. Såvitt anstalten kan se, rör det sig här i realiteten om en yrkesmässig risktäckningsverksamhet på försäkringsmässig basis, och enligt anstaltens mening föreligger ett klart behov av insyn från försäkringsinspektionens sida i dessa företag.

Eftersom ett garantiavtal liknar ett försäkringsavtal anser *Försäkringsfunktionärernas förbund* det riktigt, att även denna verksamhet underställes samma kontroll som försäkringsbolagen, i synnerhet som vissa företag lämnar garantiavtal (t. ex. ohyresgaranti, bilbärgning, sjuktransporter o. d.) utan att ha erforderlig soliditet och därmed, på grund av allmänhetens svårigheter att skilja mellan försäkring och garanti, kan bidra till att undergräva förtroendet även för försäkringsverksamheten.

Departementschefen

Försäkringsverksamhetens stora sociala och ekonomiska betydelse i det moderna samhällslivet och försäkringsteknikens komplicerade natur har framdrivit en särskild lagstiftning till skydd för försäkringstagarna. Försäkringstagarna inbetalar stora belopp för risktäckning av olika slag, ibland i kombination med sparande, och ingår försäkringsavtal av ofta långsiktigt innehåll men saknar i allmänhet möjlighet att förstå den invecklade och för gemene man svårbegripliga teknik, varpå försäkringsverksamheten bygger. Genom den särskilda lagstiftningen till skydd för försäkringstagarintressena har försäkringsbolagens verksamhet ställts under offentlig kontroll.

Den nuvarande regleringen av försäkringsverksamheten grundar sig på 1948 års lag om försäkringsrörelse (FL). Genom tillkomsten av FL och de år 1950 vidtagna ändringarna i lagen utvidgades den offentliga tillsynen över försäkringsväsendet i väsentlig mån. Med lagen infördes det nuvarande koncessionssystemet, som innebär att en försäkringsrörelse icke får startas om den icke finnes behövlig och även eljest är ägnad att främja en sund utveckling av försäkringsväsendet. Lagen uppställde även — vid sidan av tidigare gällande soliditetsprincip — skälighetsprincipen, som kräver att priset för en försäkring skall vara skäligen avvägt i förhållande till de förmåner försäkringen medför. I 1948 års lag infördes skälighetsprincipen endast för livförsäkring men genom 1950 års ändringar utsträcktes principen att gälla även annan försäkring än livförsäkring.

Såsom framgår av den redogörelse som lämnats i det föregående har utvecklingen efter lagens ikraftträdande kännetecknats av en koncentration av försäkringsväsendet till ett minskat antal försäkringsbolag. Samtidigt har försäkringsverksamheten volymmässigt expanderat. Av tabellen A (s. 4) framgår att antalet riksbolag under tidsperioden 1948—1958 minskat från 133 till 105. Även antalet läns- och häradsbolag samt sockenbolag har kraftigt minskat. Det sammanlagda antalet försäkringsbolag har under perioden sjunkit från 1 461 till 1 127. Till ytterligare belysning av koncentrationen må nämnas, att de tjugo ledande koncernerna och bolagen av en total premieinkomst i direkt försäkring i Sverige år 1957 om 2 milliarder kronor hade en premieinkomst av 1,8 milliarder kronor. Övriga koncerner och riks-

bolag hade samma år en premieinkomst av 148 miljoner kronor samt läns-, härads- och sockenbolagen en premieinkomst av 50 miljoner kronor. I fråga om summan av förvaltade tillgångar, som år 1957 totalt utgjorde 13,8 miljarder kronor, belöpte 12,9 miljarder kronor å de tjugo ledande koncernerna och bolagen, 680 miljoner kronor på övriga koncerner och riksbolag samt 211 miljoner kronor på läns-, härads- och sockenbolagen.

Vissa andra karakteristiska drag i utvecklingen under det senaste decenniet har för livförsäkringsområdet varit den starka frammarschen för grupp- livförsäkringen, som är en ren riskförsäkring utan sparmoment, och en förskjutning även i övrigt från försäkringsformer med sparmoment till försäkringsformer av riskkaraktär. För skadeförsäkringsområdets del kan pekas på den med bilbeståndets tillväxt sammanhängande ökningen av trafik- och motorfordonsförsäkringens omfattning. Ett påfallande drag i skadeförsäkringens utveckling har vidare varit utbredningen av kombinationsförsäkringar, varigenom flera olika försäkringsformer tillhandahålles i ett och samma försäkringsbrev.

1958 års försäkringssakkunnigas översyn av FL har företagits mot bakgrunden av utvecklingen under det gångna decenniet och på grundval av därvid gjorda erfarenheter av lagtillämpningen. Såsom framgår av det avgivna betänkandet bygger de sakkunniga sina överväganden på ett omfattande material. Den verkställda översynen har också resulterat i förslag till åtskilliga ändringar och kompletteringar av nu gällande lagstiftning. De sakkunniga har betonat sin strävan att vid lagöversynen vidareutveckla nu gällande principer i lagen och att på bästa möjliga sätt tillvarataga försäkringstagarnas intressen. I syfte att skapa ytterligare garantier för försäkringstagarnas skydd har i förslaget nya bestämmelser utarbetats och gällande bestämmelser översatts. Härvid har de sakkunniga även sökt tillvarataga föreliggande möjligheter till förenklingar.

Mot denna allmänna målsättning för de sakkunnigas arbete finnes från min sida självfallet icke något att erinra.

Tyngdpunkten i de sakkunnigas förslag kan sägas vara en väsentlig förstärkning av tillsynsmyndighetens — försäkringsinspektionens — ställning i akt och mening att möjliggöra en intensifierad tillsyn av försäkringsverksamheten. Inspektionen föreslås bl. a. få befogenhet att ålägga skadeförsäkringsbolag att innan beslut fattas om ändring av premiesats meddela inspektionen den avsedda ändringen samt material och överväganden rörande premieändringen. En sådan förhandskontroll skall enligt de sakkunnigas förslag också kunna utövas när det gäller ändringar i villkor, formulär till försäkringsbrev m. m. Vidare föreslås utökade befogenheter för inspektionen i fråga om tillsynen av skaderegleringen liksom en utsträckning av inspektionens rätt att infordra uppgifter och företaga inspektioner till att omfatta även tarifföreningar, skadereglerings- och villkorsnämnder samt andra liknande organ.

Andra förslag av större räckvidd går, såsom förut antytts, i liberaliserande riktning. Sålunda uppmjukas enligt förslaget förbudet för försäkringsbolag

att driva annan rörelse än försäkringsrörelse. I samband härmed föreslås delegation till försäkringsinspektionen av beslutanderätten i fråga om ändringar i bolagsordningar och försäkringstekniska grunder. Även förslagen att kort livförsäkring av riskkaraktär skall kunna befrias från kravet på grunder och att, där fråga uteslutande är om personförsäkring, särskilda skäl icke skall krävas för förening i samma bolag av livförsäkringsrörelse och försäkringsrörelse av annat slag må här omnämnas.

Ytterligare andra frågor i förslaget som tilldrager sig större intresse avser försäkringstagarinflytandet i försäkringsbolagen och försäkringsinspektionens konsumentupplysande verksamhet. Även i åtskilliga mindre väsentliga hänseenden har de sakkunniga framfört förslag och rekommendationer.

Av den föregående redovisningen framgår att de sakkunnigas förslag i vissa delar mött stark kritik vid remissbehandlingen; detta gäller i synnerhet den föreslagna förhandskontrollen. Å andra sidan har också många förslag mötts med gillande av remissinstanserna. Som jag förut anfört utvidgades den offentliga tillsynen över försäkringsväsendet i väsentlig mån genom tillkomsten av FL och de år 1950 vidtagna ändringarna i lagen. Några remissinstanser — Landsorganisationen, Riksförbundet Landsbygdens folk och Sveriges lantbruksförbund — har också framhållit att ingen näringsgren i det svenska samhället torde vara mer kontrollerad än försäkringsverksamheten. Utvecklingen på försäkringsområdet efter 1948 och 1950 års lagstiftning bör enligt min uppfattning vara avgörande för frågan om en mera ingripande omläggning av formerna för tillsynsverksamheten i dagens läge bör vidtagas. En sådan omläggning synes icke böra komma till stånd utan att skäl härför i form av ådagalagda missförhållanden på området kan påvisas.

De sakkunniga torde icke ha velat göra gällande att så skulle vara fallet; i själva verket har de i många hänseenden uttalat sig positivt om försäkringsverksamhetens utveckling. Remissyttrandena får anses ge en mycket positiv bild av utvecklingen under 1950-talet på försäkringsområdet. Det vitsordas från många håll, bl. a. av tillsynsmyndigheten, att det gångna årtiondet präglats av en omfattande reformverksamhet med en starkt intensifierad konkurrens och att utvecklingen alltjämt fortsätter i denna riktning.

Även för egen del kan jag i det väsentliga ansluta mig till den positiva helhetssynen på försäkringsrörelsens utveckling under 1950-talet. Härav följer att jag på flera punkter finner den mot sakkunnigförslaget framförda kritiken berättigad och därför anser mig böra frångå vissa av utredningens förslag. I detta sammanhang vill jag framhålla att redan nu gällande lagstiftning ger vidsträckta möjligheter till ingripanden för det fall att detta skulle prövas påkallat i ett läge då den hittillsvarande gynnsamma utvecklingen skulle visa tendenser att brytas.

Även om jag sålunda vill förorda att vissa delar av betänkandet icke lägges till grund för lagstiftning kvarstår dock flera förslag som synes värda att nu realiseras. Jag torde i det följande i anslutning till en redogörelse för de sakkunnigas olika förslag och den företagna remissbehandlingen få närmare

redovisa mitt ställningstagande i olika frågor. Vissa allmänna frågor torde dock redan i detta sammanhang böra något beröras.

Kapitalplaceringsfrågorna har såsom tidigare anmärkts lämnats utanför de sakkunnigas lagöversyn. Så är även fallet med viss lagstiftning som vid sidan av FL behandlar problem, berörande försäkringsbolagens verksamhet eller angränsande frågor. De sakkunniga har emellertid anlagt vissa synpunkter på behovet av en revision av sådan lagstiftning.

Vad angår kapitalplaceringsproblemen vill jag erinra om att värdesäkringsfrågan sedan hösten 1959 är föremål för utredning av värdesäkringskommittén. Till denna kommitté har också överlämnats en den 20 maj 1959 av Svenska livförsäkringsbolags förening hos Kungl. Maj:t gjord framställning i ämnet. Kapitalplaceringsfrågorna torde få vidare övervägas sedan material för ett ställningstagande erhållits genom den pågående utredningen.

De sakkunniga har funnit att viss ändring bör vidtagas i taxeringsförordningen. Härtill får jag återkomma i det följande i samband med behandlingen av det förslag som aktualiserat ändringen. Vidare har de sakkunniga uttalat, att frågan om försäkringsväsendets undantagande från tillämpningsområdet för konkurrensbegränsningslagarna borde övervägas vid en framtida revision av konkurrenslagstiftningen. Frågan huruvida en sådan revision bör omfatta det angivna spörsmålet synes mig lämpligen böra upptagas när en gång en översyn av nämnda lagstiftning aktualiseras.

Om det framlagda förslaget till ändringar i FL genomföres torde vissa konsekvensändringar i lagen om utländska försäkringsanstalter bli erforderliga. Det är min avsikt att sedan erforderlig kompletterande utredning verkställts, snarast möjligt upptaga denna fråga.

Det närmast förestående lagstiftningsarbetet på försäkringsområdet torde även böra omfatta lagen om understödsföreningar som i jämförelse med FL framstår såsom starkt föråldrad.

I fråga om företagsformen på livförsäkringsområdet kan enligt min mening icke bortses från de företräden som den ömsesidiga bolagsformen har framför aktiebolagsformen. Det kan icke förnekas att aktieägarnas bestämmande i bl. a. de viktiga kapitalplaceringsfrågorna principiellt strider mot livförsäkringsverksamhetens i övrigt konsekventa intresseinriktning på försäkringstagarna. Den ömsesidiga bolagsformen innefattar även bättre förutsättningar att bereda försäkringstagarna betryggande möjligheter att inverka på försäkringsverksamheten än aktiebolagsformen. Å andra sidan bör hållas i minnet att 1950 års ändringar i FL innebar en icke oväsentlig nedtoning av aktieägarnas dominans i livförsäkringsbolagen till förmån för försäkringstagarintressena. Även utvecklingen därefter kan sägas — bl. a. till följd av statsmakternas ökade inflytande över kapitalmarknaden — ytterligare ha minskat de praktiska skillnaderna mellan den ömsesidiga bolagsformen och aktiebolagsformen. Jag kan därför ansluta mig till ståndpunkten, att några bindande föreskrifter om att livförsäkring endast skall få meddelas av ömsesidiga försäkringsbolag icke nu bör övervägas. De anför-

da synpunkterna i frågan om val av företagsform torde få beaktas vid den framtida koncessionsgivningen.

I anslutning till frågan om val av företagsform vill jag framhålla att jag delar de sakkunnigas ståndpunkt att ett ingripande genom lagstiftning mot en garantigivning av den typ som Aktiebolaget Volvo introducerat på bilmarknaden icke för närvarande bör ske. Förhållandena på detta område bör dock följas med uppmärksamhet. I den mån utvecklingen skulle ge anledning härtill får frågan upptagas till förnyat övervägande.

B. Försäkringsbolags rätt att driva annan rörelse än försäkringsrörelse

Gällande rätt m. m.

I 2 § FL stadgas — i överensstämmelse med redan tidigare gällande lag — att försäkringsbolag icke äger driva annan rörelse än försäkringsrörelse. Till denna förbudsregel anknyter i viss mån 336 §, enligt vilken försäkringsbolag av aktierna i svenskt aktiebolag icke må utan försäkringsinspektionens medgivande äga mer än en tjugondel eller, om aktier med olika röstvärde finnes, större antal än att röstetalet för aktierna utgör högst en tjugondel av röstetalet för samtliga aktier. Tillhör försäkringsbolaget koncern, skall vad sålunda stadgats gälla koncernen. Nu angivna regler äger emellertid icke tillämpning å aktier i försäkringsaktiebolag eller i aktiebolag, vars verksamhet har till föremål att äga aktier i försäkringsaktiebolag eller att tillskjuta garantikapital i ömsesidigt försäkringsbolag.

Under den tid som förflutit sedan försäkringsbolagen inordnades under FL har försäkringsinspektionen (intill den 1 oktober 1959) till behandling förhaft ett förhållandevis stort antal ansökningar från försäkringsbolag eller grupper av försäkringsbolag om medgivande att äga mer än en tjugondel av aktierna i svenskt aktiebolag. Inspektionen har lämnat inemot 130 dylika medgivanden. Antalsberäkningen utgår härvid från att vid en viss tidpunkt lämnat medgivande för försäkringsbolag eller försäkringsbolagsgrupp att äga aktier i *ett* allmänt aktiebolag betraktas såsom *ett* medgivande. Flertalet ärenden hänför sig till den tid, då FL trädde i tillämpning för de existerande försäkringsbolagens del, d. v. s. den period då stadfästelse enligt 1948 års lag meddelades å försäkringsbolagens nya bolagsordningar och koncession i samband därmed beviljades. Förklaringen härtill är att den nya förbudsregeln blev tillämplig även beträffande aktier, som redan tidigare förvärvats. Ansökningarna har därför i ett flertal fall rört medgivanden avseende aktieinnehav av helt skilda slag. Grupperas medgivandena efter det huvudsakliga verksamhetsföremålet för det allmänna aktiebolag, i vilket aktieinnehav ifrågasatts — sådant detta föremål framgår utav hos försäkringsinspektionen förvarade handlingar — kan de lämnade medgivandena indelas på sätt som framgår av följande uppställning.

Medgivanden till aktieinnehav i allmänna aktiebolag, vilka till föremål för sin verksamhet har att	Antal
a) förvärva och förvalta fast och lös egendom (värdepapper) — undantagsvis även bygga fastigheter — samt att idka annan därmed förenlig verksamhet (eller liknande)	84
b) driva låne- och låneförmedlingsrörelse	15
c) driva serviceverksamhet och/eller förlagsrörelse främst för försäkringsbolags räkning	7
d) driva bevakningsrörelse och säkerhetstjänst	4
e) driva saneringsrörelse för skadedjursbekämpning	2
f) driva försäkringsagenturrörelse	4
g) driva skilda slag av affärsrörelse (syftet med försäkringsbolagets förvärv har varit att erhålla lokaler, hyreskontrakt eller aktier; rörelsen har avsetts skola nedläggas)	4
h) driva badrörelse (överlåtelse har förutsatts så snart ske kan)	1
i) driva restaurangrörelse (överlåtelse har förutsatts så snart ske kan)	1
Aktieinnehav av ren kapitalplaceringstyp, där försäkringsinspektionen förutsatt nedbringande av intresset till 1/20-gränsen så snart detta kan ske utan olägenhet	3
Övriga	1
Summa medgivanden	126

I viss utsträckning har till de lämnade medgivandena fogats särskilda inskränkande villkor i avsikt att motverka risktagande och företagarinnesse. I många fall har försäkringsinspektionen till sitt medgivande knutit förbehållet, att vederbörande allmänna aktiebolag vid tillämpningen av tjugondelsregeln — vilken såsom tidigare nämnts, där försäkringsbolaget tillhör koncern, gäller koncernen som helhet — skall betraktas såsom koncernbolag. Bestämmande inflytande i allmänt aktiebolag, som i praktiken driver byggnadsverksamhet, har i intet fall medgivits. I de prövade ärendena har försäkringsinspektionen vid besluten icke lagt avgörande vikt vid bolagsordningarnas beskrivningar av föremålet för verksamheten utan mera fäst avseende vid vad ifrågavarande aktiebolag faktiskt sysslar med. De i uppställningen under a) nämnda fallen utgör i praktiken sålunda nästan undantagslöst aktiebolag för förvaltning av försäkringsbolags fastigheter.

Enligt i *Danmark* gällande huvudregel i tillsynslagen får ett försäkringsbolag icke driva annan verksamhet än försäkringsverksamhet och försäkringsagentur. Denna bestämmelse utgör dock ej hinder för att ett försäkringsbolag som en varaktig placering av bolagets medel inom de av lagstiftning och bolagsordning angivna gränserna uppför, äger och driver fast egendom. Därest alldeles särskilda omständigheter talar därför, kan handelsministern efter framställning från tillsynsmyndigheten medgiva, att försäkringsbolag genom aktieinnehav får bestämmande inflytande i aktiebolag, som driver annan verksamhet än försäkringsverksamhet. Såsom exempel på de fall av sistnämnda slag har i förarbetena till lagen angivits, att försäkringsbolag driver en institution för rehabilitering av invalider.

Tillsynslagen i *Finland* föreskriver, att försäkringsbolag icke får driva annan rörelse än försäkringsrörelse. Vidare stadgas, att försäkringsbolag icke utan socialministeriets medgivande får inneha aktiemajoriteten i sådant aktiebolag eller motsvarande bestämmanderätt i sådant annat företag, som driver annan rörelse än försäkringsrörelse, om icke detta bolags

eller företags verksamhet kan anses ansluta sig till försäkringsrörelsen och vara för denna ändamålsenlig eller det utgör bostads- eller fastighetsföretag.

I Norge stadgas i gällande tillsynslag, att försäkringsbolag icke må driva annan verksamhet än försäkring. Det i landet föreliggande förslaget till ny lag om livförsäkringsverksamhet innefattar ingen ändring i denna princip såvitt rör livförsäkringsområdet.

De sakkunniga

De sakkunniga erinrar om att FL icke medger något som helst undantag från förbudet för försäkringsbolag att driva annan rörelse än försäkringsrörelse. I förarbetena till FL betonades, att förbudet icke får kringgås genom att förbjuden verksamhet utövas av dotterföretag.

Flera skäl synes de sakkunniga tala för att försäkringsbolagens rörelse begränsas till i huvudsak försäkringsrörelse. I främsta rummet kan åberopas, att en dylik begränsning måste anses vara av väsentlig betydelse för vidmakthållandet av fullgoda garantier för försäkringsbolagens soliditet. Skulle försäkringsbolagen äga möjlighet att i större omfattning bedriva andra former av rörelse än försäkringsrörelse, exempelvis industrieller handelsrörelse, skulle bolagen kunna bli mera konjunkturkänsliga än för närvarande är fallet. Försäkringsbolagen skulle kunna bli utsatta för förlustrisker, som kan undvikas så länge verksamheten är koncentrerad till försäkringsrörelse. Med hänsyn till att försäkringsbolagens soliditet är av den allra största betydelse för försäkringstagarna synes det kunna betecknas såsom ett försäkringstagarintresse, att FL såsom huvudregel förbjuder försäkringsbolag att bedriva annan rörelse än försäkringsrörelse.

Visserligen innesluter en kombination av försäkringsrörelse och annan rörelse möjligheter att sänka kostnaderna för försäkringsverksamheten så länge den övriga rörelsen är framgångsrik och vinstgivande. Skulle emellertid sistnämnda del av verksamheten gå mindre bra, kan den komma att belasta försäkringsrörelsen och fördyra denna. Icke blott soliditetsövervakningen utan även övervakningen av att försäkring meddelas till ett pris, som kan anses skäligt med hänsyn till innehållet i de tjänster, som försäkringarna innebär för de enskilda försäkringstagarna, skulle försvåras vid en långtgående sammankoppling av försäkringsrörelse och annan rörelse. Det skulle enligt de sakkunnigas mening icke främja en sund utveckling av det svenska försäkringsväsendet, därest försäkringsbolagen i större omfattning skulle kunna vara verksamma utanför försäkringsväsendets eget område. På nu anförda skäl har de sakkunniga kommit till den slutsatsen, att FL fortfarande bör innehålla huvudregeln, att försäkringsbolag icke må driva annan rörelse än försäkringsrörelse.

Då FL förbjuder försäkringsbolag att driva annan rörelse än försäkringsrörelse, måste försäkringsrörelsebegreppet givas en ganska vid omfattning. Det ligger i sakens natur, att ett försäkringsbolag icke blott äger läcka risker av de slag, som framgår av bolagets ordning och koncession,

utan jämväl har rätt att driva sedvanlig verksamhet, som i praktiken är en förutsättning för eller ett utflöde av risktäckningsrörelsen. Ett försäkringsbolag äger sålunda självfallet bedriva anskaffningsverksamhet för att tillföra bolaget försäkringar av de slag, som bolaget äger teckna, och även utöva all den kontorsverksamhet, som erfordras för administrationen av risktäckningsrörelsen. Försäkringsbolag äger också bedriva kapitalförvaltande verksamhet för att göra bolagets tillgångar fruktbärande. Verksamhet av nu ifrågavarande eller liknande art faller således icke in under begreppet annan rörelse, när i FL stadgas förbud för försäkringsbolag att driva annan rörelse än försäkringsrörelse, utan är utan vidare tillåten för försäkringsbolagen. Någon ändring härutinnan ifrågasättes icke av de sakkunniga.

Enligt de sakkunnigas mening bör FL även framgent innehålla huvudregeln, att försäkringsbolag icke må driva annan rörelse än försäkringsrörelse. Utan åsidosättande av de intressen, som huvudregeln vill tillvarataga, anser de sakkunniga dock vissa undantag kunna medgivas. Förhållandena kan i en del fall vara sådana, att det kan bli ett direkt försäkringstagarintresse, att huvudregeln icke upprätthålles. Det föreslås därför att det nuvarande förbudet för försäkringsbolag att driva annan rörelse än försäkringsrörelse först och främst kompletteras med ett stadgande, som ger försäkringsinspektionen rätt att medgiva undantag från förbudet i fråga. Lägges det i inspektionens hand att pröva huruvida undantag från förbudet skall medgivas eller icke, föreligger det starka garantier för att undantag icke tillåtes i andra fall än när sådant kan anses förenligt med försäkringstagarintresset. Osunda, riskfyllda förhållanden på området behöver icke befaras. Intet hinder bör möta mot att inspektionen förbinder ett medgivande med de tidsbegränsningar eller villkor, som på grund av omständigheterna i det enskilda fallet finnes påkallade. Lämnat medgivande bör kunna återkallas, därest inträffade förhållanden giver anledning därtill. Någon särskild lagföreskrift härom synes icke erforderlig. Återkallelsemöjligheten torde nämligen följa av allmänna förvaltningsrättsliga principer. De sakkunniga erinrar i detta sammanhang om att motsvarande förbudsbestämmelse i understödsföreningslagen icke är lika sträng som det nuvarande stadgandet i FL, i det att lagtexten i understödsföreningslagen öppnar möjlighet för tillsynsmyndigheten att ge understödsförening tillstånd att utöva verksamhet, vilken är främmande för det ändamål, som avses med föreningens verksamhet. De sakkunniga pekar vidare på att 336 § FL öppnar möjlighet för försäkringsinspektionen att medge försäkringsbolag att inneha större aktieposter i allmänna aktiebolag än lagrummets huvudregel angiver.

De sakkunniga utvecklar sina synpunkter på följande sätt.

Exempel kan nämnas på områden inom vilka fråga om medgivande för försäkringsbolag att driva annan rörelse än försäkringsrörelse kan komma att aktualiseras. Antag exempelvis att ett försäkringsbolag utlånat medel till ett annat företag, som sedermera blir betalningsoförmöget. I ett dylikt fall kan omständigheterna vara sådana, att starka skäl talar för att

försäkringsbolagets förlust blir minst, därest försäkringsbolaget får möjlighet att tillfälligt övertaga rörelsen i fråga. Det synes icke ändamålsenligt ur försäkringsbolagets och försäkringstagarnas synpunkt, att ifrågavarande möjlighet skall vara helt utesluten. Enligt de sakkunnigas uppfattning skulle det vara värdefullt, därest FL vore utformad på sådant sätt, att försäkringsinspektionen kunde medgiva försäkringsbolaget att på villkor och under tid, som betingas av omständigheterna i det enskilda fallet, driva ifrågavarande främmande rörelse.

Av det nuvarande undantagslösa förbudet för försäkringsbolag att driva annan rörelse än försäkringsrörelse följer bl. a., att försäkringsbolag icke äger i egen regi reparera uppkomna försäkringsskador. Sålunda äger exempelvis icke ett bilförsäkringsbolag upprätta och driva bilverkstäder för reparation av skadade bilar, som är försäkrade hos bolaget. Icke heller äger ett brandförsäkringsbolag med eget folk reparera brandskadade fastigheter. Även bedrivande av särskild rörelse i skadeförebyggande syfte torde vara förbjudet enligt nyssnämnda lagrum. Ett försäkringsbolag, som meddelar inbrottsförsäkring, synes sålunda icke kunna få bedriva nattvaktsrörelse. De sakkunniga är visserligen helt främmande för tanken, att försäkringsbolagen skulle äga i större utsträckning bedriva skadereparationsrörelse eller driva särskild rörelse i skadeförebyggande syfte. De skäl som förut anförts mot att försäkringsbolagen bedriver annan rörelse än försäkringsrörelse är så tungt vägande, att en sådan ordning icke i allmänhet kan vara rekommendabel. Det synes emellertid de sakkunniga icke uteslutet, att vissa fall kan uppkomma, där alldeles särskilda omständigheter talar för att möjlighet öppnas för försäkringsbolag att på ett begränsat fält, tillfälligt eller för längre tid, ersätta uppkomna skador in natura i egen regi eller bedriva särskild skadeförebyggande rörelse. Förhållandena kan vara sådana, att en dylik rörelse icke innefattar några nämnvärda faror för försäkringstagarna utan tvärtom ligger i deras intresse. Det synes de sakkunniga vara av värde, att FL utformas så, att nu ifrågavarande möjlighet icke är helt utesluten.

Enligt de sakkunnigas mening är det befogat att i vissa, avgränsade fall gå ett steg längre än de sakkunniga i det föregående förordat. Vissa former av främmande rörelse är av den karaktären, att det även ur försäkringstagarsynpunkt synes motiverat att försäkringsbolagen är berättigade att utan särskilt medgivande från försäkringsinspektionens sida driva rörelse av dylikt slag. De sakkunniga föreslår sålunda, att försäkringsbolag utan särskilt medgivande skall få biträda annat försäkringsbolag vid dess rörelse, uppföra bostads-, kontors- eller affärsfastighet, vilken är avsedd att utgöra en varaktig kapitalplacering, samt bedriva sådan maskinuthyrnings- och annan verksamhet, vilken medför ett ändamålsenligt utnyttjande av maskiner och personal, som erfordras för bolagets försäkringsrörelse. De sakkunniga anför härom bl. a. följande.

I stor utsträckning har försäkringsbolagen kontorsmaskinanläggningar av olika slag. Under senare år har flera bolag anskaffat moderna databehandlingsmaskiner. Kontorsmaskinernas kapacitet kan vara så stor, att försäkringsbolagets egna behov icke täcker maskinkapaciteten. Det är då ett företagarintresse för försäkringsbolaget och samtidigt ett intresse för försäkringstagarna, att maskinernas överskottskapacitet utnyttjas genom uthyrning i en eller annan form till andra intressenter. Härigenom kan nämligen försäkringsbolagets nettokostnader för maskinanläggningen mins-

kas. Det ligger i sakens natur, att uthyrningen kan behöva omfatta icke blott själva maskinerna utan även den personal av olika slag, som betjänar ifrågavarande maskinanläggning. Sådan uthyrning synes böra vara tillåten oberoende av om verksamheten kan karakteriseras såsom rörelse eller icke.

Ett försäkringsbolag måste förfoga över expertis av olika slag, bl. a. försäkringsmatematisk och statistisk expertis. Skulle dylik personals arbetskraft icke behöva till fulla tagas i anspråk för bolagets behov, kan givetvis i många fall en deltidsanställning vara den rätta lösningen. Det kan emellertid tänkas fall, när försäkringsbolagets behov av dylik eller annan arbetskraft är så växlande, att den rationellaste lösningen blir att försäkringsbolaget har vederbörande anställd på heltid och under perioder med mindre arbete för de anställda åtager sig räknearbeten, utredningsuppdrag eller liknande åt utomstående. Även en sådan verksamhet synes ha karaktären av ett rationellt utnyttjande av överskottskapacitet hos bolaget och synes undantagslöst böra tillåtas.

Det nuvarande förbudet för försäkringsbolag att bedriva annan rörelse än försäkringsrörelse omöjliggör för försäkringsbolagen att uppföra byggnader i egen regi. Förbudet anses omfatta jämväl det fallet att försäkringsbolag skulle låta utföra nybyggnadsarbeten på löpande räkning. Ett försäkringsbolag, som önskar uppföra en byggnad, är för närvarande hänvisat till att träffa avtal med en företagare inom byggnadsbranschen, som på egen risk och mot avtalad entreprenadsumma utför byggnadsarbetet. Nyssnämnda förbud anses däremot icke hindra, att moderniserings- eller liknande arbete utföres på löpande räkning, eftersom dylika arbeten anses tillhöra fastighetsförvaltningens område. Enligt de sakkunnigas uppfattning kan det ifrågasättas, huruvida det är ändamålsenligt att FL tvingar försäkringsbolagen att undantagslöst ingå avtal i entreprenadkontraktets form, när nybyggnadsarbeten skall utföras för bolagens räkning. De sakkunnigas förslag i det föregående innebär på nu ifrågavarande område, att under förutsättning att försäkringsinspektionen i det enskilda fallet lämnar medgivande därtill, försäkringsbolagen får möjlighet att låta utföra nybyggnadsarbeten på löpande räkning eller eljest i egen regi. Enligt de sakkunnigas uppfattning kan man emellertid utan fara för försäkringstagarna taga ytterligare ett steg och inom ett begränsat fält låta försäkringsbolagen ensamma bestämma de former, under vilka nybyggnadsarbeten för bolagens räkning skall utföras. För en sådan lösning talar också den omständigheten att försäkringsinspektionen icke äger sådan kännedom om byggnadsbranschens förhållanden, att inspektionen i allmänhet kan anses skickad att taga ställning till frågor om den ändamålsenligaste juridiska formen för ett nybygge.

Försäkringsbolagen har i flera fall behov av att kunna uppföra byggnader, t. ex. för erhållande av rationella kontorslokaler och för bebyggande av inköpta tomter. Försäkringsbolagen har därvid ett starkt intresse av att kunna få arbetena utförda på det sätt, som ur teknisk och ekonomisk synpunkt framstår såsom riktigast och mest ändamålsenligt. Försäkringstagarna har samma intresse som försäkringsbolagen själva, att bolagens byggnadsverksamhet bedrivs på det ekonomiskt förståndigaste sättet. Mot denna bakgrund synes det de sakkunniga tvivelaktigt, huruvida det är rationellt att, såsom nu sker, hänvisa försäkringsbolagen till att undantagslöst utlämna förekommande nybyggnadsarbeten på entreprenad. Entreprenadkontraktformen ger inga garantier för att ett försäkringsbolags nybygge göres på billigast möjliga sätt. Ett entreprenadavtal kan nämligen bli dyrare än ett avtal om bygge på löpande räkning, bl. a. därför att en entreprenör ofta i entreprenadsumman inlägger en särskild riskpremie.

Entreprenadkontraktformen ger icke heller några garantier för att försäkringsbolagsledningen vid varje tidpunkt har exakt kunskap om vidden av det ekonomiska engagemang, som ett igångsatt nybygge innefattar. Det har sålunda förekommit, att ett stort nybygge utbjudits på entreprenad i etapper, så att när försäkringsbolagsledningen fattat beslut om byggets igångsättande entreprenadkontrakt förelegat blott beträffande grund- och sprängningsarbeten. Anbud på övriga arbeten har införskaffats först på ett senare stadium. Beaktas bör också i detta sammanhang, att gränsen mellan entreprenadkontrakt och avtal om löpande räkning är ganska svävande, i det att å ena sidan entreprenadkontrakten kan innehålla reservationer, som lägger över vissa risker, i främsta rummet risken för pris- och lönehöjningar under byggtiden, på byggherren, samt å andra sidan avtal rörande löpande räkning kan innehålla ett maximipris. Framhållas må särskilt, att förekomsten av reservationer i entreprenadkontrakten torde vara vanligare nu än före andra världskriget. Entreprenadkontraktformen fritager således icke längre försäkringsbolagen från ekonomiska risker i samma utsträckning som tidigare kan ha varit fallet. De sakkunniga vill också framhäva, att då gränsen mellan å ena sidan nybyggnadsarbeten och å andra sidan moderniserings- och liknande arbeten är svävande, det synes föga konsekvent att avtalsformen löpande räkning skall vara förbjuden i det ena fallet men tillåten i det andra fallet.

Det synes de sakkunniga självklart, att möjlighet icke bör beredas försäkringsbolagen att på spekulation uppföra och försälja byggnader. En dylik verksamhet skulle stå klart i strid med de grundläggande tankegångar, som ligger bakom det hävdvunna förbudet för försäkringsbolag att driva annan rörelse än försäkringsrörelse. Läget synes emellertid de sakkunniga vara ett annat, när fråga är om uppförande av bostads-, kontors- eller affärsfastigheter, vilka är avsedda att utgöra en varaktig kapitalplacering. På detta område torde det vara föga rationellt, att FL på ett speciellt sätt beskär försäkringsbolagens handlingsfrihet. Mest ändamålsenligt synes vara, att försäkringsbolagen tillerkännes rätt att själva, under hänsynstagande till de skiftande förhållandena i varje enskilt fall, avgöra vilka administrativa och ekonomiska former som skall komma till användning när försäkringsbolagen i och för en varaktig kapitalplacering uppför bostads-, kontors- eller affärsfastigheter. En sådan möjlighet för varje enskilt försäkringsbolag att i de fall, varom här är fråga, fritt välja mellan entreprenadförfarande, byggande i egen regi och den ena eller andra mellanformerna torde icke medföra några vådor för försäkringstagarna. Såsom förut understrukits har försäkringsbolagen och försäkringstagarna samma intresse av att nybyggnadsarbetena utföres på det ekonomiskt mest rationella sättet. De sakkunniga vill i detta sammanhang också erinra om att den nya danska försäkringsrörelselagen uttryckligen medger de danska försäkringsbolagen att inom de av lagstiftningen och bolagsordningarna angivna gränserna uppföra, äga och driva fast egendom såsom en varaktig placering av bolagens medel.

Det ligger i sakens natur, att en nybyggnadsverksamhet, som icke är väl övervägd och planerad, under vissa omständigheter kan medföra faror för ett försäkringsbolags soliditet och likviditet. Detta gäller emellertid oberoende av den form, under vilken nybyggnadsverksamheten bedrivs. Vare sig ett nybygge göres på grundval av ett entreprenadkontrakt eller i form av avtal om löpande räkning eller liknande kan byggnadsverksamheten på olika sätt anstränga försäkringsbolagets ekonomi. En särskild kontroll över att försäkringsbolagen icke genom nybyggnadsverksamhet utsätter sin ekonomi för faror kan försäkringsinspektionen åvägbringa med stöd av

283 § FL. Jämlikt detta lagrum kan nämligen inspektionen ålägga försäkringsbolagen att lämna inspektionen uppgift om planerade och igångsatta nybyggen. En dylik anmälningsskyldighet kan ur tillsynsynpunkt vara motiverad alldeles oberoende av den administrativa och ekonomiska form, under vilken nybyggnadsverksamheten bedrivs. Inspektionens kontrollmöjligheter försämras icke genom de sakkunnigas förslag.

I betydande utsträckning förekommer att försäkringsbolagen biträder varandra med anskaffnings- och kontorsarbete av olika slag. En verksamhet av ifrågakvarande art för annat försäkringsbolags räkning torde i allmänhet ha ansetts falla under begreppet försäkringsrörelse i 2 § FL. Det synes emellertid de sakkunniga kunna ifrågasättas, om icke såvitt angår anskaffnings- och kontorsverksamhet o. d. termen försäkringsrörelse bör reserveras för sådan verksamhet, som är ett naturligt led i den egna risktäckningsrörelsens tjänst. En sådan terminologi torde bäst rimma med försäkringsrörelsebegreppet i 1 § FL, vilket lagrum allmänt tolkas så, att de för försäkringsrörelse uppställda kraven icke äger tillämpning på enskild eller bolag, som går försäkringsbolag till handa med anskaffning och kontorstekniskt arbete av olika slag. Erinras må också därom, att den nya danska försäkringsrörelselagen nämner försäkringsverksamhet och försäkringsagentur vid sidan av varandra, när det gäller att bestämma den verksamhet danska försäkringsbolag får bedriva.

De sakkunniga vill för sin del förorda, att anskaffnings- och kontorsverksamhet o. d. för annat försäkringsbolags räkning icke skall anses falla under begreppet försäkringsrörelse i 2 § FL. Samtidigt anser emellertid de sakkunniga, att lagen icke bör utestänga försäkringsbolagen från dylik verksamhet utan öppna fri möjlighet därtill. Ett samarbete mellan olika försäkringsbolag på anskaffnings- och det kontorsmässiga området kan nämligen vara rationellt såväl ur företagsmässiga synpunkter som med hänsyn till försäkringstagarnas intressen. De sakkunniga anser därför, att i FL bör införas en bestämmelse, som fastslår att förbudet för försäkringsbolag att driva annan rörelse än försäkringsrörelse icke utgör hinder för försäkringsbolag att biträda annat försäkringsbolag vid dess rörelse.

I detta sammanhang behandlar de sakkunniga vissa frågor som berör livförsäkringsbolagens sparfrämjande verksamhet. De sakkunniga påpekar att många livförsäkringsformer inrymmer ett direkt sparande, som kan få en betydande omfattning. Livförsäkringsbolagens verksamhet utgöres till mycket stor del av en förvaltning och förräntning av i försäkringsform uppsamlade sparmedel. Från olika håll har ifrågasatts, huruvida icke anledning finnes att i ökad omfattning låta livförsäkringsbolagen ägna sig åt att förvalta sparmedel. Det har gjorts gällande, att livförsäkringsbolagen är väl skickade att mottaga penningmedel till förvaltning även när dessa medel icke har karaktären av premie för livförsäkring. Såsom motivering för att samhället skall tillåta livförsäkringsbolag att taga steget att förvalta sparmedel utan samband med någon livförsäkring har i huvudsak åberopats, att livförsäkringsbolagen på grund av sin nuvarande kapitalförvaltning — vars organisation i allmänhet icke skulle behöva utbyggas — är fullt kompetenta att handha uppgiften i fråga samt att det är ett samhällsintresse att främja sparandet och att livförsäkringsbolagen, icke minst

genom sin ombudsorganisation, har möjligheter att ytterligare stimulera sparandet, därest bolagen får ett större register att spela på.

De sakkunniga diskuterar olika former för en utökning av livförsäkringsbolagens sparmedelsinsamlade verksamhet och anför.

Såsom omnämnts i kapitel I¹ har under senare år en mycket större andel än tidigare av nytecknade livförsäkringar haft karaktären av riskförsäkringar, som innesluter intet eller ringa sparande. Från flera synpunkter, bl. a. samhällsekonomiska, kan det enligt de sakkunnigas uppfattning vara önskvärt, att sparandet i livförsäkringsform växer i omfattning. Därest livförsäkringsbolagen kan medverka härtill genom att på marknaden föra fram försäkringar, som i nya former innesluter sparmoment, synes detta böra hälsas med tillfredsställelse. Enligt de sakkunnigas uppfattning bör inga hinder resas, om livförsäkringsbolagen här vill slå in på nya vägar, förutsatt givetvis att fråga icke är om konstruktioner, som är olämpliga från försäkringstagsynpunkt. Så länge nykonstruktionerna har karaktären av livförsäkringar lägger FL inga direkta hinder i vägen för verksamheten.

Man kan emellertid också tänka sig, att något livförsäkringsbolag finner det ändamålsenligt att samarbeta med annan sparmedelsförvaltande inrättning och stimulera till sparande i denna andra inrättning. I viss utsträckning har samarbete etablerats mellan försäkringsbolag och banker. I ett fall är avsikten att vissa banker skall fungera såsom ombud för livförsäkringsbolag. Därest fråga skulle uppkomma om ett samarbete i den motsatta riktningen så att ett eller flera livförsäkringsbolag skulle administrativt biträda bank med bl. a. kontakter med allmänheten — exempelvis i och för kombination av sparande i bank och riskförsäkring i livförsäkringsbolag — kan en dylik verksamhet från vederbörande försäkringsbolags sida möta hinder, därför att verksamheten får karaktären av en främmande rörelse, som enligt gällande lag icke är tillåten för försäkringsbolag. De sakkunniga har i det föregående föreslagit en uppmjukning av det nuvarande undantagslösa förbudet för försäkringsbolag att driva annan rörelse än försäkringsrörelse. Enligt de sakkunnigas förslag kan en sparstimulerande rörelse av nyss angivet slag bli tillåten för livförsäkringsbolag, under förutsättning att förhållandena är sådana, att försäkringsinspektionen anser sig kunna lämna sitt medgivande till rörelsen i fråga. Med hänsyn till den speciella lagstiftning, som försäkringsväsendet är underkastat, synes det ändamålsenligt att en rörelse av nu ifrågakvarande slag av försäkringsbolag göres beroende av medgivande av försäkringsinspektionen.

Det längst gående steget skulle vara, att livförsäkringsbolagen skulle för egen räkning få mottaga medel från allmänheten för förvaltning och förrentning utan att ifrågakvarande medel har karaktären av livförsäkringspremier. En sådan utvidgning av livförsäkringsbolagens verksamhet skulle beröra en stor del av kapital- och kreditmarknaden och skulle kunna få betydande återverkningar på andra institutioner. De sakkunnigas förslag i det föregående angående uppmjukning av förbudet för försäkringsbolag att driva annan rörelse än försäkringsrörelse innesluter möjlighet för försäkringsinspektionen att ge livförsäkringsbolagen rätt att driva kapitalförvaltningsrörelse utan samband med försäkring. De sakkunniga förutsätter emellertid, att försäkringsinspektionen kommer att visa tillbörlig försiktighet vid ett ifrågasatt begagnande av denna möjlighet och kommer att hålla nära kontakt med övriga berörda instanser. Frågan om en så långtgående utvidg-

¹ Betänkandet s. 69 ff.

ning av livförsäkringsbolagens verksamhet som den här senast diskuterades synes de sakkunniga lämpligen böra övervägas i ett vidare sammanhang. Tillfälle härtill torde kunna erbjudas sig i samband med en allmän gränsdragning mellan olika kreditinstituts verksamhet. Erinras må därom att, såvitt framgår av direktiven för den år 1957 tillkallade kreditmarknadsutredningen, avsikten inom finansdepartementet synes vara att längre fram upptaga frågan om gränsdragningen mellan olika slag av kreditinstitutet till en mera fullständig översyn.

Från livförsäkringsbolagshåll har önskemål framförts därom att till betalning förfallet livförsäkringsbelopp skall kunna få inestå hos vederbörande livförsäkringsbolag och därvid förräntas av detta. För närvarande anses i allmänhet hinder häremot möta, därför att en dylik kapitalförvaltning eventuellt skulle kunna anses ha karaktären av en främmande, förbjuden verksamhet och i allt fall icke har något stöd i livförsäkringsbolagens grunder. I viss utsträckning gör livförsäkringsbolagen förfallna belopp räntebärande genom insättning å bankkonto eller liknande. Såvitt de sakkunniga kan finna skulle det vara till fördel för livförsäkringstagarna och skulle samtidigt livförsäkringsbolagens administration av förfallna livförsäkringsbelopp i viss mån förenklas, därest livförsäkringsbolagen finge en klar och ostridig rätt att i egen regi förränta livförsäkringsbelopp, som förfallit till betalning. Skäligheten synes de sakkunniga kräva, att förfallna livförsäkringsbelopp, som på grund av förbiseende eller dylikt kvarligger lång tid, kanske flera år, efter förfallodagen, icke blir helt räntelösa. Vid blott kortare dröjsmål med livförsäkringsbeloppets lyftande torde dock anledning knappast finnas att kräva att livförsäkringsbolag utger ränta å förfallet belopp.

Enligt de sakkunnigas mening bör det icke heller vara uteslutet, att avtal träffas om kvarstående hos vederbörande livförsäkringsbolag mot ränta, längre eller kortare tid, av hela eller en del av förfallet livförsäkringsbelopp. Ett ingående av sådana avtal kan från försäkringsbolagets sida utgöra en service i förhållande till försäkringstagarna och kan eventuellt bidra till att motverka en omedelbar konsumtion av förfallna livförsäkringsbelopp. Såväl vid utformningen av räntereglerna som vid bestämmandet av uppsägningstid för ingångna kvarståendeavtal m. m. bör livförsäkringsbolagen givetvis tillse, att nu ifrågavarande verksamhet icke kommer att medföra förluster eller svårigheter för den egentliga livförsäkringsrörelsen. Anledning torde knappast finnas att räkna med att en serviceverksamhet av ifrågavarande slag från livförsäkringsbolagens sida kommer att få någon mycket stor omfattning.

Enligt de sakkunnigas mening ligger det helt i linje med livförsäkringsbolagens nuvarande verksamhet, att bolagen skall anses äga rätt att förränta livförsäkringsbelopp, som förfallit till betalning. En dylik kapitalförvaltning synes de sakkunniga vara en direkt fortsättning och komplettering av de tjänster, som livförsäkringsbolagen genom försäkringsavtalen åtager sig i förhållande till försäkringstagarna. Redan enligt gällande lag (262 § FL) ingår i livförsäkringsfonden värdet av livförsäkringsbolags ansvarighet på grund av inträffade försäkringsfall. Den omständigheten att livförsäkringsbolagen i viss omfattning kommer att utge ränta å förfallna livförsäkringsbelopp och att av denna anledning dylika belopp i större utsträckning än hittills kan, delvis efter därom träffade avtal, komma att kvarligga hos bolagen efter förfallodagen torde icke böra föranleda, att ifrågavarande kapi-

talförvaltning i försäkringsrörelselagssammanhang betraktas såsom en rörelse, vilken ligger utanför begreppet försäkringsrörelse. Enligt de sakkunnigas mening bör lämpligen begreppet försäkringsrörelse i det sammanhang, varom fråga är i 2 § FL, fattas så vidsträckt, att däri även ingår försäkringsbolags förvaltning och förräntning av förfallna försäkringsbelopp. De sakkunniga anser således, att en dylik verksamhet från livförsäkringsbolagens sida icke förutsätter någon ändring av 2 § FL.

Innestående, förfallna livförsäkringsbelopp ingår, såsom ovan nämnts, enligt 262 § FL i försäkringsfonden. För denna finnes särskild trygghet dels på grund av kapitalplaceringsreglerna i 274 § FL och dels på grund av pantsättningsbestämmelserna i 276 § FL. Någon anledning att i detta sammanhang föreslå en ny ordning på förevarande punkt synes de sakkunniga icke föreligga. I den mån livförsäkringsbolag utger ränta på förfallna livförsäkringsbelopp, som innestår hos bolaget, torde jämväl upplupen ränta böra ingå i försäkringsfonden. Härför synes någon lagändring icke erforderlig, utan detta torde följa av 262 § i dess nuvarande lydelse.

I linje med det system, som nu finnes för tillvaratagande av livförsäkringstagarnas intressen, torde förekommande grunder böra kompletteras med bestämmelser angående förräntning av livförsäkringsbelopp, som förfallit till betalning.

Skatterättsligt synes det ligga i sakens natur, att om den betalningsberättigade vid livförsäkring låter ett förfallet livförsäkringsbelopp kvarstå och förräntas hos livförsäkringsbolaget, vederbörande bör beskattas på alldeles samma sätt som om beloppet i stället överförts till exempelvis en sparbank. Såvitt de sakkunniga kunnat finna kräves härför icke någon ändring av de materiella skatteförfattningarna. Icke heller i övrigt torde de sakkunnigas förslag på nu ifrågavarande punkt behöva föranleda någon ändring av nyssnämnda författningar. De sakkunniga vill dock fästa uppmärksamheten på att såvitt angår taxeringsförordningen anledning torde finnas att göra vissa jämkningar i författningstexten, så att i fråga om ovan nämnda belopp livförsäkringsbolagen blir likställda med banker i avseende å skyldighet att lämna uppgifter för annans taxering.

De sakkunniga tar även till granskning upp bestämmelserna i 336 § om begränsning av försäkringsbolags rätt att äga aktier. Enligt huvudregeln äger försäkringsbolag icke utan försäkringsinspektionens medgivande av aktierna i svenskt aktiebolag äga mer än en tjugondel eller, om aktier med olika röstvärde finnes, större antal än att röstetalet för aktierna utgör högst en tjugondel av röstetalet för samtliga aktier. Nu ifrågavarande stadgande kan, framhåller de sakkunniga, ses ur olika synvinklar. Bestämmelsen kan ses från kapitalplaceringssynpunkter. Kapitalplaceringsfrågorna faller emellertid, såsom tidigare framhållits, utanför de sakkunnigas utredningsuppdrag. Stadgandet kan emellertid också ses i samband med det nyss behandlade förbudet i 2 § FL för försäkringsbolag att driva annan rörelse än försäkringsrörelse. Såsom tidigare nämnts under-

ströks under förarbetena till FL, att det givetvis vore förbjudet för försäkringsbolag att genom dotterföretag driva sådan verksamhet, som försäkringsbolaget icke ägde bedriva i egen regi. Eljest skulle förbudet i 2 § FL lätt kunna kringgås. Det är ur denna synvinkel som de sakkunniga upptager 336 § FL till behandling.

Gentemot uppfattningen att förbudet för försäkringsbolag att driva annan rörelse än försäkringsrörelse skall äga tillämpning jämväl å dotterföretag kan enligt de sakkunniga invändas, att därest den främmande verksamheten drives av ett dotterföretag, som är konstruerat såsom aktiebolag, faran för äventyrande av försäkringsbolagets soliditet är mindre än om verksamheten bedrivs av försäkringsbolaget självt. Drives den främmande rörelsen av ett dotteraktiebolag, är nämligen försäkringsbolagets ekonomiska risk teoretiskt sett begränsad till det i dotterföretaget insatta aktiekapitalet. Det kan emellertid befaras, att ett försäkringsbolags ekonomiska engagemang i ett dotterföretag blir större än vad aktiekapitalet i sistnämnda företag utvisar. Ett ekonomiskt stöd åt dotterföretaget i form av bl. a. långivning ligger nära till hands. Härigenom kan försäkringsbolagets reella ekonomiska engagemang komma att närma sig läget vid ett eget drivande av samma rörelse. De sakkunniga ansluter sig på denna grund till uppfattningen, att försäkringsbolag icke skall genom dotterföretag få bedriva verksamhet, som icke kan tillåtas för försäkringsbolagets egen del.

Begränsningsregeln i 336 § FL äger tillämpning allenast å aktier i svenska aktiebolag. Såvitt de sakkunniga funnit föreligger ingen anledning att ställa aktier i utländska aktiebolag i en gynnad särställning. Lika starka skäl synes tala för att lagrummet skall vara tillämpligt jämväl å aktier i utländska aktiebolag. De sakkunniga föreslår därför, att lagstadgandet utvidgas till att avse jämväl aktier i utländska aktiebolag.

Föreligger koncernförhållande mellan flera försäkringsbolag, äger tjugondelsregeln i 336 § FL avseende å koncernen. Av koncerndefinitionen i 333 § FL framgår, att sådana aktiebolag, å vilka FL icke äger tillämpning, ej innefattas i koncernbegreppet. Övervägande skäl synes emellertid de sakkunniga tala för att den omständigheten, att ett aktiebolag icke faller in under FL, ej bör medföra att företagets aktieinnehav icke medräknas vid tillämpningen av stadgandet i 336 § FL, därest i övrigt förhållandena är sådana, att företaget jämlikt 333 § FL skulle ha räknats såsom dotterbolag. De sakkunniga föreslår därför, att 336 § första stycket FL kompletteras med en bestämmelse av innehåll, att i nu ifrågavarande sammanhang aktiebolag, varå FL icke äger tillämpning, skall anses såsom koncernbolag, därest förhållandena är sådana, att aktiebolaget, om det varit försäkringsaktiebolag, jämlikt 333 § FL skulle ha räknats såsom dotterbolag. Syftet med stadgandet i 336 § FL skulle nämligen kunna kringgås, därest icke dylika dotterföretags aktieinnehav medräknas vid bestämmande av ett försäkringsbolags eller en försäkringskoncerns tillåtna aktieinnehav. De sakkunniga påpekar, att försäkringsinspektionen, såsom tidigare nämnts, i ett betydande antal fall såsom villkor för medgivande jämlikt 336 § FL till för-

säkringsbolag att äga aktier i svenskt aktiebolag uppställt förbehållet, att sistnämnda bolag vid tillämpningen av 336 § första stycket sista punkten likställas med koncernbolag.

Begränsningsregeln i 336 § FL äger icke tillämpning å aktier i försäkringsaktiebolag eller i aktiebolag, vars verksamhet har till föremål att äga aktier i försäkringsaktiebolag eller att tillskjuta garantikapital i ömsesidigt försäkringsbolag (holdingbolag). De sakkunniga anser att anledning i stort sett saknas att göra någon ändring beträffande nu nämnda undantag. Såvitt de sakkunniga funnit torde det dock bäst rimma med lagrummets syfte, att undantaget för holdingbolag utformas så, att fråga skall vara om aktiebolag, vars verksamhet *uteslutande* har till föremål att äga aktier i försäkringsaktiebolag eller att tillskjuta garantikapital i ömsesidigt försäkringsbolag. De sakkunniga föreslår, att undantagsbestämmelsen jämkas i enlighet härmed.

Under förarbetena till FL förutsatte uttryckligen såväl 1942 års försäkringsutredning som första lagutskottet vid behandlingen av propositionen med förslaget till lagen, att medgivande till obegränsat förvärv av aktier lämnas i fråga om sådana förvaltningsaktiebolag, som bildas för förvaltning av försäkringsbolags fastigheter. I enlighet härmed har försäkringsinspektionen också lämnat försäkringsbolagen dylika medgivanden. Det synes kunna göras gällande, att det är en onödigt omgång för såväl försäkringsbolagen som försäkringsinspektionen att ha ett dispensförfarande för fall, där dispens undantagslöst lämnas. Övervägande skäl synes de sakkunniga tala för en lagändring av innehåll, att begränsningen i 336 § FL av försäkringsbolags rätt att äga aktier icke skall äga tillämpning å aktier i aktiebolag, vars verksamhet *uteslutande* har till föremål att utöva fastighetsförvaltning. De sakkunniga föreslår att ett dylikt undantag inryckes i 336 § FL. En lagändring av detta innehåll kommer icke i strid mot syftet med lagrummet.

Enligt de sakkunniga föreligger det icke heller behov av att kräva medgivande av försäkringsinspektionen för att försäkringsbolag skall få äga även större aktieposter i aktiebolag, vilkas verksamhet *uteslutande* har till föremål att biträda ett eller flera försäkringsbolag vid rörelsens bedrivande. Fråga är här om olika slag av serviceaktiebolag, vilkas verksamhet helt är inriktad på att biträda försäkringsbolag. De sakkunniga föreslår, att undantagsbestämmelsen i 336 § utvidgas till att omfatta jämväl aktier i aktiebolag av nyss angivet slag.

När däremot fråga är om aktiebolag, vilkas verksamhet har till föremål att biträda icke blott försäkringsbolag utan även företag av andra slag, kan, påpekar de sakkunniga, förhållandena vara mycket växlande. Såväl vederbörande försäkringsbolags ekonomiska engagemang som omfattningen av den service, som försäkringsbolagen erhåller av dylika bolag, kan skifta starkt. Enligt de sakkunnigas mening talar övervägande skäl för att avkall på kravet på försäkringsinspektionens medgivande för rätt att överskrida tjugondelsgränsen bör göras blott när förekommande serviceaktiebolags verk-

samhet uteslutande har till föremål att biträda försäkringsbolag vid rörelsens bedrivande. I övriga fall synes det vara lämpligast att aktieinnehav av större kvotdel än en tjugondel är beroende av medgivande av försäkringsinspektionen, som har möjlighet att taga hänsyn till omständigheterna i varje särskilt fall och som kan uppställa de villkor för aktieinnehavet som i det enskilda fallet finnes erforderliga för tillvaratagande av försäkringstagarnas intressen.

De sakkunniga framhåller slutligen i detta sammanhang, att jämväl sådant medgivande, som avses i 336 §, med stöd av allmänna förvaltningsrättsliga principer torde kunna återkallas, därest inträffade förhållanden giver anledning därtill.

Remissyttrandena

Försäkringsinspektionen har intet att erinra mot de sakkunnigas förslag att möjliggöra dispens från förbudet för försäkringsbolag att driva annan rörelse än försäkringsrörelse. Beträffande förslaget att lägga rätten att medgiva undantag i försäkringsinspektionens hand, ifrågasätter inspektionen om icke dispensfrågor bör avgöras av Kungl. Maj:t, när ledning icke kan sökas i precedensfall eller när frågorna eljest är av större betydelse. Inspektionen understryker vikten av att dispens icke medgives i andra fall än där sådant kan anses klart förenligt med försäkringstagarintresset. Inspektionen anför.

Det bör sålunda för att förutsättning för dispens skall föreligga vara fråga om en begränsad verksamhet, som utgör en naturlig utbyggnad av försäkringsverksamheten. Ett medgivande bör också såsom de sakkunniga påpekat kunna förbindas med de tidsbegränsningar eller villkor, som på grund av omständigheterna i det enskilda fallet finnes påkallade.

I sådana fall, där på grund av särskilda omständigheter det kan vara ändamålsenligt att låta ett försäkringsbolag i något vidare utsträckning engagera sig i en annan verksamhet än försäkringsrörelse, bör ett sådant engagemang endast få formen av aktieinnehav i dotterbolag, och det bör tillses att engagemanget icke medför något större risktagande i förhållande till den egentliga verksamheten, t. ex. i form av långivning till dotterbolaget. Ett tillstånd för ett försäkringsbolag att inneha aktier i ett aktiebolag utöver i lagen om försäkringsrörelse medgiven omfattning får motiveras av behovet av en företagarinsats från försäkringsbolagets sida på ett visst till försäkringsverksamheten angränsande område. Om sådant särskilt skäl icke föreligger och en tillänt placering ej har annat syfte än att komma förbi den i 336 § försäkringslagen uttryckta tjugondelsregeln, kan dispens givetvis icke beviljas.

Försäkringsbolagens riksförbund instämmer för sin del med de sakkunniga såtillvida, som försäkringsbolag med hänsyn till bland annat kraven på soliditet och skälighet ej bör tillåtas driva rörelse, vilken kan betecknas som främmande i förhållande till försäkringsrörelsen. Det är vidare självklart, att försäkringsbolag skall ha rätt att bedriva risktäckningsrörelse i enlighet med bolagsordning och koncession jämte sådan verksamhet, som i praktiken är en förutsättning för eller ett utflöde av risktäcknings-

rörelsen. Förbundet erinrar bland annat om att konkurrensen mellan olika typer av försäkringsföretag är hård, ett förhållande som successivt leder till inte blott premiesänkningar, liberaliseringar av försäkringsvillkoren och nya försäkringsformer utan även serviceåtaganden av olika slag i förhållande till försäkringstagarna. Icke minst då det gäller service åt allmänheten kommer försäkringsbolagen i framtiden att ställas inför ökade krav. Förbundet framhåller därför önskvärdheten av att lagstiftningen reser minsta möjliga hinder för utvecklingen på detta område. Förbundet föreslår med hänsyn härtill en annan ordning än det av de sakkunniga föreslagna dispensinstitutet. Förbundet anknyter till den teknik som användes i 1955 års lag om sparbanker och föreslår en omformulering av gällande förbud enligt följande. »Försäkringsbolag må icke driva annan rörelse än försäkringsrörelse och i samband därmed stående verksamhet.» Med en sådan formulering binder man enligt förbundets mening icke utvecklingen med ett stelt förbud, låt vara att detta kan förses med vissa undantag och eventuellt även möjlighet för administrativ myndighet att lämna dispens. Av praktiska skäl bör FL:s bestämmelser vara så utformade att frågor om vad som är att anse som försäkringsrörelse respektive vad som är »i samband därmed stående verksamhet» kommer att behandlas enligt samma regler och i förekommande fall kan handläggas i ett sammanhang. Förbundet föreslår i detta syfte en komplettering av FL med en bestämmelse som överlåter åt allmän domstol att pröva frågor om vad som skall anses vara »i samband därmed stående verksamhet».

Folksam anser att samhällsnyttan kräver att försäkringsbolagen får större frihet och möjlighet att utnyttja sin kapacitet på sådant sätt att största möjliga effektivitet uppnås. *Folksam* anför bl. a.

Antag t. ex. att ett vaktbolag skulle i sina avtal inta den garantin att man ersätter de förluster som uppstår om trots bevakningen ett inbrott inträffar. Denna garanti kunde helt motsvara en inbrottsförsäkring. Inte minst mot bakgrunden av högsta domstolens utslag rörande volvogarantin skulle vaktbolagsgarantin säkerligen betraktas som legitim. Man skulle som när det gäller volvogarantin kunna tala om »...det naturliga och nära samband som sålunda föreligger mellan åtagandet och bolagets verksamhet...».

Konsekvensen synes då kräva att försäkringsbolaget skall ha rättighet att driva vaktrörelse i samband med inbrottsförsäkring. Den effektiva konkurrens, som är ett starkt samhällsintresse, förutsätter uppenbarligen att olika företag får utnyttja sina resurser till största möjliga effektivitet.

Motormännens riksförbund ansluter sig till de sakkunnigas uppfattning, att det inte är ändamålsenligt att på detta område ha ett stelt förbud, som ej tillåter några undantag. Huruvida förslaget om att undantag från förbudet för försäkringsbolag att driva annan rörelse än försäkringsrörelse skall kunna medges av försäkringsinspektionen är en ändamålsenlig lösning av denna fråga synes dock förbundet vara tveksamt.

Försäkringsinspektionen lämnar utan erinran förslaget att försäkringsbolag skall få rätt att utan dispens driva viss verksamhet, som ligger utanför den egentliga försäkringsverksamheten. De ifråga-

varande formerna av främmande rörelse torde vara av den karaktären, att det även ur försäkringstagarsynpunkt synes motiverat, att försäkringsbolagen får utan särskilt medgivande från försäkringsinspektionen driva rörelse av dylikt slag.

Försäkringsbolagens riksförbund påpekar att med den utformning av huvudregeln som förbundet föreslagit några sådana undantagsbestämmelser som de sakkunniga föreslagit icke behöver intagas i lagtexten. Förbundet anser detta vara en avgjord fördel. Med denna reservation ansluter sig riksförbundet till de sakkunnigas synpunkter men betonar dock, att försäkringsbolagen hävdar att dessa rättigheter i betydande utsträckning föreligger redan enligt gällande lag.

Enligt riksförbundets mening bör ytterligare vissa förhållanden uppmärksammas i detta sammanhang. Som bekant försiggår en snabb utveckling av allmänhetens betalningsvanor i den riktningen att framförallt löntagare söker få sina utgifter för hyra, försäkringar och dylikt jämnt fördelade över årets månader. Bolagen måste vara beredda att i framtiden i stor utsträckning tillgodose försäkringstagarnas önskemål på denna punkt. Det är då angeläget att försäkringsbolag medges rätt att mottaga förskottsbetalningar för premier samt även rätt att förränta sådana förskottsmedel. Förbundet föreslår att dessa synpunkter kommer till uttryck i lagmotiven.

Landsorganisationen, Tjänstemännens centralorganisation, Kooperativa förbundet, Försäkringsfunktionärernas förbund och *Motormännens riksförbund* ansluter sig till de sakkunnigas förslag om rätt för försäkringsbolag att driva viss annan rörelse än försäkringsrörelse.

Förslaget om rätt att uppföra bostads-, kontors- eller affärsfastighet, avsedd att utgöra en varaktig kapitalplacering, avstyrkes av *Hyresgästernas riksförbund*. Enligt förbundets uppfattning skulle möjligheterna för andra företagare inom byggnads- och bostadsbranschen att erhålla inteckningslån komma att begränsas om förslaget genomfördes. Förbundet anser vidare att det kan starkt ifrågasättas, om bolagen förfogar över sådan sakkunskap, att byggande i egen regi eller på »löpande räkning» kan bedrivas på ett tillfredsställande sätt. Från försäkringstagarnas synpunkt kan förslaget enligt förbundet därför medföra icke obetydliga risker. Ett accepterande av förslaget torde också medföra att försäkringsinspektionen behöver förstärkas med byggnadsteknisk och förvaltningsteknisk expertis.

De sakkunnigas uppfattning om önskvärdheten av att avskaffa det nuvarande förbudet för försäkringsbolag att uppföra nya fastigheter annat än på entreprenad med fast pris delas av *Sveriges Industriförbund*, som utvecklar följande synpunkter rörande den föreslagna reformen.

I betänkandet anföres som skäl härför bl. a. att nämnda kontraktsform icke längre i samma utsträckning som tidigare fritager försäkringsbolagen från ekonomiska risker. Med hänsyn härtill kan det förtjäna att framhållas, att det även i de kontraktsformulär, som tillämpades före andra världskriget, fanns en riskfördelning mellan byggherren och entreprenören av samma karaktär och innehåll som i nu tillämpade formulär. Det enda som sedan dess tillkommit är generella reservationer för ändringar av priser på förnödenheter och tjänster, upprättade i överensstämmelse med gällande

författningar och godkända av de statliga byggande myndigheterna. Denna riskfördelning är dock enligt förbundets mening icke något egentligt skäl för en övergång från avtal om fast pris till avtal om löpande räkning.

Entreprenadkontrakt med löpande räkning kan emellertid — rätt utnyttjade — vara att föredraga, då arbetenas karaktär eller andra omständigheter icke medger, att vederhäftiga anbud inhämtas. I praktiken torde också, såsom något beröres i betänkandet, dylika omständigheter redan nu stundom ha fått till följd att anbudsförfarandet blivit mera en formalitet. Man torde emellertid med förtroende kunna överlåta åt försäkringsbolagen att själva bedöma vilken kontraktstyp, som i varje särskilt fall kan vara den lämpligaste. Denna valmöjlighet skulle kanske också göra det lättare för bolagen att engagera sig i en önskvärd sanering av fastighetsbeståndet.

De synpunkter de sakkunniga anfört rörande livförsäkringsbolagens möjligheter att medverka till ökningsavsparandet föranleder icke någon erinran från försäkringsinspektionen. Inspektionen tillstyrker även förslaget att livförsäkringsbolagens grunder skall kompletteras med föreskrifter angående förräntning av försäkringsbelopp som förfallit till betalning.

Försäkringsbolagens riksförbund framhåller, att rätten att förvalta och förränta förfallna försäkringsbelopp även bör avse sådana belopp vid annan personförsäkring än livförsäkring.

Förbundet tar även upp frågan om bolagen skall få rätt att mottaga medel för förvaltning och förräntning utan att medlen har karaktären av livförsäkringspremier och anför.

Riksförbundet anser att en dylik utvidgning av livbolagens verksamhet skulle vara av värde både för att stimulera sparandet och ur servicesynpunkt. Eftersom någon generell dispensregel ej har upptagits i riksförbundets förslag, förordar riksförbundet att i lagmotiven allmänt uttalas, att verksamhet av nu angivet slag bör kunna förenas med försäkringsrörelse. Skulle detta icke kunna generellt medgivas i fråga om kapitalförvaltning utan samband med försäkring, vill riksförbundet starkt betona, att möjligheten likväl måste finnas beträffande kapitalförvaltning i samband med försäkring. Ett sådant samband kan givetvis ha olika former. Riksförbundet skall i detta sammanhang endast beröra två anordningar, som båda torde ha en betydande sparstimulerande effekt. Den ena gäller avsättningar till pensionskonto i försäkringsbolag. Tanken är, att medel som uppsamlas på dylikt konto skulle kunna användas till framtida premiebetalning för i bolaget redan existerande pensionsförsäkring, för avgiftsbetalning till ATP och för omvandling till pensionsförsäkring. Den andra anordningen är en kombination av livförsäkring och lönsparande.

Riksförbundet vill understryka vikten av att varje tillfälle att erbjuda allmänheten ändamålsenliga sparformer tillvaratages. Vad det enskilda sparandet betyder för samhällsekonomin och penningvärdet har från försäkringsbolagens sida framhållits i åtskilliga andra sammanhang. Riksförbundet finner ej anledning att nu åter upprepa dessa synpunkter. Då emellertid livförsäkringsbolagen är skickade att handhava kapitalförvaltning, vilket veterligen icke ifrågasatts, bör det ej finnas några principiella eller praktiska hinder för dessa bolag att omhändertaga de sparmedel som i annat fall kanske skulle åtgå till konsumtion.

Även *Folksam* anser att den rätt som livförsäkringsbolagen har att driva kapitalförvaltnings- och kapitaluppsamlingsverksamhet i samband med för-

säkring bör utvidgas. Det är opraktiskt att alltid tvingas utforma avtalen så att sparande och riskåtagande bildar en fast kombination. Möjligheterna att utforma avtal där sparande och riskåtagande löper fria vid sidan av varandra skulle tillåta avsevärd rationalisering — då sådan verksamhet skulle utgöra ett effektivt utnyttjande av bolagens organisation — utan att man för den skull går utöver området för bolagets kompetens. — Även *Landsorganisationen, Försäkringsfunktionärernas förbund och Kooperativa förbundet* ifrågasätter om icke försäkringsbolagen borde i egen regi få driva sparverksamhet utan formellt samband med livförsäkring.

Svenska bankföreningen delar de sakkunnigas uppfattning att hinder ej bör uppställas mot att ett försäkringsbolag administrativt biträder en bank med kontakter med allmänheten, exempelvis för kombination av sparande i bank och riskförsäkring i livförsäkringsbolag. Däremot motsätter sig bankföreningen bestämt tanken att livförsäkringsbolagen skulle för egen räkning få för förvaltning och förräntning från allmänheten mottaga även andra medel än försäkringspremier. En sådan utvidgning av livförsäkringsbolagens verksamhet skulle få betydande återverkningar på kapital- och kreditmarknaden och bryta sönder den struktur som under årens lopp naturligt vuxit fram på detta område. Den torde också vara oförenlig med banklagen. Det är dessutom svårt att föreställa sig, hur en inlåningsrörelse av detta slag skulle kunna organiseras utan en total omläggning av livförsäkringsbolagens konstruktion och uppbyggnad. I vart fall är enligt bankföreningen en ombudsorganisation av den typ, som försäkringsbolagen nu använder för sina kontakter med allmänheten, uppenbarligen icke något lämpligt instrument för att handha uppgifter av här ifrågavarande slag.

Bankföreningen ställer sig även kritisk mot tanken att avtal skall kunna träffas om kvarstående hos ett livförsäkringsbolag mot ränta, längre eller kortare tid, av förfallet livförsäkringsbelopp. Bankföreningen ifrågasätter om det finns behov av att öppna möjlighet för sådana avtal. De rikhaltiga placeringsmöjligheter som erbjuds av de reguljära spar- och inlåningsinstitutet, bör enligt bankföreningens mening vara fullt tillräckliga. Det kan icke antagas att tillskapandet av ett ytterligare alternativ skulle vara ägnat att stimulera till en ökning av det totala sparandet i samhället.

Vad de sakkunniga anför om samarbete mellan livbolag och andra sparinstitut i sparstimulerande syfte och om möjlighet till fortsatt förvaltning och förräntning hos livbolag av förfallna kvarstående livförsäkringsbelopp föranleder ingen särskild erinran från *Svenska sparbanksföreningens* sida. Sparbanksföreningen upplyser emellertid att tidigare försök till samarbete i den formen, att livbolags ombud skulle verka också för sparande i sparbank, mött svårigheter bottnande i de speciella ersättningsgrunderna för ombuden. Sparbanksföreningen instämmer i de sakkunnigas uppfattning att frågan om en utvidgning av livbolagens verksamhet till att avse kapitalförvaltning utan samband med livförsäkring, lämpligen bör övervägas i ett vidare sammanhang, helst som dylik verksamhet, närmast att

likställa med vanlig bankverksamhet, erbjuder många andra aspekter än själva förvaltningen av sparmedlen.

Riksskattenämnden konstaterar i sitt yttrande att de sakkunniga vid behandlingen av frågan om livförsäkringsbolagens rätt att förränta förfallna livförsäkringsbelopp ifrågasatt sådan ändring av *taxeringsförordningen*, att livförsäkringsbolagen såvitt gäller uppgiftsskyldigheten skulle jämföras med bankerna. Enligt nämndens mening kan det emellertid ifrågasättas, om det finns anledning att redan nu utvidga uppgiftsskyldigheten på angivet sätt. Nämnden anför.

För närvarande torde dylika räntebärande tillgodohavanden icke förekomma, och det lär vara visst om verksamheten framdeles blir av sådan omfattning att den ur här förevarande synpunkter får något nämnvärt intresse. Det kan därför ifrågasättas om icke spörsmålet om ändring av *taxeringsförordningen* lämpligen kan anstå för att tagas upp i ett större sammanhang antingen vid en allmän översyn av *taxeringsförordningens* bestämmelser om uppgiftsskyldighet eller i anslutning till en omprövning av försäkringskattelagstiftningen i dess helhet. Det förtjänar i detta sammanhang framhållas, att de skattskyldigas räntebärande tillgodohavanden inom t. ex. jordbrukets föreningsrörelse torde uppgå till mångdubbelt större belopp än vad som inom överskådlig tid kan antagas bli fallet inom livförsäkringsbolagen, men att likväl skyldighet icke föreligger att jämlikt ovan angivna författningsrum lämna *taxeringsmyndighet* uppgift om tillgodohavandena.

De sakkunnigas förslag till ändring av bestämmelserna i 336 § om *begrensning av försäkringsbolags rätt att äga aktier* biträdades av *försäkringsinspektionen*; inspektionen påpekar dock att det föreslagna stadgandet om rätt att äga aktier i bolag, som utövar fastighetsförvaltning, bör avfattas så att det avser bolag som förvaltar försäkringsbolagets egna fastigheter. Ej heller *Försäkringsbolagens riksförbund* har något att erinra mot de föreslagna jämkningarna i 336 §. Riksförbundet för i detta sammanhang fram ett av Svenska Livförsäkringsbolags Förening tidigare framställt önskemål om att försäkringsbolagens rätt att inneha aktier i ett och samma bolag utvidgas så, att relationstalet en tjugondel av röstetalet ändras till en tiondel. Förbundet anför.

Såsom främsta argument härför angavs önskemålet att i möjligaste mån och i avbidan på mer omfattande åtgärder söka skydda försäkringstagarna mot inflationens verkningar. Detta önskemål är så angeläget att en ifrågasatt ändring av lagrummet bör vägas mot principen att försäkringsbolag icke skall kunna driva främmande verksamhet genom dotterföretag. Riksförbundet kan icke finna att en ändring av relationstalet i angiven utsträckning — relationstalet en tiondel föreslogs för övrigt redan av 1942 års försäkringsutredning — skulle medföra någon större »risk» för att försäkringsbolag i praktiken bleve att anse såsom moderföretag till ett aktiebolag där eventuellt maximalt aktieinnehav föreläge. Även om emellertid så mot förmodan skulle kunna bli fallet, torde detta förhållande icke medföra någon olägenhet för försäkringsbolagens verksamhet. Ej heller torde det ekonomiska arrangemanget i varje enskilt fall bli så stort att det skulle kun-

na tänkas äventyra försäkringsbolagens soliditet. Det torde nämligen endast i ett mycket ringa antal fall kunna bli maximala aktieinnehav i aktiebolag av någon större ekonomisk betydelse. Mot detta skall alltså vägas angelägenheten av att försäkringsbolagen — främst livförsäkringsbolagen — bör beredas möjlighet att utnyttja varje lämpligt tillfälle att skydda sina försäkringstagare mot inflationsförstörelse av förvaltade medel. Enligt riksförbundets mening är detta intresse av sådan angelägenhetsgrad att det helt överskuggar de eventuella — och säkerligen små — problem som skulle kunna uppstå vid en höjning av relationstalet i 336 §. Anledningen till att relationstalet i FL fixerades så snävt som skedde, var att man ville avvakta kommande erfarenheter. Varken från de sakkunnigas sida eller från annat håll torde ha gjorts gällande att erfarenheterna ger anledning till betänkligheter mot att nu vidga området för dessa placeringar.

Departementschefen

Enligt gällande lag äger försäkringsbolag icke rätt att driva annan rörelse än försäkringsrörelse. För att bl. a. förhindra uppkomsten av ett företagarintresse utanför försäkringsväsendets eget område gäller vidare såsom huvudregel att försäkringsbolag icke utan försäkringsinspektionens medgivande får äga mer än en tjugondel av aktierna i svenskt aktiebolag. Tjugondelsregeln skall om koncernförhållande föreligger tillämpas å koncernen. Begränsningsregeln äger icke tillämpning å aktier i försäkringsaktiebolag och i aktiebolag, vars verksamhet har till föremål att äga aktier i försäkringsaktiebolag eller att tillskjuta garantikapital i ömsesidigt försäkringsbolag (holdingbolag).

De sakkunniga har föreslagit vissa ändringar i de nu redovisade bestämmelserna. För det första föreslås att försäkringsinspektionen skall ges rätt att medge undantag från förbudet för försäkringsbolag att driva annan rörelse än försäkringsrörelse. Vidare skall försäkringsbolag även utan särskilt medgivande få rätt att driva viss direkt i lagen angiven verksamhet. Såsom den föregående redogörelsen utvisar skall enligt förslaget även begränsningsregeln rörande försäkringsbolags rätt att äga aktier jämkas i vissa hänseenden.

Vid remissbehandlingen har förslagen i princip tillstyrkts eller lämnats utan erinran; i ett remissyttrande har dock intagits en avvisande hållning i en detaljfråga. Även för egen del vill jag förorda att ändringar genomföres i huvudsaklig överensstämmelse med de sakkunnigas förslag.

Enligt min uppfattning synes det sålunda motiverat att öppna vissa möjligheter till undantag från huvudregeln med förbud för försäkringsbolag att driva annan rörelse än försäkringsrörelse. För undantag bör krävas särskilda skäl. Intresset av försäkringsrörelsens soliditet, som förbudsregeln avser att tillgodose, får givetvis icke åsidosättas genom en sådan reform. Erforderliga garantier härför får anses föreligga om avvikelse från huvudregeln kan äga rum först efter prövning i varje särskilt fall. Bolagsordning skall ange föremålet för bolagets verksamhet och frågan om skäl för undantag föreligger i det enskilda fallet bör lämpligen prövas i samband med att bolagsordning eller ändring däri stadfästes. Den avsedda prövningen synes böra ske under beaktande av grundtankarna bakom förbudsregeln. Dispens från det

principiella förbudet mot att driva annan rörelse än försäkringsrörelse torde ej böra medges i andra fall än sådana då ett undantag kan anses direkt främja försäkringstagarnas intressen. I allmänhet synes också böra krävas att rörelsen i fråga har ett naturligt samband med försäkringsverksamheten. Den nu förordade lösningen torde enligt min uppfattning i högre grad än det av Försäkringsbolagens riksförbund förordade systemet tillgodose det från försäkringsbolagshåll uttalade önskemålet om möjligheter för en smidig anpassning till utvecklingen på området.

Enligt den av de sakkunniga förordade lösningen skall bolagen utan vidare äga rätt att utöva viss verksamhet vid sidan om försäkringsrörelsen. Försäkringsbolag bör sålunda få biträda annat försäkringsbolag vid dess rörelse, uppföra bostads-, kontors- eller affärsfastighet, avsedd att utgöra en varaktig kapitalplacering, samt bedriva sådan maskinuthyrnings- och annan verksamhet, vilken medför ett ändamålsenligt utnyttjande av maskiner och personal, som erfordras för bolagets försäkringsrörelse. För egen del kan jag ansluta mig till de sakkunnigas syn på frågan om försäkringsbolagens möjligheter att få driva sådan främmande rörelse. I allmänhet måste sådana särskilda skäl, som nyss nämnts, anses föreligga för bolag som vid sidan om försäkringsrörelsen önskar upptaga verksamhet av den karaktär som nu åsyftas. Verksamhet av sådant slag ger ökat utrymme för ett rationellt utnyttjande av försäkringsväsendets kapacitet och gagnar därmed försäkringstagarna. Vad jag nu anfört torde få beaktas i samband med stadfästelsen av bolagsordning eller ändring däri. Däremot synes icke behov föreligga att i lagtexten genom en uppräkningslista ange i vilken utsträckning försäkringsbolag bör ha frihet att driva främmande rörelse.

Hyresgästernas riksförbund har yppat farhågor bl. a. för att vidgade möjligheter för försäkringsbolag att uppföra fastigheter för kapitalplacering skulle komma att begränsa möjligheterna för andra företagare inom byggnads- och bostadsbranschen att erhålla inteckningslån. I anledning härav vill jag understryka de sakkunnigas uttalande att förslaget icke berör kapitalplaceringsproblemen utan endast har den tekniska innebörden, att försäkringsbolagen icke längre såsom hittills varit fallet obligatoriskt hänvisas till entreprenadkontraktformen när det gäller nybyggnadsverksamhet. Att förekomsten av en valmöjlighet härvidlag kan vara värdefull synes mig besträckt genom den verkställda utredningen.

De sakkunniga har i sitt betänkande diskuterat frågan om rätt för livförsäkringsbolag att förvalta och förränta förfallna försäkringsbelopp. Enligt de sakkunnigas mening bör försäkringsrörelsebegreppet fattas så vidsträckt att däri ingår även nu nämnda former av kapitalförvaltning. Jag kan ansluta mig till uppfattningen att livförsäkringsrörelse innefattar förvaltning och förräntning av förfallna livförsäkringsbelopp.

När det gäller livförsäkringsbolagens sparfrämjande verksamhet i övrigt synes det svårt att i förväg göra mera bestämda uttalanden om avgränsning av vad som bör kunna tillåtas i detta avseende. Utöver de allmänna synpunkter på prövningen som jag utvecklat i det föregående torde emellertid

vad de sakkunniga anfört i denna speciella fråga kunna vara till viss vägledning. Jag vill också mera allmänt understryka värdet av en från samhällsynpunkt angelägen utökning av livförsäkringsbolagens sparmedelsinsamlande verksamhet. Till en början torde dock endast sådan kapitalförvaltningsrörelse som står i samband med försäkring böra ifrågakomma. Spörsmålet om en mera långtgående utvidgning av den sparfrämjande verksamheten, innebärande rätt att driva kapitalförvaltningsrörelse utan samband med försäkring, bör avgöras i ett större sammanhang. Definitivt ställningstagande till detta spörsmål synes icke böra ske förrän i samband med en allmän översyn av gränsdragningen mellan olika kreditinstituts verksamhet. Frågan om en sådan översyn överväges för närvarande inom finansdepartementet.

I principiell överensstämmelse med försäkringsinspektionen anser jag att frågorna om försäkringsbolags rätt att driva främmande rörelse bör prövas av inspektionen utom i ärenden av principiell betydelse eller eljest av synnerlig vikt, vilka bör ankomma på Kungl. Maj:t att avgöra. Med den ordning för behandlingen av stadfästelseärenden, som jag i det följande avser att förorda, kommer detta att bli fallet.

Den av de sakkunniga ifrågasatta ändringen av taxeringsförordningen synes, i enlighet med vad riksskattenämnden förordat, böra anstå till dess närmare erfarenheter vunnits om den omfattning berörda kapitalförvaltningsverksamhet kan komma att erhålla.

Vad angår det framlagda förslaget till jämkningar i 336 § FL får jag i anledning av det av Försäkringsbolagens riksförbund framförda önskemålet om utvidgning av försäkringsbolags rätt att inneha aktier i ett och samma bolag hänvisa till vad jag anfört rörande kapitalplaceringsfrågorna i föregående avsnitt. I övrigt torde endast böra anmärkas, att bestämmelsen rörande försäkringsbolags rätt att äga aktier i fastighetsförvaltningsbolag enligt de sakkunnigas förslag synes föra längre än vad som varit avsett. Stadgandet bör jämkas så att därav framgår att förvaltningen skall avse försäkringsbolags fastigheter.

Vad nu anförts föranleder förslag till ändring av 2 och 336 §§. Beträffande ett av de sakkunniga i förevarande sammanhang framfört förslag att livförsäkringsbolags grunder skall kompletteras med föreskrifter angående förräntning av försäkringsbelopp, som förfallit till betalning, torde jag få hänvisa till detaljmotiveringen till 9 och 173 §§.

C. Koncessionsgivningen och branschspecifikationen

Gällande rätt m. m.

Vid nybildning av försäkringsbolag kräves enligt gällande lag (4 och 166 §§) att Kungl. Maj:t stadfäster bolagsordning och eventuella grunder för bolaget. Ansökan om stadfästelse skall inlämnas till försäkringsinspektionen, vilken med eget utlåtande överlämnar ärendet till Kungl. Maj:t, som prövar bolagsordningens och grundernas överensstämmelse med

FL samt lag och författning i övrigt ävensom huruvida och i vad mån därutöver, med hänsyn till omfattningen och beskaffenheten av bolagets rörelse, särskilda bestämmelser erfordras. Finnes den tillämnade rörelsen behöfelig och även eljest ägnad att främja en sund utveckling av försäkringsväsendet, stadfäster Kungl. Maj:t bolagsordningen och grunderna samt beviljar koncession tills vidare eller, där särskilda omständigheter föranleder därtill, för bestämd tid, högst tio år, och därutöver intill slutet av då löpande räkenskapsår.

När för existerande försäkringsbolag bolagsordning eller grunder ändras, skall ändringsbeslutet stadfästas av Kungl. Maj:t eller försäkringsinspektionen. Ansökan om stadfästelse skall jämlikt FL alltid ingivas till inspektionen. Avser ändringen utvidgning av bolagets rörelse till ny försäkringsgren eller nytt verksamhetsområde eller avser ändringen en väsentlig omläggning av rörelsen skall vad om koncession för nytt bolag är stadgat äga motsvarande tillämpning. I dylika fall skall försäkringsinspektionen överlämna ärendet till Kungl. Maj:t för avgörande och Kungl. Maj:t skall pröva — förutom spörsmålet om ändringen är lagenlig etc. — huruvida den tillämnade utvidgningen eller omläggningen av rörelsen är behöfelig och även eljest ägnad att främja en sund utveckling av försäkringsväsendet. Om ändringsbeslutet icke är av den typ som nyss angivits, ankommer det på försäkringsinspektionen att meddela stadfästelse. Inspektionen prövar härvid ändringsbeslutets överensstämmelse med FL samt lag och författning i övrigt ävensom huruvida och i vad mån därutöver, med hänsyn till omfattningen och beskaffenheten av bolagets rörelse, särskilda bestämmelser erfordras. Inspektionen har däremot icke att anlägga några behovs- och liknande synpunkter. Försäkringsinspektionens handläggning av nu ifrågavarande ärenden sker på generellt uppdrag av Kungl. Maj:t, som i FL erhållit bemyndigande att uppdraga åt inspektionen att i Kungl. Maj:ts ställe meddela stadfästelse å ändringsbeslut av nu ifrågavarande karaktär.

Såsom antytts tidigare utgjorde koncessionsförutsättningen att rörelsen skall finnas behöfelig och även eljest ägnad att främja en sund utveckling av försäkringsväsendet en väsentlig nyhet i FL. Nyhetens betydelse för de vid lagens ikraftträdande redan bestående försäkringsbolagen begränsades emellertid genom en bestämmelse i promulgationslagen till FL, vari föreskrevs att den koncessionsprövning, som skulle äga rum även för dessa bolags del, icke finge avse frågan huruvida rörelsen vore »behöfelig». Reglerna fick emellertid full verkan icke blott för nybildningar på försäkringsbolagsområdet utan även för bestående företags branschutvidgningar. Tidigare hade koncessionsbestämmelserna endast tagit sikte på den formellt-rättsliga grundvalen för ett tillämnat företag. I praxis — åtminstone under de båda senaste decennierna före FL — hade bestämmelserna icke ansetts tillåta ett bedömande av ett tillämnat företags ändamålsenlighet eller liknande omständigheter. Även om det exempelvis stått klart, att behov av ett nytt försäkringsbolag icke förelegat, hade koncessionsmyndigheten ansett sig förhindrad vägra stadfästelse å bolagsordning, förutsatt att denna uppfyllde de i lagen uppställda formella kraven. De sakkunniga påpekar dock,

att statsmakterna i december 1945 — då såväl 1942 års som 1945 års försäkringsutredningar arbetade — genom en särskild provisorisk lag, den s. k. spärrlagen, utfärdade förbud mot nyetablering och branschutvidgning på försäkringsområdet, där sådan icke fanns från allmän synpunkt önskvärd.

Ett koncessionssystem av det slag, som lagfästas i FL, kräver uppenbarligen såsom komplement regler eller konventioner avseende verksamhetsföremålets närmare bestämning (branschspecifikation). Lösningen av branschspecifikationsfrågorna överlämnades helt åt rättstillämpningen.

Frågorna om koncessionsgivningen och branschspecifikationen behandlades utförligt under förarbetena till gällande lag. Här om må hänvisas till framställningen i betänkandet (s. 153—162).

Av de sakkunnigas redogörelse för koncessionssystemet i praktiken må här följande återges.

Under tiden januari 1949—september 1959 har Kungl. Maj:t — sedan de redan verksamma försäkringsbolagen utan behovsprövning beviljats koncession enligt FL — behandlat ett 80-tal ansökningar om nybildning av försäkringsbolag eller utvidgning av bestående försäkringsföretags rörelse till att innefatta ny försäkringsgren. Uppgiften hänför sig till svenskarebolag och inkluderar icke de fall, där i samband med överlåtelse det mottagande bolagets koncession måst vidgas såsom förutsättning för att överlåtelse skulle kunna komma till stånd. I de utlåtanden, med vilka försäkringsinspektionen överlämnat förenämnda ansökningar till Kungl. Maj:ts prövning, har inspektionen med mycket få undantag tillstyrkt koncession oförändrat enligt ansökningar eller med endast smärre modifikationer. Det understrykes dock i detta sammanhang, att flertalet koncessionsärenden preciseras i ansökningens form först efter förberedande överläggningar mellan vederbörande försäkringsbolag och tillsynsmyndigheten. De sakkunniga anmärker vidare, att erfarenheten givit vid handen att försäkringsbolagen knappast fullföljer aktualiserade koncessionsfrågor i fall, där av de förberedande underhandsöverläggningarna framgått, att försäkringsinspektionens tillstyrkande icke är att påräkna. Med allenast några få undantag har Kungl. Maj:t i sina beslut i koncessionsärenden av här behandlade natur följt försäkringsinspektionens förslag.

På *livförsäkringsområdet* har under perioden ingen som helst nyetablering förekommit. Av de behandlade koncessionsärendena hänför sig endast ett ringa fåtal till livförsäkringsbolagen.

Flertalet ärenden hänför sig således till *skadeförsäkringsområdet*. Här har en begränsad nyetablering ägt rum.

Det alldeles övervägande antalet koncessionsärenden under perioden har avsett utvidgningar av bestående skadeförsäkringsbolags koncessioner. Av de på denna grupp fallande ärendena är det dock endast ett mindre antal, som avsett utvidgningar av koncessionerna till att omfatta nya huvudbranscher i direkt affär, om härvid under denna beteckning hänföres brandförsäkring, trafik- och annan motorfordonsförsäkring, sjöförsäkring samt

land- och lufttransportförsäkring, olycksfalls- och sjukförsäkring för högst tio år samt husdjursförsäkring.

De sakkunniga påpekar särskilt — med hänsyn till att det gäller en nyhet på koncessionsområdet — att ett antal skadeförsäkringsbolag under år 1959 beviljats koncession för avbetalningsförsäkring, innefattande åtagande från försäkringsgivarens sida att om en avbetalningsköpare drabbas av sjukdom, olycksfall eller arbetslöshet enligt särskilda regler inträda och fullgöra den köparen åvilande betalningsskyldigheten. Försäkringar av detta slag tecknas regelmässigt av säljaren av avbetalningsgodset såsom en form av gruppförsäkring, varvid även en livförsäkringsdel, täckande risken för dödsfall, tillkommer. Sistnämnda del är placerad i livförsäkringsbolag. Även hit hörande ansökningar har omfattat utvidgningar av koncessionerna utöver den här särskilt nämnda försäkringsformen.

Koncessionsärendena i övrigt — inalles ca 40 — har hänfört sig till utvidgningar av rörelsen med en eller annan direkt försäkringsgren av annat slag än de ovan särskilt omnämnda verksamhetsgrenarna eller till indirekt affär, i vilket senare fall verksamhetsbeskrivningen ibland gjorts mera generell. Anledning synes icke föreligga att här lämna någon detaljredovisning av ifrågavarande ärendesgrupp. Av intresse synes emellertid i fråga om dessa ärenden vara, vilka huvudskäl som legat bakom försäkringsinspektionens tillstyrkande av de begärda utvidgningarna. Vad härutinnan anföres är i lika mån tillämpligt på de branschutvidgningar utöver förenämnda branscher, som inkluderats i de tidigare nämnda koncessionsärendena. De nu aktuella ärendena synes med hänsyn till huvudskälen för tillstyrkande kunna inordnas i någon av följande tre grupper:

a) I åtskilliga fall framgår av formuleringen av försäkringsinspektionens utlåtande, att marknadsmässigt behov av den ifrågasatta utvidgningen bedömts vara för handen, och i vissa av ärendena är detta direkt utsagt.

b) I många av ärendena har i utlåtandena direkt uttalats, att marknaden är väl täckt av redan förefintliga branschaffärer men att försäkringsinspektionen dock icke velat motsätta sig den tilltänkta utvidgningen, eftersom detta skulle försvåra för sökandebolaget att konkurrera på marknaden. Argumenteringen kan lämpligen belysas med ett utdrag ur ett såvitt angår ärenden av nu förevarande slag representativt utlåtande. Försäkringsinspektionen anför:

Med hänsyn till numera allmänt tillämpade former för försäljning av försäkringsskydd ställer det sig — såsom inspektionen framhållit i flera tidigare utlåtanden över försäkringsbolags framställningar — svårt för företag, som äger meddela allenast ett eller några slag av försäkringar, att göra sig gällande i konkurrens med bolag, som kan erbjuda ett mera fullständigt försäkringsskydd. Inspektionens linje vid behandlingen av ansökningar om koncessionsutvidgning till kombinationsgrenar har genomgående varit den, att inspektionen tillstyrkt ansökningar från bolag, som äger meddela försäkring i en huvudbransch, t. ex. brandförsäkring, om sådan utvidgning av rörelsen, att gängse försäkringskombinationer kan tillhandahållas allmänheten. Med gängse kombinationer förstår inspektionen i första hand den vanligen förekommande kombinationen brandförsäkring, inbrotts-, stöld- och rånförsäkring, ansvarighets- och vattenledningsskadeförsäkring eller

delar härav. Där kombinationen skall innefatta ytterligare slag av försäkring, synes i det enskilda fallet böra uppställas krav på en sådan redan förefintlig inriktning av rörelsen, att tillkommande grenar framstår som särskilt motiverade. Såsom exempel härpå må nämnas, att det kan te sig naturligt, att ett företag, som i stor utsträckning meddelar hemförsäkring till privatpersoner, i kombinationen får inkludera cykel- och resgodsförsäkring. Där emot anser inspektionen icke, att koncession utan vidare bör meddelas för varje slag av försäkring, som kan innefattas i ett kombinationsskydd. Inspektionens uppfattning är den att utvecklingen härvidlag bör präglas av en önskan att under hänsynstagande till bolagens hittillsvarande inriktning av verksamheten utesluta de mest påtagliga nackdelarna ur konkurrenssynpunkt av förefintliga begränsningar i fråga om rätten att meddela kombinationsförsäkringar men icke att helt låta dessa försvinna. En alltför långt gående liberalitet på detta område skulle leda till att en del försäkringsbolag, vilkas verksamhet hittills varit begränsad till ett mindre antal försäkringsgrenar, skulle förlora sin nuvarande särart och kunna i realiteten förvandlas till mer eller mindre fullständiga sakförsäkringsbolag. En sådan utveckling torde stå i strid mot försäkringslagens behovsprövningsprincip.

c) Det förhållandet att det sökande försäkringsbolaget varit ett stort allmänt skadeförsäkringsbolag med koncessioner i flertalet skadeförsäkringsgrenar synes i och för sig ha ansetts utgöra tillräcklig grund för försäkringsinspektionen att tillstyrka ansökningar om utvidgning till nya grenar av icke speciell natur, eftersom de stora allmänna skadeförsäkringsbolagen ansetts böra inneha koncession i alla vanliga branscher.

De sakkunniga anmärker härtill, att man i ett flertal fall, där konkurrens-läget med hänsyn till de kombinerade försäkringarnas frammarsch anförts såsom skäl för tillstyrkande av ansökningar av nu förevarande slag, uppställt på något skilda sätt utformade krav på att den nya försäkringsformen endast må tillhandahållas i kombination med försäkringsformer, vilka vederbörande bolag redan tidigare ägt meddela.

Såvitt gäller de lokala försäkringsbolagen, som alla är skadeförsäkringsbolag, har under perioden koncessionsärendena avseende nyetablering eller branschutvidgning uppgått till ett 90-tal. Nybildningen in-skränker sig till 4 fiskebåtsförsäkringsbolag. Av de övriga ärendena hänför sig det alldeles övervägande flertalet till utvidgning av rörelsen till att avse jämväl stormskadeförsäkring å i bolagen brandförsäkrad egendom och viss begränsad återförsäkring. I några fall har koncession meddelats jämväl för vattenledningsskadeförsäkring å i bolagen brandförsäkrad egendom. En del större läns- och häradsbolag har beviljats koncession för glasförsäkring, in-brotts-, stöld- och rånförsäkring, maskinförsäkring, resgodsförsäkring, stormskadeförsäkring och vattenledningsskadeförsäkring av i bolagen brand-försäkrad egendom (i ett fall även skogsförsäkring). Stormskadeförsäkring-en har utgjort en nyhet för de lokala bolagen. Försäkringsinspektionen har i utlåtandena över ifrågavarande ansökningar pekat på att ett obligatoriskt sammankopplande av stormskadeförsäkring med brandförsäkring skapar det breda underlag, som kräves för en prisbillig stormskadeförsäkring, vil-ken utgör ett behov för landsbygdens del. I fråga om de nyssnämnda mera

omfattande branschutzvidgningarna har inspektionen i utlåtandena över ansökningarna framhållit, att utvidgningarna i huvudsak utgör nyheter för de lokala bolagens del. Inspektionen har understrukt, att om bolagen är tillräckligt stora och välskötta, ämbetsverket ställer sig lika positivt till lokalbolagsframställningar som till liknande ansökningar från riksbolag om utvidgning av rörelsen till kompletteringsgrenar. Utökningen finner inspektionen höja bolagens konkurrenskraft samt förbilliga och förenkla driften. Den meddelade skogsförsäkringskoncessionen har tillstyrkts av inspektionen på den grund, att konkurrens syntes önskvärd i branschen och bolaget genom att tillhandahålla försäkringen i kombination med andra försäkringar räknat med att kunna nå lägre premier än riksbolag i denna försäkringsgren.

Även när det gäller lokalbolagens koncessioner har i stor utsträckning förekommit, att bolagen redan på ett förberedande stadium tagit kontakt med försäkringsinspektionen. Jämväl efter ansökningarnas ingivande har i många fall samråd ägt rum mellan inspektionen och bolagen. De av försäkringsinspektionen framförda synpunkterna brukar accepteras av bolagen.

Kungl. Maj:t har i koncessionsärendena för lokalbolagen i stort sett helt följt försäkringsinspektionens i utlåtandena framlagda förslag.

De sakkunniga lämnar också en redogörelse för branschspecifikationen i praktiken.

Branschspecifikationen har, framhåller de sakkunniga, drivits långt. Detta är särskilt påtagligt inom skadeförsäkringsfältet. I koncessionssammanhang indelas livförsäkringen i huvudsak i följande grenar, nämligen stor livförsäkring, liten livförsäkring (folkförsäkring), kollektiv tjänstepensionsförsäkring med särskilda grunder, grupplivförsäkring samt indirekt livförsäkring. En speciell livförsäkringstyp, för vilken särskild koncession i stor utsträckning innehas av skadeförsäkringsbolag, utgör livränteförsäkring avseende skadeersättning på grund av meddelad försäkring (s. k. skadelivräntor). Försäkringsformen sjuk- och olycksfallsförsäkring för livstid eller längre tid än tio år och indirekt sådan försäkring är också koncessionsrättsligt särskilda försäkringsgrenar. Detsamma gäller barnolycksfallsförsäkring för längre tid än tio år och reseolycksfallsförsäkring för livstid, i vilka två grenar nyteckning icke längre förekommer. På skadeförsäkringsområdet har man i huvudsak arbetat med följande koncessionsgrenar, nämligen brandförsäkring, skogsförsäkring, vattenledningsskadeförsäkring, inbrotts-, stöld- och rånförsäkring, glasförsäkring, maskinförsäkring, ansvarighetsförsäkring, cykelförsäkring, motorfordonsförsäkring, trafikförsäkring, luftfartsförsäkring, sjöförsäkring, landtransportförsäkring, lufttransportförsäkring, lustfartygsförsäkring, resgodsförsäkring, värdepostförsäkring, garantiförsäkring, regnförsäkring, hagelskadeförsäkring, storm-, hagel- och frostskadeförsäkring, husdjursförsäkring (med tillägg i vissa fall av mjölk- och betesförlustförsäkring), kreditförsäkring, smykeförsäkring och diverseförsäkring samt med de under perioden nytillkomna grenarna husbocksförsäkring och svampskadeförsäkring ävensom med personförsäkringsgrenarna olycksfallsförsäkring för högst tio år samt olycksfalls- och sjukförsäkring för högst tio

år. Till personförsäkringsgrenarna bör även räknas den nya avbetalningsförsäkringen. Indirekt affär har inom varje skadeförsäkringsgren i princip betraktats såsom särskild koncessionsgren. Avbrottsförsäkring har däremot inkluderats i respektive direkta skadeförsäkringsgren. Nämnas må att i ett antal fall koncession beviljats för »skadeförsäkring, som är likartad med eller utgör en naturlig utvidgning» av någon annan av bolaget redan bedriven skadeförsäkringsgren. Förutsättning för upptagande av dylik försäkringsgren har i bolagsordningarna angivits vara att anmälan dessförinnan gjorts hos försäkringsinspektionen.

De sakkunniga

Vid framläggande av sin ståndpunkt till koncessionsgivningen diskuterar de sakkunniga inledningsvis den tidigare lämnade sammanfattande redogörelsen för de koncessionsärenden, som prövats av Kungl. Maj:t. De sakkunniga anför, att förstahandsintrycket av redogörelsen kanske blir, att — närmast på skadeförsäkringsområdet — mycket betydande koncessionsutvidgningar ägt rum under tidsperioden och att koncessionsprövningen skett med ganska ringa restriktivitet. Man bör emellertid enligt de sakkunniga icke stanna vid nu ifrågavarande redogörelse utan måste för att få en fullständig bild av läget samtidigt taga hänsyn till den tidigare redovisade minskningen av antalet företagsenheter inom försäkringsbranschen, som ägt rum under perioden. Man bör även ihågkomma, att försäkringsinspektionen i ett icke obetydligt antal fall på underhandsförfrågan från försäkringsbolag meddelat, att inspektionen icke vore beredd att tillstyrka en planerad koncessionsutvidgning, och att ett dylikt negativt underhandsbesked från inspektionens sida i allmänhet lett till att någon koncessionsansökning icke ingivits av vederbörande försäkringsbolag.

Koncessionsgivningen på skadeförsäkringsområdet efter tillkomsten av 1948 års lag har i hög grad påverkats av den ökade utbredningen av olika slag av kombinationsförsäkringar, inneslutande moment från ett flertal försäkringsgrenar. Dessa kombinationsförsäkringar har i en alltmer ökad utsträckning erhållit karaktären av standardiserade enhetsförsäkringar, vilka täcker ett antal risker hämtade från olika försäkringsgrenar och vid vilka premien icke redovisningsmässigt spjälkas upp på de olika försäkringsgrenarna utan utgör en enhetspremie. Såsom exempel på dylika enhetsförsäkringar må här nämnas hemförsäkringen, vilken i stor utsträckning obligatoriskt omfattar brand-, inbrotts-, vattenlednings-, resgods- och cykelstöldriskerna. Ett annat exempel är fastighetsförsäkringen, som ofta är så utformad, att den obligatoriskt täcker brand-, ansvarighets-, vattenlednings-, hyresförlust-, inbrotts-, park- och stormskaderiskerna. Den standardisering av försäkringsskyddet på skadeförsäkringsområdet, som sålunda i mycket stor utsträckning kommit till stånd, har innefattat en rationalisering, som möjliggjort premiesänkningar. Utvecklingen av nya typer av kombinerade försäkringar har aktualiserat koncessionsutvidgningar därigenom att många skadeförsäkringsbolag endast haft koncession för en del av de försäkringsformer, som ingår i de nya kombinationsförsäkringarna. Ifrågavarande bo-

lag har velat utvidga den i bolagsordningen intagna branschkatalogen så, att bolagen skulle bli i stånd att tillhandahålla de nya, alltmer populära kombinationsförsäkringarna. För dessa bolag har en koncessionsutvidgning blivit praktiskt taget en nödvändighet; utan en sådan skulle bolagen icke kunna tillmötesgå önskemål om försäkringar i den nya rationella formen utan endast kunna tillhandaga med täckning av exempelvis brandrisken och vattenledningsskaderisken, medan övriga i kombinationen ingående risker jämväl fortsättningsvis skulle behöva täckas genom särskild försäkring i annat bolag. En sådan ordning har bolagen ansett vara otillfredsställande från försäkringstagarsynpunkt och samtidigt utgöra ett hinder för vederbörande bolag att med framgång fortsätta att verka på försäkringsmarknaden.

Vid tillkomsten av 1948 års lag togs från statsmakternas sida ingen ställning till hur koncessionsmyndigheten borde ställa sig till koncessionsfrågor av senast angiven typ. Problemet har dock i viss mån berörts av 1942 års försäkringsutredning, som uttalat att vid koncessionsprövningen måste beaktas, att olika branscher kan avse samma objekt eller samma ekonomiska intresse, ehuru de omfattar olika slag av risker. Såsom exempel nämnades, att visst objekt försäkras mot brand, vattenskada eller inbrott. Vidare pekades på att personförsäkringen (sjuk-, olycksfalls- m. m.) erbjuder exempel på att olika branscher kan avse samma ekonomiska intresse. Enligt utredningens mening kunde därför — i försäkringstagarnas intresse — koncession i en viss bransch motivera koncession jämväl i vissa andra branscher, oavsett huruvida behovet inom dessa redan kunde anses tillgodosett. Då två branscher vore olikartade med avseende å teknik och administration och gällde helt olika objekt eller ekonomiska intressen, kunde däremot enligt utredningens uppfattning koncession i den ena branschen icke anses utgöra skäl för koncession även i den andra. Det borde enligt utredningen överlämnas åt lagtillämpningen att bedöma, vilka kombinationer som vore motiverade. Ett liknande uttalande har gjorts av 1945 års försäkringsutredning. Frågeställningen har emellertid icke omnämnts i de propositioner, som föranletts av nyssnämnda utredningar, och beröres icke heller i vederbörande lagutskottsutlåtanden.

Den koncessionspolitik som förts då fråga uppkommit om utvidgningar av koncessioner för att möjliggöra för vederbörande försäkringsbolag att tillhandahålla gängse kombinationsförsäkringar ligger i linje med nyssnämnda utlåtanden av 1942 och 1945 års försäkringsutredningar. De sakkunniga är av den uppfattningen, att det sett i stort bör anses vara ett försäkringstagarintresse, att sådana försäkringsbolag, som redan äger rätt att meddela de viktigaste av de försäkringsbolag, som redan äger rätt att meddela de viktigaste av de försäkringsformer, som ingår i rationella och kostnadsbesparande försäkringskombinationer, genom koncessionsutvidgningar beredes möjlighet att tillhandahålla ifrågakvarande försäkringskombinationer i deras helhet. Den utveckling av försäkringsformerna, som ägt rum, har gjort att dylika koncessionsutvidgningar ur försäkringstagarsynpunkt torde böra anses behövliga och innefatta en sund utveckling av försäkringsväsendet. Genom en sådan koncessionspolitik medverkar konces-

sionsmyndigheten till att i stor utsträckning allmänhetens försäkringsskydd snabbare än eljest får ett mera allsidigt innehåll. Vidare främjas på denna väg en kostnadsminskande koncentration av allmänhetens försäkringar till de försäkringsbolag, som redan förut varit inriktade på att tillhandahålla de väsentligaste momenten av ifrågavarande försäkringsskydd och som därför i allmänhet framstår såsom de naturliga, ändamålsenligaste bärarna av de standardiserade enhetsförsäkringarna. Koncentrationen drives så långt som det är möjligt vid ett bibehållande av försäkringsbranschens nuvarande struktur. Ett alternativ till den koncessionspolitik, som förts, skulle ha varit att vägra nyss berörda försäkringsbolag de utvidgningar av koncessionerna till vissa bibranscher, som erfordras för meddelande av kombinationsförsäkringar, för att på denna väg på längre sikt beröva ett antal skadeförsäkringsbolag möjligheten att konkurrera och därigenom tvångsmässigt åstadkomma en minskning av antalet företagsenheter på skadeförsäkringsområdet. Det är emellertid icke ådagalagt, att en dylik tvångskrympning av försäkringsbranschen skulle innefatta fördelar för försäkringstagarna. En dylik lösning av nu ifrågavarande koncessionsproblem skulle dessutom rimma dåligt med övergångsbestämmelserna till FL, vilka kan sägas giva uttryck åt tanken, att man icke koncessionsvägen med tvång skall ändra försäkringsväsendets struktur. Det har varit förutsatt, att det skall överlämnas åt försäkringsbranschen själv att genom egna frivilliga åtgärder åvägabringa en minskning av antalet företagsenheter. Såsom framgår av tidigare lämnade uppgifter angående antalet företag har en icke obetydlig minskning ägt rum.

De sakkunniga har således, sett i stort, icke något att erinra mot den koncessionsgivning som förekommit i anledning av den utveckling av olika typer av kombinationsförsäkringar, som ägt rum efter FL:s tillkomst. Icke heller i övrigt har de sakkunniga några principiella erinringar att göra mot den koncessionspolitik, som förts och som kommit till uttryck i Kungl. Maj:ts beslut angående beviljande av koncessioner dels för vissa nya försäkringsbolag och dels för vissa utvidgningar av rörelsen för ett antal existerande bolag. Enligt de sakkunnigas uppfattning har icke någon alltför stor liberalitet visats, utan den utveckling, som med Kungl. Maj:ts godkännande ägt rum, synes överensstämma med försäkringstagarnas intressen. Sedan numera närmare erfarenheter förvärvats angående utbredningen m. m. av de nya typerna av enhets- och kombinationsförsäkringar, kan det enligt de sakkunnigas mening ifrågasättas, huruvida det icke är möjligt att på detta område genomföra vissa förenklingar, som i linje med den pågående utvecklingen ger försäkringsbolagen en något större rörelsefrihet men som ändock skänker garantier för att någon förändring av branschstrukturen på försäkringsområdet icke kommer till stånd utan föregående tillstånd av offentlig myndighet. Till denna fråga återkommer de sakkunniga i det följande.

Under återopande av det anförda uttalar de sakkunniga, att såvitt de kan finna det icke föreligger anledning att i detta sammanhang föreslå någon ändring av de i FL inskrivna materiella villkoren för koncession och

att, sett i stort, det från försäkringstagarsynpunkt icke finnes skäl till erinran mot den lagtillämpning som ägt rum. De sakkunniga understryker, att lagtillämpningen icke bör vara fast och orörlig utan måste anpassa sig till den utveckling på försäkringsområdet, som äger rum. Vid avgörandet av i vad mån en koncession skall anses behövlig och även eljest ägnad att främja en sund utveckling av försäkringsväsendet bör problemen ses ur försäkringstagarsynvinkel och mot bakgrunden av rådande läge och pågående utveckling.

Mot bakgrunden av de gångna årens erfarenheter och den utveckling på försäkringsområdet, som förekommit, ifrågasätter de sakkunniga — med tanke närmast på skadeförsäkringsbolagen — huruvida icke branschspecifikationen i bolagsordningarna i viss utsträckning drivits alltför långt. Syftet med koncessionssystemet synes i många fall kunna helt tillgodoses, även om bolagsordningarna skulle mindre i detalj än vad nu är fallet angiva vilka olika försäkringstyper som må bedrivas av vederbörande försäkringsbolag. Den nuvarande detaljuppräknings av de olika försäkringsformer, som må bedrivas av varje enskilt bolag, är förenad med praktiska olägenheter. Detta visar sig främst därigenom att då nya eller modifierade försäkringsformer utvecklas, bolagsordningarnas omoderna, detaljerade branschataloger ofta icke täcker den nya försäkringsformen, därför att denna innehåller ett eller flera försäkringsmoment, som icke förut varit aktuella i sammanhanget. De berörda försäkringsbolagen kan då enligt gällande praxis icke föra ut den nya försäkringsformen på marknaden förrän de först i vederbörlig ordning — i princip på två bolagsstämmor — fattat beslut om erforderlig jämkning av bolagsordningens branschatalog och därefter ansökt om och erhållit stadfästelse å ändringsbeslutet och koncession för de nya försäkringsmomenten. Denna tids- och arbetskrävande omgång kräves även i sådana fall, där meddelandet av den nya försäkringsformen ligger helt i linje med bolagets hittillsvarande verksamhet och allenast innefattar, att bolaget följer med i den utveckling av försäkringsformerna, som ständigt äger rum i anledning av marknadens skiftande och växande behov.

Syftet med koncessionsbestämmelserna är att skapa garantier för att försäkringsväsendet icke utvecklas i osund riktning. Icke minst viktigt har ansetts vara, att en olämplig ökning av antalet företag och branschaffärer förebygges. Samtidigt har det dock, såsom tidigare framhållits, förutsatts att behovsprövningen icke skall utgöra något vapen för att med tvång åstadkomma en minskning av antalet redan existerande företag och branschaffärer. Denna uppfattning har vunnit stöd av rättspraxis. Den koncessionsgivning, som förekommit under de gångna åren, torde nämligen få anses bygga på angivna förutsättning. Såvitt angår försäkringsformerna synes vid koncessionssystemet det väsentliga vara, att icke något försäkringsbolag utan tillstånd av vederbörande koncessionsmyndighet kan övergå till försäkringsformer, som skyddar helt andra försäkringsintressen än dem, på vilka bolaget tidigare varit inriktat, eller som förutsätter en helt ny skade-

reglerings- eller anskaffningsapparat eller eljest med avseende på teknik och administration företer väsentligt nya drag. Däremot synes det ur koncessionssynpunkt vara av mindre intresse, därest ett försäkringsbolag vill bygga ut de försäkringsformer, som tillhandahålles, med något eller några näralliggande försäkringsmoment, som icke har nyss angiven karaktär. En dylik komplettering av försäkringsformerna synes i stor utsträckning böra vara tillåten utan särskilt tillstånd.

Mot bakgrunden av bl. a. det nu anförda förordar de sakkunniga, i förenklande syfte, att i främsta rummet inom sakförsäkringen branschspecifikationen på vissa punkter göres mindre detaljerad än vad för närvarande är fallet. Lämpligt synes de sakkunniga vara, att frågan om en revision av branschbeskrivningarna i försäkringsbolagens bolagsordningar upptages till gemensam behandling av försäkringsinspektionen och representanter för försäkringsbolagsvärlden. Vid överläggningar mellan nämnda parter bör, under beaktande av den pågående utvecklingen av försäkringsformerna, närmare övervägas, huru långt man kan gå när det gäller att förenkla den katalog över standardgrenar, som utgör utgångspunkten för bolagsordningarnas beskrivning av föremålet för de olika försäkringsbolagens verksamhet. Övervägande skäl synes tala för att den utveckling av allmänhetens försäkringskydd i riktning mot kombinerade enhetsförsäkringar av olika slag, varpå försäkringstyperna hemförsäkring, fastighetsförsäkring och affärsförsäkring är exempel, bör slå igenom i branschkatalogen och komma till uttryck i denna. Enligt de sakkunnigas mening är det icke uteslutet, att antalet försäkringsgrenar i en standardbransch katalog kan ganska avsevärt nedbringas utan att den ökade rörelsefrihet, som försäkringsbolagen därigenom i viss utsträckning kan erhålla, kommer att medföra några olägenheter för försäkringstagarna. Det kan tvärtom bli så att försäkringsbolagens service i förhållande till allmänheten därigenom kan ytterligare förbättras. Såsom exempel på den riktning, i vilken en modernisering och hopkrympning av standardbransch katalogen för sakförsäkring kan tänkas böra ske, må nämnas en katalog, innehållande branschbeteckningarna hemförsäkring, fastighetsförsäkring, skogsförsäkring, husdjursförsäkring, regn-, hagel- och frostskadeförsäkring, industri-, hantverks-, affärs- och liknande försäkring, trafik- och motorfordonsförsäkring, sjö- och transportförsäkring, luftfartsförsäkring samt kreditförsäkring. De sakkunniga understryker att den gjorda uppräkningsen icke utgör ett förslag från de sakkunnigas sida utan blott är en antydning om de vägar, som synes böra övervägas vid överläggningarna mellan försäkringsinspektionen och representanterna för försäkringsväsendet.

Förändras den grundläggande bransch katalogen i nu angiven riktning ökas, framhåller de sakkunniga, försäkringsbolagens möjligheter att utan tids- och arbetskrävande formaliteter anpassa försäkringsformerna till tidens krav. Vid en väl genomtänkt modernisering av bransch katalogen kan ifrågasvarande fördel vinnas utan att försäkringsbolagen därigenom erhåller ett alltför fritt spelrum. Närmare kännedom om innehållet i de kombinationsförsäkringar av olika slag, som meddelas av vederbörande bolag, kan

försäkringsinspektionen i erforderlig utsträckning erhålla genom att från försäkringsbolagen införskaffa uppgifter om det gängse innehållet i bolagens försäkringsbrev och allmänna försäkringsvillkor.

De sakkunniga tillfogar följande synpunkter rörande tillämpningen av en moderniserad branschkatolog.

De sakkunnigas avsikt är icke, att en moderniserad branschkatolog automatiskt skall träda i tillämpning för försäkringsbolagen. Den standardbranschkatolog, som uppgöres i samarbete mellan försäkringsinspektionen och försäkringsbolagen, skall, såsom redan antytt, enligt de sakkunnigas tanke endast ha karaktären av en riktpunkt vid bolagsordningarnas utformning i framtiden. I den mån de enskilda bolagen vill modernisera branschuppräknningen i bolagsordningarna i anslutning till den nya branschkatologen, synes för varje bolags del överläggningar under hand böra äga rum mellan inspektionen och bolaget. Härvid bör bolaget få del av försäkringsinspektionens syn på frågan, i vad mån inspektionen anser det möjligt att för sin del godtaga en övergång helt eller delvis till de nya branschbeteckningarna för ifrågavarande bolags del. Försäkringsbolagens verksamhet är nämligen i icke obetydlig utsträckning så specialiserad, att en övergång till mera vidsträckt försäkringsgrensbeteckningar i bolagsordningarna ibland skulle kunna ge vederbörande bolag ett avsevärt större marknadsutrymme än hittills. I enlighet med FL:s stadganden angående förutsättningarna för koncession synes en dylik marknadsutvidgning icke böra tillåtas, med mindre utvidgningen framstår såsom behövlig och även eljest ägnad att främja en sund utveckling av försäkringsväsendet. I en del fall kan det därför visa sig lämpligast att bibehålla de nuvarande, mera detaljerade branschbeteckningarna. För andra försäkringsbolags del kan det kanske visa sig mest ändamålsenligt att i viss mån anknyta till de nya branschbeteckningarna men att utesluta vissa försäkringsformer eller liknande. I många fall, kanske framför allt beträffande de större allmänna skadeförsäkringsbolagen, bör det dock vara möjligt att vid en ändring av bolagsordningen helt tillgodogöra sig de förenklingar, som inneslutes i en moderniserad, mindre detaljerad branschkatolog. Huru långt man för varje enskilt försäkringsbolags del kan gå i förenkling av branschuppräknningen i bolagsordningen blir således en lagtillämpningsfråga, som ställes på sin spets i samband med ansökning om stadfästelse av beslutad ändring av bolagsordningen i ifrågavarande del.

Vad angår de lokala brandförsäkringsbolagen vill de sakkunniga framhålla, att därest det skulle visa sig innefatta fördelar för försäkringstagarna, att ifrågavarande bolag i större utsträckning än hittills gives möjlighet att själva meddela kombinerade försäkringar, något hinder däremot icke torde böra uppställas på den grund att dessa bolag hittills haft ett mera begränsat program. Befinnes det vara ett försäkringstagarintresse, att dessa bolag kan i egen regi och icke blott såsom ombud för annat försäkringsbolag tillhandahålla alla eller vissa av de försäkringsformer, som brukar anknytas till brandförsäkringar av den typ, som dessa bolag meddelar, torde ansökningar om härför erforderlig koncessionsutvidgning böra behandlas i en positiv anda. Hänsyn måste emellertid självklart tagas till varje särskilt bolags speciella förhållanden och möjligheter att klara de problem, som möter efter en utvidgning av föremålet för verksamheten. Erinras må därom, att ifrågavarande bolag företer stora olikheter sinsemellan och har mycket skiftande förutsättningar att med framgång genomföra en utbyggnad av verksamheten. I de fall, där en önskad koncessionsutvidgning synes motiverad, torde böra övervägas, i vad mån vederbörande

bolag lämpligen bör beredas jämväl den begränsade utvecklingsfrihet, som följer med ett införande i bolagsordningen av de nya sammanfattande grenbeteckningar, som torde komma att upptagas i en reviderad standardbranschkatolog. Vid avgörandet av denna fråga synes samma synpunkter böra anläggas för lokalbolagens som för riksbolagens del.

De sakkunniga framlägger i detta sammanhang förslag om överflyttning till försäkringsinspektionen av beslutanderätten i ärenden angående stadfästelse av försäkringsbolags beslut rörande bolagsordning och grunder. Anledning anses icke föreligga att rubba grundsatsen, att det vid nybildning av försäkringsbolag skall ankomma på Kungl. Maj:t att efter utlåtande av försäkringsinspektionen fatta beslut rörande stadfästelse av bolagsordning och grunder samt koncession. Vad däremot angår ändringar av försäkringsbolags bolagsordning och grunder föreslår de sakkunniga, att huvudregeln skall vara, att det är försäkringsinspektionen som meddelar stadfästelse å beslut om ändring av stadfäst bolagsordning efter stadfästa grunder och i anslutning därtill, där så skall ske, beviljar koncession. Denna regel kompletteras emellertid i de sakkunnigas lagförslag med en bestämmelse av innehåll, att därest försäkringsinspektionen finner ändringsärende vara av principiell betydelse eller eljest av synnerlig vikt, inspektionen skall överlämna ärendet till Kungl. Maj:t för avgörande.

Till stöd för en utvidgad delegering till försäkringsinspektionen anför de sakkunniga för det första, att en myndighet, som uteslutande sysslar med försäkringsfrågor och som förfogar över experter av olika slag på området och som i olika former har mycket nära kontakter med försäkringsbolagen och försäkringsproblemen, äger kompetens att för försäkringsväsendets del bedöma icke blott tekniska problem utan även behovsfrågor och frågor om vad som skall anses innefatta en sund utveckling på området. Vidare påpekas, att under alla de år FL varit i tillämpning Kungl. Maj:t i sina beslut nästan genomgående följt försäkringsinspektionens förslag i koncessionsfrågorna. Sålunda har Kungl. Maj:t under denna period endast i mindre än ett femtal koncessionsärenden kommit till ett annat beslut än vad försäkringsinspektionen i sina utlåtanden förordat. I ifrågavarande fall har Kungl. Maj:ts avvikande beslut gått i en för de sökande försäkringsbolagen liberalare riktning än inspektionen förordat. Ytterligare framhåller de sakkunniga, att försäkringsinspektionens reella inflytande på koncessionsgivningen är större än som framgår av de till Kungl. Maj:t överlämnade ärendena. Såsom förut nämnts förekommer i mycket stor utsträckning på ett tidigt stadium underhandsöverläggningar mellan försäkringsbolagen och försäkringsinspektionen i koncessionsfrågor. Inspektionens därvid framförda synpunkter accepteras, såsom tidigare framhållits, i allmänhet av bolagen, varför icke andra koncessionsärenden brukar avancera till bolagsstämmobeslut och formlig ansökning om koncession än sådana, till vilka inspektionen på förhand förklarat sig positivt inställd.

Genom en utvidgad överflyttning till försäkringsinspektionen av beslu-

tanderätten i ärenden angående stadfästelse å beslut angående bolagsordning och grunder för försäkringsbolag kan en icke helt obetydlig administrativ arbetsbesparing vinnas. Kungl. Maj:ts konseljer avlastas från ett antal ärenden, samtidigt som försäkringsinspektionen i motsvarande mån befrias från det merarbete, som uppstår vid utformningen av motiverade skriftliga utlåtanden. Den resolutionsskrivning, som i stället kommer att åvila försäkringsinspektionen, har redan i dag viss motsvarighet därigenom att försäkringsinspektionen till sina utlåtanden till Kungl. Maj:t brukar foga förslag till resolution i ärendena.

För de sökande bolagens del torde en vidgad delegering av beslutanderätten till försäkringsinspektionen icke vara förenad med några nackdelar. Tvärtom torde det vara förbundet med fördelar, att inspektionen i ärendena i fråga i ökad utsträckning kan ge definitivt besked och icke måste göra reservationen, att visserligen inspektionen är av en viss angiven uppfattning men att beslutanderätten dock ligger hos Kungl. Maj:t. Ur rätts-säkerhetssynpunkt synes några olägenheter icke vara förenade med en utvidgad delegering. Försäkringsbolag, som är missnöjt med försäkringsinspektionens beslut i ifrågavarande ärenden, har nämligen möjlighet att överklaga inspektionens beslut hos Kungl. Maj:t.

De sakkunniga anför vidare följande synpunkter på fördelningen av ärendena mellan Kungl. Maj:t och försäkringsinspektionen.

Genom den förordade lagtekniska lösningen vinnes, att Kungl. Maj:t befrias från alla försäkringsärenden av rutinkaraktär. Förutom nybildningsärenden och överklaganden kommer endast de viktigaste ändringsärendena att handläggas av landets högsta förvaltningsmyndighet. Såsom en typ av ärenden, som jämlikt den föreslagna lagbestämmelsen torde bära överlämnas till Kungl. Maj:t, vill de sakkunniga nämna sådana ändringsärenden, vilka kan ha betydelse såsom prejudikat. Därest exempelvis lokala försäkringsbolag ansöker om stadfästelse å bolagsordningsändringar, innefattande rätt för vederbörande bolag att meddela försäkringsformer, som icke nu kan tillhandahållas av dessa bolag, synes några lämpligt utvalda typärenden bära underställas Kungl. Maj:ts prövning. Sedan prejudikat på denna väg erhållits, synes anledning icke finnas längre att överlämna ärenden av detta slag till Kungl. Maj:t utan torde därefter i enlighet med den föreslagna huvudregeln dylika ärenden tills vidare bära prövas av inspektionen. Till Kungl. Maj:t torde emellertid icke blott bära överlämnas ändringsärenden, som kan få betydelse såsom prejudikat. Även andra ärenden av synnerlig vikt omfattas av den föreslagna skyldigheten för försäkringsinspektionen att överlämna vissa ärenden till Kungl. Maj:ts prövning. Skulle exempelvis försäkringsinspektionen för en branschs vidkommande vara av den uppfattningen, att ytterligare allenast några få koncessioner bör beviljas, torde ofta samtliga de ärenden, i vilka inspektionen ställer sig positiv, kunna anses vara av sådan vikt att ärendena bör överlämnas till Kungl. Maj:t för avgörande. För erhållande av prejudikat torde jämväl något eller några av de ärenden, i vilka på anförda skäl koncession i branschen anses bära vägras, bära överlämnas till Kungl. Maj:ts prövning. Skulle ett specialbolag vilja utvidga eller väsentligt omlägga sin verksamhet och i anledning därav fatta beslut om ändring av bolagsordning eller grunder, torde också frågan om stadfästelse av ett sådant ändringsbeslut ofta få anses vara av den synnerliga

vikt, att ärendet bör överlämnas till Kungl. Maj:t för avgörande, oaktat att ärendet kanske icke har någon som helst betydelse såsom prejudikat. Utöver vad nu anförts torde anledning icke finnas för de sakkunniga att närmare kommentera de fall, i vilka enligt de sakkunnigas förslag ärenden angående stadfästelse å beslut om ändring av stadfäst bolagsordning eller stadfästa grunder skall överlämnas till Kungl. Maj:t. Det torde få överlämnas till rättstillämpningen att avgöra i vilka fall ändringsärendena skall anses vara av principiell betydelse eller eljest av synnerlig vikt.

Remissyttrandena

I fråga om koncessionsgivningen uttrycker *Kooperativa förbundet* och *Folksam* sin tvekan om behovet av den nyetableringskontroll som behovsprövningen innebär. *Folksam* anför.

Behovsprövningen tillkom på förslag av 1942 års försäkringsutredning. *Folksam* framhöll i sitt yttrande att utredningen inte presterat något belegg för sin uppfattning att en kostnadsstegrande övermättnad på marknaden var för handen. Vidare framhölls att om antalet företag var för stort och mindre effektiva företag kunde behålla eller erövra en avsevärd del av marknaden, så berodde detta på att konkurrensen inte varit tillräckligt hård och att lojaliteten i anskaffningsverksamheten överbetonats.

Vi är fortfarande tveksamma om nyttan av en sådan nyetableringskontroll som behovsprövningen innebär.

Från samhällets sida framstår det här som eljest som den angelägnaste uppgiften att konkurrensen stimuleras och att alla konkurrenshämmande företeelser, såsom exempelvis flerårsavtalen, motarbetas.

Egentligen har det inte bildats något allmänt och fristående sakförsäkringsbolag i vårt land på de senaste 40 åren. De bolag som tillkommit under denna tid har antingen varit dotterbolag till andra försäkringsföretag eller startats för speciella ändamål (såsom t. ex. *Volvia*) eller haft en speciell inriktning på ett visst klientel (som t. ex. *Ansvar*). Det finns förmodligen ingen som bedömer investering i ett ordinarie nytt försäkringsbolag såsom lockande. De existerande bolagen har ett sådant stöd i sin kapitalavkastning att utsikterna till framgång för ett nytt företag förefaller ytterligt små.

Nyetableringskontrollen har förmodligen inte stor betydelse, vare sig positiv eller negativ. Den torde dock vara oförenlig med utvecklingen mot en fri europeisk marknad.

Försäkringsinspektionen ansluter sig till de sakkunnigas uppfattning rörande koncessionsgivningen och framhåller att det från försäkringstagaresynpunkt icke finns skäl till erinran mot den lagtillämpning i fråga om de materiella koncessionsvillkoren som ägt rum.

Försäkringsbolagens riksförbund uttalar sin tillfredsställelse över att de sakkunniga accepterat den utveckling som kommit till synes i hittills beviljade koncessioner, nämligen att stor hänsyn bör tagas till varje bolags berättigade önskemål att kunna tillhandahålla sina kunder ett så allsidigt försäkringsskydd som möjligt.

Försäkringsfunktionärernas förbund anser att myndigheterna i framtiden bör iakttaga en mer restriktiv hållning, när det gäller koncessionsgivning, och anför såsom exempel ett fall, där försäkringsinspektionen medgivit rätt att driva grupplivförsäkring utan att något egentligt nytt behov förelegat.

Överflyttningen av redan tecknade försäkringar från de andra bolagen är knappast någon vinst för försäkringstagarna och uppmuntrar ej övriga företag till fusioner.

Vad de sakkunniga föreslagit rörande förenkling av branschspecifikationen godtages eller lämnas utan erinran i remissyttrandena. Enligt försäkringsinspektionen har branschspecifikationen särskilt på sakförsäkringens område med tiden kommit att drivas kanske väl långt. En uppmjukning i enlighet med vad de sakkunniga föreslagit synes ej behöva innebära vidgad koncessionering utan mera ha karaktär av praktiskt arrangemang. Syftet med koncessionssystemet synes i många fall kunna helt tillgodoses, även om bolagsordningarna skulle mindre i detalj än vad nu är fallet angiva vilka olika försäkringstyper som må drivas av vederbörande försäkringsbolag.

Försäkringsbolagens riksförbund anser det vara tillfyllest, att branschspecifikationen i stort avgränsar de grenar av försäkringsverksamheten som koncessionen omfattar, varvid i största utsträckning måste beaktas den pågående utvecklingen mot att i en försäkring innefatta flera olika risker avseende samma försäkrade objekt.

Folksam delar de sakkunnigas åsikt att branschspecifikationen i reglementena behöver revideras och förenklas. Bolaget betraktar branschspecifikationen mindre ur behovsprövningssynpunkt än som ett medel att underlätta bedömningen av vilka försäkringsgrenar ett bolag har naturliga förutsättningar och resurser att bedriva. Folksam ifrågasätter om icke branschatalogen för skadeförsäkringsbolag skulle kunna förenklas till ungefär följande.

1. Kort olycksfalls- och sjukförsäkring
2. Trafik- och motorfordonsförsäkring
3. Sjö- och transportförsäkring
4. Annan försäkring mot materiell skada och följderna av sådan skada
5. Ansvarsförsäkring
6. Förmögenhetsförlustförsäkring och intresseförsäkring
7. Husdjursförsäkring.

Folksam anför bl. a. följande i anslutning till sitt förslag.

I grupp 4 kommer brand-, stöld-, maskinförsäkring osv. men även därmed sammanhängande avbrottsförsäkringar. Även skogsförsäkring bör ingå i denna grupp.

Förekomsten av så skilda företagstyper som riksbolag och lokala bolag kunde motivera en uppdelning av grupperna 3 och 4 i »stor» och »liten» försäkring. Gränsdragningen är dock vansklig och vidare kan man förutsätta att bolagen skall hålla sig inom ramen för sina resurser. Det har funnits teoretisk möjlighet för lokala brandförsäkringsbolag att försäkra storindustrin. I praktiken har det dock veterligen inte förekommit.

I grupp 6 ingår ansvarsförsäkring mot förmögenhetsförlust, garantiförsäkring, kreditförsäkring, regnförsäkring m. m. Här kan man också tänka sig att täcka vissa andra försäkringsbehov, t. ex. förlust om en charkuteri-butik måste stänga på grund av epidemi. Utvecklingen går mot kombinerade försäkringar av olika slag. Det är svårt att tänka sig att branschatalogen kan vara så utformad att en kombinerad försäkring alltid berör bara en

försäkringsgren. Berör den flera bör den dock i allmänhet kunna gå att redovisa i helhet inom en av dem. I kombinerade försäkringar bör bolaget också ha möjlighet att — i samråd med tillsynsmyndigheten — gå utanför sin koncession, t. ex. genom att livförsäkringselement ingår i skadeförsäkring.

Även de sakkunnigas förslag att till försäkringsinspektionen i ökad utsträckning överföra beslutanderätten i ärenden angående stadfästelse av försäkringsbolags beslut rörande ändring av bolagsordning och grunder godtages eller lämnas utan erinran i remissyttrandena. Förslaget innebär enligt *försäkringsinspektionen* att Kungl. Maj:t befrias från alla försäkringsärenden av rutinkaraktär. Förutom nybildningsärenden och överklaganden kommer endast de viktigaste ändringsärendena att handläggas av landets högsta förvaltningsmyndighet.

Departementschefen

De sakkunnigas behandling av frågorna om koncessionsgivningen och branschspecifikationen utmynnar icke i förslag till lagändring i annan del än beträffande beslutanderätten i koncessionsärenden. I detta hänseende föreslås, att avgörandet i ärenden angående stadfästelse av ändring av bolagsordning och grunder — vilket redan nu i viss utsträckning ankommer på försäkringsinspektionen — överflyttas från Kungl. Maj:t till inspektionen; dock med skyldighet för inspektionen att överlämna ärenden av principiell betydelse eller eljest av synnerlig vikt till Kungl. Maj:ts avgörande.

Förslaget att överföra beslutanderätten i stadfästelseärenden om ändring av bolagsordning och grunder till försäkringsinspektionen har godtagits eller lämnats utan erinran i remissyttrandena. Även den av de sakkunniga redovisade inställningen till koncessionsgivningen och branschspecifikationen har i allmänhet vunnit remissinstansernas gillande.

De sakkunniga har verkställt en ingående granskning av koncessionsgivningen och därvid kommit till den slutsatsen att anledning ej finnes att föreslå någon ändring av de i FL föreskrivna materiella villkoren för koncession. Denna ståndpunkt finner jag välgrundad. Den företagna utredningen får anses utvisa att nuvarande regler är ändamålsenliga och erbjuder tillfredsställande möjligheter att anpassa tillämpningen till utvecklingen på försäkringsområdet. Det saknas från dessa utgångspunkter skäl att rubba den av statsmakterna vid tillkomsten av FL uppställda grundsatsen att koncession förutsätter att den tillämnade rörelsen skall vara behövlig och även eljest ägnad att främja en sund utveckling av försäkringsväsendet.

Från några remissinstansers sida har uttryckts tvekan om nyttan av en behovsprövning. Bl. a. har härvid pekats på att en sådan prövning torde vara oförenlig med utvecklingen mot en fri europeisk marknad. Härtill må anmärkas, att försäkringsrörelsen i de flesta länder står under särskild kontroll från statsmakternas sida. OEEC:s underkommitté för försäkringsfrågor har påbörjat ett jämförande arbete rörande försäkringslagstiftningen i olika europeiska länder. Om ett europeiskt samarbete kommer till stånd på

detta område är det möjligt, att detta skulle kunna medföra vissa problem rörande s. k. harmonisering av försäkringslagstiftningen. Utvecklingen av denna fråga får givetvis följas med uppmärksamhet. På sakens nuvarande ståndpunkt, innan ännu riktlinjer för ett sådant samarbete uppdragits, torde dock skäl ej föreligga att överväga ett uppgivande av det nuvarande systemet.

Såsom de sakkunniga anmärkt har koncessionsgivningen på skadeförsäkringsområdet efter tillkomsten av FL i hög grad påverkats av den ökade utbredningen av olika slag av kombinationsförsäkringar, inneslutande moment från ett flertal försäkringsgrenar. Hemförsäkringen och fastighetsförsäkringen är exempel på dylika former av standardiserade enhetsförsäkringar, som nått stor popularitet. Eftersom många skadeförsäkringsbolag endast haft koncession för vissa av de försäkringsformer, som ingår i de nya kombinationsförsäkringarna, har koncessionsutvidgningar aktualiserats för att ge vederbörande bolag möjlighet att erbjuda sina kunder de gängse kombinationsförsäkringarna. Jag delar de sakkunnigas uppfattning att det sett i stort bör anses vara ett försäkringsstagarintresse, att sådana försäkringsbolag, som redan äger rätt att meddela de viktigaste av de försäkringsformer, som ingår i rationella och kostnadsbesparande försäkringskombinationer, genom koncessionsutvidgningar beredes möjlighet att tillhandahålla försäkringskombinationerna i deras helhet. Med hänsyn till utvecklingen på området får sådana koncessionsutvidgningar från försäkringstagar synpunkt anses behövliga och innefatta en sund utveckling av försäkringsväsendet. Enligt min mening finnes därför ej skäl att i detta avseende överväga en omläggning av den förda koncessionspolitiken.

Enligt FL skall försäkringsbolags bolagsordning bl. a. innehålla uppgift om föremålet för bolagets verksamhet. Spörsmålet om hur långt specifikationen skall drivas ansågs av de lagstiftande instanserna vid FL:s tillkomst böra överlämnas åt rättstillämpningen. Såsom tidigare nämnts har de sakkunnigas behandling av frågan om branschspecifikationen icke utmynnat i förslag till lagändring. Vad de sakkunniga anfört i ämnet har mera karaktären av ett framtidsprogram och åsyftar icke några omedelbart verkande åtgärder. De sakkunniga konstaterar, att branschspecifikationen drivits långt och att den nuvarande detaljuppräknings av olika försäkringsformer är förenad med vissa praktiska olägenheter. De förordar därför att branschspecifikationen, i främsta rummet inom sakförsäkringen, göres mindre detaljerad än som för närvarande är fallet och att försäkringsinspektionen i detta syfte och under beaktande av den pågående utvecklingen av försäkringsformerna i samarbete med representanter för försäkringsväsendet upprättar en standardbranschkatolog. En sådan branschkatolog skulle enligt de sakkunniga ha karaktären av en riktpunkt vid bolagsordningarnas utformning i framtiden.

De sakkunnigas utredning av förhållandena på förevarande område synes utvisa, att en viss förenkling av branschspecifikationen är både möjlig och önskvärd. Det framkomna uppslaget torde därför vara värt att pröva och

jag finner för egen del ej något att erinra mot att ett samarbete av angivet slag upptages.

Med stöd av bemyndigande i FL har Kungl. Maj:t uppdragit åt försäkringsinspektionen att i viss utsträckning stadfästa beslut angående ändring av bolagsordning och grunder. De sakkunnigas förslag om en längre gående överflyttning av beslutanderätten i ändringsärenden till försäkringsinspektionen har, med den utformning förslaget erhållit, den huvudsakliga innebörden, att avgörandet av åtskilliga ärenden av mera rutinbetonad karaktär överflyttas från Kungl. Maj:t till försäkringsinspektionen. Viktigare ändringsärenden kommer alltjämt, liksom ärenden om nybildning av försäkringsbolag, att avgöras av Kungl. Maj:t. De skäl som anförts för den föreslagna reformen synes övertygande och jag vill därför förorda dess genomförande.

Förslaget föranleder ändring av 1, 4 och 166 §§.

I samband med förslagets genomförande bör i administrativ ordning meddelade bestämmelser om uppdrag åt försäkringsinspektionen att i Kungl. Maj:ts ställe meddela stadfästelse i ändringsärenden upphävas.

D. Soliditets- och skälighetsprinciperna inom skadeförsäkringen

Gällande rätt m. m.

Soliditetsprincipen — som jämte skälighetsprincipen utgör den fundamentala grundsatsen för tillvaratagande av försäkringstagarnas intressen — uttryckes i FL icke direkt i ord såvitt rör annan försäkring än livförsäkring och därmed i lagen jämställd personförsäkring. Principen i fråga gäller dock likafullt även för sådan annan försäkring, vilken här benämnes skadeförsäkring. Den svenska tillsynsrostiftningen berörande försäkringsväsendet har sin historiska grund i en strävan att skydda allmänheten mot ekonomiska förluster. I förarbetena till den tidigaste svenska lagstiftningen på tillsynsområdet uttrycktes saken bl. a. så, att det vid vanlig handel i allmänhet kunde vara för köparen tämligen ligkiltigt, om handeln vore i mindre mån fördelaktig eller till och med förlustbringande för säljaren, blott det köpta erhöles och priset därför ej vore oskäligt. Vid försäkring däremot låge det visserligen i försäkringstagarens intresse, att villkoren bleve billiga, och därtill borde konkurrensen medverka. Men för försäkringstagaren vore det av ojämförligt större vikt, att det bolag, varmed han inlåtit sig, ständigt hade en god ställning, så att vid inträffande av den händelse, som i försäkringsavtalet avsåges, ingen svårighet mötte för fullgörande av bolagets därav beroende förbindelse. Försäkringstagaren vore därför berättigad att fordra, att bolaget vore ändamålsenligt ordnat och icke vidtog någon åtgärd, varigenom dess förmåga att fullgöra åtagna förbindelser äventyrades.

Tillsynsrostiftningens regelkomplex har intill dess att jämväl skälighetsprincipen kom till uttryck i lagtexten i stort sett uteslutande tagit sikte

på att tillgodose försäkringstagarnas berättigade fordran på bolagens soliditet. De redan tidigt detaljerade bestämmelserna om ordningen för bolagsbildningen, reglerna om kapital och fonduppläggning samt den fortlöpande kontrollen är samtliga uttryck för omsorgen om företagets soliditet, upprätthållen i främsta rummet i försäkringstagarnas intresse. Insyn och publicitet har på detta område icke ansetts vara tillfyllest, därför att allmänheten i regel saknar förutsättningar att tränga in i den invecklade teknik, varpå försäkringsverksamheten bygger, och därför regelmässigt icke — om den än har tillgång till vissa fakta — kan bedöma, huruvida försäkringsbolagen är i stånd att fullgöra sina förbindelser enligt de ingångna försäkringsavtalen.

Bestämmelserna till skydd för försäkringsbolagens soliditet är mera långtgående och detaljerade inom livförsäkringen med dess ofta mycket långa avtalstider och vanliga kombinationer av riskskydd och sparande än vad fallet är inom skadeförsäkringen. Dock finnes även för skadeförsäkringens del ett stort antal lagstadganden, som bygger på soliditetsgrundsatsen. Meddelar försäkringsbolag försäkring av annat slag än personförsäkring (sakförsäkring) och meddelas sådan försäkring för all framtid eller för längre tid än tio år, gäller dessutom vissa speciella regler om kapitalplacering m. m. vilka skall ge särskilda garantier för fullgörandet av ifrågakvarande långtidsförbindelser.

Medan soliditetsprincipen sedan gammalt varit vägledande inom den svenska försäkringsrörelselagstiftningen avseende skadeförsäkring, har först under 1950-talet vid sidan härav uppställts en *skälighetsprincip* såsom legalt rättesnöre för större delen av den skadeförsäkringsverksamhet, som bedrivs av de svenska försäkringsbolagen. Skälighetsprincipen på skadeförsäkringsområdet infördes, såsom förut nämnts, i FL genom 1950 års ändringar av samma lag. Sålunda åligger det numera jämlikt 282 § 2 mom. FL styrelsen och verkställande direktören i försäkringsbolag, som meddelar försäkring av annat slag än livförsäkring (och därmed jämställd försäkring), att med hjälp av fortlöpande statistik eller annorledes övervaka att premiesättningen är skäligt avvägd med hänsyn till den risk, som försäkringen är avsedd att täcka, nödiga omkostnader för försäkringen samt omständigheterna i övrigt. Statistik får upprättas för två eller flera bolag gemensamt. Det åligger därjämte nyssnämnda bolagsorgan att till försäkringsinspektionen, för tidrymd som inspektionen bestämmer, insända redogörelse för den metod som använts för övervakning av premiesättningen och för erfarenheter av övervakningen. De anförda reglerna äger emellertid icke tillämpning på verksamhet, som bedrivs i utlandet, och ej heller på sjö- eller transportförsäkring, som bedrivs i Sverige. I 283 § upptages vidare en allmän regel om skyldighet för styrelsen och verkställande direktören att lämna försäkringsinspektionen de upplysningar angående verksamheten, som inspektionen finner erforderliga.

Anmärkas må här, att såvitt rör den obligatoriska trafikförsäkringen lagen om trafikförsäkring å motorfordon innehåller vissa specialregler, som

bl. a. avser premiernas skälighet. Dessa regler möjliggör en längre gående kontroll än vad de ovan omnämnda bestämmelserna i FL medger för skadeförsäkringsområdet över huvud taget.

Beträffande den praktiska tillämpningen av försäkringsinspektionens skälighetskontroll anföres i betänkandet, att denna, såvitt gäller annan skadeförsäkring än trafikförsäkring, hittills icke avsatt några mera beaktansvärda spår.

Ur betänkandets framställning rörande skälighetskontrollen (s. 188—194) må här återges en redogörelse för vilket material som för tillsynen över skälighetsprincipens efterlevnad på skadeförsäkringsområdet inkommer till inspektionen från de svenska försäkringsbolagen. Beträffande uppgifternas innehåll har överläggningar ägt rum mellan inspektionen och försäkringsbolagen.

Uppgifter — avseende räkenskapsåren från och med 1953 — inkommer från 30 försäkringsbolag rörande

- a) på året belöpande premier, skador och förvaltningskostnader för direkt skadeförsäkring i Sverige i vissa försäkringsgrenar,
- b) på året belöpande skador och försäkringsbestånd i brandförsäkring,
- c) utbetald vinst till försäkringstagarna i vissa försäkringsgrenar med uppgift om tillämpade regler och utbetalade belopp samt
- d) avvecklingen av på året belöpande skador i vissa försäkringsgrenar för tidigare årgångar.

De försäkringsgrenar, beträffande vilka de under a), c) och d) angivna uppgifterna i förekommande fall lämnas, är följande:

- I. Olycksfalls- och sjukförsäkring för högst tio år:
 1. Individuell försäkring
 2. Kollektiv försäkring
- II. Brand-, skogs-, ansvarighets-, vattenledningsskade-, glas-, inbrotts-, stöld- och rånförsäkring m. m.:
 1. Hemförsäkring
 2. Fastighetsägarförsäkring
 3. Företagarförsäkring
 4. Villaägarförsäkring (i vissa fall)
- III. Annan skadeförsäkring:
 1. Garantiförsäkring
 2. Kreditförsäkring
 3. Luftfartsförsäkring
 4. Maskinförsäkring
 - a) Fasta maskiner (t. o. m. 1954)
 - b) Traktorer
 5. Motorfordonsförsäkring
 6. Regnförsäkring
 7. Storm-, hagel- och frostskadeförsäkring
 8. Smycke- och diverseförsäkring

De lämnade uppgifterna har karaktären av ramuppgifter för de ovan specificerade försäkringsgrenarna i deras helhet. Ifrågavarande specialuppgif-

ter för skälighetskontrollen skall, till skillnad mot vad fallet i allmänhet är med bolagens bokföringsuppgifter av samma slag, icke innehålla några förstärkningar eller säkerhetstillägg. Den tjänsteman hos försäkringsinspektionen, som närmast sysslar med kontrollen över skälighetsprincipen i skadeförsäkring, har för de sakkunniga upplyst, att uppgifterna är otillräckliga för en skälighetsprövning i strängare bemärkelse, eftersom de endast lämnar en bild av utfallet i hela försäkringsgrenar. För att en skälighetsprövning av längre gående slag skall kunna realiseras erfordras en betydligt djupare riskklassindelning samt delvis ytterligare statistiska data, nämligen försäkringsantal, försäkringssummor, skadeantal m. m.

Utöver nu angivet material lämnade försäkringsbolagen i samband med avgivande av uppgifter för det första räkenskapsårets skälighetskontroll en allmän orientering rörande de anordningar, som tillämpades vid bolagens premieövervakning.

I viss omfattning offentliggöres de inkomna uppgifterna i bearbetat skick i försäkringsinspektionens publikation *Enskilda försäkringsanstalter*.

Kontrollen över *trafikförsäkringen* grundar sig sedan gammalt på ett detaljerat riskklassschema, vilket flera gånger omarbetats. Det av försäkringsinspektionen senast fastställda schemat tillämpas från och med räkenskapsåret 1958. Differentieringen på skilda riskklasser är långt driven och baserar sig på motorfordonstyp, användningssätt och fordonets hemort. Till inspektionen har sedan gammalt årliga statistiska uppgifter lämnats avseende antal fordon under årsrisk, antal skador och skadebelopp för de skilda riskklasserna. Dessa uppgifter har utgjort underlag för en — låt vara begränsad — skälighetskontroll av trafikförsäkringens riskpremier. De av försäkringsinspektionen fastställda grunderna för premiernas omkostnadstillägg ger — om härvid bortses från en schablonartat beräknad skaderegleringskostnad, f. n. uppgående till 1 % av premierna — uttryck för den ram, inom vilken trafikförsäkringsbolagen kostnadsmissigt har att arbeta. Tilläggas bör emellertid, att å premierna får uttagas ett vinsttillägg, som f. n. utgör 3 %, vilket belopp tillföres den övriga rörelsen.

I betänkandet lämnar de sakkunniga vissa uppgifter om *tariffsammanlutningar* på skadeförsäkringens område.

I stor utsträckning är på skadeförsäkringens område premietariffer och allmänna försäkringsvillkor gemensamma för ett flertal försäkringsbolag. Bolagens samarbete i nu angivna hänseenden bedrivs väsentligen inom ramen för speciella, huvudsakligen för ifrågavarande ändamål inrättade organ, vanligen benämnda tarifföreningar, men äger även rum jämlikt särskilda ofta för mera specialbetonade branscher träffade överenskommelser mellan olika försäkringsbolag utan att för ändamålet några särskilda gemensamma organ inrättats. Anslutningen till organ av här avsedda slag eller överenskommelser av angivna innehåll utgör kartellsamarbete i konkurrenslagstiftningens mening. De sakkunniga har ansett det vara på sin plats att i detta sammanhang, utan anspråk på fullständighet, i korthet för de skadeförsäkringsområden, inom vilka skälighetsprincipen gäller, nämna några betydande samarbetsorgan samt att ge exempel på några försäk-

ringsgrenar, där samarbete äger rum på grundval allenast av därom träffad överenskommelse. Uppgifterna om antalet försäkringsbolag, som är anslutna till de nämnda tarifföreningarna, avser läget vid ingången av år 1959 och innefattar endast svenska riksbolag för skadeförsäkring. För närmare uppgifter rörande nu ifrågavarande kartellsamarbete hänvisas till det av försäkringsinspektionen förda kartellregistret. Sammanfattningar av där införda avtal — avseende i de flesta fall förhållandena vid ingången av år 1955 — återfinnes i publikationen Naringfrihetsfrågor årgång 1955 häfte 7.

Svenska tarifföreningen till vilken är anslutna 11 försäkringsaktiebölag och 1 ömsesidigt försäkringsbolag, fastställer premietariffer och allmänna försäkringsvillkor för medlemsbolagen såvitt rör ansvarighets-, brand- (ej skogsbrand), cykel-, glas-, inbrotts-, kyl-, resgods-, stormskade- och vattenledningsskadeförsäkring.

Tarifföreningen för olycksfalls- och sjukförsäkring, till vilken är anslutna 9 försäkringsaktiebölag och 2 ömsesidiga försäkringsbolag, fastställer premietariffer och allmänna försäkringsvillkor för medlemsbolagen huvudsakligen såvitt rör olycksfalls- och sjukförsäkring för högst tio år.

Svenska maskintarifföreningen, till vilken är anslutna 7 försäkringsaktiebölag och 2 ömsesidiga försäkringsbolag, fastställer premietariffer och allmänna försäkringsvillkor för medlemsbolagen såvitt rör maskinförsäkring.

Svenska bilförsäkringsföreningen, till vilken är anslutna 8 försäkringsaktiebölag och 1 ömsesidigt försäkringsbolag, fastställer premietariffer och allmänna försäkringsvillkor för medlemsbolagen såvitt rör trafik- och annan motorfordonsförsäkring.

Föreningen för biltransportförsäkring, till vilken är anslutna 13 försäkringsaktiebölag, fastställer premietariffer och allmänna försäkringsvillkor för medlemsbolagen såvitt rör biltransportförsäkring.

Ömsesidiga försäkringsbolags tariffcentral, till vilken är anslutna 1 försäkringsaktiebölag och 1 ömsesidigt försäkringsbolag, fastställer premietariffer och allmänna försäkringsvillkor för de anslutna bolagen såvitt rör ansvarighets-, brand-, cykel-, glas-, inbrotts-, kyl-, resgods-, rån- och vattenledningsskadeförsäkring.

Särskilda överenskommelser rörande gemensamma premietariffer och allmänna försäkringsvillkor finnes härutöver träffade mellan vissa försäkringsbolag, bl. a. såvitt rör ansvarighetsförsäkring mot förmögenhetsförlust, garantiförsäkring och skogsförsäkring.

I gällande tillsynslagar i *Danmark* och *Norge* återfinnes icke någon skälighetsprincip på skadeförsäkringsområdet.

I *Finland* gäller en skälighetsprincip för livförsäkring och annan långvarig försäkring liksom för lagstadgad olycksfallsförsäkring och trafikförsäkring. I det kommittébetänkande, som ligger till grund för den gällande tillsynslagen, diskuterades lagfästandet av en sådan princip jämväl på skadeförsäkringsområdet i övrigt, men man avstod från att lägga fram något förslag av detta innehåll. Då kommittén fattade sin negativa ståndpunkt i denna fråga, skedde detta på den grunden, att man ansåg att alltför mycket statistiskt arbete borde undvikas, enär det endast ökade kostnaderna för och därigenom fördröade försäkringen. Sålunda kunde man säga, summerade kommittén, att en alltför effektiv övervakning av skälighetsprincipen försvårade förverkligandet av densamma.

De sakkunniga

SOLIDITETSPRINCIPEN

De sakkunnigas mening är att bestämmelserna i FL angående skadeförsäkring fortfarande bör bygga på soliditetsprincipen. De sakkunniga framhåller att den reella betydelsen av soliditetsgrundsatsen för skadeförsäkringsbolagen alltsedan skadeförsäkringsrörelsen i vårt land stabiliserats och vuxit sig stark i någon mån kommit i bakgrunden. Det har mer eller mindre blivit en självklarhet, att skadeförsäkringsbolagen i vårt land har förmåga att fullgöra sina förbindelser enligt ingångna avtal. Hur mycket detta är en följd av lagstiftningen och hur mycket detsamma är att tillskriva bolagsledningarnas av lagen oberoende strävanden att åstadkomma en god konsolidering av företagen kan icke med säkerhet avgöras. Nära till hands synes ligga att antaga, att båda faktorerna verkat åt samma håll.

Såvitt de sakkunniga funnit, föreligger det icke någon anledning att vid översynen av FL ge soliditetsprincipen en mera undanskymd plats än hittills på skadeförsäkringsområdet. Flera skäl talar för att FL och den på grundval av FL anordnade försäkringsbolagstillsynen först och främst bör ha till uppgift att trygga försäkringsbolagens förmåga att fullgöra sina förpliktelser gentemot försäkringstagarna. Dessa har ett starkt intresse av att försäkringsbolagen kan fullfölja ingångna avtal. Vid all skadeförsäkring har säljaren-försäkringsgivaren att under en avtalad period framåt i tiden utbetala en bestämd ersättning för det fall att någon eller några händelser av angivet slag skulle inträffa, och köparen-försäkringstagaren erlägger regelmässigt betalning i förskott för denna risktäckning. Då således skadeförsäkringstagaren i allmänhet erlägger förskottslikvid, har han redan på denna grund ett större intresse av att säljaren har en sund ekonomi än vad en genomsnittsköpare har. Härtill kommer, att vid inträffade försäkringsfall de skadeförsäkrades ekonomiska framtid i många fall är i hög grad beroende av försäkringsbolagets förmåga att fullgöra sin prestation. Ofta befinner sig den enskilde vid inträffat försäkringsfall i en nödsituation, vars avhjälpande i mycket är avhängigt av att ersättning i enlighet med försäkringsavtalet verkligen erhålles från försäkringsgivaren. Vid fleråriga personförsäkringsavtal har försäkringstagarna utöver vad ovan sagts ett speciellt intresse av att vederbörande försäkringsbolag icke på grund av dålig ekonomi måste nedlägga sin verksamhet före avtalstidens utgång. Har de försäkrades hälsotillstånd försämrats under avtalstiden, kan det nämligen inträffa, att försäkring icke alls eller blott till väsentligt högre premie kan erhållas i annat skadeförsäkringsbolag. Jämväl ur kreditmarknadssynpunkt är det angeläget att betryggande garantier finnes för skadeförsäkringsbolagens betalningsförmåga. De sakkunniga åberopar ytterligare, att på grund av försäkringstekniken m. m. det är svårt för allmänheten att bilda sig en tillförlitlig uppfattning om ett skadeförsäkringsbolags ekonomi och att detta accentuerar kra-

ven på att samhället på lagstiftningens väg skall skapa goda garantier för försäkringsbolagens förmåga att fullgöra sina förbindelser. Konkurrensen på skadeförsäkringsområdet kan medverka till en skälig premiesättning m. m. men innefattar inga garantier för en sund ekonomi hos de enskilda försäkringsbolagen. Konkurrensen kan tvärtom öka behovet av goda soliditetsgarantier.

De sakkunniga berör i detta sammanhang en speciell soliditetsfråga. Då FL innehåller ett förbud för försäkringsbolag att driva annan rörelse än försäkringsrörelse, är det yttersta motivet härför att en dylik främmande verksamhet kan äventyra ett försäkringsbolags ekonomi och därför kan medföra faror för försäkringstagarna. Lika farligt för ett skadeförsäkringsbolags ekonomi kan det enligt de sakkunniga vara, därest ett sådant bolag utnyttjar sin fria kapitalplaceringsrätt på det sättet, att försäkringsbolagets tillgångar helt eller till en mycket stor del utlånas till ett enda eller några få industri- eller affärsföretag. Av soliditetsgrundsatsen bör anses följa, att ett försäkringsbolag bl. a. just vid sina kapitalplaceringar måste sörja för en ändamålsenlig riskspridning. Det bör ankomma på försäkringsinspektionen att tillse, att icke i något fall ett försäkringsbolag placerar sina tillgångar i fordringar hos allenast något eller några få industri- eller affärsföretag.

SKÄLIGHETSPRINCIPEN

I överensstämmelse med vad som nu gäller anser de sakkunniga, att för skadeförsäkringsområdets del — med undantag liksom nu för verksamhet i utlandet samt för sjö- och transportförsäkring här i riket — FL skall ge uttryck också för skälighetsprincipen, innefattande att försäkring skall beredas till en med hänsyn till försäkringens art skälig kostnad. Enligt de sakkunnigas uppfattning är de nuvarande lagbestämmelserna angående skälighetsprincipen icke i allo ändamålsenligt utformade. Bestämmelserna ger icke garantier för principens efterlevnad. På grund härav föreslår de sakkunniga vissa ändringar och kompletteringar av FL, vilka skall skapa förutsättningar för en effektivare skälighetskontroll på skadeförsäkringsområdet än den nuvarande.

Allmänna synpunkter

De sakkunniga framhåller inledningsvis att det visserligen kan göras gällande, att konkurrensen mellan olika försäkringsbolag sörjer för skälighet i premiesättning m. m. Det förekommer emellertid begränsningar i priskonkurrensen försäkringsbolagen emellan genom tariffsammanlutningar av olika slag. Även om såväl lokala försäkringsbolag som ett flertal riksbolag, däribland även mycket betydande sådana, står utanför ifrågavarande kartellsamarbete, är läget dock faktiskt det, att priskonkurrensen inom försäkringsvärlden är mindre utbredd än vad förteckningen över försäkringsbola-

gen i och för sig ger vid handen. Försäkringsbranschen är också, sett i stort, ganska starkt centraliserad. Härtill kommer att konkurrensen ensam icke utgör någon garanti för skälig premiesättning. Konkurrensen kan bl. a. tvärtom fresta försäkringsbolag att i dumpingsyfte *övergående* pressa ner premierna i en försäkringsgren genom anlåtande av hopsamlade vinstfonder eller löpande överskott i en annan gren. En konkurrens med dumpingslag är icke blott osund utan kan även höja de sammanlagda omkostnaderna i branschen. Det bör nämligen hållas i minnet, att varje överflyttning av försäkring från ett försäkringsbolag till ett annat föranleder extrakostnader. Det är icke ett försäkringstagarintresse, sett i stort, att premierna hos försäkringsbolagen med täta mellanrum sänkes och höjes och att försäkringsstockarna i anslutning härtill vandrar fram och tillbaka mellan bolagen med höjda omkostnader såsom följd. Ur försäkringstagarsynpunkt måste det anses angeläget, att försäkringsbolagens premier i de olika skadeförsäkringsgrenarna varken är oskäligt höga eller oskäligt låga. För en skälighetsprincip inom skadeförsäkringen och en kontroll över denna princip efterlevnad talar också det förhållandet, att allmänheten för närvarande har mycket starkt begränsade möjligheter att bedöma skäligheten i det pris, som försäkringsbolagen begär för sina tjänster. Härtill kommer att skadeförsäkringen i stor utsträckning vänder sig till alla kategorier samhällsmedlemmar och har till uppgift att bereda ett nödvändigt skydd mot ekonomiska katastrofer och olyckor av skilda slag. I stor omfattning kan därför skadeförsäkringsverksamheten sägas ha en social natur. Det synes icke rimligt, att inom en bransch av ifrågakarande karaktär oskäliga priser skall få tillämpas.

Skall konkurrensen ensam garantera en skälig prissättning, kräves först och främst, anför de sakkunniga vidare, att allmänheten har goda kunskaper om den vara varom fråga är. Även om — såsom de sakkunniga i annat sammanhang föreslår — konsumentupplysningen på försäkringsområdet utbygges, kan det dock befaras att endast en mindre del av allmänheten förvärvar sådana insikter i försäkringsfrågor, att den äger förutsättningar att tränga närmare in i problemen. Härtill kommer att en konsumentupplysning, särskilt när det gäller en så rörlig bransch som försäkringsbranschen, kan komma att släpa efter. Enligt de sakkunnigas uppfattning är förhållandena på skadeförsäkringsområdet så invecklade och samtidigt så rörliga, att allmänhetens reaktioner icke ger garantier för en skälig premiesättning i skadeförsäkring. Det ligger i försäkringstagarnas intresse att konkurrensen såsom premiereglerande faktor på skadeförsäkringsområdet kompletteras med en speciell skälighetskontroll, utövad av en myndighet — försäkringsinspektionen — som förfogar över bl. a. statistiska, försäkringsmatematiska och försäkringsjuridiska experter. En skälighetskontroll från en dylik expertmyndighets sida bör kunna bli av stort värde för försäkringstagarna. Icke minst synes försäkringsinspektionen bära inrikta sin kontroll på att konkurrensen mellan skadeförsäkringsbolagen ej tager sig sådana uttryck, att försäljningskostnaderna blir onödigt höga eller sundheten i konkurrensen eljest äventyras.

Lämpligheten av en av försäkringsinspektionen utövad skälighetskontroll synes de sakkunniga bestyrkas av erfarenheter från andra områden av försäkringsväsendet. De sakkunniga nämner, att sedan genom FL skälighetsprincipen lagfästs för livförsäkringsverksamhetens del, försäkringsinspektionens skälighetskontroll uppenbarade orimliga premieförhållanden inom försäkringsgrenen barnolycksfallsförsäkring med premieåterbetalning — vilken gren utgör lång personförsäkring och följer livförsäkringsregler. Enligt en av försäkringsinspektionen gjord sammanställning för åren 1941—1954 uppgick inom nämnda försäkringsgren riskpremierna under perioden till sammanlagt ca 2 480 000 kronor, medan skadeersättningarna för samma tid (exklusive läkarvårdsersättning) utgjorde allenast ca 456 000 kronor. Omkostnadsdelen av premierna uppgick under perioden till sammanlagt ca 5 254 000 kronor; de i efterhand beräknade faktiska förvaltningskostnaderna utgjorde ett något högre belopp eller ca 6 125 000 kronor. Det var mot bakgrunden av dessa förhållanden som försäkringsbolagen i enlighet med försäkringsinspektionens önskan nedlade vidare nyteckning inom ifrågavarande försäkringsgren. De sakkunniga vill icke göra gällande, att inom skadeförsäkringen förekommer några motsvarande missförhållanden. De sakkunniga anser dock, att ovanstående exempel ger belägg för värdet av en skälighetskontroll från försäkringsinspektionens sida. Anledning synes icke finnas att undantaga skadeförsäkringsområdet som helhet från en dylik kontroll.

I nu gällande lag är några former av skadeförsäkringsverksamhet undantagna från de särskilda bestämmelserna angående kontroll över premiesättningens skälighet. Detta gäller försäkringsverksamhet, som bedrivs i utlandet, samt sjö- och transportförsäkring, som bedrivs här i riket. De sakkunniga finner icke skäl att föreslå något upphävande av dessa undantag. Beträffande verksamhet i utlandet möter det nämligen särskilt stora svårigheter att avgöra vad som är en skälig premie. Försäkringsgrenarna sjö- och transportförsäkring riktar sig huvudsakligen till näringslivet. Dettas företrädare synes ha goda förutsättningar att själva väl bevaka sina intressen med avseende å premiesättningen i dessa försäkringsgrenar. Antalet försäkringstagare i dessa grenar är i huvudsak mycket begränsat och grenarna bedrivs ofta av specialbolag. Verksamheten är starkt internationellt bettonad och premiesättningen påverkas av marknadens internationella karaktär. Skadereglering m. m. äger ofta rum i utlandet. Över huvud taget är sjö- och transportförsäkringsbranschernas förhållanden starkt kommersiellt präglade.

De sakkunniga har övervägt att undantaga även vissa andra delar av skadeförsäkringsfältet från den speciella skälighetskontrollen. De sakkunniga anför.

Beträffande industribrandförsäkring och annan industriförsäkring kan göras gällande, att försäkringstagarna har goda förutsättningar att tillvarata sina intressen ifråga om premierna. Detta torde också i många fall vara riktigt. Industriförsäkringen utgör emellertid icke på samma sätt som sjöförsäkringen och transportförsäkringen en skarpt avskiljbar och särpräglad

verksamhet. Den har icke heller samma internationella karaktär som de sistnämnda försäkringsgrenarna. Tveksamhet kan också råda om hur man lämpligen bör draga gränsen mellan industriförsäkring och exempelvis försäkring för småföretagare. Så snart företagsenheterna blir mindre, minskas i realiteten företagens förutsättningar att på egen hand skaffa sig garantier för premiesättningens skälighet. Småföretagarna inom industri, hantverk och handel ävensom bl. a. fastighetsägare synes ha minst lika stort intresse som privatpersoner av att en expertmyndighet utövar en skälighetskontroll inom de skadeförsäkringsgrenar, varav de är berörda. Enligt de sakkunnigas mening saknas anledning att beröva småföretagare och fastighetsägare m. fl. det skydd, som en effektiv skälighetskontroll kan innebära för deras del. Då det är svårt att draga en gräns mellan industriförsäkringar och försäkringar för mindre företag och en godtyckligt dragen gräns på grund av gjorda erfarenheter eller ändrade förhållanden kan behöva ändras, synes det ändamålsenligaste vara att i enlighet med vad som nu gäller låta FL vara utformad så, att även industriförsäkringarna omfattas av skälighetsprincipen i skadeförsäkring. En annan sak är, att när försäkringsinspektionen utväljer de områden, inom vilka inspektionen i första hand upptager premiesättningens skälighet till granskning, inspektionen icke torde komma att sysselsätta sig med storindustrins försäkringsproblem. Det torde emellertid vara av värde att inspektionen, om särskild anledning därtill uppkommer, icke är förhindrad att taga upp även storindustrins premier till granskning. De sakkunniga stannar således vid att förorda, att det nuvarande undantaget för verksamhet i utlandet och för sjö- och transportförsäkring icke skall utvidgas till att omfatta jämväl industribrandförsäkring och annan industriförsäkring eller liknande.

Premiesättningen i skadeförsäkring är enligt de sakkunnigas mening förenad med många svårigheter och erbjuder i flera hänseenden större problem än premiesättning i livförsäkring. Härom anför de sakkunniga följande.

De risker som skadeförsäkringarna täcker är mycket olika. Även inom en och samma skadeförsäkringsgren är riskförhållandena ofta starkt skiftande. Ett flertal faktorer inverkar här på ett avgörande sätt. Det försäkrade objektets art, närmare konstruktion, belägenhet och användningssätt m. m. spelar ofta en avgörande roll för bestämningen av riskernas storlek och karaktär. Även sådana faktorer som de ekonomiska konjunkturerna, väderleksförhållandena m. m. kan mer eller mindre återverka på utfallet av olika skadeförsäkringsgrenar. Försäkringarnas innehåll och omfattning kan vidare genom olika utformning av försäkringsvillkoren varieras på ett mycket betydelsefullt sätt. Försäkringsgivarens ekonomiska ansvar är inom skadeförsäkringen starkt beroende av försäkringsvillkorens närmare utformning.

Icke minst med hänsyn till de skiftande förhållandena och rikedomen av riskskiljande och riskpåverkande faktorer möter det stora svårigheter att få en klar närmare bild av premiesättningen på skadeförsäkringsområdet. Ännu svårare blir det att få en välgrundad uppfattning om huruvida de av skadeförsäkringsbolagen tillämpade premietarifferna kan anses tillfredsställande ur skälighetssynpunkt eller ej. Av betydelse i sammanhanget är att skadeförsäkringsstarifferna i stor utsträckning bygger icke blott på bakomliggande statistik utan också på olika slags tekniska erfarenheter och överväganden, vilkas principiella riktighet kan vara fullt klar men vilkas kvantitativa tyngd kan vara oviss. Det aktuella statistiska material som föreligger hos skadeförsäkringsbolagen torde dessutom ofta vara alltför begränsat till omfattningen och i tiden för att verkligt tillförlitliga slutsatser skall kunna dragas av detsamma. Det förhållandet att tekniken i dagens sam-

hälle befinner sig i snabb utveckling och samtidigt försäkringsformerna inom skadeförsäkringen undergår många förändringar minskar möjligheterna att få en god statistisk belysning av premiesättningen i skadeförsäkring. Då riskerna ändras, nya försäkringsformer tillskapas, försäkringsvillkoren moderniseras och ändras och samtidigt innehållet i de konkurrerande skadeförsäkringsbolagens försäkringar ofta icke är identiskt utan företer vissa olikheter, torde det i stor utsträckning vara omöjligt att åvägabringa en skadeförsäkringsstatistik, som på en gång är aktuell och överspanner så många fall och så lång tid att statistiken ensam kan tjäna såsom underlag för premiesättningen. Statistiken måste — på sätt som nu sker — kompletteras med tekniska riskbedömningar, som icke är statistiskt underbyggda.

Försäkringsinspektionens fortlöpande skälighetsövervakning

Samhällets insyn i skadeförsäkringsbolagens premiesättning är enligt de sakkunnigas uppfattning för närvarande mycket begränsad och därmed också möjligheten för samhället att övervaka att premiesättningen inom ifrågavarande sfär av försäkringsväsendet är skälig. Ett undantag utgör den obligatoriska trafikförsäkringen, beträffande vilken såsom förut nämnts särskilda bestämmelser rörande bl. a. premierna finnes meddelade dels i lagen om trafikförsäkring å motorfordon och dels i de av Kungl. Maj:t uppställda villkoren för skadeförsäkringsbolagens trafikförsäkringskoncessioner. De uppgifter angående på förflutna år belöpande premier, skador och förvaltningskostnader m. m. inom ett antal försäkringsgrenar och riskområden, som skadeförsäkringsbolagen sedan år 1953 redovisat till försäkringsinspektionen jämlikt 282 § FL, ger en mycket grov efterhandsbild av premieförhållandena på skadeförsäkringsfältet. Såsom förut framhållits erhålles genom dessa uppgifter i huvudsak blott en bild av utfallet ifrågavarande år inom olika skadeförsäkringsgrenar betraktade såsom helheter men icke någon bild av de betydande premiedifferentieringar mellan olika riskklasser m. m., som förekommer inom varje gren. Såsom exempel på en riskklassindelning nämner de sakkunniga, att inom motorfordonsförsäkringen premierna är mycket olika för lastbilar och personbilar. Ett stort antal skilda riskkategorier med olika premier förekommer. Enligt de sakkunnigas uppfattning är tiden nu mogen för att kräva en utförligare löpande redovisning av skälighetsförhållandena vid premiesättningen. En belysning i rimlig omfattning av skäligheten av olika tariffer inom skadeförsäkringsgrenarna synes böra eftersträvas.

Bestämmelserna angående den fortlöpande bevakningen av att premiesättningen i skadeförsäkring är skäligt avvägd synes de sakkunniga icke vara fullt entydiga. Försäkringsinspektionens befogenheter i sammanhanget förefaller nämligen något oklara. Å ena sidan är försäkringsbolagens redovisningskyldighet i förhållande till försäkringsinspektionen i lagrummet begränsad till att omfatta en redogörelse för den metod som använts för bolagens egen övervakning av premiesättningen och för erfarenheter av övervakningen. Det synes icke förutsatt, att försäkringsinspektionen skall äga meddela bindande anvisningar till skadeförsäkringsbolagen rörande redovis-

ningens innehåll. Å andra sidan torde 283 § FL ge uttryck för principen att försäkringsinspektionen städse skall äga få de upplysningar angående försäkringsbolagens verksamhet, som inspektionen finner erforderliga.

Visserligen brukar överläggningar äga rum mellan försäkringsinspektionen och försäkringsbolagen, innan mera vidlyftigt statistiskt eller annat material av inspektionen inhämtas från bolagen, och enighet brukar kunna uppnås om vilka uppgifter som skall lämnas. Det skulle dock icke vara tillfredsställande ur försäkringstagarsynpunkt, om inspektionen icke skulle ha avgörandet i sin hand när det gäller att bestämma omfattningen av de uppgifter, som försäkringsbolagen skall lämna för den fortlöpande kontrollen över premiesättningens skälighet. De sakkunniga föreslår därför, att 282 § 2 mom. första stycket sista punkten FL ersättes av en bestämmelse av innehåll att det åligger styrelsen och verkställande direktören att å tid och enligt formulär som försäkringsinspektionen bestämmer, till inspektionen insända uppgifter till belysning av bolagets premiesättning. De sakkunniga förutsätter såsom något självklart, att försäkringsinspektionen jämväl i fortsättningen samråder med försäkringsbolagen, innan vidlyftigare uppgifter infordras, och att tillbörlig hänsyn tages till bolagens möjligheter att utan orimlig omgång framtaga uppgifter av olika slag. Det synes icke uteslutet, att införandet av elektroniska databehandlingsmaskiner kan göra det lättare för försäkringsbolagen än förut att tillhandahålla statistiskt material av intresse i sammanhanget.

Försäkringsinspektionens fortlöpande övervakning av premiesättningens skälighet torde böra inriktas på såväl riskdelen av premien som omkostnadsdelen av densamma. För omkostnadskontrollen erfordras bl. a. uppgifter om försäkringsbolagens faktiska förvaltningskostnader av olika slag. Uppmärksamheten måste vara inriktad på frågeställningen, huruvida bolagen tillvaratager föreliggande möjligheter att rationalisera och förbilliga förvaltningen.

Anmälan om premieändringar

Även om försäkringsbolagens fortlöpande uppgifter till belysning av premiesättningens skälighet göres mera innehållsrika, anser de sakkunniga dock en efterhandsrapportering av ifrågavarande slag icke vara till fyllest när det gäller ett så skiftande och rörligt område som skadeförsäkringsfältet. Den statistik som tillhandahålles försäkringsinspektionen är icke den enda grund, varpå skadeförsäkringsbolagen bygger vid sin premiesättning. Flera skäl synes de sakkunniga tala för att skyldighet hör åläggas försäkringsbolagen att i lämplig omfattning underrätta försäkringsinspektionen innan de företager premieändringar på skadeförsäkringsområdet och att därvid delgiva inspektionen en sammanfattning av allt det material och alla de överväganden av teknisk eller annan art, varpå de avsedda premieändringarna bygger. De sakkunniga anser däremot icke lämpligt att kräva att inspektionen skall godkänna premieändringarna. Konstruktionen att försäkringsinspektionen dels har en fortlöpande premieövervakning och dels får tillgång till förelig-

gande material och överväganden vid premieändringar har i dag sin motsvarighet på livförsäkringsområdet.

De sakkunniga understryker, att i förarbetena till försäkringsrörelselagstiftningen i flera sammanhang uttryck givits åt uppfattningen, att försäkringsbolagens rörelse bör bedrivas under full insyn från det allmänna. Det ligger i försäkringstagarnas intresse, att försäkringsinspektionen har en klar och fullständig bild av bolagens och bolagssammanslutningarnas verksamhet. En full insyn i försäkringsbolagens förhållanden är en förutsättning för att försäkringsinspektionen skall kunna på ett tillförlitligt och effektivt sätt utöva sin i försäkringstagarintressets tjänst stående tillsynsverksamhet. Försäkringsinspektionens centrala ställning såsom statligt remissorgan i alla frågor, som rör det enskilda försäkringsväsendet, synes också tala för en ökad insyn. En lagändring av innehåll att i den omfattning försäkringsinspektionen bestämmer skadeförsäkringsbolagen skall vara skyldiga att innan beslut fattas om ändring av premiesats delgiva inspektionen den avsedda ändringen samt en sammanfattning av det material och de överväganden, varpå premieändringen bygger, synes stå helt i överensstämmelse med tanken att försäkringsinspektionen bör äga en så fullständig kunskap om försäkringsbolagens förhållanden att dessa kan sägas vara fullt genomlysta. Att på ett så viktigt område som premiesättningens försäkringsinspektionen för närvarande har en starkt begränsad kännedom om skadeförsäkringens förhållanden och om det material och de överväganden, varpå bolagen bygger, synes vara en brist, som bör avhjälpas.

Skälighetsprincipen på skadeförsäkringens område är ett ytterligare skäl för att ålägga skadeförsäkringsbolagen att underrätta försäkringsinspektionen rörande avsedda premieförändringar och rörande det material och de överväganden, varpå de tilltänkta ändringarna bygger. Garantier för att principen följes föreligger nämligen icke med mindre försäkringsinspektionen får erforderliga kontrollmöjligheter. För inspektionens tillsyn över skälighetsprincipens efterlevnad på skadeförsäkringsområdet skulle otvivelaktigt en underrättelseskyldighet av nyss angivet slag vara av värde. Härigenom skulle försäkringsinspektionen tillföras behövlig, mera ingående kunskap om skadeförsäkringsbolagens premiesättningspolitik. Samtidigt skulle möjlighet öppnas för inspektionen att upptaga premiefrågor till diskussion med skadeförsäkringsbolagen, innan premierna i fråga blivit slutligt fastställda och genomförda. De sakkunniga finner sannolikt, att inspektionens faktiska möjligheter att inverka på premiesättningen därigenom skulle ökas, vilket måste anses vara värdefullt för försäkringstagarna. Erfarenheter från livförsäkringsområdet ger belägg för att överläggningar på ett förberedande stadium mellan försäkringsinspektionen och försäkringsbolagen i bl. a. premiefrågor kan vara av betydelse ur försäkringstagarsynpunkt. Därest en premieändring på vissa punkter framstår såsom mindre välmotiverad, torde det vara lättare för försäkringsinspektionen att förhandlingsvägen få jämkningar till stånd, därest överläggningarna i ämnet kan upptagas, innan ändringarna blivit genomförda. Sedan en premieför-

ändring faktiskt kommit till stånd, de nya tarifferna tryckts, fältmännen informerats i ämnet m. m., måste det vara svårare att förhandlingsvägen åstadkomma jämkningar. Framhållas kan visserligen, att försäkringsinspektionen icke är hänvisad uteslutande till att förhandla med försäkringsbolagen i premiefrågorna. Inspektionen har möjlighet att ingripa mot bolagen med stöd av 288 § FL. Givet är, att denna väg står öppen i alla sådana fall, där det är uppenbart att ett försäkringsbolag genom sin premiesättning kränkt skälighetsprincipen i skadeförsäkring. Det kan emellertid finnas fall, där det föreliggande materialet icke ger fullt klart belägg för att ett brott mot skälighetsprincipen föreligger, men där premiesättningens skälighet dock i alla händelser kan ifrågasättas. I sådana fall torde i allmänhet ett föreläggande vara uteslutet men torde ofta resultat kunna vinnas genom förhandlingar och överläggningar med vederbörande försäkringsbolag. Med tanke på sistnämnda fall torde det för bevakningen av försäkringstagarintresset vara ändamålsenligt, att försäkringsinspektionen beredes tillfälle att upptaga överläggningar med bolagen rörande avsedda premieändringar, innan ändringarna blivit genomförda.

Avsikten är icke att varenda tariffändring på skadeförsäkringsområdet skall anmälas för försäkringsinspektionen. Ett mycket stort antal premietariffer är så speciella och har så föga allmänt intresse för försäkringstagarna att anledning icke torde finnas för inspektionen att närmare befatta sig med desamma. Det torde böra läggas i försäkringsinspektionens egen hand att för skadeförsäkringens del bestämma de försäkringsgrenar och de risktyper och riskklasser inom de olika grenarna, beträffande vilka premieändringar jämte sammanfattning av bakomliggande material skall av försäkringsbolagen anmälas till inspektionen. Härigenom får försäkringsinspektionen möjlighet att i första hand inrikta sin övervakning på sådana försäkringstyper, som ur försäkringstagarsynpunkt är av mest allmänt intresse. Försäkringsinspektionen får också tillfälle att avväga anmälningskyldighetens omfattning till inspektionens resurser i fråga om personal m. m. Det ligger i sakens natur att försäkringsbolagen icke bör åläggas att lämna uppgifter, som inspektionen saknar resurser att utnyttja. De sakkunniga föreslår således, att underrättelseskyldighet varom här är fråga skall för försäkringsbolagen föreligga i den omfattning försäkringsinspektionen bestämmer.

Redan nyssnämnda begränsning av underrättelseskyldigheten kommer att medföra, att densamma icke behöver bli betungande för skadeförsäkringsbolagen. När det gäller att bedöma den belastning, som skyldigheten i fråga åsamkar bolagen, måste man dessutom hålla i minnet att det icke är meningen att annat eller mer material skall presenteras för försäkringsinspektionen än som presenterats för bolagsledningen, när denna preliminärt fattat beslut om premieändringen. Intet hinder möter mot att den tjänsteman, som föredragit premieändringsfrågorna för bolagsledningen, gör ungefär samma föredragning för inspektionen. En sådan presentation jämväl för inspektionen kan icke bli tidsödande. För sådana bolag, som samar-

betar i tarifföreningar, kräver en anmälan ännu mindre arbete. Här kan de enskilda bolagen ge sin anmälan formen av hänvisning till en anmälan, som tarifföreningen gjort till inspektionen för samtliga berörda bolags räkning.

Det ligger i sakens natur att de överläggningar och förhandlingar med berörda skadeförsäkringsbolag, som försäkringsinspektionen kan finna skäl upptaga i anledning av gjorda anmälningar om avsedda premieändringar, kan taga viss tid i anspråk för bolagsledningarna. Detta merarbete för bolagen kan emellertid icke bli särskilt betungande. Det är en oundviklig följd av att en skälighetsprincip införts på skadeförsäkringens område. Det kan nämligen ur försäkringstagsynpunkt icke i längden accepteras att försäkringsbolagen ensam förfogar över viktigt material, som utgör grundval för premiesättningen i skadeförsäkring. Skall garantier finnas för att skälighetsprincipen på skadeförsäkringsområdet är en realitet, synes det nödvändigt att försäkringsinspektionen i egenskap av sakkunnig företrädare för försäkringstagarintresset i erforderlig omfattning får del av det för bolagens premiesättning avgörande materialet och möjlighet att bedöma de slutsatser, bolagen dragit av samma material, samt därefter har tillfälle att framföra sina synpunkter beträffande premieändringarna. En dylik ordning ligger i försäkringstagarnas intresse.

I enlighet med det anförda föreslår de sakkunniga, att i 282 § 2 mom. FL såsom ett andra stycke intages en bestämmelse av innehåll att i den omfattning försäkringsinspektionen bestämmer det åligger styrelsen och verkställande direktören i försäkringsbolag som meddelar försäkring av annat slag än livförsäkring och därmed jämförad personförsäkring att innan beslut fattas om ändring av premiesats meddela inspektionen den avsedda ändringen samt en sammanfattning av det material och de överväganden, varpå premieändringen bygger. Närmare tillämpningsföreskrifter bör kunna utfärdas av försäkringsinspektionen. Inspektionen bör exempelvis kunna kräva, att försäkringsbolaget i sitt meddelande till inspektionen redovisar riskpremien och det material, som ligger bakom riskpremiebestämningen, för sig samt omkostnadstillägget och det material, som ligger till grund för detta tillägg, för sig.

Återbäringsfrågan

På livförsäkringens område anses skälighetsprincipen kräva, att i stort sett allt uppkommande överskott, som icke erfordras för i första hand vederbörande bolags konsolidering, skall återbäras till försäkringstagarna och fördelas mellan dessa på skäligt sätt. Återbäringen betraktas såsom en efterhandskorrigerings av premien, som föranledes av de tämligen stora säkerhetsmarginaler, som av soliditetsskäl är inlagda i livförsäkringspremierna. För närvarande är i princip alla livförsäkringar förenade med rätt till återbäring.

På skadeförsäkringens område är förhållandena i viktiga avseenden olika mot vad fallet är vid livförsäkringar av de typer, som vid tillkomsten av 1948 års lag fullkomligt dominerade livförsäkringsmarknaden. Livförsäk-

ringar av ifrågavarande slag är regelmässigt förenade med sparande och är vanligen tecknade för mycket långa tidsperioder, ofta flera decennier, och avtalen är utformade på sådant sätt, att möjlighet icke finnes att ändra premierna under avtalstiden. Då sålunda premierna för löpande livförsäkringar är på förhand fixerade ofta för årtionden framåt i tiden och icke kan höjas vid ett ofördelaktigt utfall av livförsäkringsrörelsen, blir det ur soliditetssynpunkt nödvändigt att inlägga betydande säkerhetstillägg i premierna. Ur skälighetssynpunkt blir det då också nödvändigt att kräva, att om det faktiska utfallet av livförsäkringsrörelsen blir bättre än vad som motsvarar de med hänsyn till långtidsaspekten i överkant tilltagna premierna, det uppkomna överskottet återbetalas till försäkringstagarna eller tillgodoföres dessa i annan form. På skadeförsäkringens område är däremot premierna vanligen icke fixerade för långa tider framåt. I mycket stor utsträckning är skadeförsäkringsavtalen ingångna för allenast ett år i sänder. Även i de fall, där skadeförsäkringsavtalen är tecknade för längre tid, exempelvis tio år, har försäkringsbolagen i mycket stor utsträckning möjlighet att i fall av behov genomföra premieändringar. Skadeförsäkringsavtalen är nämligen ofta utformade på det sättet, att av försäkringsbolagen beslutade ändringar i premietarifferna kan slå igenom och bli tillämpliga även på löpande försäkringsavtal. Premierna är således mera rörliga inom skadeförsäkringen än inom livförsäkringen. Med hänsyn härtill föreligger det icke på skadeförsäkringens område samma behov som på livförsäkringsområdet av att inlägga starka säkerhetstillägg i premierna. Skadeförsäkringsbolagen behöver regelmässigt icke vid sin premiesättning räkna med risker för kostnadshöjningar, som ligger långt framåt i tiden, utan kan mera anpassa sig till det aktuella läget. Från nu angivna synpunkter har skadeförsäkringsbolagen bättre förutsättningar än livförsäkringsbolagen att genomföra en premiesättning, som vid varje tidpunkt är skälig. Behovet av det efterhandskorrigeringsinstrument, som återbäringsinstitutet utgör, bör därför icke vara lika starkt på skadeförsäkringsfältet som på det ovan behandlade livförsäkringsområdet.

Ett annat förhållande, som talar emot ett generellt krav på återbäring inom skadeförsäkring, är att skadeförsäkringsavtalen regelmässigt är mera rörliga än livförsäkringsavtalen. Läget är icke blott det, att avtal om skadeförsäkring i regel är ingångna för kortare tid än livförsäkringsavtal. Även där skadeförsäkringsavtalen upprepade gånger förnyas, är de dock i allmänhet icke stabila. Innehållet i skadeförsäkringsavtalen ändras i betydligt större utsträckning än innehållet i livförsäkringsavtalen. Försäkringssummorna i skadeförsäkring ändras mycket ofta, de försäkrade objekten utbytes mot andra eller kommer av annan anledning att tillhöra växlande riskklasser under försäkringstidens lopp, de risker som täckes genom avtalen undergår ofta stora förändringar, försäkringsvillkoren ändras, nya försäkringsformer tillskapas o. s. v. Bland annat alla dessa förhållanden i förening med den rikt differentierade premiesättningen måste inom skadeförsäkringen i allmänhet göra det tekniskt sett svårt att vid uppkomman-

de överskott på rörelsen räkna fram vad som skulle vara en skälig återbäring till olika försäkringstagare. Förhållandena är härutinnan betydligt enklare på livförsäkringsområdet, där avtalen är mera stabila och antalet faktorer, som inverkar på premiesättningen och på återbäringsberäkningen, är färre.

Vid bedömande av vad skäligheten kräver i fråga om återbärande av överskott på skadeförsäkringsrörelse måste hänsyn givetvis tagas till vederbörande försäkringsbolags behov av konsolidering. En omständighet, som i detta sammanhang är av intresse, är att årsresultaten av försäkringsrörelsen är mycket mera ojämna i en del skadeförsäkringsgrenar än inom livförsäkringen. Vissa skadeförsäkringsgrenar anses dessutom innesluta särskilda katastrofrisker, vilka måste slås ut på premierna under ett stort antal år. Under sådana förhållanden kan det möta svårigheter att avgöra, huruvida behov av ytterligare konsolidering föreligger vid en viss given tidpunkt eller huruvida skäligheten kräver, att uppkommet överskott helt eller delvis i en eller annan form återbäres till försäkringstagarna. För aktiebolagens del kan det också möta svårighet att avgöra vilka utdelningskrav aktieägarna rimligen bör kunna ställa. En skälig vinst bör aktieägarna givetvis vid ett normalt utfall av rörelsen ha rätt att uttaga.

En ytterligare omständighet, som är av betydelse när man skall taga ställning till frågan om införande av återbäring jämväl på skadeförsäkringsområdet, är att de premier, som försäkringstagaren erlägger vid skadeförsäkring, ofta är betydligt mindre än livförsäkringspremier. Skadeförsäkringspremierna kan vara så små, att det ter sig orimligt att lägga ner kostnader på framräkning och distribution av den obetydliga återbäring, som man i bästa fall kan tänka sig. I detta sammanhang bör dock påpekas, att i begreppet återbäring icke ligger, att återbäringsbeloppet utbetalas årligen. Möjlighet finnes att utbetala återbäring exempelvis vart femte år eller först när försäkringstagaren upphör med försäkring hos försäkringsbolaget. Härigenom kan de med en återbäring förenade administrationskostnaderna minskas.

Enligt de sakkunnigas uppfattning är förhållandena på skadeförsäkringsområdet sådana, att i stor utsträckning skälighetsprincipen bör kunna förverkligas utan några återbäringssystem. En förutsättning härför är dock, att premietarifferna med lämpliga tidsmellanrum överses och justeras under beaktande av gjorda statistiska och andra erfarenheter. I den mån premiejusteringar icke kan göras eller icke göres, måste behovet ur skälighets synpunkt av den efterhandskorrigerig, som återbäringen utgör, bli större än eljest. Även vid vissa typer av skadeförsäkring, där premiejusteringar med lämpliga tidsmellanrum företages, kan förhållandena vara sådana, att en ytterligare premiekorrigerig genom återbäring framstår såsom påkallad ur skälighetssynpunkt. Det senast sagda torde närmast kunna bli aktuellt beträffande skadeförsäkringsgrenar, i vilka försäkringstagarnas premier brukar uppgå till förhållandevis höga belopp och där dessutom förhållandena är sådana, att det är tekniskt möjligt och ur kostnadssynpunkt rimligt

att genomföra den finjustering i efterhand av premiesättningen, som en återbäring innebär.

Principen bör enligt de sakkunniga vara, att återbäring skall förekomma i den utsträckning som är påkallad ur skälighetssynpunkt. Denna princip bör komma till uttryck i FL. I enlighet härmed föreslår de sakkunniga att i 263 § 2 mom. upptages en bestämmelse härom. De sakkunniga understryker, att någon millimeterrättvisa icke bör krävas och att hänsyn bör tagas till bl. a. praktiska synpunkter. De praktiska synpunkterna står icke i strid med skälighetsprincipen. Det kan nämligen icke, även när frågan ses ur försäkringstagarsynpunkt, anses skäligt att en återbäringsmekanism införes, som är orimligt kostnadskrävande. Enligt de sakkunnigas mening föreligger skäl, att såväl försäkringsbolagen som försäkringsinspektionen ägnar uppmärksamhet åt återbäringsfrågan på skadeförsäkringsområdet. I samband med studiet av premiesättningen torde både bolagen och inspektionen böra för olika försäkringstyper närmare undersöka behovet och den praktiska genomförbarheten av en återbäring såsom garanti för skälighetskravets realiserande. Försäkringsinspektionen bör givetvis kunna från försäkringsbolagen infordra uppgifter till belysning av återbäringsfrågorna på olika skadeförsäkringsfält, som beröres av skälighetsprincipen.

Sparsamhetskrav

I samband med införandet av skälighetsprincipen på livförsäkringsområdet framhölls, erinrar de sakkunniga, att ifrågavarande princip i praktiken bl. a. kommer att innebära krav på att vederbörande försäkringsbolag skall iakttaga sparsamhet med avseende å sina omkostnader. Jämväl på skadeförsäkringsområdet måste med hänsyn till försäkringstagarnas intressen krav ställas på sparsamhet i förvaltningen. Vikten av detta krav belyses av det förhållandet, att omkostnaderna inom skadeförsäkringen i mycket stor utsträckning uppgår till 30 å 40 % av de erlagda premierna. De sakkunniga anser det ligga i sakens natur, att förvaltningskostnaderna icke kan vara desamma i alla skadeförsäkringsgrenar och att även inom en och samma försäkringsgren stora skiljaktigheter med avseende å omkostnaderna kan förekomma vid olika typer av försäkringar. Även försäkringssummans storlek spelar en roll för omkostnadernas relativa tyngd i förhållande till premien. Med hänsyn till förekomsten av förvaltningsutgifter av styckekostnadstyp blir förvaltningskostnaderna proportionellt sett högre vid försäkringar med små riskpremier än vid försäkringar med högre riskpremie. De sakkunniga riktar uppmärksamheten på att om en viss förvaltningskostnad sättes i relation till den sammanlagda premien å en viss försäkringsstock, förvaltningskostnaden blir procentuellt högre vid en låg premiesats än vid en hög sådan. De sakkunniga understryker, att försäkringsbolagen i alla sammanhang måste lägga sig vinn om att hålla sina omkostnader nere, naturligtvis under tillbörligt beaktande av de olika branschernas skiftande förhållanden. Redan de nuvarande bestämmelserna i FL angående skälighetsprincipen i skadeförsäkring ger ett direkt uttryck för sparsamhetskravet. Lagtexten anger

nämligen, att premiesättningen skall vara skäligt avvägd med hänsyn till bl. a. *nödiga* omkostnader för försäkringen. Såsom nedan kommer att beröras finner de sakkunniga det lämpligt, att sparsamhetskravet jämväl i ett annat sammanhang kommer till direkt uttryck i lagtexten.

Sanktionsbestämmelsernas utformning m. m.

I 288 § FL angives i vilka fall och under vilka former ingripande kan ske mot försäkringsbolag med stöd av FL. Lagrummet behandlar icke den underhandlande verksamhet, som försäkringsinspektionen kan utöva för att främja en sund utveckling av försäkringsväsendet, utan handlar om de sanktioner som står till försäkringsinspektionens och Kungl. Maj:ts förfogande, där anledning till direkt anmärkning av ena eller andra slaget gentemot försäkringsbolag föreligger. Vad angår missförhållanden av mindre allvarlig art förutsättes, att försäkringsinspektionen — där icke ett formlost påpekande under hand anses tillfyllest — meddelar de erinringar som inspektionen finner påkallade. För mera allvarliga fall är sanktionen i första hand föreläggande för vederbörande bolag eller bolagsstyrelse att inom viss tid vidtaga de åtgärder som prövas påkallade. De fall, som skall föranleda föreläggande, är uppräknade i 2 mom. av lagrummet. Med anledning av i första hand skälighetsprincipen på skadeförsäkringsområdet finner de sakkunniga lämpligt, att katalogen över föreläggandeanledningar kompletteras med dels det fallet att försäkringsbolag icke iakttagit tillbörlig sparsamhet i fråga om omkostnaderna för rörelsen och dels det fallet att det sätt, varpå premierna bestämmas, giver skälig anledning till anmärkning. Skälighetsprincipen är av en så stor betydelse, att densamma synes böra direkt avspegla sig i 288 § FL. Det synes icke lämpligt, att brott mot skälighetsprincipen i skadeförsäkring och slöseri i fråga om förvaltningskostnaderna blott skall falla under en ospecificerad, allmänt supplerande punkt angående föreläggande när eljest allvarlig anmärkning mot försäkringsbolags verksamhet föreligger.

Till stöd för en supplerings av FL:s sanktionsbestämmelser på sätt nyss förordats talar också den omständigheten, att den nuvarande lagen om trafikförsäkring å motorfordon särskilt omnämner nyss angivna fall vid trafikförsäkringslagens uppräknings (8 §) av de fall, i vilka försäkringsinspektionen enligt ifrågavarande lag har att göra anmälan till Kungl. Maj:t i och för eventuellt föreläggande eller koncessionsåterkallelse. Ifrågavarande specialbestämmelser i trafikförsäkringslagen bör ses mot den bakgrunden, att trafikförsäkringslagstiftningen tillkom innan bl. a. skälighetsprincipen införts i den allmänna försäkringsrörelselagstiftningen. De sakkunniga framhåller, att om FL ändras på sätt de sakkunniga förordat i betänkandet, möjlighet kan yppa sig att låta vissa specialbestämmelser rörande trafikförsäkring å motorfordon utgå. Detta kan bl. a. bli fallet med de nuvarande särskilda bestämmelserna i trafikförsäkringslagen angående premieanmälan till inspektionen och angående ingripande mot trafikförsäkringsanstalt i vissa fall.

Förbilligande genom kollektiva anordningar

I samband med frågan angående omkostnaderna inom skadeförsäkringen, riktar de sakkunniga uppmärksamheten på de möjligheter att minska förvaltningskostnaderna på skadeförsäkringsområdet, som kollektiva anordningar av olika slag erbjuder. Ur förvaltningskostnadssynpunkt är det en fördel, om flera försäkringar kan sammanföras till en förvaltningsenhet. På skadeförsäkringens område har försäkringsbolagen redan genomfört omkostnadsbesparingar genom att för enskilda försäkringstagare sammanföra ett flertal olika försäkringsformer i gemensamma försäkringsbrev avseende hemförsäkring, villaägarförsäkring o. s. v. Ytterligare förbilliganden kan emellertid åstadkommas, därest skadeförsäkringsbolagen i större utsträckning än hittills på sitt program upptager kollektiva försäkringar omfattande ett flertal — helst ett stort antal — försäkringstagare. I den mån skadeförsäkringar för ett flertal intressenter kan sammanföras till gemensam behandling, skapas förutsättningar för sänkningar av kostnaderna för såväl anskaffning som löpande förvaltning av de berörda försäkringarna. Erfarenheterna från grupplivförsäkringen och från förekommande kollektiva olycksfallsförsäkringar ger belägg för att väsentliga besparingar kan göras genom kollektiva anordningar. På sakförsäkringens område möter i vissa avseenden större svårigheter att ordna kollektiva försäkringar än på personförsäkringsområdet. Möjligheter finnes dock. I ett begränsat antal fall har redan kollektiva sakförsäkringar kommit till stånd. Erfarenheterna av dessa pekar entydigt i den riktningen att på denna väg försäkringstagarna kan göra icke oväsentliga besparingar. Ur rationaliserings- och kostnadssynpunkter och därigenom från försäkringstagarsynpunkt synes det de sakkunniga angeläget, att såväl försäkringsbolagen som intressegrupper av olika slag på försäkringstagarsidan i positiv anda närmare undersöker möjligheterna att sänka förvaltningskostnaderna inom svensk skadeförsäkring genom ökad användning av kollektiva försäkringsanordningar.

Sekretessfrågor

I samband med tillkomsten av 1950 års ändringar av FL framhölls av föredragande departementschefen att en obegränsad publicitet i fråga om det statistikmaterial, som inkommer till försäkringsinspektionen i anledning av skälighetsprincipen på skadeförsäkringsområdet, är ägnad att motverka en från allmän synpunkt önskvärd utveckling av skadestatistiken. De sakkunniga understryker för sin del, att principen bör vara att alla de statistiska och andra uppgifter, som försäkringsbolagen inlämnar till inspektionen, är offentliga. Vid en utvidgning av försäkringsbolagens uppgiftsskyldighet i enlighet med vad de sakkunniga förordat aktualiseras emellertid en sekretessbeläggning av vissa till inspektionen inkommande handlingar. Det ligger i sakens natur, att meddelanden från försäkringsbolagen rörande avsedda premieändringar icke bör vara offentliga, innan ändringarna genomförts av bolagen. Även härutöver kan det visa sig befogat att införa ett sekretessskydd för handlingar, som bolagen ingiver till försäkringsinspektionen. De

sakkunniga föreslår — under hänvisning till 21 § lagen den 28 maj 1937 om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar — att försäkringsinspektionen får Kungl. Maj:ts uppdrag att — för såväl skadeförsäkringsområdet som livförsäkringsområdet — efter överläggningar med företrädare för försäkringsbolagen överväga i vad mån sekretessbestämmelser på området är oundgängligen erforderliga och, om så finnes vara fallet, därefter utarbeta förslag till sådana bestämmelser.

Remissyttrandena

I remissyttrandena möter de sakkunnigas förslag att bestämmelserna angående skadeförsäkring i FL fortfarande skall bygga på soliditetsprincipen inga invändningar.

Av de sakkunniga framförda förslag till en skärpning av skälighetskontrollen föranleder däremot åtskilliga kritiska anmärkningar särskilt rörande förslaget om förhandsanmälan av premieändringar, som allmänt avstyrkes. Även i fråga om övriga förslag är inställningen hos remissorganen genomgående negativ; försäkringsinspektionen ställer sig dock positiv till den föreslagna bestämmelsen om uppgiftsskyldighet till belysning av premiesättningen.

Försäkringsinspektionen understryker att det i första hand är försäkringsbolagens företagsledning, som bär ansvaret för att bolagen såväl då det gäller vidmakthållandet av ekonomisk soliditet som även med avseende å övriga planeringar och bedömningar sköts på ett fullgott sätt. Det ter sig därför helt naturligt att, såsom skett i den nuvarande lagstiftningen, det primära ansvaret för skälighetsprincipens upprätthållande lägges på försäkringsgivarna själva. Inspektionen anser att det ej finns anledning att göra någon ändring i detta förhållande. Detta torde enligt inspektionen ej heller ha avsetts av de sakkunniga.

Enligt försäkringsinspektionens mening bör skälighetsövervakningen alltjämt ha sin tyngdpunkt på efterkontrollen. Angående kontrollens inriktning anför inspektionen.

Kontrollen bör avse inte endast bedömningar av riskpremier — d. v. s. den del av premierna som är avsedd att svara mot försäkringsrisken — och relationen mellan riskpremier och tariffpremier. Lika viktigt är, att inspektionen gör sig förtrogen med omkostnadssidan, såväl vad avser kostnadsfördelningen mellan skilda försäkringsgrenar som den allmänna kostnadsnivån. Självfallet kan inspektionens kontroll ej göras lika ingående över hela fältet. Särskild omsorg bör ägnas sådana försäkringsområden, som avser stora grupper av fysiska personer och där premiebeloppen är så stora att de betyder mycket för försäkringstagarens ekonomi. En sådan koncentration synes också utredningen ha tänkt sig. Inom dessa områden bör inspektionen göra sig förtrogen med föreliggande primärmaterial och de överväganden, som därifrån lett fram till tariffpremierna. Men inspektionen bör också kunna ta del av det nya erfarenhetsmaterial, som årligen kommer fram, och de bedömningar och slutsatser, som detta ger anledning till från försäkringsgivarnas sida. Genom arrangemang av denna art skulle inspektionen förvärva full inblick i premiesättningsproblematik och den tolkning, som skälighetsbegreppet ges av försäkringsgivarna i den praktiska

tillämpningen. I mån det framkommande nya erfarenhetsmaterialet ger anledning till premieändringar skulle inspektionen också på ett förberedande stadium vara förtrogen med drivkraften härtill; skulle behov av premieändringar avslöjas som icke blir tillgodosedda, får inspektionen tillfälle att ta upp saken till överläggning med försäkringsgivarna. Inspektionens efterkontroll av premierna skulle således i ett dylikt fall bli naturligt utbyggd på ett sätt som gör det möjligt att på särskilt viktiga områden följa och värdera den aktuella premieutvecklingen och även, där så krävs, inverka på denna utveckling. En sådan metodik är överlägsen den »förkontroll» av premierna som de sakkunniga tänkt sig.

Försäkringsinspektionen lämnar också vissa uppgifter angående sin nuvarande verksamhet på förevarande område.

Såsom närmare redogjorts för i betänkandet har försäkringsinspektionen med stöd av den nuvarande lagstiftningen begärt vissa uppgifter av bolagen, avsedda att belysa premiernas skälighet. Sammanställningar av uppgifterna har publicerats i Enskilda Försäkringsanstalter. De möjliggör emellertid endast en överslagsmässig bedömning för olika grenar av verksamheten, vilka var och en kan innehålla en mångfald olika riskklasser eller försäkringstyper. För att få bättre förtrogenhet med premiesättningen har inspektionen därför slagit in på den vägen att göra olika grenar till föremål för specialstudier. Sådana specialstudier har påbörjats inom ett par verksamhetsgrenar. De har baserats på uppgifter, som inspektionen för ändamålet begärt av berörda bolag eller, vad avser bolag anslutna till tarifföreningar, av föreningarna. Undersökningarna har delvis försvårats genom obenägenhet hos tarifföreningarna att tillhandagå inspektionen med alla önskade data. Inspektionen återkommer till denna fråga i det följande. I anslutning till undersökningarna har också premiefrågor i viss utsträckning diskuterats med tarifföreningarna och utanför stående bolag.

Inspektionen betonar att den frivilliga försäkringsverksamheten, även om den fyller en viktig social funktion, dock är en rörelse, som måste bära sig ekonomiskt. Dess särställning i förhållande till varuhandeln betingas av att man ej får »varan» i sin hand vid köpet utan att denna i stället har karaktären av en garantiutfästelse för en viss framtida situation, som — såvitt avser skadeförsäkring och annan ren riskförsäkring — kanske aldrig kommer att inträffa. Möjligheterna för allmänheten att bedöma relationen mellan pris och valuta blir härigenom ännu mer begränsade än inom varuhandeln. Detta förhållande är det väsentliga motivet för skälighetsprincipen och den statliga tillsynen i detta hänseende. Inspektionen fortsätter.

Liksom inom varuhandeln spelar konkurrensen en betydande roll för att hålla försäkringspremierna nere. Särskilt under senare år har det varit en mycket hård premiekonkurrens på flertalet områden inom skadeförsäkringen och denna har otvivelaktigt verksamt bidragit till rationaliseringar och premiesänkningar inom bolagen. Över huvud taget har konkurrensen inneburit en ojämförligt hårdare press på premierna än skälighetsövervakningen. Konkurrensen torde också vara mera intensiv i vårt land än i flera andra länder, främst beroende på förekomsten av ett antal särskilt konkurrensvilliga företag, men också bl. a. på att man medvetet söker undvika att låta tillsynen hämma sund konkurrens.

Emellertid föreligger dock konkurrenshinder av många olika slag. Det beror inte endast och sannolikt inte ens väsentligen på förekomsten av kartel-

ler. Ännu viktigare är konsumenternas oförmåga att vinna överblick över marknaden, bl. a. beroende på att »varorna» ofta i flera hänseenden är olikformiga, t. ex. i fråga om villkoren. Även åtskilliga andra bindningar, t. ex. genom flerårsavtal, kan verka hämmande. Vidare kan det, trots konkurrensen, ibland lätt hända, att vissa grupper av försäkringstagare blir gynnade på övriga gruppers bekostnad. Liksom på andra områden av näringslivet kan det slutligen av olika skäl även inom försäkringsbranschen förekomma, att konkurrensen inte sällan tar sig former, som inte enbart får gynnsamma verkningar på relationen mellan pris och valuta, utan som tvärom lätt kan få oförmånliga resultat för kostnader och priser. Det kan inträffa att försäkringsformer, som ger en ringa risktäckning i förhållande till de omkostnader de vållar, utövar stark lockelse på konsumenterna eller åtminstone visar sig vara relativt lätta att sälja om bara en aktiv försäljning organiseras.

Av sådana anledningar krävs åtgärder ägnade att undanröja konkurrens hinder som kan verka skadligt och att mera allmänt göra konkurrensen inriktad på relationen mellan pris och valuta, liksom även åtgärder för att så vitt möjligt öka konsumentupplysningen — ett problem som diskuteras i senare sammanhang. Men eftersom det dock näppeligen är möjligt att åstadkomma en konkurrens som är helt befriad från alla hämningar och dessutom är »ren» i den meningen att den enbart avser relationen mellan pris och valuta, fordras som sagt därjämte en skälighetskontroll avsedd att *komplettera* verkningarna av en sund konkurrens.

Problemet i en sådan skälighetskontroll är emellertid ännu svårare än i en prisövervakning avseende ett varuområde. Ett av skälen härtill ligger i följande. Om man väljer att låta en varuprisövervakning enbart ta sikte på konsumentintressena, så innebär det ingen olägenhet utan tvärtom, från denna ensidiga konsumentsynpunkt, i stället en fördel, om ett varupris av särskilda orsaker är lägre än som svarar mot produktions- och distributionskostnaden. Konsumenten får varan, när han betalar den eller betalar t. o. m. helt eller delvis i efterskott. På försäkringsområdet kan man emellertid inte ens från konsumentens synpunkt dra en motsvarande slutsats. En försäkringstagare har köpt en garanti för en viss framtid och den garantin måste hålla. Men den kan inte med säkerhet hålla, om försäkringsgivaren bjuder en lägre premienivå än som krävs för hans ekonomiska soliditet. Och är det för låga priset resultatet av ett gynnande av vissa försäkringstagare, behöver visserligen garantin inte äventyras, men å andra sidan skulle det innebära en subventionering av det slag som enligt det föregående bör motarbetas, emedan det är till skada för övriga försäkringstagare.

Skälighetskontrollen kan av sådana skäl aldrig bli ensidig. Den måste ständigt vägas mot soliditetskravet, som har grundläggande betydelse för försäkringsverksamheten. Häri ligger, att premien måste inbegripa säkerhetsmarginaler betingade av svårigheten att exakt bestämma risk, omkostnader och övriga faktorer, t. ex. till följd av att utfallet varierar i tiden eller med hänsyn till att erfarenhetsmaterialet eljest är otillräckligt för en mera preciserad riskvärdering. Å andra sidan bör skälighetskontrollen icke syfta till en premienivå, som ger ekonomiskt mindre effektiva företag möjlighet att fortleva utan att underkasta sig rationalisering. Den bör syfta till en premienivå som — med erforderlig säkerhetsmarginal — är jämnt tillräcklig för en effektivt driven försäkringsverksamhet.

Inspektionen anser sig icke kunna tillstyrka förslaget om förhandsanmälan av premieändringar. Enligt inspektionen framstår det emellertid som ett naturligt led i en skälighetsövervakning, att inspektionen har ständig tillgång till bolagens aktuella premietariffer, i första hand sådana som avser

större grupper av försäkringstagare eller riktar sig till fysiska personer. Inspektionen förklarar också att den redan nu i stor utsträckning infordrat sådant material och att det knappast torde kunna råda någon tvekan om att inspektionen med stöd av 283 § FL kan påfordra, att vidtagna premieändringar, i den utsträckning inspektionen finner lämpligt, utan dröjsmål anmäls till inspektionen.

Rörande den föreslagna bestämmelsen om uppgiftsskyldighet till belysning av premiesättningen anför inspektionen följande.

Enligt den nuvarande lagregeln avser uppgiftsskyldigheten »den metod som använts för övervakning av premiesättningen och för erfarenheter av övervakningen» (282 § 2 mom.). I förslaget används istället uttryckssättet att »å tid och enligt formulär, som bestämmas av försäkringsinspektionen, till inspektionen insända uppgifter till belysning av bolagets premiesättningsar — —». Den nya formuleringen är till sin innebörd klarare än den nuvarande och den anpassar sig också bättre till formen för de mera summariska uppgifter, som hittills infordrats. Att uppgifterna enligt förslaget skall lämnas enligt av inspektionen fastställt formulär tolkar inspektionen icke såsom avsett att leda till att utvecklingen bindes genom att formulären utnyttjas som instrument för åstadkommande av t. ex. en långt driven uniformering av riskklassindelningar. Det ankommer på bolagsledningarna att, inom ramen för skälighetsprincipen, fastställa grunderna för premiedifferentieringen. Nya alternativ beträffande riskklassindelning eller annat bör ej stävjas genom den ifrågavarande uppgiftsskyldigheten. Formulären bör sålunda som regel anslutas till den riskklassindelning som följts i bolagens statistik och ändras i mån så påkallas av utvecklingen. I inspektionens skälighetsövervakning ingår dock att se till, att man gör sådana premiedifferentieringar att betydelsefulla riskskiljande faktorer beaktas. Inspektionen bör därför icke vara bunden av bolagens statistikuppläggning. Sålunda bör inspektionen kunna kräva uppdelning även efter andra riskskiljande faktorer, som inspektionen med hänsyn till skälighetsövervakningen finner av vikt att få belysta. Härvid bör dock iakttagas att bolagen ej genom en sådan uppgiftsskyldighet åsamkas kostnader, som ter sig höga i förhållande till betydelsen av det behov, som uppgiftsskyldigheten skall avse. I praktiken torde formulären komma att utarbetas efter förhandlingar med företrädare för bolagen. Skulle ett bolag sedan ej vara tillfreds med de av inspektionen fastställda formulären står det självfallet bolaget fritt att besvara sig hos Kungl. Maj:t.

Med ovanstående tolkningsuttalande ansluter sig inspektionen i det ifrågavarande hänseendet till den föreslagna nya avfattningen av 282 § 2 mom.

Försäkringsbolagens riksförbund framhåller att den föreslagna utvidgningen av skälighetskontrollen, innebärande en förhandsgranskning av premiesättningen, av många skäl ej är praktiskt genomförbar. Såsom ett kontrollinstrument i försäkringsinspektionens hand är en efterhandsgranskning fullt tillräcklig. Utvidgningen skulle icke innebära några fördelar för försäkringstagarna och försäkringsverksamheten utan skulle fastmer orsaka en byråkratisering och praktisk tungroddhet, som skulle försvåra för bolagen att meddela ett väl avpassat försäkringsskydd till lägsta möjliga kostnad. Riksförbundet anför bl. a.

Den bästa garantin för en skälig premiesättning är emellertid konkurrensen och det är förvånande att de sakkunniga trots vetskapen om dess

befintlighet helt underskattar dess värde. Riksförbundet vill hävda att den rikt fassetterade konkurrens, som utspelas mellan olika riksbolagsgrupper, länsbolag, häradsbolag, sockenbolag och specialbolag, medför att premierna snabbt anpassar sig till lägsta möjliga nivå. Härutöver vill riksförbundet erinra om konkurrensen från utländska försäkringsbolag, som är mycket påtaglig och sannolikt kommer att ytterligare skärpas. Det är anmärkningsvärt att de sakkunniga, som känner till de strävanden efter etableringsfrihet för utländska bolag och till andra liberaliseringar som med allt större styrka gör sig gällande i samband med olika integrationsföreteelser, helt bortsett från den ökande utlandskonkurrensen.

Nödvändigheten av en fri konkurrens bestyrkes av att allmänheten — såsom de sakkunniga framhållit — har begränsade möjligheter att bedöma premiesättningens skälighet. Riksförbundet vill dock i detta sammanhang erinra om att samma starkt begränsade möjligheter att bedöma skäligheten av priser föreligger på praktiskt taget alla områden för varor och tjänster. Vem kan exempelvis fastslå att priset för en järnvägsbiljett är skäligt? Det bör även understrykas att skadeförsäkringspremier spelar en mycket underordnad roll i den enskildes budget. Enligt Socialstyrelsens beräkningar (1958 års levnadskostnadsundersökning) uppgår de genomsnittliga årspremierna för fastighets-, lösöre-, olycksfalls- och andra riskförsäkringar (inkl. grupp- livförsäkring men med undantag av bil-, båt- och hundförsäkringar) till sammanlagt kr. 72:60 per hushåll, d. v. s. cirka kr. 1:35 i veckan eller mindre än vad en daglig tidning kostar och ungefär motsvarande ofta förekommande veckopengar för en tioåring.

Riksförbundet påpekar även att det exempel som de sakkunniga anfört såsom belägg för värdet av en skälighetskontroll icke utgör något bevis härför utan snarare tvärtom. Förbundet påpekar bl. a. att frågan om ändrade grunder för barnolycksfallsförsäkring upptogs redan i mitten av 1940-talet från bolagshåll under hänvisning till att skaderesultatet varit synnerligen gynnsamt. Frågan upptogs emellertid av försäkringsinspektionen först år 1955 då inspektionen lät verkställa den utredning, som återopas av de sakkunniga.

Rörande de praktiska svårigheterna att genomföra skälighetskontrollen anför riksförbundet följande.

De sakkunnigas förslag förutsätter en långt gående uppdelning av försäkringsbeståndet. Det anses ej längre tillräckligt att försäkringsinspektionen erhåller en överblick endast över verksamhetsgrenarnas resultat. Man önskar nu ge försäkringsinspektionen möjlighet att skaffa sig en mer eller mindre detaljerad kunskap om resultaten för de olika risklagen inom verksamhetsgrenarna. En sådan detaljredovisning ger emellertid som regel ej ett tillfredsställande underlag för skälighetskontroll. De sakkunniga uttalar själva härom (s. 203 f): »Då riskerna ändras, nya försäkringsformer tillskapas, försäkringsvillkoren moderniseras och ändras — — — torde det i stor utsträckning vara omöjligt att åvägbringa en skadeförsäkringsstatistik, som på en gång är aktuell och överspanner så många fall och så lång tid att statistiken ensam kan tjäna som underlag för premiesättningen. Statistiken måste — på sätt som nu sker — kompletteras med tekniska riskbedömningar, som icke är statistiskt underbyggda». De sakkunniga berör här något mycket betydelsefullt, nämligen frågan om möjligheten att objektivt bedöma skäligheten i premiesättningen.

Prissättningen på skadeförsäkringsområdet liksom även kontrollen av den-

samma försvåras av att försäkringsbolagen av naturliga skäl som regel har en ofullständig kännedom om råvarukostnaden, riskpremien, d. v. s. det belopp som erfordras för att betala uppkommande skador.

För ett enskilt försäkringsobjekt finns visserligen teoretiskt sett en riskpremie. Det är emellertid icke möjligt att statistiskt bestämma denna. Vad som statistiskt kan studeras är endast skadeförloppet för vissa grupper av försäkringsobjekt (riskgrupper). Då det icke finns någon objektiv norm för hur dessa riskgrupper skall bildas, kommer den av försäkringsbolaget valda riskgruppsindelningen att bli avgörande för de riskantaganden, som med statistiska hjälpmedel bestämmas för ett visst försäkringsobjekt och därmed också för den tariffpremie, som uttages.

Olika bolag kan tillämpa olika riskgruppsindelningar och kan därför — även om inga olikheter förefinnes mellan bolagen beträffande omkostnads- och säkerhetstillägg — komma till olika tariffpremier för ett och samma försäkringsobjekt utan att det därför med fog kan sägas att det ena bolagets premiesättning fyller skälighetskravet bättre än det andra.

Antag att för ett visst slags försäkringar bolaget X har sin statistik så upplagd att den omfattar länen A, B och C medan hos bolaget Y länet C hänföres till en riskgrupp omfattande länen C, D och E. Antag vidare att för ifrågakvarande försäkringar skadefallet för riskgruppen ABC hos bolaget X är 20 % lägre än skadefallet för riskgruppen CDE hos bolaget Y. Försäkringarna inom länet C skulle då, om den statistiska skälighetsbedömningen ensam finge följa utslaget, erhållas till lägre premier hos bolaget X än hos bolaget Y.

Vidare förtjänar framhållas, att det ligger i försäkringstagarnas intresse att försäkringsbolagen i kostnadsbesparande syfte tillhandahåller standardiserade försäkringar, innebärande att försäkringsobjekt med olika riskpremie försäkras till samma tariffpremier. Som exempel kan nämnas den vanliga hemförsäkringen. Antag att det gäller lösöre med ett värde av kr. 30 000: —, vilket i ena fallet försäkras av en äldre dam, som inte i nämnvärd omfattning företar resor, inte har några barn, vilka innebär skadeståndsrisker, inte har någon cykel, som kan stjälas etc., och i andra fallet försäkras av en verksam familjefader med flera barn. Båda betalar samma premie, men de risker deras försäkringsbolag ikläder sig är högst olika.

I syfte att förenkla och förbilliga arbetet på huvudkontor och fält kan det understundom vara ändamålsenligt att bortse från vissa olikheter i riskavseende, som statistiskt eller tekniskt kunnat påvisas. Sedan gammalt gäller att en högre brandpremie uttages för ett trähus än för ett stenhus. Om trähuset skyddas med någon utvändigt beklädnad, som åtminstone i viss utsträckning har förmåga att motstå eld, låter man detta få en lägre premie än ett oskyddat trähus men högre premie än ett stenhus. På senare år har det blivit allt mer vanligt att trävillor förses med fasadtegel. Ibland kan det innebära någon svårighet att avgöra, om ett sådant hus verkligen är ett stenhus eller om det är ett inklätt trähus. För att slippa skriftväxling, kontroll etc. och därav föranledda kostnader i sådana fall har en del bolag bestämt, att trävillor försedda med fasadtegel i premiehänseende skall anses som stenhus. En sådan bestämmelse har alltså tillkommit endast av praktiska skäl men i försäkringstagarnas intresse. På liknande sätt ställs bolagen stundom inför behovet att av praktiska skäl jämka på det som exempelvis ur brandteknisk synpunkt — ofta med statistiskt belägg — är riktigt.

Folksam anser att den skärpning av skälighetskontrollen som de sakkunnigas förslag innebär skulle allvarligt hämma en progressiv utveckling under

fri konkurrens genom den byråkrati och kostnadsfördyring, som måste bli en följd av förslaget, och bli till mer skada än nytta för försäkringskonsumenterna. En annan konsekvens skulle bli ett försämrat läge för de svenska försäkringsbolagen inför en skärpt internationell konkurrens i utvecklingen mot en fri europeisk marknad. Folksam framhåller bl. a. att den tidsperiod, som följt efter det att skälighetsprincipen i skadeförsäkringen stadfästes, kännetecknas liksom senare hälften av 1940-talet av en hårdnande konkurrens och en stark progressiv utveckling på skadeförsäkringsområdet. Denna utveckling har berört väsentliga delar av skadeförsäkringen, såsom brandförsäkring, kombinerad försäkring, kollektiv sjuk- och olycksfallsförsäkring samt trafik- och motorfordonsförsäkring, och lett till både förbättring och förbilligande av försäkringsskyddet. Samtidigt har skett en anpassning av försäkringarna till den allmänna samhällsutvecklingen och även till den utbyggnad som ägt rum på socialförsäkringens område. Den skärpta konkurrensen har också varit en bidragande faktor till den ökade företagskoncentration, som präglat de två senaste årtiondena och som tagit sig uttryck dels i koncernbildningar och fusioner mellan olika företag, dels i en förstärkning av de stora företagens relativa position inom svenskt försäkringsväsen. Behovet av en detaljmässig skälighetskontroll på skadeförsäkringsområdet är enligt Folksams uppfattning i dag betydligt mindre än under den period då 1942 och 1945 års försäkringsutredningar pågick. Den snabba utvecklingen av skadeförsäkringen både kvalitativt och kvantitativt under en period av relativ frihet från detaljmässig reglering bekräftar denna uppfattning. Den fördelning i skälighetsgrupper, som redan nu finns inom skadeförsäkringen, och den möjlighet inspektionen för närvarande har att av bolagen infordra uppgifter för större grupper inom en verksamhetsgren, är fullt tillräcklig för att tillgodose de försäkrades krav på skälighet.

När de sakkunniga nämner tariffsammanlutningarnas konkurrensbegränsande verkan synes de enligt Folksam alldeles underskatta betydelsen av de utanför tarifföreningarna befintliga stora och ekonomiskt starka företagen, vilka framgångsrikt konkurrerar med tarifföretagen. De sakkunniga synes anse att tarifföreningarna har en allmänt negativ verkan. Samtidigt tycks de sakkunniga dock vara medvetna om att deras förslag om en skärpt kontroll inbjuder till kartellsamarbete bolagen emellan. På annat sätt kan man inte tolka deras uttalande i anslutning till frågan om förhandsanmälan av premieändringar, där de sakkunniga uttalar sig om tarifföreningarnas värde i sammanhanget på ett sätt som närmast innebär en sanktionering av försäkringskartellerna.

Enligt Folksams mening lämnar de sakkunniga en beskrivning över den fria konkurrensens avigsidor, som ger läsaren en fullkomligt felaktig bild av det verkliga förhållandet. De sakkunniga har icke enligt Folksam presterat några exempel på att deras kritiska beskrivning har något underlag i verkligheten. Det anförda exemplet rörande barnolycksfallsförsäkring med premieåterbetalning — vilken försäkringsform aldrig bedrivits av Folksam

— är hämtat från ett område som följer livförsäkringsregler och saknar helt relevans för skadeförsäkringen.

Folksam uppehåller sig även utförligt vid de svårigheter som är förknippade med en statistisk detaljkontroll och anför att svårigheterna att på statistisk väg få en god belysning av premiesättningen liksom skadeförsäkringens snabba utveckling mot kombinerade standardförsäkringar talar starkt emot den huvudsakligen på statistikmetoden grundade skälighetskontroll som de sakkunniga föreslår. För att belysa svårigheterna med en dylik detaljkontroll redogör Folksam för utvecklingen av bolagets hemförsäkring, som präglats av radikal förenkling av tariffsystemet i samband med premiesänkning, grundad dels på krympning av omkostnadsmarginalen dels på diskontering av väntad rationaliseringsvinst.

Enligt Folksams mening är det fullt klart att de sakkunnigas förslag rörande förhandsanmälan om premieändring i praktiken kommer att innebära ett förhandsgodkännande av inspektionen när det gäller premieändringar. De sakkunniga avser emellertid icke att varenda premieändring skall anmälas och att inspektionen i första hand bör inrikta sig på de försäkringstyper, som för försäkringstagarna har mest allmänt intresse. Enligt Folksams mening innebär förslaget emellertid en obegränsad fullmakt åt försäkringsinspektionen att utöva en restriktiv kontroll som kan bli godtycklig. Omfattningen av kontrollen blir helt beroende av inspektionens framtida resurser och i vilken utsträckning »den tjänsteman hos försäkringsinspektionen, som närmast sysslar med kontrollen över skälighetsprincipen i skadeförsäkring» finner att dittills lämnade uppgifter »är otillräckliga för en skälighetsprövning i strängare bemärkelse». Att såsom de sakkunniga påstå, att underrättelseskyldigheten icke behöver bli betungande för skadeförsäkringen måste enligt Folksams mening vara uttryck för ett rent önsketänkande. Ett genomförande av förslaget skulle komma att verka i hög grad hämmande på bolagens initiativkraft och möjligheter till nydanande verksamhet på skadeförsäkringsområdet. Förslaget får därmed en utvecklings- och konkurrens-hämmande effekt och kan därför trots de sakkunnigas påståenden i motsatt riktning, inte vara till fördel för försäkringstagarna. Folksam understryker slutligen att försäkringsinspektionen kommer, om de sakkunnigas förslag genomföres, de facto att överta bolagsledningens ansvar för premiesättningen samtidigt som det juridiska ansvaret skulle ligga kvar hos bolagsledningarna.

För *Landsorganisationen* framstår i nuvarande läge huvudmedlet för en mer skäligen premiesättning inom skadeförsäkringen vara en utökad konkurrens inom försäkringsbranschen. Både direkt och indirekt torde nämligen nuvarande begränsningar i priskonkurrensen försäkringsbolagen emellan genom olika slags tariffsammanlutningar ha bidragit till att skälighetsprincipen inte följts i sådan utsträckning, som syns vara möjlig. Denna för försäkringstagarna ogynnsamma konkurrensbegränsning bör enligt LO:s mening snarast föranleda en avsevärt ökad uppmärksamhet hos vederbörande tillsynsorgan som hittills syns ha accepterat tariffsammanlutningarnas verksamhet på ett alltför tolerant sätt. De av de sakkunniga uttalade farhågorna

för en skadlig nedpressning av premierna i dumpingsyfte, vilket sägs kunna inträffa försåvitt priskonkurrensen släpptes fri, är utan tvekan överdrivna och syns för övrigt knappast kunna realiseraras med hänsyn till att soliditetsprincipen samtidigt skall efterlevas av bolagen.

De sakkunnigas förslag till förhandsgranskning inom försäkringsinspektionen av avsedda premieändringar finner LO vara en olämplig metod för effektivare skälighetskontroll av ytterligare ett skäl. Det är nämligen sannolikt så, att det inte är premieändringarna som sådana utan frånvaron av premieändringar, som ofta leder till oskäliga premier. Att då utsätta premieändringarna i stället för de bestående premierna för mer intensiv kontroll synes kunna få en effekt på bolagens premiesättning, som är rakt motsatt det av de sakkunniga förutsedda syftet.

För LO framstår nuvarande ordning med en efterhandskontroll av skadeförsäkringspremiernas skälighet som den mest ändamålsenliga, i all synnerhet om nuvarande konkurrensbegränsningar inom branschen kan bringas att minska. Försäkringsinspektionens nuvarande efterhandskontroll synes dock böra ges större resurser än de nuvarande. Redan inom nuvarande lagstiftningsram syns det vara möjligt att, under förutsättning att inspektionens resurser förstärktes i detta sammanhang, få till stånd en sådan skälighetsprövning i efterhand att flertalet av de sakkunniga påtalade bristerna kan hävas.

Kooperativa förbundet förklarar sig inte ha kunnat värja sig för intrycket, att de sakkunnigas förslag har en avsevärt större räckvidd än den tillsyn och kontroll, som enligt konkurrensbegränsningslagstiftningen i övrigt avser att reglera missbruk. Detta gäller i första hand skärpningen av skälighetskontrollen vid premiesättningen inom skadeförsäkringen. Det synes förbundet som om den föreslagna förhandsgranskningen vid premieändring företer betydligt större likhet med det förfarande, som tillämpades av den statliga priskontrollen under krisåren än med den generella utrednings- och övervakningsverksamhet, som för närvarande utföres av pris- och kartellnämnden inom andra områden av företagslivet. Förbundet erinrar om den skarpa konkurrens som karakteriserar utvecklingen av skadeförsäkringen. Så länge denna konkurrens gör sig gällande i fortsättningen är det enligt förbundets mening olyckligt, om skärpt skälighetskontroll skulle bidra till ett hämmande av lusten till initiativtagande på nya områden och till nya försäkringsformer inom skadeförsäkringen. Den hittillsvarande utvecklingslinjen inom detta stora försäkringsområde — liksom på andra — synes ha skett under betryggande samhällskontroll genom utnyttjande av försäkringsinspektionens hittillsvarande befogenheter. De missförhållanden, som säkerligen kan påvisas bl. a. i samband med förekomsten av tarifföreningar och andra kartellavtal, samt i form av liknande samarbete på olika försäkringsområden, är väsentligen åtkomliga inom ramen för nu gällande allmänna kontrollbefogenheter. Förutsättningen för nya framsteg är dock, att dessa till fullo utnyttjas och att övervakningsmyndigheten sålunda inte betraktar kartellbildningarnas tillvaro och självtagna regleringar med passivitet. Erfaren-

heten har i konkreta fall visat, att en vaken initiativrik konkurrensvilja har stora möjligheter att stävja dylika för försäkringskonsumenterna skadliga verkningar. Effektiviteten av sådana motaktioner kommer givetvis att ytterligare ökas i fall av aktivt bistånd från övervakningsmyndigheten i den mån dess särskilda resurser för detta syfte förstärkes.

Tjänstemännens centralorganisation ifrågasätter om de metoder de sakkunniga föreslagit är lämpliga och kan för sin del inte förorda förslaget om utvidgning av försäkringsinspektionens befogenheter och om ökad uppgiftsskyldighet för försäkringsbolagen. TCO anför bl. a.

Det är oklart vilken praktisk betydelse de föreslagna lagändringarna får. Det framgår av betänkandet att alla möjligheter till kontroll inte utnyttjats sedan lagen om försäkringsrörelse kom till, vilket torde bero på bristande resurser. Å andra sidan anser de sakkunniga att en utbyggnad av inspektionen icke är påkallad i samband med en lagreform. TCO vill för sin del peka på att metod- och branschrationalisering kan främjas på annat sätt än genom en omfattande direktkontroll. Inte minst viktigt torde det vara att utarbeta ingående och tillförlitlig skadestatistik, som ger underlag för en allmän skälighetsbedömning. Inte bara ur skälighetssynpunkt utan också för de skadeförebyggande åtgärderna från samhällets och olika parterers sida är det nödvändigt att skadestatistiken väsentligt förbättras och blir föremål för forskning. Trafikolycksstatistiken och trafiksäkerhetsforskningen är exempel på ett sådant område, där vissa förbättringar numera skett, men där mycket återstår att göra.

Enligt *Sveriges Industriförbund* synes de sakkunnigas skäl för en utvidgad kontroll av skälighetsprincipens tillämpning vid premiesättningen inom skadeförsäkringen icke övertygande. Förbundet anför.

De sakkunniga redogör för svårigheterna att bedöma försäkringspremierernas skälighet på skadeförsäkringsområdet och för omöjligheten att grunda premierna enbart på statistik utan att draga den nära till hands liggande slutsatsen, att en långtgående offentlig skälighetskontroll i praktiken skulle bli utan större värde. På ett ställe i betänkandet konstateras emellertid att en rättvis bedömning av skäligheten i premiesättningen kräver undersökningar av sådan omfattning och svårighetsgrad, att det möter stora svårigheter för försäkringsinspektionen att — i allt fall med nuvarande personalsressurser — genomföra desamma. En ingående offentlig kontroll av premiesättningen måste uppenbarligen draga betydande kostnader. Likaså torde den föreslagna uppgiftsskyldigheten innebära ökade kostnader för försäkringsbolagen. När dylika kostnader i sista hand måste täckas av försäkringstagarnas premier, framstår det knappast såsom ett försäkringstagarintresse, att ifrågavarande kontroll utvidgas utan att det är utrett, att vad som står att vinna för försäkringstagarna står i rimlig proportion till kostnaderna. Fastmera synes erfarenheten, trots vad de sakkunniga anför i betänkandet, tala för att konkurrensen inom försäkringsbranschen för närvarande reglerar premiesättningen på ett ur skälighetssynpunkt tillfredsställande sätt.

Sveriges hantverks- och industriorganisation anser att gällande efterhandsgranskning bör innebära tillräcklig kontrollmöjlighet. Förbundet finner i och för sig de sakkunnigas önskemål om effektivisering av skälighetsprincipen angeläget från försäkringstagarnas synpunkt men ifrågasätter, hu-

ruvida icke den föreslagna redovisningen i praktiken blir väl komplicerad och dyrbar. Förslaget om skyldighet att i förväg för godkännande anmäla premieändringar till inspektionen synes medföra en effektivitetshindrande formalism som icke tillräckligt motiverats.

En förhandskontroll av skäligheten i premiesättningen inom skadeförsäkringsområdet skulle enligt *Motormännens riksförbund* näppeligen vara till fördel för försäkringstagarna. Förbundet framhåller bl. a.

Förbundet vill i detta sammanhang erinra om att 1945 års försäkringsutredning i samband med att den föreslog införandet av skälighetskontroll på sakförsäkringsområdet framhöll, att denna måste utformas i huvudsak såsom en efterkontroll. Utredningen ansåg att ett förhandsgodkännande av tarifferna från inspektionens sida skulle innebära en ytterst omfattande och tidskrävande procedur, som knappast skulle fylla något förnuftigt ändamål. Inspektionen skulle nämligen sakna förutsättning att riktigt bedöma en på tekniska grunder verkställd premiedifferentiering. Förhållandena sedan dess torde näppeligen ha utvecklats på ett sådant sätt, att någon ändring härutinnan har inträtt.

Slutligen vill förbundet framhålla, att den nuvarande konkurrensen på området enligt förbundets mening helt torde utesluta möjligheten av att något bolag eller någon fusion av bolag skulle ha möjligheter att genomföra en otillbörlig höjning av premierna för t. ex. vagnskador. Den mycket hårda konkurrensen på området torde säkerligen borga för att en sådan åtgärd numera är utesluten. Däremot kan det finnas teoretisk möjlighet att konkurrensen, som de sakkunniga framhåller, kan leda till att ett försäkringsbolag i dumpingsyfte övergående kan pressa ned premierna i en försäkringsgren genom att anlita hopsamlade vinstfonder eller överskott i en annan gren. Detta är väl dock just en sådan sak, som efterhandskontrollen avser att avslöja och som därefter rättas till. Den eftersläpning härutinnan, som detta kan komma att medföra, torde sett i det långa loppet vara av underordnad betydelse.

De sakkunnigas ståndpunkt att försäkringsverksamhet i utlandet och sjö- och transportförsäkring, som bedrivs här i riket, alltjämt bör vara undantagna från de särskilda bestämmelserna angående kontroll över premiesättningens skälighet godtages av *försäkringsinspektionen*. *Sjöförsäkringsaktiebolaget Öresund* framhåller att det är önskvärt att sjöförsäkringsbolagen i sin verksamhet lämnas största möjliga frihet att anpassa sig efter näringslivet och den internationella marknadens krav. Kunderna i sjöförsäkring är praktiskt taget helt att söka inom näringslivet. Någon anledning att lägga andra än rent affärsmässiga aspekter på förhandlingar mellan dem och försäkringsbolagen föreligger ej. Bolagets erfarenhet är snarast, att företrädare för näringslivet i sina förhandlingar med sjöförsäkringsbolagen genom skickligt utnyttjande av såväl in- som utländsk alltmer hårdnande konkurrens lyckats uppnå för dem synnerligen gynnsamma villkor. *Försäkringsfunktionärernas förbund* har däremot den uppfattningen att konkurrensen inom sjöförsäkringen begränsats på ett betänkligt sätt och finner det synnerligen märkligt att de sakkunniga avstått från att kräva tillämpning av skälighetsprincipen på detta område.

Försäkringsinspektionen anser övervägande skäl tala för att man icke inför någon bestämmelse som ger inspektionen möjlighet att framtvunga återbäring på skadeförsäkringsområdet. Inspektionen anser att man ej bör i lagstiftningen skjuta fram återbäringen framför andra alternativa möjligheter att åstadkomma den balans mellan pris och valuta som skälighetsprincipen kräver. Inspektionen anför vidare bl. a. följande.

Såsom framhållits av de sakkunniga gäller i mycket stor utsträckning, att premierna i skadeförsäkring är så låga, att det ofta ter sig orimligt att lägga ner kostnader på framräkning och distribution av den vanligen obetydliga återbäring som det blir fråga om. Allmänt kan sägas, att en förutsättning för att återbäring skall kunna vara en lämplig anordning är, att de administrativa kostnader, som beräkningen och distribueringen av återbäringen medför, ej slukar en oproportionerligt stor del av den summa, som står till förfogande för ändamålet.

Till den anförda synpunkten kommer en annan av mera teknisk art. Inom flera skadeförsäkringsbranscher fluktuerar skadefallet så starkt från det ena året till det andra, att sådana säkerhetsmarginaler till premierna, som skulle kunna läggas till grund för återbäring, icke »frigöres» efter ett gynnsamt år. Premiebedömningen måste fastmer grundas ej endast på utjämnings- utan på det förefintliga försäkringsbeståndet utan också på en utjämnings- tiden. Man kan i detta fall ej av ett enstaka års resultat dra slutsatsen, att premierna varit för höga. En bedömning måste grundas på erfarenheterna under en följd av åtminstone några år. När man därför är i den situationen, att man anser sig kunna konstatera, att premierna inom en viss försäkringsgren är för höga, så är detta i allmänhet resultatet av en flerårsbedömning. En eventuell återbäring borde i sådant fall avse icke endast det sistförflutna året utan en följd av år. Detta kan bli mycket komplicerat och kostnadskrävande med hänsyn till de ständigt pågående förändringarna beträffande såväl försäkringsstocken som de enskilda försäkringarna. Den vanliga vägen blir därför, att man sänker premierna eller, där så lämpligen låter sig göra, inkluderar nya ersättningsmoment i försäkringstäckningen.

Även *Försäkringsbolagens riksförbund* ställer sig negativt till det av de sakkunniga föreslagna stadgandet rörande återbäring i skadeförsäkring. Förbundet anser att de sakkunniga i själva verket presterat en övertygande argumentering för att icke införa något principiellt krav på återbäring. Denna argumentering kan ytterligare förstärkas med hänvisning till andra förhållanden som gör det svårt att med gott resultat överföra återbäringsinstitutet från livförsäkrings- till skadeförsäkringsområdet. Riksförbundet nöjer sig med att peka på de svårigheter, som skulle uppkomma om ett bolag skulle vara tvunget att utbetala återbäring till tidigare försäkringstagare i bolaget. Detta problem skulle bli mycket vanligt, eftersom återbäringsens storlek icke skulle kunna konstateras förrän tidigast året efter det avtalsår återbäringen avsåg. Skadeförsäkringsbolagens styrelser och verkställande direktörer har enligt FL att övervaka att premiesättningen är skäligen avvägd. Denna avvägning sker bl. a. på grundval av det tidigare utfallet av rörelsen och bör — om förhållandena pekat därpå — resultera i premiejusteringar. Denna omständighet i förening med den starka konkurrensen gör att för-

säkringstagarna, när förhållandena det medger, så snabbt som möjligt kompenseras genom sänkning av premierna. En dylik metod kan i många fall vara att föredraga framför återbäring, även om det i båda fallen är fråga om efterhandskorrigering av premierna.

Folksam anför att bolaget sedan många år tillämpat återbäring på skadeförsäkringsområdet. Så är fallet i kollektiv olycksfalls- och sjukförsäkring, i kollektiv garantiförsäkring samt i bilförsäkring. Bolaget anför.

Inom nämnda kollektiva försäkringar, där medlemsantalets storlek inneburit tillräcklig riskutjämning för att man skall kunna betrakta försäkringen som en helhet för sig, har återbäringsavtal upprättats. Dessa avtal ger den försäkrade gruppen en väsentlig andel av eventuellt överskott. För dessa kollektiva försäkringar anpassas premienivån från tid till annan efter skadutfallet inom varje försäkring. Återbäringsavtalet ger den försäkrade gruppen en garanti för att man inte ens under perioderna mellan sådana premieanpassningar skall behöva betala en högre avgift än nödvändigt.

Inom bilförsäkringen, där den enskilda premiens relativa storlek tillsammans med en långt driven automatisering gör temporära återbäringar försvårbara ur kostnadssynpunkt, utbetalas en årlig återbäring, beräknad såsom en procentandel av den premie, som erlagts föregående år. Storleken av återbäringen, vilken fastställs för trafikförsäkring och motorfordonsförsäkring var för sig, blir beroende av det gångna årets ekonomiska resultat.

Utifrån sina erfarenheter från skadeförsäkringsområdet, vill *Folksam* framhålla att återbäring är motiverad och påkallad ur skälighetssynpunkt på sådana områden inom skadeförsäkringen, där kostnaderna för återbäringens beräkning och utbetalning kan hållas på en i förhållande till återbäringens storlek rimlig nivå.

Beträffande de sakkunnigas förslag om komplettering av lagens sanktionsbestämmelser anför *försäkringsinspektionen* att föreläggandeförfarandet tillgripits endast i mycket enstaka fall, såsom då bolaget önskar underställa frågan Kungl. Maj:ts prövning. Hittillsvarande erfarenhet ger knappast stöd för uppfattningen, att någon utbyggnad av föreläggandekatalogen skulle vara erforderlig. Inspektionen framhåller att i de fall hittills, då inspektionen ansett sig ha anledning att i ett eller annat avseende framställa anmärkningar mot ett bolags verksamhet, inspektionens påpekande i regel lett till rättelse, utan att saken behövt ställas på sin spets. Inspektionen anför.

Om den nya anmärkningspunkt som avser premiebestämning kan sägas, att den i hög grad avser bedömningsfrågor, där meningarna kan gå starkt isär. Då beslämmelsen vidare icke, såsom inom trafikförsäkringen, utgör ett led i en mer långtgående reglering, torde den i praktiken knappast kunna tillämpas annat än i mera uppenbara fall av oskäligen premier. Men i sådana fall har inspektionen möjlighet att ingripa redan med stöd av den nuvarande sista anmärkningspunkten, att det eljest föreligger allvarlig anmärkning mot ett bolag.

Vad gäller den föreslagna nya anmärkningspunkt, som avser sparsamhet med omkostnaderna, ter det sig naturligt att man för en verksamhet av försäkringsrörelsens art, med dess ständigt ökande betydelse i samhällslivet, vill understryka kravet på allmän sparsamhet i förvaltningen. I all synnerhet gäller detta livförsäkringen med dess starkt sociala inriktning. Spar-

samhetskrauet underströks också i samband med lagfästandet av skälighetsprincipen på detta område. För hela försäkringsområdet bör gälla, att onödiga kostnader bör undvikas och en allmän moderation prägla utgiftspolitik. Tillsynsmyndigheten har att i sitt inspektionsarbete följa verksamheten även ur dessa aspekter.

Det är emellertid uppenbart, att tillsynsmyndigheten varken kan eller bör engageras i den rad av utgiftsbeslut, som ingår i företagsledningarnas löpande verksamhet. Det rör sig här ofta — icke minst när det är fråga om investeringsutgifter av olika slag — om bedömningsfrågor. Delade meningar kan råda även bland företagens egna experter, huruvida en utgift ur företagsekonomisk synpunkt är ändamålsenlig eller — omvänt — är »icke förenlig med tillbörlig sparsamhet».

Å andra sidan bör tillsynsmyndigheten kunna ingripa mot klara fall av t. ex. slöseri eller brister i organisation. Inspektionen har emellertid en sådan befogenhet redan genom den ovan nämnda bestämmelsen i nu gällande lag, enligt vilken allvarlig anmärkning mot verksamheten är en anledning till föreläggande. Att inspektionens befogenhet föreligger i det hänseende som här har diskuterats stöddes direkt av förarbetena till lagen.

Svenska försäkringsbolags riksförbund avstyrker den föreslagna utvidgningen av föreläggandekatalogen. Beträffande den anmärkningspunkt som avser premiebestämning har de sakkunniga icke på något sätt antytt i vilken utsträckning avvikelser från inspektionens uppfattning om skälig premiesättning skulle kunna medföra föreläggande. Med hänsyn till att inspektionen redan enligt gällande lag uppenbarligen kan meddela föreläggande, såvida allvarliga anmärkningar riktas mot försäkringsverksamheten, synes det föreslagna tillägget dels obehövt dels ägnat att inge den föreställningen att inspektionen skulle äga rätt att närmare detaljgranska de beslut, för vilka bolagsledningarna är ansvariga. Förbundet anför i anslutning härtill bl. a. följande.

Till utgångspunkt för förslaget angående den nya saksäligheten — liksom i fråga om tillsynen över skaderegleringen samt frågan om sparsamhetskravet — har de sakkunniga tagit motsvarande stadganden i lagen om trafikförsäkring å motorfordon. Med anledning av riksförbundets avvisande av de sakkunnigas nu nämnda förslag kan för den skull den frågan ställas, varför icke de föreslagna anordningarna skulle kunna genomföras generellt när de under lång tid accepterats inom trafikförsäkringen. Förhållandena i fråga om trafikförsäkring är emellertid helt annorlunda än beträffande annan försäkring. När det beslutades att i lag fastslå trafikförsäkringsplikt för motorfordonsägare, fann statsmakterna det ändamålsenligt att låta trafikförsäkringen meddelas av de enskilda försäkringsbolagen. Det ansågs då att denna försäkringsform, som är obligatorisk för motorfordonsägare och som försäkringsbolagen är skyldiga att tillhandahålla, borde kringgärdas med särskilda bestämmelser. Trafikförsäkringens speciella karaktär har gjort att man från försäkringsbolagens sida kunnat acceptera ett avsteg från den princip som alltid måste råda inom enskild försäkringsverksamhet, nämligen beslutanderätt i frågor för vilka bolagen själva har ansvaret.

I fråga om den anmärkningspunkt som avser sparsamhet med omkostnader framhåller riksförbundet att FL ger försäkringsinspektionen rätt att ingripa mot försäkringsbolag på den grund att »allvarlig anmärkning mot försäkringsbolags verksamhet föreligger». Förbundet finner det också med

hänsyn till tillsynsverksamhetens uppläggning naturligt att inspektionen skall äga ingripa om en så allmän tendens till slöseri skulle iakttagas i ett bolag att detta bör bli föremål för »allvarlig anmärkning». Riksförbundet finner det emellertid helt orimligt att med de i FL nu upptagna föreläggandeledningarna jämställa det förhållandet att ett bolags utgiftspolitik i enskilda fall kan ifrågasättas. Såsom särskilt betänkligt framstår förslaget med hänsyn till att bolagsledningarna har betydligt större möjlighet än försäkringsinspektionen att bedöma lönsamheten och lämpligheten av enskilda utgifter. Försäkringsbolagens ledningar har inte något intresse av att åsamka bolagen onödiga kostnader. Bolagsledningen svarar för sina åtgärder inför bolagsstämman. Endast bolagens egna organ med deras direkta kontakt med verksamheten är kompetenta att ur företagsekonomisk synpunkt bedöma detaljfrågor rörande kostnader. Förbundet framhåller även att ej ens ett bolags revisorer formellt anses kunna gå längre i sin förvaltningsgranskning än att i förekommande fall framställa anmärkning mot förvaltningsåtgärder, som är olagliga eller som innefattar ett uppsåtligt eller vårdslöst eftersättande av bolagets intressen.

Även *Folksam* avstyrker förslaget till komplettering av sanktionsbestämmelserna i 288 § 2 mom. Enligt vad bolaget bl. a. framhåller är det utomordentligt vanskligt redan för företagsledningen, som dock genom den direkta kontakten med verksamheten har den största erfarenheten att i förväg bedöma eller i efterhand avgöra huruvida vidtagna åtgärder i längden leder till ökad effekt och bättre ekonomiskt resultat. Ännu mindre måste förutsättningen för en riktig bedömning vara för inspektionen, vars uppgifter och kompetens icke innefattar företagsledning. Den skälighetskontroll, som inspektionen kan utöva, måste därför bli en ren kostnadskontroll, som ser till de absoluta utgifterna. Det kan inte bli fråga om någon bedömning huruvida den åtgärd, som medfört kostnaden, kommer att verka i positiv riktning eller ej och ännu mindre om ett avgörande huruvida åtgärden bör vidtas eller inte. Ett sådant avgörande kan endast tas av företagsledningen, som har det reella och juridiska ansvaret. *Folksam* anför vidare bl. a. följande.

De sakkunniga har i sin argumentation för förslaget icke närmare penetrerat frågan om vilka slag av omkostnader, som kan bli föremål för inspektionens bedömning. Man torde emellertid kunna utgå ifrån att de sakkunniga, såvida de inte menar att inspektionen skall fungera som ett rationaliseringsinstitut, inte avsett att inspektionen i nämnvärd utsträckning skulle kunna inverka på lönekostnaderna. Lönenivån regleras i praktiken av arbetsmarknadens parter och de avtal som träffas blir som regel vägledande även för försäkringsbolagen. Den alldeles dominerande delen av bolagens omkostnader utgörs av personalkostnader. Under år 1959 uppgick sålunda *Folksam*s lönekostnader (inklusive lunch-, pensions- och socialförsäkringskostnader) till 75 % av de totala förvaltningskostnaderna och till 17 % av premieinkomsten. (I detta sammanhang kan nämnas, att direktions löner utgjorde 1,5 % av de totala lönerna och 0,2 % av premieinkomsten.) Det är alltså de återstående 25 procenten av förvaltningskostnaderna — vari då bl. a. ingår kostnader för lokaler, kontorsmöbler, maskiner, blanketter

och annat, som behövs för att driva rörelsen — som man föreslår att inspektionen närmast skall kontrollera. De omkostnadsposter, som det därvid kanske i första hand kan bli fråga om, avser exempelvis förebyggande verksamhet i fråga om sjukdom och olycksfall, trafiksäkerhet, brandskydd etc. samt åtgärder för utbildning, personalens trivsel, public relation osv.

Enligt *Kooperativa förbundet* bör det uppmärksammas att de föreslagna anmärkningsfallen inte har någon motsvarighet i 1953 års lag om motverkande i vissa fall av konkurrensbegränsning. Enligt 21 § nämnda lag kan prisföreläggande endast utfärdas av Konungen på hemställan av näringsfrihetsrådet och för högst ett år i sänder. Det torde enligt förbundet ligga i öppen dag, att tvingande ingripanden, eventuellt i form av premiesättnings-(pris-)förelägganden enligt förslagets ändring av 288 § inte står i överensstämmelse med 1953 års allmänna konkurrensbegränsningslag.

Folksam instämmer i de sakkunnigas uppfattning om värdet ur de försäkrades synpunkt av **k o l l e k t i v a a n o r d n i n g a r**. Bolaget anför att den kollektiva formen i huvudsak kommit till användning på personförsäkringens område. Anledningen till att den inte fått någon nämnvärd omfattning inom sakkförsäkringen är, vad *Folksam* angår, ingalunda bristande intresse utan snarare att de organisatoriska och försäkringsmässiga förutsättningarna är mindre inom sakkförsäkringen än inom personförsäkringen. Bolaget anför.

Den kollektiva formen i skadeförsäkring har i *Folksam* främst tillämpats inom olycksfalls- och sjukförsäkring. Av premieinkomsten i denna försäkringsgren faller inemot 90 % på kollektiv försäkring. Den kollektiva formen förekommer även inom vår garantiförsäkring och har också prövats i annan skadeförsäkring.

Vår erfarenhet från den kollektiva olycksfalls- och sjukförsäkringen, som för riksomfattande grupper omfattar även ersättning för rehabilitering, ger vid handen att betydande besparingar kan göras genom den kollektiva formen. En kollektiv olycksfalls- och sjukförsäkring innebär, att man i ett och samma försäkringsavtal innesluter en grupp personer med i stort sett samma risker och med samma försäkringsbehov. Den kollektiva försäkringen är därför särskilt lämpad att tillgodose de anspråk, som medlemmarna i fackliga organisationer kan ställa på ett fullgott skydd.

Den största besparingen vinnes om den kollektiva försäkringen tecknas med obligatorisk anslutning. Premieinkasseringen och förvaltningen blir då ytterligt enkel samtidigt som man undviker oförmånligt urval.

Svenska försäkringsbolags riksförbund anför såsom sin uppfattning att kollektiva skadeförsäkringar bör introduceras med stor försiktighet. Förbundet anför.

En betydande skillnad föreligger mellan summaförsäkring, t. ex. grupp-livförsäkring, och skadeförsäkring. I fråga om summaförsäkring kan försäkringstagaren tillhöra olika kollektiv och därigenom bli berättigad att erhålla summor från flera håll när försäkringsfall inträffar. Blir han däremot skadeförsäkrad flera gånger för samma risk genom att tillhöra flera kollektiv, utgår ju likväl ersättning endast för den verkliga skadan. Ersättningarna från de olika försäkringarna blir då reducerade, vilket innebär att han sammanlagt erlagt för hög premie.

Beträffande de besparingar som kan ernås genom kollektiva anordningar bör icke förbises att vissa kostnadsminskningar endast kan erhållas genom att arbete och kostnader överföres till bakom kollektivet stående organisationer eller företag. De enskildas försäkringsbehov är dessutom så varierande att man icke generellt genom kollektiv försäkring kan ge individerna ett försäkringsskydd som passar dem alla. Kompletteringsförsäkringar bleve ofta nödvändiga och dessa måste bli förhållandevis kostsamma eftersom försäkringssummorna för dessa försäkringar blir relativt små. I sådana fall skulle det med andra ord bli en kostnadsomfördelning utan kostnadsreduktion eller kanske rent av en kostnadsökning.

Därest var och en skall erhålla ett för honom lämpligt och väl avpassat försäkringsskydd, kommer därför kollektiva anordningar på skadeförsäkringsområdet troligen icke att medföra någon väsentlig besparing för försäkringstagarna.

Vad riksförbundet här framhållit innebär icke att förbundet i och för sig avvisar tanken på ökad användning av kollektiva anordningar inom skadeförsäkring där sådana kan visa sig ändamålsenliga. Det är ej uteslutet att större utrymme för sådana anordningar kan vinnas i framtiden.

Beträffande frågan om sekretesskydd för infordrade uppgifter förklarar sig *försäkringsinspektionen* icke ha någonting att erinra mot den av de sakkunniga föreslagna ordningen, att inspektionen först sedan statsmakterna tagit ståndpunkt till betänkandets förslag efter överläggningar med företrädare för försäkringsbolagen, överväger i vad mån sekretessbestämmelser på området är oundgängligen erforderliga och gör framställning till Kungl. Maj:t i ämnet. Redan i detta sammanhang uttalar emellertid inspektionen, att sekretesskydd av till inspektionen ingivet material bör, förutom i fall som rör enskild person, beredas i den utsträckning som kan anses påkallad för att skydda berättigade företagareintressen.

Departementschefen

Den offentliga tillsynen över försäkringsbolagen tar sikte på två grundprinciper för bolagens verksamhet. Den ena innefattar försäkringstagarnas intresse av att bolagen uppfyller tillfredsställande anspråk på soliditet, dvs. att trygghet föreligger att givna försäkringsutfästelser kan infrias. Den andra grundsatsen kan formuleras i kravet på att premierna skall vara skäligt avvägda.

Beträffande skadeförsäkringen har kravet på soliditet icke kommit till direkt uttryck i FL. Det oaktat gäller självfallet såsom ett primärt villkor även för försäkringsverksamheten på detta område, att den bl. a. skall sikta till att trygga försäkringsföretagets förmåga att fullgöra sina förpliktelser gentemot försäkringstagarna. I likhet med de sakkunniga, vilkas synpunkter i denna fråga i allt väsentligt godtagits eller lämnats utan erinran av remissinstanserna, anser jag anledning saknas att nu ändra den framskjutna plats soliditetskravet intagit i tillsynsverksamheten. Utvecklingen på skadeförsäkringsområdet, betingad bl. a. av stark konkurrens bolagen emellan, tenderar mot nya försäkringsformer, nya kombinationer av olika försäkringsmoment och förenkling och rationalisering av bestå-

ende försäkringsgrenar. Denna utveckling för med sig nya problem rörande riskuppskattning och premieberäkning. Det är en viktig uppgift för försäkringsinspektionen att följa denna utveckling och tillse att behovet av goda soliditetsgarantier icke eftersättes.

Jag vill även understryka vad de sakkunniga anfört om behovet från soliditetssynpunkt av att bolagen vid sina kapitalplaceringar sörjer för en ändamålsenlig riskspridning.

Kravet på skälighet vid bestämmandet av premier för skadeförsäkring lagfästes först genom 1950 års ändringar i FL. Enligt 282 § 2 mom. i lagen åligger det styrelsen och verkställande direktören i skadeförsäkringsbolag att med hjälp av fortlöpande statistik eller annorledes övervaka att premiesättningen är skäligt avvägd med hänsyn till den risk, försäkringen är avsedd att täcka, nödiga omkostnader för försäkringen samt omständigheterna i övrigt. Det åligger nämnda bolagsorgan att till försäkringsinspektionen för tidrymd som inspektionen bestämmer insända redogörelse för den metod som använts för övervakningen av premiesättningen och för erfarenheterna av övervakningen. Från dessa bestämmelsers tillämpning undantages sjö- och transportförsäkring samt all verksamhet som bedrivs i utlandet.

För den obligatoriska trafikförsäkringen gäller särskilda bestämmelser enligt lagen om trafikförsäkring å motorfordon, som medger en mera långtgående kontroll än motsvarande regler i FL.

De sakkunniga föreslår — delvis efter mönster från trafikförsäkringslagen — en betydande skärpning av FL:s bestämmelser rörande tillsynen över att skälighetsgrundsatsen följes av bolagen. Enligt förslaget införes sålunda i FL en bestämmelse, enligt vilken det åligger bolagsstyrelsen eller verkställande direktören att, i den omfattning försäkringsinspektionen bestämmer, innan beslut fattas om ändring av premiesats, meddela inspektionen den avsedda ändringen samt en sammanfattning av det material och de överväganden, varpå den avsedda ändringen bygger. Bestämmelsen syftar till att öka insynen i skadeförsäkringsbolagens premiesättning och att bereda inspektionen tillfälle att i fall av behov upptaga överläggningar med försäkringsbolagen rörande avsedda premieändringar. Vidare föreslår de sakkunniga förtydligande av gällande regler om inspektionens rätt att infordra uppgifter från bolagen i syfte att möjliggöra krav på en utförligare redovisning av skälighetsförhållandena vid premiesättningen.

Det stora flertalet remissinstanser har ställt sig starkt kritiska till förslaget att försäkringsinspektionen skall kunna föreskriva förhandsanmälan om premieändring. Från flera håll har framhållits att en förhandsgranskning från inspektionens sida av tillämnade premieförändringar skulle komma att verka hämmande på försäkringsbolagens initiativkraft och konkurrensvilja. Det har även anförts att den ifrågasatta ordningen i praktiken skulle innebära att försäkringsinspektionen i förväg godkände bolagens premiepolitik.

Såsom framgår av vad de sakkunniga anfört har försäkringsinspektionen endast i relativt begränsad utsträckning kunnat ägna sig åt granskning av

premiesättningens skälighet. Den främsta grunden härtill har varit att inspektionen saknat tillräckliga personella resurser för en mera intensiv övervakning på detta område. Enär lagstiftningen sålunda ännu icke kommit att tillämpas i avsedd utsträckning saknas erfarenheter, som gör det möjligt att säkert bedöma effektiviteten av gällande ordning för kontrollen. Såsom framhålles av bl. a. försäkringsinspektionen och landsorganisationen bör emellertid en förstärkning av inspektionens personalresurser göra det möjligt att redan inom ramen för nuvarande lagstiftning komma till rätta med flertalet av de brister i skälighetsgranskningen, som de sakkunniga påpekat. De vägar försäkringsinspektionen anvisat för en utbyggd kontroll av premieskäligheten synes ändamålsenliga och ägnade att ge inspektionen tillfredsställande möjligheter att inverka på premieutvecklingen. Härtill kommer de allmänna betänkligheter, som kan anföras mot att genom en förhandskontroll av föreslagen typ ingripa i försäkringsbolagens premiepolitik.

Det behöver icke närmare utvecklas, att den granskning som försäkringsinspektionen bör bedriva icke kan ges formen av en detaljkontroll över hela det område som skadeförsäkringen omspannar. Tillsynen måste här av naturliga skäl koncentreras till sådana försäkringsområden, där behovet från försäkringstagarsynpunkt av övervakning gör sig särskilt gällande. Det kan även vara anledning erinra om att vanskligheter av flera slag möter vid en prövning av skälighetsfrågorna. Delvis sammanhänger svårigheterna med att man inom skadeförsäkringen i viss mån är hänvisad till att göra premieavvägningen efter tekniska riskbedömningar utan tillräcklig statistisk underbyggnad.

De sakkunniga har med rätta understrukit behovet av att försäkringsinspektionen för sin granskningsverksamhet har tillgång till allt material, som behövs för att bedöma premieavvägningen. Delvis kan det här vara fråga om uppgifter, som erfordras för bedömningen av viss uppkommen fråga. Inspektionen måste emellertid även kunna ålägga bolagen att kontinuerligt lämna uppgifter, som mera allmänt belyser underlaget för premiesättningen. Av naturliga skäl är inspektionen i första hand hänvisad till uppgifter som framkommer vid bolagens egen bearbetning av det underliggande materialet. Inspektionen bör emellertid icke alltid vara bunden till bolagens statistikuppläggning. Såsom inspektionen påpekat bör den kunna kräva exempelvis uppdelning efter andra riskskiljande faktorer, som det för skälighetsprövningen är av vikt att få belysta. Det bör dock understrykas, att bolagen genom en sådan uppgiftsskyldighet icke bör åsamkas kostnader som ej fullt ut försvaras av ändamålet med och betydelsen av det material som insamlas. I likhet med försäkringsinspektionen anser jag, att utformningen av uppgiftsformulär liksom över huvud uppläggningen i allmänhet av granskningsprogram bör föregås av överläggningar med företrädare för bolagen.

Beträffande den författningsmässiga grunden för bolagens uppgiftsskyldighet må erinras om att dessa enligt 282 § 2 mom. FL har att till inspek-

tionen insända redogörelse för den metod som används för övervakning av premiesättningen och för erfarenheter av övervakningen. Härjämte föreligger enligt 283 § FL en allmän skyldighet för bolagen att lämna inspektionen erforderliga upplysningar angående verksamheten.

De sakkunniga har ansett försäkringsinspektionens befogenheter enligt FL att infordra uppgifter från bolagen något oklara och föreslagit att i 282 § 2 mom. FL intages bestämmelse, som ålägger bolagsorganen att å tid och enligt formulär, som inspektionen bestämmer, insända uppgifter till belysning av bolagets premiesättning.

Under remissbehandlingen har icke från något håll ifrågasatts, att försäkringsinspektionen redan enligt gällande bestämmelser äger ålägga bolagen en sådan uppgiftsskyldighet som avses med den föreslagna bestämmelsen. Inspektionen har dock biträtt de sakkunnigas förslag, som synts inspektionen klarare till sin innebörd än nuvarande bestämmelser och bättre anpassat till formen för de mera summariska uppgifter, som hittills infordrats.

Enligt min mening bör i förevarande lagstiftningssammanhang endast sådana ändringar genomföras, vilka framstå såsom nödvändiga och betingade av det praktiska behovet. Sådana ändringar, som främst siktar till en redaktionell och systematisk omarbetning, bör icke nu genomföras. Det synes därför tveksamt huruvida tillräckliga skäl föreligger för den av de sakkunniga föreslagna författningsändringen, vilken närmast har karaktären av en systematisk omredigering. Bestämmelserna i 282 § 2 mom. och 283 § torde redan med gällande lydelse medge inspektionen möjligheter att infordra allt material, som finnes behövt för skälighetsgranskningen. Det synes för övrigt med FL:s nuvarande systematik naturligtast att bibehålla 283 § såsom det centrala författningsmässiga uttrycket för skyldigheten att lämna inspektionen upplysningar angående verksamheten. Något hinder mot att utnyttja lagrummet för att infordra uppgifter av engångsnatur eller kräva kontinuerligt återkommande uppgifter torde icke föreligga. Jag vill i detta sammanhang förutskicka, att jag i ett följande avsnitt avser att förorda ett av de sakkunniga framlagt förslag i syfte att underlätta inspektionens arbete med insamlande av uppgifter. Enligt sistnämnda förslag kompletteras FL med stadgande, som ger inspektionen befogenhet att infordra uppgifter för sitt tillsynsarbete direkt från tarifförening, skadereglerings- och villkorsnämnd eller från särskilt aktiebolag, som biträder försäkringsbolaget. På grund av det anförda anser jag mig icke böra biträda de sakkunnigas förslag till ändring av 282 § 2 mom.

Med utgångspunkt från skälighetsprincipens tillämpning har de sakkunniga ingående diskuterat frågan om återbäring av premiemedel vid skadeförsäkring. De sakkunnigas synpunkter utmynnar icke i andra förslag om ändring i FL än att styrelses och verkställande direktörs åliggande enligt den i 282 § 2 mom. upptagna regeln även skall avse tillsyn att återbäring förekommer i den utsträckning, som är påkallad från skälighetssynpunkt

samt att förekommande återbäring särskilt upptages vid sidan om premiesättningen såsom föremål för bolagsorganens uppgiftsskyldighet.

Såväl försäkringsinspektionen som försäkringsbolagens riksförbund har ställt sig negativa till förslaget att i FL införa bestämmelser som särskilt framhäver återbäringsinstitutet på skadeförsäkringens område. Kritiken mot förslaget kan sammanfattas så, att återbäring vid sådan försäkring endast under vissa förutsättningar är lämplig för att uppnå skälighet i prissättningen och att beträffande flera branscher åtskilligt talar för att skälighetssynpunkterna tillgodoses med andra medel. Folksam har redovisat positiva erfarenheter av tillämpad återbäring inom ett par försäkringsgrenar.

Såsom framgår av utredningen och Folksams yttrande kan återbäring på skadeförsäkringsområdet lämpligen ifrågakomma endast beträffande vissa typer av försäkring. I stort sett är här fråga om sådana försäkringar, där premieöverskotten icke helt behöver disponeras för riskutjämning på längre sikt och där återbäringen kan genomföras till rimliga administrativa kostnader. Frågan om återbäringsinstitutets användning på skadeförsäkringsområdet kan emellertid ingalunda anses slutdiskuterad. Erfarenheter saknas ännu för att närmare bedöma den ena eller andra metodens företräde när det gäller att åstadkomma en önskvärd skälighet i prissättningen. Fältet torde under åtskillig tid framöver få ge rum åt experimenterande från bolagens sida i syfte att skapa från försäkringstagarsynpunkt tilltalande och ändamålsenliga försäkringsanordningar. Under sådana förhållanden synes icke lämpligt att nu lagstiftningsvägen binda eller ens vägleda utvecklingen i ena eller andra riktningen. Jag är följaktligen icke beredd förorda någon ändring i FL syftande till att särskilt inrikta skälighetsprövningen på frågan om återbäring av premiemedel.

De sakkunnigas förslag att komplettera s a n k t i o n s b e s t ä m m e l s e r n a i 288 § genom att såsom anledning till ingripande särskilt ange dels att försäkringsbolag icke iakttagit tillbörlig sparsamhet i fråga om omkostnaderna för rörelsen dels att det sätt varpå premierna bestäms ger skälig anledning till anmärkning har avstyrkts av de remissinstanser som behandlat frågan. Icke heller jag ser något att vinna med den föreslagna kompletteringen. Försäkringsinspektionen har redan med nuvarande lydelse av lagrummet de nödvändiga befogenheterna att, om missförhållande befinnes föreligga, ingripa med erinring eller föreläggande och i sista hand göra anmälan till Kungl. Maj:t. Jag vill i detta sammanhang understryka vikten av att förvaltningskostnaderna hålles så låga som möjligt.

I anslutning till frågan angående omkostnaderna inom skadeförsäkringen har de sakkunniga riktat uppmärksamheten på de fördelar från denna synpunkt som kollektiva anordningar av olika slag erbjuder. De i betänkandet framförda synpunkterna har även under remissbehandlingen rönt positivt intresse. För egen del vill jag i anledning av vad som anförts i denna fråga understryka vikten av att alla möjligheter tillvaratas att genom rationalisering och förenkling skapa ett gott och billigt försäkrings-

skydd. Kollektiva anordningar är en av många vägar som bör prövas i detta syfte.

Beträffande det uppgiftsmaterial, som försäkringsinspektionen med stöd av FL inforrdar från försäkringsbolagen, bör såsom de sakkunniga anfört principen vara att detta är offentligt. Vissa uppgifter kan emellertid vara av sådan art att rimlig hänsyn till bolagen kräver att de icke sprides. Främst är här fråga om sådant material, som skulle menligt inverka på bolagets konkurrensläge om det gavs offentlighet.

Såsom de sakkunniga påpekat torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att med stöd av sekretesslagen utfärda erforderliga bestämmelser. Lämpligt synes vara att försäkringsinspektionen efter överläggningar med företrädare för försäkringsbolagen överväger det närmare behovet av sekretesskydd på detta område och — därest bestämmelser om hemlighållande av vissa handlingar finnes oundgängliga — framlägger förslag härom.

E. Soliditets- och skälighetsprinciperna inom livförsäkringen

Gällande rätt m. m.

Såväl soliditets- som skälighetsprincipen är klart uttryckt i FL såvitt rör livförsäkring. Den förstnämnda av de två principerna hade kommit till direkt uttryck i försäkringsrörelselagstiftningen redan före tillkomsten av FL, varemot lagfästandet av skälighetsprincipen i livförsäkring utgjorde en av nyheterna i 1948 års lagstiftning. Formellt har de fundamentala grundsatserna angående livförsäkringens soliditet och skälighet — vilka indirekt speglas i ett flertal av FL:s bestämmelser på andra håll — fått sitt klaraste uttryck i de krav, som FL ställer i fråga om livförsäkringsgrundernas syfte och innehåll. Lagen stadgar sålunda i 263 §, att dessa grunder skall avse att trygga vederbörande bolags förmåga att dels fullgöra sina förpliktelser enligt ingångna försäkringsavtal (soliditetskravet), dels bereda försäkring till en med hänsyn till försäkringens art skälig kostnad (skälighetskravet). Om grunderna befinnes icke längre fylla det avsedda ändamålet, åligger det styrelsen och verkställande direktören att utan dröjsmål föranstalta om erforderlig ändring av grunderna.

Grunderna för livförsäkring innefattar i huvudsak det försäkringstekniska underlaget för livförsäkringsbolagens verksamhet och synes till sin rättsliga natur närmast vara att anse såsom ett komplement till bolagsordningarna. De innehåller emellertid även bestämmelser, som är av direkt betydelse för det privaträttsliga mellanhavandet mellan försäkringstagarna och försäkringsgivaren. Att lagen låtit grunderna erhålla en självständig karaktär och icke ingå såsom delar i bolagsordningarna sammanhänger med att grunderna i stor utsträckning är av så invecklad och speciellt teknisk natur, att det är mycket svårt för lekmän att taga ställning till grundfrågor. Dessa lämpar sig därför dåligt för att bli föremål för behandling å bolagsstämma. Härtill kommer det förhållandet, att föreskrifterna i grunderna täm-

ligen ofta behöver ändras och att ändringsbesluten ibland måste fattas mycket snabbt. Under sådana förhållanden har det bedömts ogörligt att låta förevarande bestämmelser följa de regler, som gäller beträffande antagande och ändring av bolagsordning. Mera ändamålsenligt har varit att låta grundfrågorna handläggas av bolagens styrelser. Betyggande garantier för att försäkringstagarnas intressen icke blir åsidosatta i grundfrågor föreligger därigenom att grunderna alltid skall vara stadfästa av Kungl. Maj:t eller försäkringsinspektionen.

I fråga om livförsäkring föreskrives i FL, att grunderna skall innehålla bestämmelser i ett antal uppräknade ämnen (9 och 173 §§). Därjämte innehåller lagen, förutom det ovan omförmälda allmänna kravet på soliditet och skälighet, vissa riktlinjer rörande grundernas närmare innehåll på olika punkter.

De avsnitt av livförsäkringsgrunderna, som torde vara av störst intresse, är de som handlar om beräkning av försäkringspremier och premiereserv, om försäkringstagares rätt till återköp och fribrev samt om återbäring till försäkringstagarna.

Grunderna för beräkning av försäkringspremier (premiegrunderna) och premiereserv (premiereservgrunderna) för livförsäkring skall enligt 264 § FL innehålla antaganden rörande dödlighet och andra riskmått, räntefot samt omkostnader. Där så finnes ändamålsenligt, må grunderna även innehålla föreskrifter om särskilda säkerhetstillägg. Antagandena rörande dödlighet och andra riskmått, räntefot samt omkostnader skall enligt lagen väljas så, att de kan anses vart för sig betryggande för den art av försäkringsrörelse varom fråga är; avvikelser må dock ske härifrån i den mån i grunderna ingående föreskrifter om särskilda säkerhetstillägg föranleder därtill. Premiereservgrunderna skall vara så avfattade, att vid envar tidpunkt premiereserven utgör skillnaden mellan kapitalvärdet av bolagets framtida utgifter för löpande försäkringar och kapitalvärdet av de premier bolaget må ha att ytterligare uppbära för dessa försäkringar, ökad med det belopp, som anses erforderligt för mötande av förlust genom försäkringars upphörande i förtid. Där premiegrunderna innehåller föreskrifter om särskilda säkerhetstillägg, skall premiereservgrunderna ange på vad sätt vid beräkning av kapitalvärdet av framtida utgifter hänsyn skall tagas till dessa säkerhetstillägg. Premiereservgrunderna skall vidare innehålla regler för beräkning av den del av premiereserven, som må anses belöpa på varje enskild försäkring. Vid bedömning av frågan, huruvida ändring av premiereservgrunderna för redan tecknade försäkringar bör ske, må beträffande ett vart antagande hänsyn tagas till den säkerhet, som kan anses vara för handen i övriga antaganden för ifrågavarande försäkringar, samt till storleken av särskilda säkerhetstillägg.

Grunderna för försäkringstagares rätt till återköp och fribrev skall enligt 267 § FL ange villkoren för åtnjutande av dylik rätt samt innehålla regler för beräkning av återköps- och fribrevsvärden. Till förklaring av begreppen återköp och fribrev må här i korthet nämnas, att då en försäkring upphör i

förtid eller då en försäkringstagare i förtid avbryter premiebetalningen utan att försäkringen därför upphör, försäkringstagaren — alldeles bortsett från återbäringsrätten — i regel har en viss fordran hos bolaget, det s. k. tekniska återköpsvärdet. Ersättning för denna fordran kan lämnas i olika former. De bägge huvudformer som förekommer är dels försäkringens återköp genom utbetalning av ett kontant belopp, försäkringens återköpsvärde, i samband med försäkringens upphörande, dels ändring av försäkringen till en premiefri försäkring på nedsatt belopp, vilken benämnes fribrev. Återköp kan undantagsvis förekomma jämväl i andra fall än de förut antydda.

Grunderna beträffande återbäring till försäkringstagarna skall enligt 270 § FL innehålla regler för avsättning till återbäringsfond samt denna fonds användning, för tilldelning av återbäring, för förräntning av återbäringsmedel samt för användning av regleringsfond. Reglerna för tilldelning av återbäring skall ange den ordning, vari tilldelning skall ske. Tilldelad återbäring skall enligt lagen utbetalas omedelbart eller vid bestämd senare tidpunkt eller ock tillgodoräknas försäkringstagaren såsom nedsättning av premien eller såsom premie för tilläggsförsäkring. Utfästelse om återbäring får icke göras annorledes än i enlighet med reglerna för tilldelning av återbäring.

Soliditets- och skälighetsprinciperna inom livförsäkringen kommer till uttryck även i andra lagbestämmelser än de nyss nämnda. I viss utsträckning behandlas dessa bestämmelser i följande avsnitt. En kortfattad redovisning torde vara lämplig redan i detta sammanhang.

Med livförsäkring må enligt FL ej förenas försäkringsrörelse av annat slag med mindre särskilda skäl föreligger för en dylik förening. Bakom denna regel, som antytts redan i det föregående, ligger bl. a. uppfattningen, att då livförsäkringsverksamhet även i aktiebolag skall drivas endast för de försäkrades räkning, det icke är ändamålsenligt att sammanblanda sådan verksamhet med försäkringsrörelse av annat slag.

FL innehåller vidare lagstadganden, som skyddar livförsäkringens medel mot att tagas i anspråk för fondemission i försäkringsaktiebolag. Dessa bestämmelser är ett uttryck i lag för det särskilda skydd, som beretts livförsäkringstagarna.

Klara uttryck för soliditetsgrundsatsen återfinnes i FL:s bestämmelser om att vid envar tidpunkt ett belopp motsvarande försäkringsfonden för livförsäkringar skall redovisas i huvudsak i vissa slag av kvalificerade värdehandlingar. Viktigast härutinnan är vissa typer av obligationer samt skuldförbindelser, för vilka vederbörande bolag äger säkerhet genom inteckning i fast egendom inom två tredjedelar av senast fastställt taxeringsvärde. En tiondel av försäkringsfonden får emellertid redovisas i andra värdehandlingar än de i lagen närmare uppräknade, dock icke i aktier. De värdehandlingar, i vilka livförsäkringsfonden helt eller delvis redovisas, skall förvaras avskilda från bolagets övriga tillgångar och under minst två lås med olika nycklar, av vilka en innehaves av ett av försäkringsinspektionen förordnat ombud. I de sålunda förvarade handlingarna äger livförsäkringstagarna

panträtt såsom i handfången pant till säkerhet för fullgörandet av bolagets på försäkringsavtalen grundade förbindelser.

Under vissa förutsättningar skall jämväl tillgångar motsvarande säkerhetsfonden redovisas och pantsättas på motsvarande sätt.

Såvitt gäller lagstiftningen i övriga nordiska länder må här allenast anmärkas följande. I den år 1959 i *Danmark* antagna nya lagen om försäkringsverksamhet kommer soliditetsprincipen till uttryck i kravet på att det tekniska beräkningsunderlaget för livförsäkring skall vara »betryggande». Skälighetsprincipen finnes däremot icke inskriven i lagen. I gällande lag i *Finland* finnes såvitt rör livförsäkring såväl soliditets- som skälighetsprinciperna direkt inskrivna i lagen. I *Norge* gällande lag innefattar klart uttryck för soliditetsprincipen, varemot skälighetsprincipen icke återfinnes formulerad i lagtexten. I det i sistnämnda land föreliggande förslaget till ny lag om livförsäkringsverksamhet har såväl soliditets- som skälighetsprincipen kommit till uttryck i lagtexten.

Livförsäkringens huvudformer

Livförsäkringen indelas såvitt gäller direkt affär i *stor försäkring*, *liten försäkring* (*folkförsäkring*), *kollektiv tjänstepensionsförsäkring med särskilda grunder* och *grupplivförsäkring*. Stor och liten försäkring betecknas sammantagna såsom *individuell livförsäkring* till skillnad från de andra formerna, som båda är mer eller mindre *kollektiva*. Såsom en orientering lämnas i det närmast följande vissa kortfattade uppgifter om olika förekommande livförsäkringsformer. Dessa uppgifter är till stor del hämtade från försäkringsinspektionens publikation *Enskilda försäkringsanstalter*.

Mellan *stor* och *liten livförsäkring* föreligger den väsentliga skillnaden, att den senares premienivå är högre än den förras. Genom folkförsäkringen har man ursprungligen sökt åstadkomma ett försäkringsskydd, som är särskilt avpassat för de befolkningslager, vilkas inkomstnivå är låg och vilka lever under otrygga inkomstförhållanden. Premiebefrielseförsäkring vid sjukdom, som i stor försäkring är ett frivilligt komplement till livförsäkringen, är inom folkförsäkringen obligatorisk. Härtill kommer inom folkförsäkringen vidare vissa anordningar för premielättnader vid militärtjänst och arbetslöshet. Ackvisitions- och inkassoorganisationerna är i viss mån annorlunda uppbyggda — den sistnämnda fortfarande framför allt utmärkt av förekomsten i viss utsträckning av personlig premieinkassering. Vidare är medelförsäkringssumman lägre och premiebetalningsterminen vanligen kortare inom folkförsäkringen än inom den stora försäkringen. Nyteckningen av folkförsäkring befinner sig i snabbt avtagande.

Individuell livförsäkring uppdelas med hänsyn till det sätt, på vilket försäkringsförmånen utgår, i *kapitalförsäkring* och *livränteförsäkring*. Ett livförsäkringsavtal kan avse endera av dessa former eller vara en kombination av båda.

Försäkringsförmånerna vid *kapitalförsäkring* består i allmänhet av ett

visst engångsbelopp, försäkringssumman, men kan även ha formen av ett visst belopp årligen under ett bestämt antal år. I sistnämnda fall säges försäkringssumman utgå i rater under ifrågavarande antal år. Allmänt är det karakteristiska för kapitalförsäkring att försäkringsprestationens omfattning är fixerad i och med att försäkringsfallet inträffar.

Ur beräkningsteknisk synpunkt brukar kapitalförsäkring indelas i två kategorier, nämligen *kapitalförsäkring för livsfall* och *kapitalförsäkring för dödsfall*. Vid kapitalförsäkring för livsfall utges försäkringssumman endast om viss ålder uppnås. Vid kapitalförsäkring för dödsfall utges försäkringssumman vid dödsfall, som inträffar under försäkringstiden. Om försäkringsavtalet endast innehåller utfästelse om utbetalning vid dödsfall och försäkringstiden dessutom är begränsad (i praktiken: till lägre ålder än 90 år), användes beteckningen *temporär (dödsfalls)försäkring* (T-försäkring). En specialförsäkring är *försäkring med naturliga premier* (TN-försäkring). Kapitalförsäkring för dödsfall kan även innefatta rätt till utbetalning av försäkringssumman vid försäkringstidens slut (utbetalning för livsfall), om den försäkrade icke dessförinnan avlidit. Denna försäkringsform betecknas *sammansatt kapitalförsäkring* (D-försäkring, för barn B-försäkring), emedan den kan betraktas såsom sammansatt av en temporär försäkring och en kapitalförsäkring för livsfall.

Vid *livränteförsäkring* sker utbetalningen successivt och endast under förutsättning att viss person, livräntetagaren, lever. Livräntan kan börja utgå antingen omedelbart efter försäkringens tecknande (genast börjande livränta), efter viss uppnådd ålder (uppskjuten livränta) eller efter det viss person, försörjaren, avlidit (överlevelselivränta, DR-försäkring). Livräntan upphör alltid vid livräntetagarens död men den kan dessutom vara tidsbegränsad på så sätt, att den upphör senast efter visst antal år eller vid viss tidpunkt. En vanlig form är sålunda temporär överlevelseränta (TDR-försäkring), som utgår om försörjaren avlider före viss tidpunkt och i så fall fram till denna tidpunkt, dock endast så länge livräntetagaren (förmånstagaren) lever. En närbesläktad försäkringsform, uppfostringsränta, är strängt taget kapitalförsäkring, emedan utbetalningarna där skall ske efter försörjarens död oberoende av om någon person lever; den redovisas dock ofta t. ex. i Enskilda försäkringsanstalter, som »ränteförsäkring» (ej livränteförsäkring).

Temporär dödsfallsförsäkring är en riskförsäkring och innebär i regel endast ett obetydligt sparande. Sparandet i en dylik försäkring, som vanligtvis avtalas med en jämn årspremie, uppstår genom att en del av de premier, som inbetalas i början av försäkringstiden, då dödsrisken är mindre, reserveras för att tagas i anspråk under senare delen av försäkringstiden, då dödsrisken tilltager. Försäkring med naturliga premier är en riskförsäkring med årligen stigande premier, motsvarande dödsrisakens ökning, och innehåller inget sparande.

Kapitalförsäkring för livsfall, sammansatt kapitalförsäkring och livränteförsäkring (bortsett från temporär överlevelseränta, vilken står den tempo-

rära dödsfallsförsäkringen nära) innesluter ett sparande, vilket uppsamlas och förräntas i premiereserven.

Kapitalförsäkring för dödsfall och i främsta rummet sammansatt kapitalförsäkring är den mest förekommande försäkringsformen hos de vanliga livförsäkringsbolagen. Den helt övervägande delen av dessa bolags försäkringsbestånd utgöres nämligen antingen av fristående kapitalförsäkring för dödsfall (D- resp. T-försäkring) eller av sådan försäkring i kombination med livränteförsäkring, varvid kapitalförsäkringen utgör det dominerande försäkringselementet. Från 1955 har kombinationer av typen sammansatt kapitalförsäkring plus temporär dödsfallsförsäkring (D + T) för en och samma försäkrad blivit vanliga i nyteckningen. Vid en sådan försäkringskombination utgår således försäkringssumman med högre belopp vid dödsfall än vid försäkringstidens slut. Kombinationen innehåller följaktligen ett mindre sparande än en motsvarande sammansatt kapitalförsäkring men ett större sparande än en temporär försäkring på samma belopp.

Kapitalförsäkring, vid vilken försäkringssumman utbetalas i form av engångsbelopp, är den vanligaste kapitalförsäkringsformen, även om kapitalförsäkring, vid vilken försäkringssumman utgår i rater, vunnit stor utbredning. Detta sammanhänger med att det vid inkomstbeskattningen är medgivet att göra avdrag för premie avseende vissa kombinationer av sådan kapitalförsäkring och livränteförsäkring, vilka är s. k. pensionsförsäkringar i kommunalskattelagens mening (P-försäkringar). En vanlig sådan kombination består av en kapitalförsäkring för dödsfall, vid vilken försäkringssumman utgår i rater under tjugo år från dödsfall eller senast från viss ålder, samt av en livsvarig livränteförsäkring, från vilken i förekommande fall livränta börjar utgå sedan kapitalförsäkringens förmåner upphört.

Inom den *kollektiva tjänstepensionsförsäkringen med särskilda grunder*, som endast bedrivs av SPP, dominerar livränteförsäkringen. Det är emellertid vanligt att livräntan kombineras med en begränsad kapitalförsäkring avseende engångsbelopp. Vidare ingår även regelmässigt en invaliditetsförsäkring. Denna avser både invalidränta utgående så länge invaliditet består, dock längst intill den tidpunkt då ålderspensionen börjar utgå, och premiefrielse under samma tid samt vanligen också begränsad invalidkapitalförsäkring. Premiefrielseförsäkring meddelas även av de vanliga livförsäkringsbolagen.

Grupplivförsäkringen, som i modern mening infördes av livförsäkringsbolagen 1948 och som från och med 1959 drives av Folket, av Förenade Liv i samförsäkring med andra livförsäkringsbolag, av Järnvägsmännens Liv samt av Liv-Thule, utgör en särskild administrativt enkel form av försäkring med naturliga premier. Åldersfördelningen hos medlemmarna i en grupp bestämmer således totalpremien för hela gruppens försäkringsskydd. Genom överenskommelser inom gruppen är premieolikheten för de enskilda medlemmarna vanligen utjämnad. Vid denna försäkring utbetalas försäkringssumman i form av engångsbelopp och endast vid dödsfall. Eftersom grupplivförsäkringens uppsving ägt rum efter FL:s ikraftträdande — till

en av de sakkunniga lämnad siffermässig belysning härav återkommer jag — synes en närmare redogörelse för grupplivförsäkringens konstruktion, som i stor utsträckning är fastslagen i grunderna, vara lämplig i detta sammanhang. Framställningen i det följande följer närmast grunderna för ett av bolagen. Uppgifterna avser förhållandena vid ingången av september 1959.

Med gruppavtal avses i grupplivförsäkringsgrunderna avtal om plan för kapitalförsäkring av viss grupp av personer, där såväl de personer, vilka skall försäkras, som de försäkringsbelopp, vilka skall gälla för de enskilda försäkrade, är bestämda genom generella regler. Med grupp-försäkring avses sammanfattningen av försäkringar meddelade enligt ett gruppavtal. Grupp-försäkring meddelas i form av kapitalförsäkringar för dödsfall mot naturliga premier, avtalade för ett år i sänder.

Grupplivförsäkring får endast avse vissa i grunderna bestämda slag av grupper. Gruppbestämningarna är icke exakt desamma i samtliga grupp-försäkringsbolag.

Grupplivförsäkringsverksamheten skall enligt grunderna organiseras på sådant sätt, att för försäkringsgivaren oförmånligt frivilligt urval förebygges. Denna allmänna regel kompletteras med vissa speciella bestämmelser. Bl. a. innehåller grunderna ganska utförliga regler om gruppernas storlek. Grupperna måste ha en viss omfattning, sedd i relation till antalet av de till försäkring berättigade, och skall omfatta minst 25 försäkrade. Försäkringssumman är maximerad till 50 000 kronor, i fråga om hustrur dock till 25 000 kronor.

Premien för grupp-försäkring utgör summan av premierna för de individuella försäkringar, som gäller enligt gruppavtalet.

Ett intressant inslag i grupplivförsäkringen är den s. k. fortsättningsförsäkringen. Gruppmedlem, som måste utträda ur personalgrupp eller föreningsgrupp på grund av ändrad (upphörd) anställning eller ändrad (upphörd) yrkesutövning eller på grund av gruppavtalets urkraftträdande, är nämligen berättigad att utan hälsoprövning erhålla fortsatt försäkring för dödsfall. Samma rätt tillkommer gruppmedlem, som på grund av sjukdom eller olycksfall är fullständigt arbetsoförmögen och på grund härav utträder ur gruppavtalet, och medförsäkrad hustru, som tvingas utträda på grund av att hennes make avlider eller äktenskapet upplöses genom skilsmässa eller maken utträder ur gruppen med rätt till fortsättningsförsäkring. Rätten till fortsättningsförsäkring skall göras gällande inom två månader efter det att försäkringen enligt gruppavtalet trätt ur kraft. Fortsättningsförsäkringen må avse högst det enligt gruppavtalet gällande försäkringsbeloppet, i förekommande fall minskat med det försäkringsbelopp, som den försäkrade kan erhålla genom inträde i annan grupp-försäkring. Fortsättningsförsäkringen erhålles mot normal premie enligt bolagets vanliga tariffer för stor försäkring utan rätt till premiefrielse, dock längst till fortsättningsförsäkringens årsdag närmast före den försäkrades 67-årsdag.

Såsom redan tidigare framhållits utgör grupplivförsäkringens och den

individuellt tecknade temporära dödsfallsförsäkringens frammarsch under FL:s giltighetstid ett dominerande drag i livförsäkringens utveckling. Det försäkrade dödsfallskapitalet i individuell kapitalförsäkring för dödsfall har från 1949 till och med 1957 vuxit från 10,3 miljarder till 20,1 miljarder kronor. I siffrorna är då inkluderade såväl kapitalförsäkring med sparmoment (D) som temporär dödsfallsförsäkring (T) och försäkring med naturliga premier (TN). Huru mycket av det förra beloppet som föll på temporär dödsfallsförsäkring och försäkring med naturliga premier ger statistiken ingen uppgift om. År 1954, då det försäkrade dödsfallskapitalet utgjorde 15,3 miljarder kronor, är det första år för vilket uppgifter härutinnan kan lämnas. Av beloppet 15,3 miljarder kronor utgjorde 1,1 miljard kronor temporär dödsfallsförsäkring och försäkring med naturliga premier och 14,2 miljarder kronor kapitalförsäkring med sparmoment. Av nyssnämnda totalbelopp för 1957, 20,1 miljarder kronor, utgjorde ej mindre än 4,4 miljarder kronor temporär dödsfallsförsäkring och försäkring med naturliga premier och 15,7 miljarder kronor sparbetnad kapitalförsäkring (av beloppet 4,4 miljarder kronor har 1,2 miljarder tillkommit i samband med införandet av nya premiegrunder i livförsäkring). Det försäkrade dödsfallskapitalet i grupplivförsäkring har från 1949 till och med 1957 vuxit från 0,1 miljard till 5,2 miljarder kronor.

Termen temporär dödsfallsförsäkring för tanken närmast till mycket kortvariga försäkringar. De verkligt korta försäkringarna torde emellertid utgöra en försvinnande liten andel av samtliga temporära dödsfallsförsäkringar. Några exakta uppgifter, som belyser läget, finnes icke. Viss ledning för en bedömning kan emellertid hämtas från föreliggande statistiska uppgifter om nyanskaffningen 1957 av dylik försäkring (exkl. försäkring med naturliga premier). Av dessa uppgifter framgår bl. a. att av 1957 års ifrågasvarande nyteckning inom stor försäkring försäkringar med kortare premiebetalningstid än tio år utgjorde allenast 1,28 % i fråga om antal och 3,44 % i fråga om försäkringssumma. Inom liten försäkring förekom över huvud taget ej nyteckning av temporär dödsfallsförsäkring med kortare premiebetalningstid än tio år.

De sakkunniga

Allmänna synpunkter

De sakkunniga framhåller, att kravet på grunder inom livförsäkringen skapar särskilda garantier för att livförsäkringsverksamheten drives efter en på förhand uppgjord plan och på grundval av en genomarbetad försäkringsmatematisk-ekonomisk analys av rörelsen. Analysen och planläggningen underlättas av att den risk, som livförsäkringen täcker, nämligen risken att en person dör eller lever, för försäkrade med normal hälsa kan med en tillfredsställande grad av statistisk exakthet sättas i relation till allenast två faktorer, nämligen vederbörandes levnadsålder och kön, och av att ett utförligt statistiskt material finnes som belyser dödligheten hos olika ålders-

grupper män och kvinnor. Livförsäkringsverksamhetens planläggning och analys underlättas vidare av att numera under fredliga tider dödligheten icke är föremål för tvära kastningar utan utvecklas ganska jämnt — för närvarande stadigt sjunkande, låt vara icke lika mycket i alla åldersgrupper. En omständighet, som satt stora spår i de livförsäkringstekniska systemen, är det välkända förhållandet, att dödligheten icke är densamma i alla levnadsåldrar utan i stort sett med åldern stiger i en allt brantare kurva. Detta förhållande gör att vid en flerårig dödsfallsförsäkring med konstant årspremie de försäkrade — särskilt påtagligt vid högre åldrar — under början av försäkringstiden inbetalar mer än som motsvarar den för åldern naturliga premien men under slutet av försäkringstiden i gengäld mindre. Detta förhållande leder till att även vid livförsäkringar av typisk riskkaraktär, vid vilka utbetalning av försäkringsbeloppet äger rum endast i fall där försäkringstagaren dör under försäkringstiden, försäkringstagarna under avtalets löptid i vissa lägen försäkringstekniskt sett har ett tillgodohavande hos vederbörande livförsäkringsbolag (det s. k. tekniska återköpsvärdet). Vid sådana livförsäkringsformer, där utbetalning sker endast för den händelse den försäkrade uppnår viss levnadsålder eller såväl vid viss uppnådd ålder som vid dödsfall dessförinnan, innesluter försäkringen ett direkt sparande, som kan få en betydande omfattning och som kan jämföras med sparande i bank. Det tekniska återköpsvärdet kan här under avtalets löptid stiga upp till det avtalade försäkringsbeloppet. Den hopkoppling av risktäckning och sparande, som livförsäkringsverksamheten i stor utsträckning innefattar, komplicerar i hög grad livförsäkringstekniken och har bidragit till kravet på en särskild planläggning och analys.

Livförsäkringsverksamheten möter särskilda tekniska svårigheter och problem icke blott därför att den i stor utsträckning innefattar en kombination av risktäckning och sparande samt dödlighetsrisken dessutom allt brantare växer med åren. Verksamheten har därjämte fått sin prägel av att livförsäkringsavtalen i stor omfattning är ingångna för mycket långa tidsperioder, ofta flera decennier, och givits ett sådant innehåll, att premierna är bestämda — bundna — för hela avtalstiden. Försäkringsbolagen har således i förevarande fall icke någon möjlighet att i fall av behov genomföra premiehöjningar med verkan för redan träffade livförsäkringsavtal. Detta förhållande ökar behovet av noggrann planläggning och analys av verksamheten. En ändring av premiegrunderna, innefattande högre premier, inverkar i nu angivna fall endast på premierna för försäkringar, som tecknas efter grundändringen. Ett viktigt område, inom vilket speciella förhållanden råder, är emellertid den under senare år tillkomna grupplivförsäkringen, inom vilken — oberoende av den tid för vilken försäkringsbolaget åtagit sig risktäckningen — försäkring meddelas mot naturliga premier, som är bestämda — fixerade — för ett år i sänder. Inom grupplivförsäkringen slår därför en ändring av premienivån inom ett år igenom på samtliga grupplivförsäkringsavtal.

Grundernas betydelse ligger icke blott däri att de framtvingar en långt-

gående planläggning och analys av livförsäkringsverksamheten från vederbörande försäkringsbolags egen sida. Därigenom att lagen kräver att grunderna skall stadfästas av försäkringsinspektionen eller, efter yttrande från inspektionens sida, av Kungl. Maj:t blir försäkringsbolagens beslut rörande grundernas innehåll, innan besluten sättes i tillämpning, prövade av myndighet, som förfogar över försäkringsteknisk expertis och som är kompetent att kontrollera, att grunderna är utformade på sådant sätt, att försäkringstagarnas intressen blir vederbörligen tillvaratagna. I ärenden av detta slag har försäkringsinspektionen ofta anledning att göra en ingående granskning av de kalkyler, på vilka grunderna bygger. Överläggningar hålles ofta mellan försäkringsbolagens aktuarier och representanter för inspektionen. Vid sin prövning av grunderna tillser försäkringsinspektionen i enlighet med soliditetsprincipen bl. a., att premierna är så tilltagna, att de kan beräknas förslå även vid rimliga avvikelser i ogynnsam riktning, och att återbäringen icke slussas ut i en takt, som kan innefatta en fara för soliditeten. För uppfyllande av skälighetsprincipens krav kontrollerar försäkringsinspektionen samtidigt i görligaste mån, att premierna å andra sidan icke innehåller onödigt stora säkerhetsmarginaler och icke heller eljest är konstruerade på ett sätt, som ej kan anses skäligt. Vad angår återbäringen tillses bl. a., att reglerna rörande fördelningen av återbäring på olika försäkringar synes vara skäligt avvägda. Det är icke blott riskdelarna av livförsäkringspremierna, som försäkringsinspektionen vid sin granskning av grunderna prövar ur soliditets- och skälighetssynpunkt. Detsamma gäller i lika mån de delar av premierna, som är avsedda att täcka kostnaderna för försäkringarnas anskaffning och övriga förvaltningskostnader. Vad angår anskaffningskostnadsbelastningarna kan den intressanta iakttagelsen göras, att tendensen synes vara, att livförsäkringsbolagen alltid konsumerar anskaffningskostnadsdelen av influtna premier. Försäkringsinspektionens soliditets- och skälighetskontroll upphör icke i och med stadfästelsen av grunderna. Inspektionen följer sedan utvecklingen inom bolagen och övervakar härvid bl. a., att försäkringsbolagens faktiska förvaltningskostnader avseende livförsäkring såvitt möjligt icke överskrider de enligt grunderna tillåtna. Sådana överskridanden förekommer dock i icke obetydlig utsträckning. På grund av marginaler i andra delar av premierna ger dock premierna som helhet betraktade i allmänhet upphov till återbäringsbildande överskott.

Inom livförsäkringen måste enligt de sakkunnigas uppfattning soliditetsprincipen tilläggas stor vikt. Starka garantier bör finnas för att livförsäkringsbolagen har förmåga att fullgöra de av dem slutna försäkringsavtalen. De skäl som de sakkunniga anfört för soliditetsprincipens tillämpning på skadeförsäkringens område äger giltighet även för livförsäkringens del. Härtill kommer att inom livförsäkringen ytterligare skäl talar för att särskilda garantier bör finnas för försäkringsbolagens förmåga att fullfölja de ingångna försäkringsavtalen.

På livförsäkringens område talar, såsom delvis framgår av det föregående, särskilt följande förhållanden för krav på starka garantier för soliditeten. Livförsäkringsbolagen har i mycket stor utsträckning ingått avtal, som

ålägger dem förpliktelser mot försäkringstagarna under flera decennier framåt i tiden. Livförsäkringsavtalen är för närvarande — bortsett från grupplivförsäkringen — utformade så, att livförsäkringsbolagen icke har möjlighet att höja premierna under avtalstiden. Livförsäkringarna är vidare ofta konstruerade så, att försäkringstagarna inom försäkringens ram bygger upp ett sparkapital, som förvaltas av försäkringsbolaget. Försämringar i livförsäkrade personers hälsotillstånd kan för vederbörande omöjliggöra eller fördyra teckning av livförsäkring i samma eller annat försäkringsbolag. Även om samhället företagit stora utbyggnader av den statliga socialförsäkringen, är det fortfarande ett starkt socialt intresse att det genom frivillig försäkring i livförsäkringsbolag uppbyggda stödet åt ålderdoms- och efterlevandeförsörjningen icke spolieras genom bristande betalningsförmåga hos livförsäkringsbolagen. Livförsäkringstekniken är vidare så invecklad, att allmänheten i stort sett saknar varje möjlighet att bedöma livförsäkringsbolagens förmåga att fullgöra sina förpliktelser.

För livförsäkringens del finnes särskild anledning att soliditetsprincipen kompletteras med en skälighetsprincip. På grund av soliditetskravet måste i första hand vid livförsäkringsavtal, som omspannar en lång tidrymd och vid vilka premierna är fastlåsta för hela avtalstiden, i livförsäkringspremierna inläggas betydande säkerhetsmarginaler, som skall ge garantier för att försäkringsbolagen kan fullgöra sina åtaganden även vid avvikelser i ogynnsam riktning från det beräknade förloppet av verksamheten. Vid en normal utveckling av livförsäkringsrörelsen kan det därför väntas, att betydande överskott kommer att uppstå. Skäligheten synes tala för att dylika överskott i lämplig form tillgodoföres försäkringstagarna och fördelas mellan dem på ett rättvist sätt. Skälighetskravet accentueras inom livförsäkringen icke blott genom de betydande säkerhetsmarginalerna i premierna utan även genom det förhållandet, att livförsäkringspremierna, räknade i kronor, vanligen uppgår till ganska höga belopp. Den återbäring, varom kan bli fråga vid livförsäkring, kan därför vara betydande. Till stöd för att lagreglerna rörande livförsäkring bör ge uttryck för en skälighetsprincip kan också, liksom inom skadeförsäkringen, åberopas det förhållandet, att förhandenvaron av ett flertal med varandra konkurrerande försäkringsbolag icke ensam innefattar några garantier för en skälig prissättning utan till och med kan leda till vissa osunda företeelser. För en skälighetsprincip inom livförsäkringen och en kontroll över denna principers efterlevnad talar jämväl den omständigheten, att försäkringstagarna i allmänhet icke har någon möjlighet att bedöma skäligheten av det pris, som livförsäkringsbolagen vid olika försäkringsformer tager för sina tjänster. Livförsäkringens sociala karaktär kan också anföras såsom motiv för en skälighetsprincip inom livförsäkringsbranschen.

I enlighet med det anförda anser de sakkunniga, att bestämmelserna angående livförsäkring i FL fortfarande bör bygga både på soliditets- och på skälighetsgrundsatsen. För mycket stora delar av livförsäkringsområdet synes anordningen med av offentlig myndighet stadfästa grunder rörande beräkning av premier och premiereserv, försäkringstagares rätt till återköp

och fribrev, återbäring till försäkringstagarna m. m. vara ett nödvändigt och ändamålsenligt instrument för att skapa goda garantier för att soliditets- och skälighetskraven blir uppfyllda gentemot försäkringstagarna. Förhållandena på livförsäkringsområdet med dess ofta långtidsbundna premier och avtal, kombinationer av risktäckning och sparande samt med levnadsåldern stigande dödlighetsrisk är i mycket stor utsträckning sådana, att en mindre långtgående övervakning än den, som följer av systemet med stadfästa grunder, icke synes tillfredsställande ur försäkringstagarsynpunkt.

I detta sammanhang uttalar de sakkunniga, att den omständigheten att för personer med mindre gott hälsotillstånd grunderna icke ger några regler om storleken av de premietillägg, som det i dylika fall kan finnas anledning att kräva, icke bör få föranleda att försäkringsinspektionen ägnar mindre uppmärksamhet åt premiesättningen m. m. för ifrågavarande grupper än vad fallet är med motsvarande problem för normala risker. Icke minst sociala skäl talar för en noggrann skälighetsövervakning även för nu ifrågavarande fall.

Vad angår utformningen av FL bör man enligt de sakkunnigas uppfattning icke linda livförsäkringstekniken genom ingående lagbestämmelser. FL synes jämväl i fortsättningen endast böra skissera grundernas innehåll och ange de principer, på vilka lagtillämpningen skall bygga på det livförsäkringstekniska området. Lagen bör icke innehålla några tekniska detaljbestämmelser utan dessa synes ha sin rätta plats i grunderna, vilkas innehåll skall godkännas av offentlig myndighet. Vid den prövning av grunderna, som försäkringsinspektionen företager, synes inspektionen icke böra söka genomdriva en fullständig saklig likriktning. Inom ramen för soliditets- och skälighetsprinciperna synes utrymme böra finnas för livförsäkringsbolagen att åstadkomma olika tekniska lösningar. Utvecklingen på livförsäkringsområdet torde främjas av en viss rörelsefrihet för bolagens del. Porten bör alltid hållas öppen för nya idéer och tankar.

I enlighet med de lämnade direktiven faller värdesäkrings- och kapitalplaceringsfrågorna i stort sett utanför de sakkunnigas lagöversyn. De sakkunniga går således bl. a. icke närmare in på de för försäkringstagarna — från såväl soliditets- som skälighetssynpunkt — viktiga bestämmelserna angående redovisning av belopp motsvarande försäkringsfonden i livförsäkring.

De sakkunniga har närmare behandlat vissa speciella frågor, som berör livförsäkringsväsendet och som äger anknytning till soliditets- och skälighetsprinciperna och de instrument, som finnes för förverkligande av dessa principer. En redogörelse härför lämnas i det följande. Vissa frågor, som äger anknytning till sjuk- och olycksfallsförsäkringsrörelsen, är det min avsikt att behandla i ett kommande avsnitt.

Rätten till återbäring

I anslutning till skälighetsprincipens lagfästade för den svenska livförsäkringens del genomfördes till fullo den ordningen, att livförsäkringsverksamheten bedrivs praktiskt taget helt för försäkringstagarnas räkning.

Såsom förut nämnts skall uppkommande överskott, som icke erfordras för vederbörande bolags konsolidering, tillgodoföras försäkringstagarna. I livförsäkringsaktiebolagen har genom bestämmelser i bolagsordningarna aktieägarnas rätt till årlig utdelning begränsats till högst 5 % av aktiekapitalet. Samtidigt har föreskrivits, att vid en upplösning av livförsäkringsaktiebolagen aktieägarna icke äger rätt till andra tillgångar än som motsvarar aktiekapitalet och vad som kan ha brutit i tillåten utdelning under tilländalupna år. Enligt uttryckliga bestämmelser i FL kan vidare livförsäkringsmedel icke tagas i anspråk för fondemission.

Nu angivna ordning för livförsäkringsverksamhetens bedrivande i vårt land har icke mött några gensagor utan vunnit anslutning från alla håll. Densamma tillgodoser väl försäkringstagarnas intressen. De sakkunniga förordar, att livförsäkringen i Sverige jämväl fortsättningsvis drives efter dessa riktlinjer.

Inom livförsäkringen har vid lagtillämpningen skäligheten ansetts kräva, att i princip alla livförsäkringar är förenade med rätt till återbäring. Grunderna är utformade i enlighet härmed. Undantagna från återbäringsrätt är endast livförsäkringar, som upphör de närmaste åren efter försäkringens tecknande. Ett speciellt undantag utgör vidare livräntor, vilka utbetalas såsom ersättning i anledning av inträffat försäkringsfall inom trafikförsäkring, ansvarighetsförsäkring m. fl. skadeförsäkringsgrenar (s. k. skadelivräntor).

Från företrädare för livförsäkringsbolag har önskemål uttalats, att möjlighet skall öppnas för livförsäkringsbolagen att meddela både livförsäkringar, som är förenade med rätt till återbäring, och livförsäkringar, som saknar dylik rätt. Den sistnämnda typen av försäkringar skulle meddelas mot premier, som modifierats med hänsyn till att försäkringarna icke är förenade med rätt till återbäring.

Enligt de sakkunnigas uppfattning är det icke väl förenligt med de tankegångar, som ligger bakom återbäringsinstitutet, att uppdelas livförsäkringarna i två kategorier, återbäringsberättigade och icke-återbäringsberättigade. Därest möjlighet anses föreligga för ett livförsäkringsbolag att utan risk för soliditeten sänka premierna, bör en sådan sänkning genomföras utan att densamma förbindes med villkoret, att försäkringarna i fråga uteslutes från rätt till återbäring. Återbäringen i livförsäkring är avsedd att vara en efterhandskorrigerings av premierna. Det synes de sakkunniga icke skäligen att man inför livförsäkringsformer, vid vilka — oberoende av rörelseutfallet — en dylik efterhandskorrigerings är utesluten. De sakkunniga kan således, mot bakgrunden av skälighetsprincipen, icke tillstyrka, att man inom svensk livförsäkring inför försäkringsformer, vid vilka det med bindande verkan på förhand bestämts att någon återbäring icke kommer att utgå.

Såvitt de sakkunniga funnit kräver under nuvarande förhållanden skäligheten, att i princip alla livförsäkringar är förenade med återbäringsrätt. Principen bör emellertid icke hindra, att av praktiska skäl betingade modifieringar göres. Skälen för återbäring inom livförsäkringen framgår av det

föregående. För återbäringsanordningar talar i främsta rummet de betydande säkerhetsmarginaler, som på förut anförda skäl är inlagda i livförsäkringspremierna, och storleken av premierna räknade i kronor. Härtill kommer det förhållandet, att det inom livförsäkringen icke möter alltför stora tekniska svårigheter att räkna fram och tillgodoföra försäkringstagarna en återbäring. Möjligheterna härtill har under senare år ytterligare förbättrats genom införandet av moderna databehandlingsmaskiner.

Vid den närmare utformningen av återbäringsreglerna bör enligt de sakkunnigas uppfattning tillbörlig hänsyn tagas till praktiska synpunkter och kostnadssynpunkter. Kraven på återbäringsanordningarna får icke göras mer långtgående än vad skäligheten kräver.

Formen för återbäring

Återbäringen i livförsäkring har flera olika former. Mycket vanligt är att återbäringen kvarligger i försäkringsbolaget under försäkringstidens gång och med ett samlat belopp utbetalas först när försäkringen upphör. Det förekommer jämväl att återbäring tillgodoföres livförsäkringstagarna undan för undan i form av avdrag å utgående premier. Återbäringen kan också användas såsom premie för en tilläggsförsäkring, vilken kan vara konstruerad på olika sätt. Även i andra former kan återbäringen tillföras försäkringstagarna och kombinationer mellan olika återbäringsformer är vanliga.

Bestämmelser rörande formen för återbäringen i livförsäkring finnes i grunderna. Det är således styrelserna i livförsäkringsbolagen som fastställer de normer härutinnan, vilka skall äga tillämpning för varje bolags del, och styrelsernas beslut underställes försäkringsinspektionen i stadsfästelseärendet. Inspektionen kontrollerar, att de beslutade återbäringsreglerna är tillfredsställande från skälighetssynpunkt och att de kan accepteras jämväl från soliditetssynpunkt. Av soliditetsskäl kan det vara nödvändigt att uppkommande överskott i rörelsen icke omgående helt konsumeras för återbäringsändamål.

Den kontroll, som försäkringsinspektionen utövar, skall utgöra en garanti för att återbäringsreglerna är rättvisa och att icke några försäkringstagargrupper gynnas på de andras bekostnad. Inom den ram, som kan godkännas från soliditets- och skälighetssynpunkter, kan emellertid flera olika återbäringsformer förekomma. Det existerar också i praktiken olikheter livförsäkringsbolagen emellan i fråga om formerna för återbäring.

Det synes de sakkunniga föga tillfredsställande, att livförsäkringstagarna för närvarande icke äger något direkt inflytande på den form, i vilken de erhåller valuta för de överskottsbildande delarna av de premier, som de erlägger. Även om det från försäkringstekniska rättvisesynpunkter kan vara likgiltigt, huruvida återbäringen slussas ut kontant undan för undan eller samlas till försäkringstidens slut eller användes såsom premie för en tilläggsförsäkring av något slag, kan de enskilda försäkringstagarna ha en bestämd uppfattning om vilken återbäringsform de föredrager. Med hänsyn härtill förordar de sakkunniga, att möjlighet öppnas för livförsäkrings-

tagarna att ge till känna sina önskemål om de grova dragen i den form, i vilken uppkommande återbäring skall tillgodoföras dem, och att vid återbäringsanordningarnas utformning livförsäkringsbolagen inom grundernas ram i praktiskt möjlig utsträckning tager hänsyn till de enskilda försäkringstagarnas önskemål. Avsikten är givetvis icke, att en försäkringstagare med korta tidsmellanrum skall kunna hoppa från den ena återbäringsformen till den andra. Det synes emellertid rimligt, att i alla händelser vid en livförsäkrings tecknande och helst även ett antal gånger under försäkringstidens lopp livförsäkringstagarna får möjlighet att — inom ramen för soliditets- och skälighetsprinciperna — influera på den form, i vilken återbäringen tillgodoföres dem.

Sparsamhetskravet

I samband med lagfästandet av skälighetsprincipen i livförsäkring uttalades att ifrågavarande princip i praktiken kommer att bl. a. innebära ett krav på att livförsäkringsbolagen skall iakttaga sparsamhet med avseende å sina omkostnader. Det förefaller de sakkunniga, att bolagen icke alltid håller denna sida av skälighetskravet i minnet. Till de sakkunnigas kännedom har kommit flera fall, där livförsäkringsbolag icke synes ha vinnlagt sig om tillbörlig sparsamhet beträffande omkostnaderna. Såsom särskilt påtagligt exempel nämner de sakkunniga, att ett livförsäkringsbolag ganska nyligen haft jubileumskostnader på över 1 miljon kronor, och detta fastän bolagets omkostnader vissa år överskridit de belopp, som omkostnadsbelastningarna i premierna ställt till förfogande för omkostnadsändamål. Det har också bl. a. förekommit att livförsäkringsbolag förlagt konferenser med vissa delar av fältorganisationen till utlandet. De sakkunniga understryker, att det från försäkringstagarsynpunkt icke är till fyllest, att utformningen av de försäkringstekniska grunderna göres på sådant sätt, att grunderna från skälighets- och soliditetssynpunkter motsvarar högt ställda krav. Det måste med kraft tillses, att livförsäkringsbolagen jämväl i sitt övriga handlande följer de principer, åt vilka försäkringsrörelselagstiftningen ger uttryck. Icke minst angeläget är att bolagen i alla sammanhang eftersträvar att undvika onödiga kostnader.

Såsom framgår av den tidigare redogörelsen har de sakkunniga i samband med behandlingen av skälighetsprincipen i skadeförsäkring förordat att katalogen i FL över föreläggandeanledningar kompletteras med det fall, att försäkringsbolag icke iakttagit tillbörlig sparsamhet i fråga om omkostnaderna för rörelsen. Den föreslagna bestämmelsen har utformats så, att den tager sikte icke blott på skadeförsäkringsbolag utan även på livförsäkringsbolag.

Konkurrensfrämjande åtgärder

Inom livförsäkringsbranschen synes det råda en ganska stark konkurrens mellan de olika försäkringsbolagen. Såväl från förekommande fältorganisationers som från de centrala försäljningsledningarnas sida nedlägges myc-

ken möda på att öka det egna bolagets stock av livförsäkringar. Tävlan mellan bolagen tager olika former. Både personlig bearbetning av kunderna och centrala åtgärder från bolagsledningarnas sida i form av annonser, olika slag av broschyrer, nya försäkringsvarianter m. m. kommer till användning i sammanhanget.

Samtidigt kan emellertid konstateras, att det förekommer vissa konkurrenshämmande företeelser på livförsäkringsområdet. En viktig sådan är, att sedan mycket lång tid tillbaka samtliga livförsäkringsbolag i landet tillämpar en gemensam premienivå inom å ena sidan stor och å andra sidan liten livförsäkring. På senaste tid har dock ett livförsäkringsbolag framlagt förslag till nya, kostnadsbesparande former för försäljning av vissa typer av stor livförsäkring och i samband därmed fattat beslut om grunder innefattande lägre premier än övriga bolag i samma försäkringsgren. Samtidigt har bolaget, under hänvisning till den lägre kvinnoödligheten, velat sätta dödsfallspremierna för kvinnor lägre än dödsfallspremierna för män. Jämväl på grupplivförsäkringens område tillämpar de konkurrerande livförsäkringsbolagen i stort sett lika premier. Inom denna gren har det emellertid under senare år ett flertal gånger förekommit, att något bolag ensamt tagit initiativ till premiesänkningar. De andra bolagen har därefter följt efter så att premierna snabbt ånyo blivit i stort sett lika.

I detta sammanhang konstaterar de sakkunniga, att försäkringsinspektionen tidigare synes ha stött tanken, att samtliga livförsäkringsbolag bör hålla lika premier inom en och samma försäkringsgren. Under senare år har dock inspektionen givit uttryck för uppfattningen, att förhållandena kan vara sådana, att en premiedifferentiering mellan bolagen är fullt motiverad. Sålunda har inspektionen bl. a. ställt sig positiv till de ovan antydda planerna från ett livförsäkringsbolags sida att hålla lägre premier vid vissa former av stor livförsäkring på den grund att bolaget planerar en mindre kostnadskrävande organisation av försäljningen av livförsäkringar än den inom branschen vanliga. Försäkringsinspektionen har också tillstyrkt lägre dödsfallspremier för kvinnor än för män. Inom grupplivförsäkringen har försäkringsinspektionen stadfäst grunder, som innefattat avsteg från den lika premienivån.

De sakkunniga ansluter sig till uppfattningen, att FL ger utrymme för vissa premiedifferentieringar försäkringsbolagen emellan i livförsäkring och att anledning saknas för de lagtillämpande myndigheterna att ålägga livförsäkringsbolagen att alla hålla lika premier inom en och samma försäkringsgren. De sakkunniga anför.

Det kan svårligen hävdas, att vid varje typ av försäkring en enda premie och ingen annan motsvarar soliditets- och skälighetsprincipernas krav. Med stöd av ifrågavarande två principer kan man enligt de sakkunnigas uppfattning icke komma längre än att premiegrundernas antaganden måste ligga inom vissa marginaler, som icke får överskridas åt någotdera hållet. Marginalerna kan skifta för olika slag av försäkringar. Inom ramen för nu ifrågavarande marginaler synes livförsäkringsbolagen böra ha frihet att bedriva en premiekonkurrens. Om exempelvis flertalet livförsäkringsbolag tilläm-

par ett visst dödlighetsantagande, vilket av den stadfästade myndigheten anses ligga i överkant men dock icke vara högre än att det kan accepteras från skälighetssynpunkt, synes något hinder icke böra resas mot att ett konkurrerande livförsäkringsbolag tillämpar ett lägre dödlighetsantagande, under förutsättning att detta antagande ligger inom den ram, som kräves från soliditetssynpunkt. Vad angår premiegrundernas omkostnadsantagande synes det uppenbart, att ett livförsäkringsbolag icke bör tvingas att inlägga en högre omkostnadsbelastning i premien än som framstår såsom nödvändig från soliditetssynpunkt. Om därför ett livförsäkringsbolag vill ha en lägre omkostnadsbelastning av premien än övriga bolag och det kan styrka, att bolagets organisatoriska förhållanden är sådana, att jämväl på längre sikt anledning finnes att antaga att den mindre belastningen är till fyllest för att täcka bolagets omkostnader för försäkringarna i fråga, bör något hinder icke resas mot att omkostnadsbelastningen å premien blir lägre i detta bolag än i de övriga. De sakkunniga anser således, att försäkringsinspektionen icke bör vara någon garant för en gemensam premienivå i svensk livförsäkring.

I detta sammanhang vill de sakkunniga uttala, att den nuvarande premiesättningen i livförsäkring lider av en viss stelhet, vars förenlighet med skälighetsgrundsatsen kan ifrågasättas. I större utsträckning än vad nu sker synes vid premiebestämningen hänsyn böra tagas till längden av den tid, för vilken premierna är bundna. Det synes icke riktigt, att såsom för närvarande är fallet inom individuell livförsäkring premiegrundernas antaganden innehåller lika stora säkerhetsmarginaler för å ena sidan sådana livförsäkringar, vid vilka vederbörande försäkringsbolag binder sig för en ganska kort tid, exempelvis fem år, och å andra sidan livförsäkringar, där bundenheten sträcker sig över mycket lång tid, kanske trettio eller fyrtio år. Behovet av säkerhetsmarginaler är uppenbarligen mindre vid korta försäkringar än vid långa. Detta förhållande synes böra slå igenom vid premiebestämningen.

De sakkunniga påpekar vidare, att priskonkurrensen på livförsäkringsområdet kompliceras därigenom att i stor utsträckning avtalstiderna är mycket långa och premierna samtidigt är orörliga under avtalstiden. De säkerhetsmarginaler, som på grund härav måste inläggas i premierna, är ganska betydande och ger vid ett normalt utfall av rörelsen upphov till återbäringsbildande överskott. Återbäringsens storlek är av betydelse när det gäller att bedöma det verkliga priset för en livförsäkring. Det brukar sägas, att nettopriset för en livförsäkring utgör den erlagda premien minus återbäringen. Det är under sådana förhållanden av intresse för allmänheten att få en bild av återbäringsens storlek i skilda livförsäkringsbolag. Möjligheterna härtill är emellertid för närvarande mycket små. I stort sett torde försäkringstagarna sväva i fullständig okunnighet om vilka livförsäkringsbolag som under en viss tidsperiod haft den högsta och vilka som haft den lägsta återbäringen till försäkringstagarna. Återbäringsteknikens i viss mån varierande utformning i skilda bolag komplicerar dessutom återbäringsjämförelser livförsäkringsbolagen emellan. Även för fackmän kan det möta svårigheter att ge en rättvisande bild av återbäringsförhållandena i de olika livförsäkringsbolagen.

Den omständigheten att livförsäkringsbolagen i stor utsträckning tilläm-

par metoden att låta återbäringsmedlen kvarligga i livförsäkringsbolaget ända till försäkringstidens utgång gör att sambandet mellan premie och återbäring icke torde stå fullt klart för alla livförsäkringstagare. Vid en dylik återbäringsuppsamling blir återbäringen direkt påtaglig för försäkringstagarna först vid en tidpunkt, då premien kan sägas ha förlorat sin aktualitet för dem. Återbäringsens betydelse för priset skulle framstå klarare, därest i ökad utsträckning återbäringen tillfördes försäkringstagarna i form av avdrag på premien. De sakkunnigas tidigare redovisade förslag att försäkringstagarna skall få tillfälle att influera på den form, i vilken återbäringen skall tillgodoföras dem, kan tänkas komma att leda till en ökad användning av sistnämnda återbäringsform.

Enligt vad de sakkunniga erfarit har försäkringsinspektionen övervägt att i publikationen Enskilda försäkringsanstalter offentliggöra uppgifter om återbäringsens storlek i skilda livförsäkringsbolag vid vissa vanligare typer av försäkringar. Livförsäkringsbolagen avstyrkte emellertid den planerade publiceringen. Frågan har dock icke avförts från inspektionens dagordning utan torde efter fortsatta överläggningar med representanter för livförsäkringsbolagen komma att upptagas till förnyat övervägande.

De sakkunniga förordar, att försäkringsinspektionen snarast möjligt publicerar uppgifter rörande återbäringsens storlek i skilda livförsäkringsbolag såvitt rör ett antal vanliga livförsäkringstyper. De sakkunniga förutsätter härvid, att sammanställningarna kommenteras och analyseras på sådant sätt, att en så rättvisande bild som möjligt av bolagens återbäringsförhållanden erhålles. Mot bakgrunden av att betydande skillnader livförsäkringsbolagen emellan påvisats i fråga om återbäringsens storlek i vissa fall, (bet. s. 242—250) understryker de sakkunniga vikten av att försäkringsinspektionen i större utsträckning än som hittills skett undersöker och analyserar orsakerna till återbäringskillnaderna och samtidigt övertygar sig om att icke vissa försäkringskategorier eller årgångar gynnas eller missgynnas på ett orättvist sätt. Återbäringsuppgifterna bör sammanställas med uppgifter rörande premierna, så att en bild av nettopriset för de olika livförsäkringarna erhålles. En dylik sammanställning av premie och återbäring blir särskilt nödvändig i den mån livförsäkringspremierna varierar bolagen emellan. Återbäringen isolerad har ett begränsat intresse; det är först när premien och återbäringen sammanställs som en fullständig bild erhålles av det nettopris, som försäkringstagarna haft att erlægga. De sakkunniga utvecklar sina synpunkter enligt följande .

De sakkunniga anser det icke tillfredsställande, att allmänheten i dag saknar möjligheter att få en bild av den varierande återbäring, som de olika livförsäkringsbolagen under gången tid lämnat. Då återbäringen direkt påverkar det nettopris, som försäkringstagarna har att erlægga för sitt försäkringsskydd, bör allmänheten icke sväva i okunnighet om de skillnader i återbäringshänseende, som förekommer livförsäkringsbolagen emellan. Det kan från försäkringstagersynpunkt icke vara en sund företeelse, att faktiskt konstaterbara skillnader mellan olika livförsäkringsbolag i fråga om nettopriset för livförsäkringar undanhålles allmänheten.

Visserligen ger återbäringen närmast en bild av förhållandena och priset under gången tid och ger icke något bindande besked om det nettopris, som nytillträdande försäkringstagare kommer att få erlägga för av dem tecknade livförsäkringar. Inga garantier finnes för att ett livförsäkringsbolag, som i dag lämnar högre återbäring än övriga bolag, kan jämväl framdeles ge lika hög återbäring eller bibehålla sin toppställning. Ett livförsäkringsbolag, som i förfluten tid haft lägre återbäring, kan i framtiden komma att uppvisa fördelaktigare återbäringsförhållanden. För den intresserade allmänheten måste det dock vara av värde att få en så rättvisande bild som möjligt av de skilda livförsäkringsbolagens återbäring i förfluten tid. För ju längre tid återbäringsuppgifter föreligger och ju mera mångsidiga dessa uppgifter är desto större värde har uppgifterna såsom vägledning för allmänheten. Medan uppgifter för enstaka år och för enstaka fall kanske icke säger mycket beträffande återbäringsförhållandena i ett försäkringsbolag, kan däremot en sammanställning av ett större antal uppgifter för en längre tilländalupen tid vara av icke obetydligt värde ur informationssynpunkt. Den utvecklingstendens, som eventuellt kan utläsas ur dylika flerårssammanställningar, kan ge upplysningar av intresse för dem, som tvekar i valet mellan olika livförsäkringsbolag. Värdet av sådana sammanställningar ökar, därest sammanställningarna kan åtföljas av analyser, som ger en bild av i vilken utsträckning olika vinstkällor (dödlighetsvinst, omkostnadsvinst o. s. v.) hos de berörda bolagen bidragit till återbäringen och hur återbäringen närmare kanaliseras. Den omständigheten att bl. a. ingen garanti kan lämnas för att den framtida faktiska utvecklingen blir den som synes kunna utläsas av materialet från förfluten tid synes lika litet här som på andra områden få tagas till intäkt för att undanhålla allmänheten upplysningsmaterialet i fråga. Det förhållandet att livförsäkringsbolagen står under offentlig tillsyn och att återbäringen regleras av grunder, som är stadfästa av Kungl. Maj:t eller försäkringsinspektionen, bör kunna bereda skydd mot en vilseledande återbäringspolitik. På denna väg kan tillses, att icke dumpingartade, tillfälliga höjningar av återbäringen genomföres i ackvisitionssyfte. Goda garantier föreligger således för sunda återbäringsförhållanden jämväl efter ett offentliggörande av återbäringens storlek under förflutna tidsperioder hos olika livförsäkringsbolag.

De sakkunniga tillfogar att enligt deras uppfattning en förskjutning av konkurrensen på livförsäkringsområdet så att densamma i ökad omfattning får karaktären av en priskonkurrens ligger i försäkringstagarnas intresse. En priskonkurrens inom de ramar, som följer av soliditets- och skälighetsprinciperna, bör enligt de sakkunnigas mening kunna gagna livförsäkrings-tagarna därigenom att en dylik konkurrens — på motsvarande sätt som inom andra delar av näringslivet — kan ge de berörda företagen ytterligare anledning att vidtaga åtgärder för att pressa vederbörande bolags kostnader nedåt. En konkurrens, som icke har formen av priskonkurrens, kan lätt leda till en uppdrivning av kostnaderna. I enlighet med det anförda förordar de sakkunniga, att konkurrensen inom svensk livförsäkring i ökad utsträckning gives formen av en priskonkurrens.

Rörliga premier

Såsom förut nämnts är livförsäkringsavtalen — bortsett från grupplivförsäkring — för närvarande utformade så, att livförsäkringspremierna är orörliga under hela den avtalade försäkringstiden. Den premie, som gäller

vid försäkringens tecknande, kan icke ändras under försäkringstidens gång, även om premiegrunderna under tiden förändras, så att nytillträdande försäkringstagare har att erlægga en högre premie för motsvarande försäkring. Ifrågasvarande ordning är emellertid icke påbjuden i lag. Gällande lag utgör icke något hinder mot att livförsäkringsavtalen utformas så, att premierna i framtiden kan jämkas, därest anledning därtill föreligger. Den noggranna kontrollen över premiesättningen i livförsäkring ger för övrigt försäkringstagarna särskilda garantier för att icke obefogade premieändringar kommer till stånd.

Ett system med rörliga premier i livförsäkring skulle vara förenat med den fördelen, att de i premierna inlagda säkerhetsmarginalerna skulle kunna göras mindre än vid nuvarande ordning, då bolagen icke har möjlighet att höja premierna under avtalstidens lopp. Vid ett system med rörliga livförsäkringspremier behöver icke försäkringsbolagen på förhand gardera sig mot framtida fördyringar, som kanske aldrig inträder. En ordning med rörliga livförsäkringspremier bör därför sett i stort kunna leda till lägre premier än de nuvarande. En dylik ordning torde också befördra en pris-konkurrens.

Enligt de sakkunnigas mening förtjänar det att övervägas, huruvida det icke skulle ligga i allmänhetens intresse, att möjlighet beredes försäkringstagarna att vid tecknande av livförsäkring välja mellan försäkringsavtal med fast premie och försäkringsavtal med rörlig premie. Man kan också tänka sig mellanformer mellan fast och rörlig premie. Såsom exempel härpå nämner de sakkunniga avtal, vid vilka livförsäkringspremien bindes för en femårsperiod i sänder.

Förenklad behandling av vissa livförsäkringsformer

Lagbestämmelserna angående livförsäkringsrörelses bedrivande är utformade med tanke närmast på långsiktiga försäkringsavtal, som avser utgivande av livränta eller vid vilka utbetalning skall äga rum icke blott om den försäkrade avlider inom viss tid utan också för den händelse vederbörande lever till försäkringstidens utgång, d. v. s. livförsäkringar som är starkt sparbetonade. Under senare år har emellertid, erinrar de sakkunniga, en annan typ av livförsäkringar fått ett mycket kraftigt uppsving, nämligen sådana försäkringar, vid vilka utbetalning av försäkringsbeloppet skall äga rum endast i fall där den försäkrade dör under försäkringstiden. Denna typ av livförsäkringar innesluter icke något direkt sparande utan har en typisk riskkaraktär. Till detta slag av försäkringar hör bl. a. grupplivförsäkringen.

De sakkunniga finner anledning överväga, i vad mån de särskilda bestämmelserna angående livförsäkring, i första hand kraven på av offentlig myndighet stadfästa grunder, verkligen är av behovet påkallade, när fråga är om livförsäkringar endast för dödsfall. Det synes de sakkunniga icke uteslutet, att vid vissa typer av riskförsäkringar försäkringstagarnas intressen kan bli väl tillgodosedda, även om livförsäkringarna i fråga helt eller delvis underkastas de enklare bestämmelserna angående skadeförsäkring.

Förutsättningarna för att likställa vissa livförsäkringstyper med skadeförsäkring blir vid ett genomförande av de sakkunnigas förslag angående skälighetskontrollen vid skadeförsäkring större än om skadeförsäkringsbestämmelserna i FL bibehålles oförändrade. De överväganden angående borttagandet av kravet på grunder m. m. för vissa livförsäkringsformer, som de sakkunniga gör i det följande, bör ses mot bakgrunden av den aktivering av skälighetsprincipen på skadeförsäkringsområdet, som de sakkunniga föreslagit. De sakkunniga förutsätter sålunda, att i den mån bestämmelserna angående skadeförsäkring blir tillämpliga på vissa typer av livförsäkring, försäkringsinspektionen fortlöpande kommer att i efterhand infordra uppgifter till belysning av premiesättningens skälighet vid ifrågavarande livförsäkringsformer och dessutom kommer att ålägga de berörda försäkringsbolagen att innan beslut fattas om ändring av premiesats för ifrågavarande försäkringstyper delgiva inspektionen den avsedda ändringen samt en sammanfattning av det material och de överväganden, varpå premieändringen bygger. Vidare förutsätter de sakkunniga, att skäligheten alltjämt skall anses kräva, att vid ifrågavarande livförsäkringsformer i princip allt uppkommande överskott, som icke erfordras för verksamhetens konsolidering, skall återbäras till försäkringstagarna och att inspektionen kommer att övervaka att så också sker.

Från anförda synpunkter granskar de sakkunniga först *grupplivförsäkringen* och framhåller dess tekniskt sett enkla form.

Vid sådan försäkring föreligger betalningsskyldighet för försäkringsbolaget endast för det fall att försäkrad person avlider inom viss tid. Premien bestämmes för ett år i sänder. Premien innefattar icke något som helst sparmoment utan är avsedd att i sin helhet tagas i anspråk för risktäckningen under försäkringsåret (naturlig premie).

Grupplivförsäkringsverksamheten torde, framhåller de sakkunniga, erbjuda mindre försäkringstekniska problem än flera skadeförsäkringsgrenar. Det synes lättare att överblicka och hålla ett grepp om denna försäkringsform än vad fallet är beträffande många skadeförsäkringstyper. Såväl ur soliditets- som ur skälighetssynpunkter synes det vara lätt att övervaka, att sunda förhållanden råder inom branschen och att försäkringstagarnas intressen icke åsidosättes. Varken från den ena eller från den andra av nyss nämnda synpunkter synes det föreligga något behov att kräva, att grupplivförsäkringsverksamheten skall styras av grunder, vilka — in i minsta detalj — skall underställas offentlig myndighet för förhandsgodkännande och stadfästelse. De sakkunniga anser sig därför kunna förorda, att grupplivförsäkringen likställas med skadeförsäkring därutinnan att den befrias från krav på grunder.

I konsekvens härmed föreslår de sakkunniga, att FL ändras på sådant sätt, att det blir möjligt att i de hänseenden, varom fråga är i FL, behandla grupplivförsäkringen såsom skadeförsäkring. Tanken är icke att grupplivförsäkringen i anledning härav skall överflyttas till skadeförsäkringsbolag, utan avsikten är att den såsom varande livförsäkring fortfa-

rande principiellt skall bedrivas av livförsäkringsbolag, låt vara att formerna för denna del av verksamheten skall på angivet sätt ändras. Ändringarna i fråga bör icke medföra någon utvidgning av aktieägarsfären i livförsäkringsaktiebolag utan för *all* den rörelse, som livförsäkringsaktiebolagen bedriver, synes aktieägarnas rätt till utdelning m. m. böra vara begränsad enligt de riktlinjer, som nu gäller. Möjligheter att garantera detta föreligger.

De sakkunniga uppehåller sig utförligt vid konsekvenserna av att man för grupplivförsäkringens del släpper kravet på grunder. Dessa följer sammanhänger med att de nuvarande grunderna för grupplivförsäkring innehåller vissa bestämmelser, som icke har någon direkt motsvarighet i individualförsäkringens grunder. De sakkunniga anför.

Härutinnan må till en början nämnas, att grupplivförsäkringens grunder innehåller noggranna bestämmelser angående bl. a. vilka typer av grupper som får teckna grupplivförsäkring. Likställes denna försäkringsform med skadeförsäkring, erhåller försäkringsbolagen frihet att utforma grupperna på det sätt de finner ändamålsenligast. De behöver icke skaffa sig offentlig myndighets förhandsgodkännande av gruppityperna utan kommer på denna punkt liksom på många andra punkter blott att stå risken av ingripande i efterhand från försäkringsinspektionens sida i händelse av anmärkningsvärda åtgärder. Såvitt de sakkunniga kan finna bör det icke vara förenat med några faror för försäkringstagarna, att försäkringsbolagen själva ensamma får taga ansvaret för beskaffenheten och storleken av de grupper, som skall få teckna grupplivförsäkring. De detaljerade bestämmelserna i grunderna i nu ifrågakarande ämne torde åtminstone delvis kunna ses såsom en reminiscens från grupplivförsäkringens begynnelseår, då denna försäkringsform från en del håll möttes med viss skepsis och det i allt fall ansågs vara skäl att gå fram med försiktighet, innan närmare erfarenheter vunnits av den nya livförsäkringsformen. Numera föreligger ingående erfarenheter och dessa synes icke tyda på att det från försäkringstagarsynpunkt finnes anledning att omgärda grupplivförsäkringen med speciella hindrande stängsel. Det torde med stor säkerhet kunna antagas, att försäkringsbolagen icke kommer att missbruka den frihet att bilda grupper, som de erhåller, därest grupplivförsäkringen befrias från krav på grunder. Påpekas bör i detta sammanhang att försäkringsbolagen äger frihet att på eget ansvar utforma försäkringsbärande grupper i kort kollektiv olycksfallsförsäkring — vilken gren icke är grundreglerad — och att några olägenheter icke synes ha varit förenade med denna frihet.

Grupplivförsäkringens grunder är vidare särpräglade därutinnan, att de bl. a. innehåller bestämmelser, som i vissa situationer, då gruppmedlem upphör att omfattas av gruppavtalet, ger vederbörande rätt att inom viss tid utan hälsoprövning erhålla fortsatt försäkring för dödsfall mot den premie, som normalt gäller för individuell stor försäkring utan rätt till premiefrielse. Denna rätt till individuell fortsättningsförsäkring har ansetts värdefull för försäkringstagarna. Utan densamma skulle anslutningen till en grupplivförsäkring kunna medföra olägenheter för de försäkrade. Funnes icke rätten till fortsättningsförsäkring, skulle nämligen försämringar i den enskilde försäkringstagarens hälsotillstånd under tiden för medlemskapet i grupplivförsäkringen kunna medföra, att vederbörande icke alls eller blott mot förhöjd premie kunde erhålla en motsvarande individuell försäkring

i fall, där vederbörande på grund av ombyte av arbetsplats m. m. icke längre kan vara grupplivförsäkrad. Rätten till fortsättningsförsäkring har gjort, att försäkringstagarna icke kommer i en sämre ställning i förevarande hänseende, därest de ansluter sig till en grupplivförsäkring i stället för att teckna motsvarande individuella försäkringar. De sakkunniga är av den uppfattningen, att förefintligheten av en rätt till fortsättningsförsäkring är en förutsättning för att grupplivförsäkringen skall kunna sägas utgöra ett lika värdefullt skydd för försäkringstagarna som motsvarande individualförsäkring. De sakkunniga anser därför, att den omständigheten att grupplivförsäkringen befrias från krav på grunder icke bör få medföra, att rätten till fortsättningsförsäkring avskaffas. Bestämmelser i ämnet bör inryckas i avtalen och det bör på bästa sätt tillses, att de enskilda försäkringstagarna får kännedom om rätten till fortsättningsförsäkring. Någon grundad anledning torde knappast finnas att antaga, att försäkringsbolagen kommer att motsätta sig bibehållandet av rätten till fortsättningsförsäkring. För att skapa garantier för att försäkringstagarintresset blir tillgodosett på nu ifrågavarande punkt kan dock den lagbestämmelse, som öppnar möjlighet för försäkringsbolagen att befrias från grunder vid grupplivförsäkring, lämpligen givas sådan utformning, att bibehållandet av rätt till fortsättningsförsäkring kan uppställas såsom villkor för grupplivförsäkringens grundfrihet.

Likställes grupplivförsäkring med skadeförsäkring i fråga om frihet från grunder, synes den jämväl i övrigt i de hänseenden, varom fråga är i FL, kunna behandlas såsom skadeförsäkring. Detta kommer att få betydelse i främsta rummet såvitt angår fondavsättningar, förlusttäckning och kapitalplacering. De sakkunnigas avsikt är, att vid grundfri grupplivförsäkring avsättning till fonder skall ske enligt de regler FL innehåller för annan rörelse än livförsäkringsrörelse. I livförsäkringsbolag, som driver dels vanlig grundbunden livförsäkring och dels grundfri grupplivförsäkring, skall förlusttäckning ske enligt de bestämmelser som gäller för det fall att försäkringsbolag meddelar såväl livförsäkring som försäkring av annat slag, varvid grupplivförsäkringen blir att betrakta såsom en personförsäkring av annat slag än livförsäkring. Härigenom kommer vid förlust på den grundfria grupplivförsäkringsverksamheten den grundbundna livförsäkringens överskottsmedel att skyddas mot att till någon del behöva tagas i anspråk, innan grupplivförsäkringens överskottsmedel till fullo, inklusive reservfonden, konsumerats för att täcka förlusten. Den grundfria grupplivförsäkringens likställighet med skadeförsäkring kommer vidare att medföra att inga särskilda kapitalplaceringsbestämmelser kommer att gälla för grupplivförsäkringens del. Regeln i 274 § FL att ett belopp motsvarande försäkringsfonden för livförsäkringar skall vara redovisat i bl. a. vissa slag av kvalificerade värdehandlingar kommer icke att bli tillämplig och icke heller pantsättningsbestämmelsen i 276 § FL. I detta sammanhang må förutskickas, att i nästa kapitel förslag kommer att framläggas om sådan ändring av 277 § FL, att den grundfria grupplivförsäkringens likställande med skadeförsäkring icke kommer att medföra något krav på speciell redovisning och pantsättning av säkerhetsfonden i livförsäkringsbolag. Det förhållande att den grundfria grupplivförsäkringen frigöres från FL:s särskilda kapitalplaceringsbestämmelser för livförsäkring innefattar en ökad frihet för försäkringsbolagen. Denna ökade frihet torde emellertid icke medföra några risker för försäkringstagarna och kan icke heller få några återverkningar på kapitalmarknaden. Då grupplivförsäkringen icke innefattar något sparande, är nämligen försäkringsfonden för grupplivförsä-

säkring förhållandevis obetydlig. Sålunda utgjorde för samtliga försäkringsbolag sammanlagt den direkta grupplivförsäkringens försäkringsfond för egen räkning endast 2,8 miljoner kronor vid utgången av år 1957.

De sakkunniga anför, att flera fördelar torde kunna stå att vinna genom en reform av nyss angivet slag. Om grupplivförsäkringen behandlas såsom skadeförsäkring, synes densamma bli ännu enklare för försäkringsbolagen att hantera än vad fallet nu är. Detta är en fördel, ty varje onödigt administrativt arbete synes böra undvikas. En möjlig förenkling, som icke direkt torde framgå av det föregående, gäller premiesättningen för stora grupper. Släpper man kravet på premiegrunder för grupplivförsäkring, vinner man, att premien icke behöver konstrueras på grundval av fixerade antaganden rörande dödlighet m. m. Det blir i viss utsträckning möjligt att bestämma den premie, som en grupp skall betala, med ledning av den faktiska dödligheten inom gruppen. En dylik empirisk premiesättning torde utan fara kunna användas vid stora grupper, vilkas sammansättning icke undergår snabba förändringar. Härigenom uppnås bl. a., att det i viss utsträckning icke blir nödvändigt för försäkringsbolagen att infordra och arbeta med uppgifter om den årliga ålderssammansättningen inom varje försäkrad grupp. En dylik förenkling torde för de stora gruppernas del kunna vara ett ytterligare steg i kostnadsförbilligande riktning.

Ett likställande av grupplivförsäkringen med skadeförsäkring medför också den fördelen, att såvitt angår FL lagtekniska möjligheter öppnas att kombinera grupplivförsäkring samt kollektiv kort olycksfalls- eller kollektiv kort sjuk- och olycksfallsförsäkring till en enhetsförsäkring, vid vilken livförsäkrings- samt olycksfalls- eller sjuk- och olycksfallsförsäkringsmomenten icke redovisningsmässigt måste hållas isär. Ett sammanförande av nämnda försäkringsmoment till enhetsförsäkringar synes vara ett naturligt utvecklingssteg med tanke bl. a. på att livförsäkringen samt sjuk- och olycksfallsförsäkringen från behovstäckningssynpunkt bildar en organisk enhet och gemensamt täcker risken för bortfall av den försäkrades arbetsförmåga. Även efter de beslutade utbyggnaderna av de samhällliga personförsäkringsanordningarna föreligger det behov av enskilda kompletteringsanordningar, olika för olika kategorier människor. Åtminstone en del av det enskilda kompletterande personförsäkringsskyddet synes lämpligen kunna få formen av kollektiva försäkringsanordningar. Det synes icke uteslutet, att kostnadsbesparingar kan uppnås, därest härvid grupplivförsäkring samt sjuk- och olycksfallsförsäkring eller olycksfallsförsäkring kan erbjudas i form av kombinationsförsäkringar, vid vilka de olika försäkringsmomenten icke behöver redovisas var för sig utan tillsammans tagna kan betraktas såsom en enhet.

Ett ganska speciellt område, inom vilket det kan vara förenat med fördelar att likställa grupplivförsäkring med skadeförsäkring, utgör vissa typer av försäkringar, som har till uppgift att vid avbetalningsförsäljning av varor ge säljaren och köparen ett mer eller mindre långt gående försäk-

ringsskydd. Vid ifrågavarande försäkringar övertager försäkringsgivaren köparens återstående betalningsskyldighet i händelse köparen dör ävensom för den tid denne är arbetsoförmögen på grund av sjukdom eller olycksfall och eventuellt också för den tid vederbörande är arbetslös. På grund av FL:s innehåll är det icke för närvarande möjligt att tillhandahålla avbetalningsförsäkringar, vid vilka livförsäkrings-, sjuk- och olycksfallsförsäkrings- samt arbetslöshetsförsäkringsmomenten är sammanförda till ett helt med en premie, som icke behöver uppdelas och redovisas i beståndsdelar. För närvarande måste dödsfallsrisken täckas genom särskild grupp-livförsäkring, vars inkomster och utgifter redovisas för sig. Detta torde vara en onödig omgång. Rationellt synes vara att öppna möjligheter för avbetalningshandelns försäkringar att erhålla formen av enhetsförsäkringar, vid vilka alla de olika försäkringsmomenten tillsammanantagna kan betraktas och redovisas såsom en enhet.

I detta sammanhang understryker de sakkunniga vikten av att vid grupp-livförsäkring försäkringsbolaget håller god kontakt med de försäkrade. Försäkringsbolagen bör tillse, att de försäkrade erhåller fullgoda informationer om innehållet i den försäkring, som de erhåller. Önskemålet att sänka försäkringskostnaderna bör icke få medföra, att försäkringsbolagen avstår från åtgärder, som är erforderliga för att garantera de enskilda försäkrade alla de informationer, varav de kan ha behov i sin egenskap av grupplivförsäkringstagare. Försäkringsbolagen får icke betrakta det såsom en angelägenhet för den försäkrade gruppen att ombesörja en tillfredsställande information till medlemmarna. Då det enligt gängse avtalskonstruktion är de enskilda försäkrade och icke gruppen som sådan (fackföreningen o. s. v.) som är försäkringstagare, måste det anses vara försäkringsbolaget och icke gruppen som sådan eller gruppchefen, som har det yttersta ansvaret för att de enskilda försäkringstagarna erhåller behövlig information om sina rättigheter och skyldigheter i anledning av grupplivförsäkringen. Varje enskild försäkringstagare synes böra erhålla ett försäkringsbevis, som bl. a. anger i vad mån avtalet innehåller bestämmelser rörande vem som är förmånstagare. Eftersättes informationskravet, riskerar grupplivförsäkringen att förlora en del av sitt värde för försäkringstagarna. Enligt de sakkunnigas mening är det angeläget, att försäkringsbolagen gör allt vad som står i bolagens förmåga för att jämväl i informationsavseende hålla grupplivförsäkringen på en hög nivå. Någon kvalitetskillnad bör icke uppstå mellan grupplivförsäkring och individuell livförsäkring.

Det är, framhåller de sakkunniga vidare, icke blott på den kollektiva livförsäkringens område, som möjligheter kan föreligga att genomföra förenklingar. Detsamma synes i viss utsträckning vara fallet även inom *individuell livförsäkring*.

De sakkunniga föreslår att icke blott vid grupplivförsäkring utan jämväl vid individuell livförsäkring endast för dödsfall, vilken meddelas för längst fem år eller mot premie, som är beräknad och bestämd för längst fem år i

sänder, möjlighet bör föreligga att befria försäkringsbolagen från krav på grunder och att jämväl i övrigt i de hänseenden, varom i FL är fråga, låta försäkringarna följa de regler, som gäller för skadeförsäkring. I fråga om rörelsens kvarliggande i livförsäkringsbolag och konsekvenserna för fondavsättningar, förlusttäckning och kapitalplacering äger vad de sakkunniga föreslagit för grupplivförsäkringens vidkommande i tillämpliga delar giltighet jämväl för den grundfria individuella livförsäkringens del.

De sakkunniga förutsätter, att även i de fall där livförsäkring endast för dödsfall behandlas såsom skadeförsäkring hänsyn i erforderlig utsträckning tages till förekomsten av tekniska tillgodohavanden när det gäller beräkningen av premiereserven.

De sakkunniga utvecklar sina synpunkter på följande sätt.

De försäkringstyper, varom här synes kunna bli fråga, är icke för närvarande särdeles frekventa. Detta förhållande torde dock icke vara ett skäl för att beträffande ifrågavarande försäkringar bibehålla en strängare reglering än som är nödvändig. Det synes för övrigt icke uteslutet, att en del av försäkringsformerna i fråga, eventuellt i kombination med annan personförsäkring, i framtiden kan möta större intresse från allmänhetens sida. Ett ytterligare skäl att icke undantaga individualförsäringen från förenklingsträvandena är, att gränsen mellan kollektiv och individuell livförsäkring är flytande. Försäkringsformer, som i dag räknas till individuell livförsäkring, skulle lika gärna kunna hänföras under begreppet kollektiv försäkring. Den flytande gränsen mellan kollektiv och individuell försäkring synes icke böra göras till en skiljelinje, som i lag tillägges avgörande betydelse i vissa frågor.

En enkel form av individuell livförsäkring utgör livförsäkring endast för dödsfall mot naturlig premie. Då denna försäkringsform medför utbetalning av försäkringssumman endast om den försäkrade dör före viss angiven tid, innefattar densamma icke något sparande. Premien är — liksom vid grupplivförsäkring — beräknad för allenast ett år i sänder i den bemärkelsen, att varje års premie är tillmätt så, att den skall svara mot risken just det året. Premien stiger därför med levnadsåren. Försäkringen har vid försäkringsårets utgång icke något tekniskt återköpsvärde. Fastän denna försäkringsform tekniskt sett är enkel, synes det dock icke under alla förhållanden kunna ifrågakomma att befria densamma från krav på grunder m. m. Såsom förutsättning härför torde böra uppställas, att försäkringstiden icke är alltför lång eller att i allt fall den för ett år i sänder beräknade premien icke blivit till sitt belopp bestämd för en alltför lång period framåt i tiden. Skulle den naturliga premie, som varje år skall erläggas, vara fixerad för lång tid, kanske för årtionden framåt, synes en sådan långtidsplanering och speciell försiktighet vara påkallad, att det icke torde böra ifrågakomma att avstå från kravet på grunder för verksamheten och från tillämpning i övrigt av FL:s speciella bestämmelser rörande livförsäkring. Om däremot avtalet gäller för en tid av, förslagsvis, högst fem år eller om vid längre avtalstid den naturliga premien bestämmes — fixeras — för, förslagsvis, längst fem år i sänder — så att ändringar i premienivån inom angivna tid kan slå igenom även för de löpande avtalens del — torde vid nu ifrågavarande livförsäkringsform försäkringstagarintressena icke kräva, att verksamheten i fråga regleras av grunder, vilka skall vara stadfästa av offentlig myndighet, och torde jämväl i övrigt försäkrings-

formen i fråga i de avseenden, varom fråga är i FL, kunna behandlas på samma sätt som skadeförsäkring.

Vid genomförandet av förenklingar på den individuella livförsäkringens område torde det icke vara nödvändigt att begränsa sig till försäkringar mot naturlig premie. Utan fara för försäkringstagarna torde man kunna taga ytterligare ett steg. De försäkringar, som här åsyftas, skall liksom de föregående ha karaktären av livförsäkring endast för dödsfall, således typiska riskförsäkringar vid vilka försäkringsbolaget är betalningsskyldigt endast om den försäkrade avlider inom viss tid. Vidare torde liksom i det föregående böra krävas, att försäkringsavtalen gäller för en tid av längst fem år eller att vid längre avtalstid premierna bestämmas — fixeras — för längst fem år i sänder, så att ändringar i premienivån inom angivna tid kan slå igenom även för de löpande avtalens del. De här åsyftade försäkringstyperna skiljer sig från de föregående därutinnan, att premierna icke beräknas för ett år i sänder (så att, såsom förut nämnts, varje års premie svarar precis mot risken det året) utan i stället beräknas — avpassas — för en något längre tidsperiod, förslagsvis högst fem år i sänder, och sedan slås ut på periodens olika år med lika belopp varje år. Det förhållandet att dödligheten stiger med åldern i en allt brantare kurva gör, såsom förut nämnts, att vid fleråriga dödsfallsförsäkringar med konstant årspremie de försäkrade — särskilt påtagligt vid högre åldrar — under början av försäkringstiden inbetalar mer än som motsvarar den för åldern naturliga premien men under slutet av försäkringstiden i gengäld mindre. Till följd härav har vid dylika försäkringar försäkringstagarna i vissa lägen försäkringstekniskt sett ett tillgodohavande hos vederbörande försäkringsbolag. Detta förhållande utgör en komplikation. Komplikationen synes dock vara av jämförelsevis ringa betydelse vid de försäkringstyper varom här är fråga, vid vilka premieavjämningen sker för en tid av längst fem år. Till belysning härav må erinras om att enligt nu gällande livförsäkringsgrunder återköpsvärdet för en temporär dödsfallsförsäkring å 10 000 kronor med femårig försäkringstid utgör (beloppen avrundade till närmaste hela krontal) högst 2 kronor vid en inträdesålder av 45 år (årspremie 77 kronor), högst 7 kronor vid en inträdesålder av 50 år (årspremie 105 kronor), högst 19 kronor vid en inträdesålder av 55 år (årspremie 152 kronor) samt högst 40 kronor vid en inträdesålder av 60 år (årspremie 231 kronor). Om inträdesåldern är 43 år eller lägre, har enligt grunderna nyssnämnda försäkring icke vid någon tidpunkt under avtalstiden något som helst återköpsvärde.

Genom särskilda återköps- och fribrevsgrunder finnes för närvarande garantier för att försäkringstagarna i livförsäkring vid försäkringsavbrott alltid tillgodoföres det tekniska tillgodohavande som försäkringen kan ha, vare sig tillgodohavandet är större eller mindre. Vid de försäkringstyper varom här är fråga är, såsom framgår av nyssnämnda siffror, försäkringstagarnas tekniska tillgodohavande — i den mån sådant över huvud taget föreligger — i allmänhet föga betydande. Först vid högre åldrar eller vid mycket höga försäkringssummor kan tillgodohavandet stiga till mera beaktansvärda belopp. Såsom antydes av de tidigare i tabellerna B och F i avsnitt 4. av detta kapitel¹ lämnade uppgifterna angående å ena sidan återköpsvärden och å andra sidan beräknad återbäring vid en femårig temporär dödsfallsförsäkring å 10 000 kronor med konstant årspremie måste under nuvarande förhållanden vid här aktuella försäkringstyper rätten till återbäring anses ha avsevärt större ekonomisk betydelse för försäkringstagarna än rätten att utbekomma förefintligt återköpsvärde. Härtill kom-

¹ S. 244 och 247 i betänkandet.

mer, att vid förevarande försäkringsformer de fall, i vilka försäkringstagarna kan ha anledning att påkalla utbetalning av ett återköpsvärde, måste vara få. Under sådana förhållanden kan det visserligen ifrågasättas, huruvida det finnes anledning att slå speciell vakt om nu ifrågavarande försäkringstagares rätt att vid försäkringsavbrott tillgodoföras ett belopp svarande mot återköpsvärdet. De sakkunniga anser dock, att skäligheten kräver att förefintliga återköpsvärden tillgodoföres försäkringstagarna i sådana fall, där beloppen är av nämnvärd storlek. Det synes de sakkunniga kunna förutsättas, att försäkringsbolagen kommer att fortsätta att i dylika fall utge skäligt beräknade återköpsvärden, även om de berörda försäkringsformerna i de hänseenden, varom fråga är i FL, kommer att följa skadeförsäkringsregler. Kräver skäligheten att återbäring lämnas, måste nämligen skäligheten också anses kräva, att återköpsvärden av någon betydelse tillgodoföres försäkringstagarna. Skulle det anses påkallat att ha särskilda garantier för att försäkringstagarintresset icke blir åsidosatt på förevarande punkt, synes en ändamålsenlig lösning kunna vara, att ett utgivande av skäliga återköpsvärden uppställes såsom villkor för grundfrihet för nu ifrågavarande försäkringsformer.

Skulle vid förenämnda individualförsäkringstyper premiebetalningstiden vara avkortad så att exempelvis vid en femårig livförsäkring endast för dödsfall premien för femårsperioden är uppdelad på allenast två terminer eller erlägges på en gång, blir försäkringstagarens tekniska tillgodohavande under periodens lopp avsevärt större än vid en konstant premiebetalning varje år. Hänvisas må här till de tidigare i tabell B i avsnitt 4. av detta kapitel¹ lämnade siffrorna rörande återköpsvärdena enligt gällande livförsäkringsgrunder för en engångsbetald femårig temporär dödsfallsförsäkring å 10 000 kronor. I sådana fall kräver givetvis skäligheten i ännu högre grad än nyss att försäkringstagaren icke går miste om sitt tillgodohavande, därest försäkringen avbrytes före försäkringstidens utgång. Samtidigt bör dock hållas i minnet att de fall, i vilka försäkringstagaren önskar en avkortad premiebetalningstid, torde bli mycket få då det gäller rena riskförsäkringar med premien bestämd och beräknad för längst fem år i sänder. Ännu mycket färre blir då de fall, där försäkringens avbrytande i förtid och därmed utgivande av förefintligt återköpsvärde kan komma att aktualiseras. De sakkunniga anser, att om möjligheten till avkortad premiebetalningstid bibehålles vid nu ifrågavarande försäkringstyper, det är särskilt angeläget att i dylika fall försäkringsbolagen vid försäkringsavbrott tillhandahåller rättvist beräknade återköpsvärden även för den händelse försäkringstyperna i fråga jämligt FL behandlas såsom skadeförsäkring. Tillsyn häröver bör utövas av försäkringsinspektionen. Skulle behov av särskilda garantier anses föreligga, finnes den ovan omnämnda möjligheten att uppställa utgivande av skäliga återköpsvärden såsom villkor för frihet från grunder.

De sakkunniga anför, att den föreslagna reformen icke blott bör kunna leda till viss förenklad behandling av vissa former av individuell livförsäkring utan också synes medföra den fördelen, att FL icke längre kommer att omöjliggöra kombinationer av dylik livförsäkring samt individuell kort olycksfalls- eller individuell kort sjuk- och olycksfallsförsäkring till enhetsförsäkringar, vid vilka de olika försäkringsmomenten redovisningsmässigt icke behöver hållas i sär. Vad de sakkunniga anfört rörande fördelarna av

¹ S. 244 i betänkandet.

kombinationer av grupplivförsäkring samt kollektiv olycksfalls- eller kollektiv sjuk- och olycksfallsförsäkring till enhetsförsäkringar äger i stort sett motsvarande tillämpning på motsvarande kombinationer på den individuella försäkringens område. De sakkunniga erinrar också i detta sammanhang om att det på sakförsäkringens område ansetts rationellt att kombinera olika försäkringsformer till enhetsförsäkringar av typen hemförsäkring, villaförsäkring o. s. v. En motsvarande utveckling på den individuella personförsäkringens område torde böra främjas.

För att ytterligare belysa omfattningen av det område, inom vilket förenklingar anses kunna genomföras, och klargöra innebörden av förslaget framhåller de sakkunniga ytterligare bl. a. följande.

Antag exempelvis att mellan ett försäkringsbolag och en försäkringstagare träffats ett tioårigt avtal avseende kapitalförsäkring endast för dödsfall mot normalpremie. Detta avtal faller in under förenklingsområdet, därest två förutsättningar är för handen. *Dels* får premien icke vara konstruerad som en tioårspremie utan den måste vara konstruerad som två femårspremier eller eljest sammansatt av bitar, varav icke någon avser längre tid än fem år (varigenom större reservbildning undviks). *Dels* får premienivån för försäkringstagaren icke vara bunden för längre tid än fem år; vederbörande skall senast efter fem år i sänder vara skyldig att erlagga den normala nyteckningspremie, som då gäller för den aktuella premiebiten (varigenom förändringar i risk- och omkostnader ganska snabbt kan slå igenom på hela försäkringsbeståndet).

Att avtalstiden i det nämnda exemplet är tio år har icke annan betydelse än att försäkringstagaren under hela tioårsperioden, oberoende av eventuellt inträffade försämringar i hälsotillståndet, kommer att behandlas såsom en normal risk, för vilken högre premie än normalpremie icke behöver erläggas. De sakkunniga är medvetna om att försäkringstagarens rätt att icke behöva erlagga högre premie än normalpremien innefattar ett risktagande av mera lång natur från vederbörande försäkringsbolags sida. Det torde kunna förutsättas, att försäkringsbolagen i erforderlig utsträckning kommer att belinga sig särskilt premietillägg för dylika risktaganden. Risken i fråga synes emellertid icke ha en sådan ekonomisk tyngd att densamma bör inverka på omfattningen av det område, inom vilket förenklingar kan tillåtas. Anledning synes icke föreligga att låta nu ifrågavarande långtidsmoment medföra ett krav på grundreglering, därest sådan eljest synes kunna undvaras. Till belysning av att momentet i fråga icke torde ha någon större ekonomisk betydelse må nämnas, att de s. k. optionstillägg, som för närvarande inom livförsäkringen erlägges såsom vederlag för rätt att senast vid försäkringstidens utgång utan hälsoprövning övergå till annan försäkring på högst samma belopp, icke närmare regleras i förekommande grunder.

Även inom den ganska snävt begränsade ram, som uppdragits i det föregående, rymmes ett flertal livförsäkringsvarianter. Försäkringsformerna i fråga kan vidare tänkas kombinerade på olika sätt med grundbundna former av personförsäkring. En viss svårighet att förutse utvecklingen måste anses föreligga. Med hänsyn härtill och då fråga är om en principiell nyhet på livförsäkringsområdet torde det vara klokt att utforma lagbestämmelserna i ämnet med en viss försiktighet, så att garantier föreligger mot en oväntad, osund utveckling. Sådana garantier torde erhållas, därest lagbestämmelserna konstrueras så, att försäkringsinspektionen äger

uppställa de begränsningar och villkor, som ur försäkringstagarsynpunkt kan anses erforderliga, när fråga är om att föra in förenämnda livförsäkringstyper under FL:s regler angående skadeförsäkring. Skulle försäkringsbolagen eller något eller några av dem föredraga att låta nu ifrågavarande livförsäkringsverksamhet fortfarande vara grundreglerad och jämväl i övrigt likställd med annan livförsäkring, torde anledning icke finnas att hindra detta. Enligt de sakkunnigas mening bör åtminstone till en början, innan närmare erfarenheter vunnits av den nya ordningen, lagbestämmelserna i ämnet erhålla formen av ett dispensstadgande, som lägger det i försäkringsinspektionens hand att medge försäkringsbolag, att bestämmelserna i FL angående skadeförsäkring skall vara helt eller delvis tillämpliga på ovan berörda former av livförsäkring.

De nya bestämmelserna föreslås införda i 345 § FL.

Remissyttrandena

Allmänna synpunkter

De sakkunnigas principiella uttalande att FL:s bestämmelser angående livförsäkring alltjämt bör bygga på soliditets- och skälighetsprinciperna vinner anslutning från samtliga remissinstanser, som berört frågan. *Försäkringsinspektionen* påpekar, att de sakkunniga väsentligen instämt i de resonemang och motiveringar som ingick i förarbetena till nu gällande lag. På några undantag när utmynnar icke heller vad de sakkunniga anför i livförsäkringsfrågor i några förslag angående mera ingripande lagändringar. Framställningen upptager till stor del synpunkter på tillämpningen och i anknytning därtill vissa rekommendationer. Icke heller inspektionen finner i dagens läge en mera ingripande revision av lagens bestämmelser rörande livförsäkring aktuell. Inspektionen bortser därvid från placerings- och värdesäkringsfrågorna, vilka i detta sammanhang icke är föremål för prövning.

Från försäkringsbolagshåll understrykes betydelsen av att livförsäkringsbolagens grunder inom ramen för soliditets- och skälighetsprinciperna tillåter olika tekniska lösningar. — *Folksam* anför som illustration till att en viss rörelsefrihet är främjande för utvecklingen tilläggspremierna för »icke normala risker», där anpassningen till ändrade förhållanden för närvarande kan ske på ett mycket smidigt sätt. De senaste åren kan uppvisa ett flertal exempel på detta. Beträffande behandlingen av icke normala risker torde det vara svårt att uppvisa något land, där intresset för och strävandena mot en generös lösning är så starka som i Sverige. *Folksam* finner det därför överraskande att de sakkunniga önskar en ökad kontroll på detta område.

Enligt *Svenska försäkringsbolags riksförbund* finnes det goda skäl för att de båda principerna för livförsäkringsverksamheten är lagfästa och för att deras upprätthållande kontrolleras av ett opartiskt och sakkunnigt organ. Riksförbundet kan emellertid ej i alla avseenden instämma i de sakkunnigas argumentering. Sålunda vänder sig förbundet mot uppfattningen

att skäligheten är en följd av bl. a. sociala hänsyn. Principen är enligt förbundets mening i själva verket ett utflöde av en både välgrundad och hävdvunnen livförsäkringspraxis, och det är snarast vissa avsteg från det fullständiga hävdandet av skälighetsprincipen, som kan motiveras av sociala skäl. Som exempel nämnes, att livförsäkring även i utpräglade glesbygder drives på samma villkor som på andra håll, ehuru befolkningsunderlaget där ej ger möjlighet till en fullständig kostnadstäckning.

Riksförbundet gör vidare vissa påpekanden i anledning av de sakkunnigas allmänna synpunkter rörande omkostnadsbelastningen. Förbundet anför att bolagen genom ett intensivt rationaliseringsarbete, som ofta krävt betydande investeringar av olika slag, kunnat bemästra kostnadsutvecklingen. Det är enligt förbundets mening i hög grad motiverat att erinra om det faktiska förloppet härvidlag, då de sakkunniga uttalar att överskridanden av den enligt grunderna givna förvaltningskostnadsramen i praktiken förekommit i icke obetydlig utsträckning. Förbundet erinrar om uttalandet i lagens förarbeten att storleken av anskaffningskostnaderna borde bedömas med hänsyn till samhällets intresse av att arbete nedlades på utbredningen av livförsäkring. Förbundet anför.

Till belysning av omkostnadsramens storlek må nämnas, att kapitalvärdet av anskaffningskostnadsbelastningen (belastning för täckande av försäljnings- och utfärdningskostnader samt övriga kostnader av engångsnatur) för en sammansatt kapitalförsäkring inom gällande premiegrunder för stor livförsäkring i typiska fall är av storleksordningen 40 promille av försäkringssumman. Enligt de år 1955 stadfästa livförsäkringsgrunderna i Norge arbetar man med 55 promille för stor och 65 promille för liten försäkring. I de närmast dessförinnan gällande norska premiegrunderna var motsvarande kapitalvärden 35 promille resp. 50 promille, vilka kvantiteter dock ej visat sig tillräckliga i praktiken. De år 1955 stadfästa värdena innebär en marginal om några promille jämfört med erfarenheten under åren närmast före premiegrundernas ändring.

Till ytterligare belysning av utvecklingen rörande belastningarna för omkostnader, speciellt anskaffningskostnader, inom svensk livförsäkring må följande siffror anföras, beträffande dels sammansatt kapitalförsäkring till 65 års ålder (tariff D 65), dels temporär dödsfallsförsäkring till samma ålder (tariff T 65). Båda exemplen avser inträdesåldern 35 år och försäkringssumman kr. 10 000:— (stor livförsäkring).

D 65

Premiegrunder	Helårig bruttopremie kr	Omkostnadspremie		Härav för anskaffning	
		kr	% av bruttopr.	kr	% av bruttopr.
1928.....	289: 90	50: 40	17,4	21: 60	7,5
1935.....	298: 40	49: 70	16,7	20: 50	6,9
1937.....	322: 80	50: 20	15,6	19: 20	5,9
1938.....	331: 90	47: 60	14,3	19: 70	5,9
1955.....	298: 60	39: 80	13,3	18: 90	6,3

T 65

Premiegrunder (Tariffen saknar praktisk betydelse före 1938 års grunder)	Helårig bruttopremie kr	Omkostnadspremie		Härav för anskaffning	
		kr	% av bruttopr.	kr	% av bruttopr.
1938.....	148:30	36:60	24,7	16:00	10,8
1955.....	98:30	29:00	29,5	14:20	14,4

De synpunkter rörande sambandet mellan storleken av anskaffningskostnaderna och det totala försäljningsarbetet för livförsäkring, som förbundet ovan anför, återfinnes även i försäkringsinspektionens skrivelse till de sakkunniga den 5 december 1958. Där uttalas i fråga om storleken av anskaffningskostnaderna följande: »Storleken av anskaffningskostnaderna sammanhänger ytterst med frågan om intensiteten i det försäljningsstryck, som under skiftande förhållanden — t. ex. socialförsäkringens utbyggnad — skäligen skall upprätthållas gentemot allmänheten. Då detta spørsmål emellertid närmast utgör en försäkringspolitisk fråga, vars lösning får sitt uttryck i grundernas anskaffningskostnadsbelastningar, torde den här kunna lämnas åsido».

I nuvarande utvecklingsskede, som kännetecknas av ständigt stegrad konkurrens från konsumtionssektorn samt på den gångna tidens erfarenhet grundade farhågor för fortsatt penningvärdeförsämring, utan effektiva möjligheter till kompensation för det äldre nominalsparandet, är det ofrånkomligt att en hårdnande marknad för livförsäkring inträtt. Det ligger i sakens natur, att vidmakthållandet av ett visst »försäljningstryck» rörande livförsäkring kräver en större arbetsinsats (och därmed en ökad kostnad) vid hårdnande marknadsförhållanden. Det är förvisso allttjämt ett samhällsintresse att medborgarna får ett tillräckligt och väl avvägt försäkringsskydd och att försäkringssparandet hålles på en hög nivå.

Ovan anförda premieexempel från olika system av premiegrunder visar en fallande trend i fråga om såväl den totala omkostnadspremiens som anskaffningskostnadsdelens absoluta storlek, detta trots den så gott som oavbrutna kostnadsfördryring, som efterkrigstidens penningvärdeförsämring medfört för livbolagen.

Rätten till återbäring

Principen att livförsäkringsverksamheten bör bedrivas helt för försäkringstagarnas räkning kommer till uttryck i flera yttranden och ifrågasättes icke från något håll.

Beträffande frågan om att införa försäkringsformer, vid vilka det på förhand bestämts att någon återbäring icke skall utgå, intar försäkringsinspektionen samma negativa ståndpunkt som de sakkunniga. Som ett förtydligande till de sakkunnigas framställning framhåller inspektionen, att vad som diskuterats är en försäkringsform utan återbäringsrätt, där premien praktiskt taget helt saknar säkerhetsmarginal. Uppkomna vinster inom det så bildade speciella beståndet skulle tillfalla det vanliga försäkringsbestån-

det, där premierna satts med betryggande marginal. Å andra sidan hade det vanliga beståndet av försäkringar att täcka uppkommande förluster i det nya beståndet. Anordningen i fråga skulle kräva ändring i 264 § FL, enligt vilket lagrum alla livförsäkringspremier skall bestämmas med betryggande marginal. Inspektionen finner det helt främmande för livförsäkrings-tanken, att ett dylikt moment av instabilitet och spekulation införes mellan olika livförsäkringsbestånd. För övrigt kräver planen för sitt realiserande existensen av ett bestånd av sedvanligt slag med betryggande grunder, som ensidigt skulle få tjäna som buffertanordning. Komplikationer skulle dessutom tillkomma såväl i förhållande till kunderna som i den inre förvaltningen. Inspektionen fortsätter.

Det skall dessutom i detta sammanhang erinras om, att de säkerhetsmarginaler som inlägges i premierna för återbäringsberättigade försäkringar till ingen del motiveras av, att de skall vara återbäringsbildande. Dessa marginaler har uteslutande tillkommit för att skänka livförsäkringen en hög grad av soliditet. Man har velat skapa starka garantier för att livförsäkringsgivarna har förmåga att fullgöra de av dem slutna, ofta långtidsbundna avtalen. Krav på marginaler, som skulle gå utöver vad säkerhetskravet betingar, måste avvisas. Mot denna bakgrund ter det sig även helt verklighetsfrämmande med en konstruktion med ej återbäringsberättigade försäkringar, vilka är utrustade med positiva säkerhetsmarginaler satta lägre än för återbäringsberättigade försäkringar. En sådan konstruktion har ej heller förts fram i den aktuella diskussionen. Det överskott som på sikt kan uppkomma i ett dylikt bestånd av ej återbäringsberättigade försäkringar skulle ej återgå till försäkringstagarna, vilket skulle kunna te sig svårbegripligt och leda till irritationer. Samtidigt skulle de återbäringsberättigade bestånden med sina högre säkerhetsmarginaler vid en ogynnsam utveckling riskera att få det svagare beståndet som en belastning.

Enligt *Svenska försäkringsbolags riksförbund* har de sakkunniga missförstått de tankegångar, som skulle kunna motivera införandet av livförsäkring utan rätt till återbäring. Dylik försäkring till lägre premie tillämpades för ett 30-tal år sedan i vårt land och existerar alltjämt utomlands. Den utblivna rätten till återbäring kan sägas utgöra priset för förmånen att även i fall av oväntad försämring av det faktiska utfallet av dödlighet, ränta eller omkostnader få en ograverad försäkringssumma, trots att premien a priori är mindre solid än »normalt» och bolagets risk för förlust sålunda större än sedvanligt. Det vanliga försäkringsbeståndet bedriver så att säga en speciell riskrörelse avseende de till lägre premier beviljade försäkringarna, och vinsten eller förlusten på denna riskrörelse gottskrives eller belastar det vanliga beståndet.

Riksförbundet anser det emellertid tveksamt om de praktiska olägenheterna med den beskrivna anordningen kan uppvägas av de fördelar som arrangemanget skulle kunna erbjuda. Däremot är det uppenbart att den ifrågasatta tekniken erbjuder betydande praktiska fördelar i fråga om vissa försäkringsmoment. Även om huvudprincipen bör vara att varje försäkring berättigar till återbäring av uppkommande överskott, bör vissa avsteg kunna göras därifrån. Riksförbundet anser sålunda att återbäringsrätt bör kun-

na uteslutas vid mera oväsentliga försäkringsmoment. I de fall, då betänkligheter kan föreligga mot ett slopande av återbäringsrätt, bör under speciella omständigheter som ett alternativ kunna ifrågakomma lägre säkerhetsmarginaler som kompensation för avsaknad av rätt till återbäring. Som exempel kan nämnas de s. k. korttidsfribreven, som i vissa fall uppkommer, då premiebetalningen för en försäkring upphör i förtid. Ett sådant arrangemang skulle inte behöva innebära nämnvärd risk för det övriga försäkringsbeståndet. Ett annat exempel avser försäkringsbelopp som förfallit till betalning men inestår och förräntas hos bolaget. Det torde inte kunna resas några rimliga invändningar mot att räntan enbart bestämmas a priori och inte korrigeras a posteriori. Här har man anledning jämföra med skälighetsprincipen i sparbanksrörelse (inget enskilt vinstintresse).

Folksam anser det icke stridande mot skälighetsprincipen att en person beredes möjlighet att välja mellan två olika försäkringsavtal, det ena innefattande lägre premier och utan återbäringsrätt, det andra av konventionell typ, allt under förutsättning att han är väl medveten om skillnaderna mellan de båda avtalen och att andra försäkringstagares intressen inte trädes för nära.

Formen för återbäring

Försäkringsinspektionen ställer sig positiv till tanken att möjlighet beredes försäkringstagarna att välja mellan olika alternativa former för återbäring. Som exempel nämner inspektionen, att en försäkringstagare vid avtalets ingående får välja mellan å ena sidan en bestämmelse, enligt vilken överskottsmedlen uppsamlas och utbetalas vid försäkringstidens slut som en förstärkning av avtalade belopp och å andra sidan en bestämmelse, enligt vilken överskottsmedlen till en del tilldelas honom vart femte år under försäkringstiden med tilldelning av återstoden vid försäkringstidens slut. Andra varianter kan givetvis också tänkas.

Inspektionen understryker i sammanhanget vad de sakkunniga själva har anfört, nämligen att hänsyn måste tagas till praktiska synpunkter och omkostnadssynpunkter. Att låta försäkringstagarna med korta tidsmellanrum hoppa mellan olika återbäringsformer är givetvis otänkbart. Härtill kommer soliditetssynpunkten. Uppkommande vinstmedel kan icke utbetalas snabbare än att en lämpligt avvägd konsolidering upprätthålles. Programmet bör liksom hittills vara, att alla försäkringar under löpande försäkringstid till fonderna lämnar ett visst bidrag, som lösgöres och utbetalas först när försäkringen upphör. Av det sagda framgår, att en överenskommelse mellan försäkringsgivaren och försäkringstagaren om tilldelning av återbäring under löpande försäkringstid måste så utformas, att själva storleken av de belopp som löpande tilldelas göres beroende av de vid varje tidpunkt gällande grunderna. Överenskommelsen måste även förutse det fall, att all löpande tilldelning av återbäring för viss tid kan komma att inställas.

Även *Svenska försäkringsbolags riksförbund* understryker betydelsen av att kostnadssynpunkterna beaktas vid utformningen av återbäringsreglerna.

Bolagens nu gällande regler för återbäring fyller otvivelaktigt mycket högt ställda krav på en noggrann fördelning av överskottet mellan olika grupper av försäkringstagare. Det finns emellertid, anför förbundet, bland livbolagens företrädare en växande önskan att förenkla dessa regler, som med stigande arbetslöner och andra kostnader kan bli alltför dyrbara. Det är då av vikt att det i lagmotiven klarlägges, att skälighetsprincipen icke utgör hinder för även tämligen långtgående förenklingar i återbäringssystemen.

Utöver kostnadshänsynen måste självfallet även hänsyn tagas till det totala konsolideringsbehovet i rörelsen, varvid ju de enskilda försäkringarna genom sina överskottsmedel temporärt verkar såsom deltagare i nämnda konsolidering. Förbundet erinrar om att livbolagen för några decennier sedan tillämpade en vidsträckt individuell valfrihet i fråga om återbäringens form. Då räntan under 1930-talet successivt sjönk, reducerades emellertid utrymmet för bl. a. den under försäkringstiden regelbundet tilldelade återbäringen. Den av soliditetsskäl nödvändiga reduktionen av den årliga återbäringen väckte betydande irritation bland försäkringstagarna, som hyste en stark förväntan om fortsatt och stegrad återbäringstilldelning. Den gångna tidens erfarenhet manar sålunda till försiktighet vid utformningen av planer för återbäringens tilldelning under försäkringstiden, även om förutsättningarna härför nu är i vissa hänseenden ändrade.

Folksam framhåller att det är synnerligen angeläget från kostnadssynpunkt att det försäkringstekniska systemet verkar generellt. Om ett flertal återbäringssystemer skulle förekomma skulle detta inte bara komplicera registraturen utan även fördyra administrationen i flera andra avseenden. De sakkunnigas förslag synes i sin generella utformning inte vara praktiskt genomförbart. Det är en helt annan sak att inom ramen för ett givet system en viss frihet bör kunna inrymmas. *Folksam* anser att det inom ramen för soliditetsprincipen borde kunna överlåtas åt bolagen att själva avgöra i vilken omfattning utbetalning av återbäring under försäkringstiden bör kunna ske.

Landsorganisationen instämmer i princip i de sakkunnigas rekommendation att försäkringstagarna ges direkt inflytande på formen för återbäring inom livförsäkringen. Önskvärldheten härav blir emellertid enligt LO mindre påfallande för såvitt livförsäkringar med rörliga premier introduceras på marknaden. Frågan om inflytandet på återbäringssystemen kan vidare rimligen inte få tillmätas så stor vikt, att man inom livförsäkringsbolagen ådrar sig oproportionerligt stora omkostnader för att kunna erbjuda försäkringstagare alla tänkbara alternativ. I så fall skulle ju den återbäring, tills vars alternativa utformning de försäkrade skall ta ställning, reduceras alltför kraftigt.

Enligt *Försäkringsfunktionärernas förbund* torde den föreslagna rätten för försäkringstagarna att under försäkringstiden ändra på utbetalningsformen av återbäringen medföra administrativa kostnader, som ej uppväges av fördelarna.

Sparsamhetskravet

Remissmyndigheternas avvisande inställning till den föreslagna anmärkningspunkten rörande sparsamhet med omkostnader har redovisats vid behandlingen av soliditets- och skälighetsprinciperna inom skadeförsäkringen (s. 104 ff) vartill här må hänvisas. *Försäkringsbolagens riksförbund* har emellertid också direkt kommenterat de sakkunnigas uttalanden om sparsamhetskravet i livförsäkringsverksamheten. Förbundet anför.

De sakkunniga har betonat att bolagen »måste lägga sig vinn om att hålla sina omkostnader nere». Som bakgrund till detta uttalande skall tydligen ses dels det förhållandet att ett bolag haft »jubileumskostnader på över 1 miljon kronor», dels den omständigheten att omkostnaderna inom vissa skadeförsäkringsgrenar uppgår till 30 å 40 % av de erlagda premierna. De sakkunniga har emellertid underlåtit omtala att övervägande delen av det belopp som åtgick i samband med ifrågavarande bolags jubileum utgjordes av gratifikationer till bolagets personal, motsvarande mindre än 5 % av den totala personalkostnaden för året, medan beloppet i övrigt till större delen hänförde sig till public relation-kostnader. Vid framhållandet av nyssnämnda procentsiffror för omkostnader i förhållande till erlagda premier har de sakkunniga ej heller funnit skäl att göra någon jämförelse med andra näringsgrenar, där omkostnadssiffran i ett stort antal fall ligger lika högt eller högre.

Av försäkringsbolagens kostnader faller den övervägande delen på posten personalkostnader. Det bör hållas i minnet att kollektivavtal och andra fackliga uppgörelser måste respekteras av såväl inspektionen som bolagsledningarna. Försäkringsbolagen är för övrigt icke betjänta av underkvalificerad personal och de måste anpassa sig till löneläget på arbetsmarknaden. Över huvud taget ställer sig riksförbundet frågande inför vad de sakkunniga kan avse med begreppet »onödiga kostnader».

En utomstående kan naturligtvis vara benägen att rubricera en s. k. »trivselkostnad» till förmån för personalen såsom onödig. Det är också möjligt att man i efterhand kan konstatera att exempelvis en reklamkampanj varit »onödig», när den icke givit avsedd effekt. Det ligger i all företagsamhets natur att icke alla initiativ slår lika väl ut. Om man emellertid i förväg skulle bedöma en viss utgift såsom onödig, därför att man ej med full säkerhet kunde förutsäga dess räntabilitet, skulle många samhällsnyttiga initiativ utebliva och utvecklingstakten inom det ekonomiska livet minska.

Riksförbundet vill framhålla att bolagen nedlägger mycken möda på att genom bl. a. rationaliseringar hålla omkostnaderna inom snäva gränser. Bolagsledningarna måste emellertid vid ställningstagande till en utgift taga hänsyn till många olika synpunkter. Den mindre utgiften innebär icke i varje enskilt fall den lägre kostnaden. Den fortskridande penningvärdeförsämringen har skapat stora svårigheter ur kostnadssynpunkt. Detta gäller måhända särskilt livförsäkringsbolagen, vilka — i motsats till vad som är fallet inom de flesta andra delar av näringslivet — i stor utsträckning måste täcka förvaltningskostnaderna med intäkter (kostnadspremier), som icke kan höjas i takt med penningvärdets fall.

Även *Försäkringstjänstemannaförbundet* och *Försäkringsfunktionärernas förbund* framlägger vissa synpunkter på omkostnaderna för personalen. I anslutning till en redogörelse för de i riksförbundets yttrande omnämnda gratifikationerna yttrar *Försäkringstjänstemannaförbundet*.

Storleksordningen av här avsedda utgifter för företaget blir alltid en avvägningsfråga. Principiellt måste förbundet dock reagera mot att utgiftens karaktär skulle kunna anses innebära ett avsteg från det sparsamhetskrav, som innefattas i skälighetsprincipen. Godtages ett sådant betraktelsesätt kan tveksamhet uppkomma om det skäligen också i andra utgifter, som ett företag ikläder sig för att öka personalens trivsel eller som allmänt sett är av personalvårdande karaktär.

Försäkringsfunktionärernas förbund förklarar sig som facklig organisation ha starkt ifrågasatt, huruvida den kontrollerande myndighetens befogenheter vid bedömandet av skäligheten i omkostnaderna skall få innebära, att man omöjliggör för arbetsmarknadens parter att föra verkliga förhandlingar. Förbundet anför vidare bl. a. följande.

När det gäller bedömandet av premiesättnings skälighet och därmed omkostnadsdelen, har försäkringsinspektionen redan med nuvarande lagbestämmelser i vissa fall ingripit på så sätt, att t. o. m. de avtals slutande parterna inom försäkringsbranschen ställts inför sådana direktiv och anvisningar till bolagen, att parternas möjligheter att förhandla beskrivits. Detta trots att vederbörande departementschef i sina direktiv till lagen framhållit, att vid fastställande av omkostnadsgrunder skäligen hänsyn måste tagas till lönesättningen på arbetsmarknaden. Statsrådet har därvid anfört: »Någon prövning av de löner, som genom kollektivavtal tillförsäkras personalen, kan sålunda icke tänkas förekomma i detta sammanhang».

Konkurrensfrämjande åtgärder

Försäkringsbolagens riksförbund vänder sig mot att de sakkunniga främst — eller nästan uteslutande — talar om den interna konkurrensen mellan företagen inom livförsäkringsverksamheten. Konkurrensen mellan livförsäkring å ena sidan och annan verksamhet å andra sidan, varvid främst konsumtionssektorn förtjänar nämnas, beaktar de sakkunniga enligt förbundets mening icke alls. Med tanke på livförsäkringens betydelse såsom riskutjämnings- och sparrörelse är det emellertid nödvändigt att beakta konkurrensen med konsumtionssektorn.

Förbundet vänder sig också allmänt mot de slutsatser, som de sakkunniga dragit rörande konkurrensförhållandena inom livförsäkringen. Ehuru de sakkunniga synes medvetna om att priset för en livförsäkring ej är premien utan premien minus återbäringen använder de sakkunniga genomgående begreppet priskonkurrens såsom en beteckning för vad som rätteligen är premiekonkurrens. Riksförbundet framhåller att inom svensk livförsäkring icke blott priskonkurrens utan jämväl premiekonkurrens är och alltid varit en realitet. Premiesättningen för individuell försäkring har visserligen varit i stort sätt gemensam för samtliga svenska livförsäkringsbolag, med avseende på stor livförsäkring sedan 1928 och för liten livförsäkring sedan 1935. Förekomsten av stor och liten livförsäkring jämsides på marknaden har emellertid inneburit en premiekonkurrens inom den individuella försäkringen. Ytterligare erinras om premiekonkurrensen på grupplivområdet samt mellan individuell pensionsförsäkring, kollektiv tjänstepensionsförsäkring och pensionskassor.

Riksförbundet påpekar i detta sammanhang, att vid utarbetandet av nya premiegrunder premiekonkurrensen mellan bolagen utgör ett väsentligt inslag.

Beträffande den s. k. sparbankslivförsäkringen anför riksförbundet att den nya distributionsformen kan komma att visa sig kostnadsbesparande, om man endast tänker på dem som tecknar försäkring i det bolag, som driver den nya formen, och helt bortser från de personer, som vid inträffat försäkringsfall står utan försäkringsskydd därför att det inte funnits utrymme för en effektiv försäljning. Hur det slutliga utfallet av nettopriset för formen blir, jämfört med nettopriset vid tillämpning av traditionella distributionsformer, blir självfallet beroende av bl. a. den omfattning som den planerade verksamheten får. På försäkringsbeståndet faller nämligen dels de med den nya verksamhetens upptagande förknippade kostnaderna, dels även på längre sikt kostnader av försäljningskaraktär (reklam m. m.).

Enligt riksförbundets mening har de sakkunniga bortsett från att den av soliditetskravet betingade minimipremienivån i själva verket inte ger utrymme åt skälighetsmekanismen. Vid tillämpning av minimipremienivå ökas risken för förlust inom någon del av livförsäkringsbeståndet, varvid någon annan del blir tvingad att tillskjuta medel med minskad skälighet såsom följd.

Förbundet granskar närmare utredningens synpunkter rörande förutsättningarna för premiekonkurrens och anför bl. a.

I fråga om dödlighets- och andra riskantaganden må observeras, att premiekonkurrens skulle kunna föra till strängare riskbedömning, d. v. s. raka motsatsen till den för svensk livförsäkring sedan länge karakteristiska liberaliseringen på riskbedömningens område. En dylik utveckling synes ej önskvärd, enär den skulle minska förutsättningarna för behovstäckning inom ett klientel, för vilket det är särskilt angeläget att livförsäkringsbehovet tillgodoses.

I fråga om ränteantagandet är sakförhållandet det, att man visserligen i efterhand kan konstatera olikheter i den faktiska förräntningsnivån under gången tid för de olika bolagen. Detta är ett resultat av bl. a. olika placeringspolitik. Det kan emellertid ej hävdas, att en viss omtänksam placeringspolitik skulle ge avgjort bättre förräntning under kommande tid än en viss annan, lika omtänksam placeringspolitik. Det avgörande härvidlag är självfallet utvecklingen av de ekonomiska konjunkturerna, särskilt räntekonjunkturen, och penningvärdet.

Vad som återstår av reell konkurrensmöjlighet på premieområdet hänför sig till premiegrundernas omkostnadsantaganden. I detta hänseende skulle någon differentiering mellan bolagen a priori kunna motiveras, baserad på konstaterbara skillnader i kostnadsnivå. Det förtjänar emellertid observeras, att krympning av belastningen för anskaffning måste leda till minskad konkurrensförmåga för livförsäkringsverksamheten gentemot den viktigaste konkurrenten, nämligen konsumtionssektorn.

Riksförbundet erinrar i detta sammanhang om en modifierad teknik för åstadkommande av säkerhetsmarginal, som dryftats i den aktuariella debatten. I enlighet härmed skulle premiegrunderna utformas på basis av

vad som bedömes vara rena nettoantaganden rörande dödlighet, invaliditet, ränta och olika omkostnadsfaktorer, d. v. s. antaganden vari ej inlägges någon medveten implicit säkerhetsbelastning. Man skulle alltså arbeta med enbart explicita säkerhetstillägg.

Landsorganisationen ställer sig allmänt positiv till vad de sakkunniga anfört rörande konkurrensfrämjande åtgärder. Betydligt större möjligheter än nu bör enligt landsorganisationen finnas för priskonkurrens olika livförsäkringsbolag emellan; lagstiftningens regler och grunder m. m. inom livförsäkringen har ju ur konkurrensbegränsningssynpunkt till och med varit så effektiva, att livförsäkringsbolagen inte ens ansett sig behöva bilda någon tariffsammanlutning.

Beträffande möjligheterna till premie differentiering instämmer *försäkringsinspektionen* helt i de sakkunnigas synpunkt, att premiemarginalerna för de korta försäkringarna kan sättas lägre än för de långtidsbundna. Inom den hittillsvarande livförsäkringsrörelsen har detta också kommit till uttryck i det betydelsefulla hänseendet, att säkerhetsmarginalerna i premierna är betydligt lägre inom grupplivförsäkringen, där premierna avtalats för ett år i sänder, än inom individuell livförsäkring, där de långa avtalen är helt dominerande. Individuella försäkringar, vilkas avtalstider omfattar endast några år, har hittills förekommit i mycket ringa utsträckning i nyteckningen, och några särskilda grunder för dessa försäkringar har icke upprättats.

Inspektionen stödjer önskemålet, att grunderna så utbygges, att direkt i premiesättningen det minskade behovet av säkerhetsbelastning för korta individuella försäkringar beaktas. — Det anförda gäller enbart frågans tekniska sida och innebär icke från inspektionens sida någon rekommendation, att man inom försäljning av individuell försäkring lägger ökad vikt vid mycket korta avtal. I det sammanhanget anmäler sig nämligen även omkostnadsfrågan och frågan om försäkringens värde ur skyddssynpunkt.

Folksam framhåller att innan man tar steget över till att differentiera försäkringspremierna med hänsyn till försäkringstidens längd är det nödvändigt att man försöker bilda sig en uppfattning om konsekvenserna, exempelvis av de ökade administrationskostnader, som en uppdelning av försäkringsbeståndet i olika kategorier alltid medför. Denna fråga ha de sakkunniga inte ägnat tillbörlig uppmärksamhet. Den föreslagna premie-differentieringen är inte heller enligt *Folksam* av alltför hög angelägenhetsgrad eftersom för korta försäkringar den korrigerande av premierna som kan ligga i återbäringen kommer relativt tidigt efter premiens erläggande. I den mån som den korta livförsäkringen kan rymmas inom den ram, som de sakkunniga föreslagit för att livförsäkring inte skall behöva regleras genom grunder, kan dock premiesättningen vara en annan än för en likadan grundreglerad livförsäkring. Om bolaget anser sig vilja meddela sådan icke grundreglerad individuell livförsäkring måste en särredovisning under alla förhållanden ske. Inom den grundreglerade livförsäkringen sy-

nes dock starka praktiska skäl tala emot en differentiering av premieberäkningsantagandena efter försäkringstidens längd.

Även *Svenska försäkringsbolags riksförbund* betvivlar värdet av en sådan differentiering av premierna och anför.

Nuvarande praxis inom svensk livförsäkring, med gemensam premienivå inom å ena sidan stor och å andra sidan liten livförsäkring, är resultatet av gångna tiders erfarenhet och konkurrensförhållanden. Den kan sägas innebära en rationalisering av konkurrensen inom livförsäkringsverksamheten, eftersom olikheter rörande icke blott kundservice och återbäring utan även premienivå i och för sig försvårar försäkringstagarnas val. Det bör för övrigt observeras, att olikheter i premienivå ej kan komma att bli annat än obetydliga. — — — Men även smärre premieolikheter skulle till följd av merarbete av olika slag för de enskilda bolagen resultera i höjd nettokostnad för livförsäkring samt dessutom ge allmänheten en förvirrande bild av marknaden utan att några reella fördelar uppnåddes.

Flera av remissinstanserna har i anledning av de sakkunnigas förslag om publicering av återbäringsuppgifter understrukit svårigheterna att förena denna verksamhet med kravet på korrekt konsumentupplysning.

Landsorganisationen, som förklarar sig ha svårt att göra principiella invändningar mot förslaget, anför att man i denna fråga emellertid uppenbarligen befinner sig i ett svårt praktiskt dilemma mellan kravet att låta bolagens varierande omkostnader m. m. bli fullt uppenbara för den livförsäkringsköpande allmänheten och kravet att ge allmänheten fullt korrekt konsumentupplysning. *Landsorganisationen* förordar emellertid att försäkringsinspektionen gör allvarliga ansträngningar att söka få fram tillförlitliga återbäringsuppgifter.

Försäkringsinspektionen diskuterar ingående de problem som är förenade med publicering av återbäringsuppgifter. Inledningsvis påpekar inspektionen att uppgifter om storleken av den återbäring, som livförsäkringsbolagen utbetalat på försäkringar som upphört, enbart avspeglar förhållanden under gången tid. Det är utfallet i gången tid av dödligheten inom försäkringsbeståndet, ränteavkastningen på bolagets placeringar och havda förvaltningskostnader som påverkat återbäringens storlek. Med hänsyn till att avtalen för de vanliga försäkringsformerna är långa kan det därvid ofta röra sig om förhållanden relativt långt tillbaka i tiden. Återbäringsuppgifter för viss försäkringsform anger alltså icke den återbäring det kan bli på en nytecknad försäkring av samma slag. Utfallet av förräntning, dödlighet och omkostnader kan under 1960-talet för i dag tecknade försäkringar bli väsentligt annorlunda än utfallet under de gångna 30-, 40- och 50-talen för tidigare tecknade försäkringar.

Sammanfattningsvis uttalar inspektionen att frågan om en vidgad officiell publicitet kring livförsäkringsbolagens återbäringsförhållanden rymmer många problem. Erfarenheterna från ett tidigare skede, då i konkurrensen en kraftig publicitet kring data om återbäringsbelopp utvecklades,

pekar på, att här kan uppstå en betydande risk för att försäkringstagarna direkt vilseledes genom att bibringas verklighetsfrämmande uppfattningar om, att tidigare återbäringsbelopp skulle innebära utfästelser om kommande återbäring. Trots alla vanskligheter och risker för missförstånd, som sålunda lätt kan ytterligare ökas på grund av konkurrensförhållandena, har man dock enligt inspektionen i sista hand svårt att draga den slutsatsen, att försäkringstagarna skall förmenas rätten till upplysning om de faktiska återbäringsförfarenheterna i gången tid. Denna rätt är för övrigt numera erkänd. De uppgifter, som inspektionen inhämtar från bolagen om återbäringsförhållandena, ingår i på inspektionen tillgängliga handlingar som är offentliga. Inspektionen utvecklar sina synpunkter rörande de problem som är förbundna med publicering av återbäringsuppgifter på följande sätt.

Vad beträffar den inbördes ordningen mellan bolagen i olika återbärings exempel kan omkastningar alltid ske. Ett livförsäkringsbolag, som i förfluten tid haft lägre återbäring, kan i framtiden komma att uppvisa fördelaktiga återbäringsförhållanden. Inspektionen vill i sammanhanget nämna, att vissa bolag, som i gången tid på grund av verksamhetens inriktning och andra förhållanden haft relativt höga omkostnader, i dag gör en så omfattande omläggning av administrationen med utnyttjande av modern kontorsteknik, att man kan säga, att det är helt nya företag som träder fram. Det måste alltså starkt betonas, att en tablå med återbärings exempel ingalunda är detsamma som en prislista, angivande priser på olika försäljningsställen för dagsaktuella varor, som man omedelbart och definitivt kan tillhandla sig. Detta mycket viktiga förhållande, som hänger ihop med livförsäkringarnas långtidsbundna karaktär, ställer stora krav på de kommentarer som måste kringgärda de publicerade siffrorna, så att de icke ger anledning till missuppfattningar eller öppnar möjlighet till missbruk i förvärvssyfte.

Det finns även andra problem. Samtliga livförsäkringsbolag tillämpar för närvarande principer om restlös återbäring till försäkringstagarna. Återbäringsystemen är emellertid icke lika utformade. Bolagen har gått olika långt, när det gäller att vid fördelningen mellan försäkringarna av uppkommande överskottsmedel taga hänsyn till inverkan av faktorer. Räntevinsten fördelas t. ex. med olika grad av hänsynstagande till de individuella försäkringarnas andel i olika räntekonjunkturer. Praktiska frågor spelar här in. Olikheter kan även föreligga t. ex. såtillvida, att ett återbärings system är mer generöst i förhållande till de på grund av dödsfall tidigare utträdde försäkringstagarna än ett annat system. Det andra systemet ger i stället systematiskt mer åt de till försäkringstidens slut kvarstående försäkringstagarna. Även andra systemskillnader skulle kunna nämnas.

Den inbördes ordningen mellan bolagen vad beträffar återbärings storlek varierar sålunda icke blott med tidpunkten utan även med den försäkringsform exemplet avser. För en och samma försäkringsform är ordningsföljden vidare beroende av, om det är förhållandena vid dödsfall, återköp eller utlupen försäkringstid som avses. Vid planerandet av en publicitet av här berört slag ställs man sålunda inför behovet att låta exemplifieringen för de olika bolagen omfatta flera år, flera försäkringsformer och, för de skilda försäkringsformerna, olika avgångsorsaker. Hårtill kommer behovet att förse detta relativt omfattande material med en utbyggd kom-

mentar, som med hänsyn till sakens natur blir ganska teknisk och därför icke helt lättillgänglig. Å andra sidan har man att taga hänsyn till behovet av att konsumentupplysning skall vara enkel och lättfattlig för att komma till nytta.

I det förberedande arbetet på publicitet kring återbäringen i livförsäkring har man ställts inför frågan, om icke en långt gående likriktning av återbäringsmetoderna borde åstadkommas, varigenom förenklingar skulle vinnas. En sådan likriktning har icke förutsatts i förarbetena till gällande lag och tanken är helt främmande för de sakkunniga. Inom ramen för vad skäligheten bjuder finns utrymme för flera typer av rättvisa återbärings-system och inspektionen anser, att en långt gående likriktning av återbäringstekniken skulle verka hämmande på en fortsatt utveckling inom området och dessutom skapa stora praktiska problem, eftersom bolagen med hänsyn till olikheter i maskinell utrustning, registratur m. m. har svårt att samtidigt realisera samma program. Skulle i en framtid läget bli ett helt annat, kan frågan om en längre gående standardisering måhända förtjäna att ytterligare övervägas.

Med anledning av de sakkunnigas uttalande, att sammanställningar av återbäringsuppgifter är av intresse för dem, som »tvekar i valet mellan olika livförsäkringsbolag», vill inspektionen framhålla, att av tillsynsmyndigheten publicerad information om återbäringen aldrig kan få karaktären av ett officiellt utpekande av vissa bolag som »bättre» än andra bolag. Sammanställningarna får icke uppfattas som objektiva försök att fastställa en rangordning mellan livförsäkringsbolagen inför dem som önskar teckna försäkring. Tvärtom, i kommentarerna till återbäringsuppgifterna kommer det att direkt varnas för en sådan tolkning av siffrorna.

I fortsättningen diskuterar inspektionen i vad mån den skall medverka till en mera aktiv publicering av data rörande återbäring.

Enligt inspektionens uppfattning bör en sådan mera aktiv publiceringsverksamhet från inspektionens sida successivt utvecklas. Ett ytterligare skäl för denna uppfattning ligger i de risker för missförstånd som skulle kunna uppstå, om de redan offentliga uppgifterna återgäves i pressen utan sådana kommentarer som oundgängligen erfordras. I samverkan med bolagen arbetar också inspektionen sedan flera år med problemet om, hur en sådan publicitet skall komma till stånd. Detta arbete har redan hunnit så långt, att vissa återbäringsuppgifter för särskilda bolag — dock utan angivande av bolagens namn — har börjat förmedlas till allmänheten. En sådan publiceringsverksamhet torde på ett nyttigt sätt verka stimulerande i konkurrensen.

När arbetet hunnit ännu längre, uppstår frågan, huruvida återbäringsuppgifterna skall direkt hänföras till namngivna bolag. Ett ställningstagande i denna fråga får grundas på ett omsorgsfullt övervägande av, huruvida nettoeffekten på konkurrensförhållandena av en publicitet i sådan form kan förväntas bli gynnsam eller icke. Skulle en sådan aktiv publicering av namngivna bolag komma till stånd, måste den under alla omständigheter föregås av en kontroll av, att de då tillgängliga uppgifterna, jämte de därtill anförda kommentarerna, verkligen fyller de anspråk som bör ställas.

Inspektionen understryker med skärpa, att en sådan aktiv publicering, som måste bli så rättvisande som möjligt och kringgärdas med de reservationer som är erforderliga, kommer att medföra en icke helt oväsentlig kostnadsbelastning för både bolagen och för inspektionen. Det krävs nämligen ytterligare redovisningar och ingående analyser, om de svårigheter som förut berörts skall kunna bemästras eller åtminstone begränsas. Dessutom får inspektionen skärpa sin övervakning så, att risken för en konkurrens genom att återbäringsuppgifter utnyttjas på vilseledande sätt blir så liten som möjligt. Även detta får konsekvenser för tillsynskostnaderna, låt vara att inspektionen har förhoppningar om att härvidlag få till stånd ett gott samarbete med bolagen.

Inspektionen påpekar också att en sådan mera aktiv publiceringsverksamhet dessutom, för att icke föranleda ensidiga slutsatser hos försäkringstagarna, måste omfatta betydligt mer än återbäringsförhållandena, bl. a. exempelvis förvaltningskostnaderna i olika bolag.

Svårigheterna att förena publicering av återbäringsuppgifter med kravet på vederhäftig och vägledande konsumentupplysning framhålles även bl. a. av *Försäkringsbolagens riksförbund, Folksam* och *Kooperativa förbundet*.

Rörliga premier

Från *försäkringsinspektionens* sida reses icke några principiella invändningar mot att försäkringsformerna vidgas till att omfatta jämväl avtal med rörlig premie. Tillsynsmyndighetens ställningstaganden får komma i samband med behandlingen av konkreta förslag, varvid prövningen får ske under noga beaktande av kostnadssynpunkterna.

Inspektionen erinrar om att frågan om borttagande av garantier i försäkringsavtalen icke är ny. Den har i olika sammanhang varit föremål för diskussion i försäkringskretsar. Något praktiskt försök har inom området för individuell liv- och lång sjukförsäkring ännu icke gjorts. Inspektionen anför vidare följande.

Som tidigare nämnts gäller för svensk livförsäkring, att allt överskott på en försäkring utbetalas i form av återbärning senast när en försäkring upphör. I ett system med rätt för försäkringsgivaren att under försäkringstiden höja premien kan säkerhetsmarginalerna i premiegrundernas antaganden om ränta, dödlighet och sjuklighet sättas lägre än i ett avtal där premien är garanterad. Detsamma gäller den säkerhetsmarginal till omkostnadsantagandet som motiveras av risken för allmän kostnadsstegring under den tid försäkringsavtalet omspänner. I detta system öppnas möjlighet för försäkringstagaren att erhålla en lägre premie. Återbärningen minskas i motsvarande mån och försäkringstagaren får avstå från premiegarantin.

I diskussionen kring frågan om rörliga premier har man pekats på frågans praktiska sidor. I ett system med rörliga premier tillkommer förvaltningskostnader för omdebiteringar av beståndens premier, registreringsarbete och aktuariellt arbete. Det är fara att premiehöjningar under löpande avtalstid medför påfrestningar för bestånden i form av annullationer och därmed höjda beståndsvårdskostnader. Man måste sålunda taga med i bilden, att

själva nettopriset för försäkringar av här nämnt slag kan bli högre än för vanliga försäkringar.

Det sagda hindrar icke, att det kan finnas ett intresse på marknaden för teckning av försäkringar till lägre premie med motsvarande reduktion av återbäring även om därigenom premiegarantin bortfaller och extra servicekostnader tillkommer.

Inspektionen pekar avslutningsvis på en intressant variant till försäkring med rörlig premie. I gängse försäkringsavtal inom individuell försäkring är såväl försäkringsförmåner som premier fixerade. En annan avtalsmodell vore att låta premien liksom hittills vara fix men låta garantin för förmånerna i något avseende mjukas upp. Vissa förmåner kunde göras direkt beroende av det faktiska utfallet i rörelsen utan någon på förhand given garanti. Denna variant torde vid en jämförelse med försäkring med rörliga premier uppvisa fördelar ur omkostnadssynpunkt.

Folksam ansluter sig till de sakkunnigas förslag även om bolaget är medvetet om att de försäkringstekniska och administrativa problemen i samband därmed kan bli besvärliga att lösa.

Svenska försäkringsbolags riksförbund anmäler vissa betänkligheter mot att införa rörliga premier i fråga om försäkring som innefattar sparande.

Ren riskförsäkring utan sparande och med rörliga premier är så enkel och står den inom sakförsäkringen vanliga avtalstypen så nära att det inte innebär några svårigheter för kunderna att förstå avtalets innebörd. Försäkring med rörlig premie som innefattar sparande blir emellertid försäkringstekniskt betydligt mera komplicerad och svårigheten för den försäkrade att förstå de konsekvenser som en ändring av försäkringsbolagets premiegrunder får för hans försäkring växer avsevärt. Med hänsyn till risken för ökade försäljningskostnader till följd av den mer komplicerade försäkringsformen torde man icke kunna räkna med mindre säkerhetsmarginal i fråga om omkostnadsantagandet. Ett system med rörliga premier skulle vidare ej i och för sig innebära ett lägre nettopris, eftersom återbäringen skulle bli i motsvarande mån lägre. Såsom resultat av nyssnämnda incitament till kostnadsfördyring skulle nettopriset snarare kunna bli högre. Enligt riksförbundets mening kan det knappast finnas skäl för livförsäkringsbolagen att för närvarande gå längre än till den avtalstyp med rörliga premier som redan praktiseras. För den framtida utvecklingen på området synes det vara tillräckligt att konstatera, att gällande lag icke hindrar att sådana försäkringsavtal träffas.

Landsorganisationen instämmer i de sakkunnigas rekommendation av livförsäkringar med rörliga premier.

Förenklad behandling av vissa livförsäkringsformer

Försäkringsinspektionen avstyrker de sakkunnigas förslag om slopande av kravet på grunder på livförsäkringsområdet. Inspektionen framhåller att bestämmelserna i grunderna för *grupplivförsäkringen* om gruppernas art, anslutningsprocent m. m. syftar till att ge branschen en inriktning mot starkt kostnadsbesparande försäkringsformer. Att premierna är låga beror — förutom på det vid korttidsbundna premier minskade behovet av säkerhetsmarginaler — just på det förhållandet att de kunnat

knytas an till grundernas allmänna bestämmelser, vilka medfört 1) låga initialkostnader tack vare kollektiv anslutning av icke alltför små kollektiv, 2) låga hanteringskostnader till följd av standardisering och utnyttjande av grupporganen och 3) låga riskbedömningskostnader tack vare de allmänna hindren mot ogynnsamt urval. Skulle allmänna bestämmelser för hindrande av ogynnsamt urval icke tillämpas, finge man för undvikande av stegrade riskkostnader tillämpa den mera kostnadskrävande individuella riskbedömningen.

Inspektionen är av den uppfattningen att systemet med grunder, innehållande vissa bestämmelser om gruppernas art och storlek, varit och är ett verksamt stöd för branschen. Programmet att söka utbreda en prisbillig riskförsäkring har kunnat följas upp och krafterna har, icke minst tack vare grundernas regler, kunnat inriktas på väsentligheter. Inspektionen fortsätter.

Om grunderna slopas och man ändå önskar bevara fördelarna med den nuvarande strukturen av branschen, kan detta komma att kräva en betydligt större arbetsinsats från inspektionens sida. Tillsynen måste på ett mera intensivt sätt på fältet följa gruppbildningen och premiesättningen. Konkurrensen och individuella försäljningsmetoder kan leda till uppkomsten av starkt subventionerade småkollektiv samtidigt som konkurrenskostnaderna stiger. Arbetet med att motverka en utveckling i denna riktning kommer sannolikt att leda till överenskommelser mellan bolagen samt mellan bolagen och tillsynsmyndigheten, varigenom branschen på nytt regleras. Det är icke troligt, att en sådan ny reglering skulle bli enklare än den enkla, redan etablerade ordning som nu kommer till uttryck i de av Kungl. Maj:t stadfästa grunderna.

För övrigt är erfarenheterna från kort, kollektiv olycksfallsförsäkring, som icke är grundreglerad, ingalunda entydiga. I vissa fall har verksamheten fått en form, där de prissänkande faktorerna gjort sig klart gällande. I andra fall åter torde höga förvaltningskostnader till en del förklaras av förekomsten av småkollektiv, mindre ekonomiska former för premieuppbörd och individuella försäljningsmetoder.

Grupplivgrunderna är av enkel natur och förslag rörande ändringar har hos inspektionen kunnat behandlas utan tidsutdräkt och med stor liberalitet. Grupplivförsäkringen har under det gångna årtiondet sålts i en utsträckning, som inneburit fullt utnyttjande av för ändamålet avdelade resurser och grunderna har icke hindrat en utomordentligt stark volymmässig expansion. Samtidigt har grupplivmarknaden präglats av en hård premiekonkurrens, där marginalerna nu är mycket snäva. Talet om att den lätta reglering via grunder, som förekommer i grupplivbranschen, och som från inspektionens sida kan skötas med begränsad arbetsinsats, skulle verka hämmande på utvecklingen och konkurrensen är verklighetsfrämmande.

Inspektionen påpekar vidare bl. a. att de sakkunniga förutsatt att rätten till fortsättningsförsäkring och systemet med återbäring bevaras även om grunderna slopas samt att därför villkor härom skall kunna uppställas vid dispensprövningen. Härtill fogar inspektionen konstaterandet att ett bibehållande av grunderna innebär goda garantier för att kvalitetsförämringar i nämnda hänseenden icke uppkommer.

Inspektionen anlägger liknande synpunkter på förslaget att slopa kra-

vet på grunder i individuell livförsäkring — vilket förslag inspektionen finner vara bl. a. en lagteknisk konsekvens av förslaget att slopa kravet på grunder i grupplivförsäkring; gränsen mellan individuell och kollektiv försäkring är flytande och därför ej lämpad att göras till skiljelinje i lag. Inspektionen utvecklar följande synpunkter på förslaget.

De sakkunniga har i ett utförligt resonemang punkt för punkt visat, att de icke önskar materiellt sett försämra den ordning som för försäkrings-tagarna byggts upp i gällande grunder. De sakkunniga anser sålunda, att även i fortsättningen de försäkrade vid försäkringsavbrott skall tillhandahållas rättvist beräknade återköps- och fribrevsvärden, något som hittills garanterats dels i återköps- och fribrevsgrunderna, dels i grunderna beträffande verkan av underlåten premiebetalning. De sakkunniga förutsätter vidare, att även i fortsättningen allt uppkommande överskott, som icke erfordras för verksamhetens konsolidering, på skäligt sätt skall återbäras till försäkringstagarna, något som hittills garanterats av återbäringsgrunderna. De sakkunniga förutsätter att hänsyn i erforderlig utsträckning tagas till förekomsten av tekniska tillgodohavanden när det gäller beräkning av premiereserven. Vissa önskemål i här berörda hänseenden skulle enligt de sakkunniga kunna uppställas som allmänt formulerade krav vid lämnande av dispens från grunder.

Inspektionen instämmer i de sakkunnigas här uttryckta krav på verksamheten. Inspektionen kan emellertid icke förstå, varför man under sådana omständigheter skall riva upp en redan etablerad, nyligen genomförd önskvärd ordning på livförsäkringsområdet och i grunderna som en nyhet införa en fullständigt artificiell gränsdragning mellan olika livförsäkringar. Lägre marginaler i premierna vid kortare avtalstider och anordningar med rörliga premier kan arrangeras inom grundernas ram.

Även i samband med förslaget om slopandet av grunderna i individuell kort försäkring har det anförts, att denna åtgärd underlättar kombinationer, i detta fall mellan individuell kort sjuk- och olycksfallsförsäkring och individuell kort livförsäkring. Inspektionen vill med anledning härav framhålla, vad som redan starkt understrukits i förarbetena till gällande lag, nämligen att ur skyddssynpunkt de långa individuella försäkringsformerna med sina längre gående garantier är överlägsna de korta individuella formerna. Inspektionen finner därför de av förslagsställarna här anförda synpunkterna ej vara bärande argument för en utbrytning av kort individuell försäkring ur grundkomplexet.

Förslaget om slopande av kravet på stadfästa grunder för kort livförsäkring avstyrkes av *Försäkringsbolagens riksförbund* under de förutsättningar de sakkunniga angivit. Förbundet ansluter sig emellertid till syftet med de sakkunnigas förslag att i viss utsträckning medge avsteg från obligatorisk grundreglering. Den korta livförsäkringen har icke sådan karaktär att det generellt finns anledning att binda den med av offentlig myndighet stadfästa grunder. Såsom de sakkunniga utformat förslaget kan det enligt riksförbundets mening dock icke accepteras. Förbundet anför.

De sakkunniga framhåller, att en förutsättning för deras förslag att kort livförsäkring skall kunna befrias från kravet på stadfästa grunder är den »aktivering av skälighetsprincipen på skadeförsäkringsområdet, som de sakkunniga föreslagit».

Riksförbundet har avstyrkt den nya sakskäligheten. Detta avstyrkande

har främst motiverats utifrån förhållandena inom skadeförsäkringen, som icke är reglerad genom stadfästa grunder. För den korta livförsäkringen skulle det formellt kunna framstå som en frigörelse, om grundregleringen ersattes med en skälighetskontroll som de sakkunniga föreslår, eftersom beslutanderätten i tariffrågor därigenom skulle komma att ligga hos försäkringsbolagen själva. Såsom framhållits av förbundet skulle emellertid efter ett bolagsbeslut om nya premier försäkringsinspektionen kunna, om den så funne för gott, förelägga bolaget att ändra sitt beslut, och detta skulle kunna ske redan innan de nya premierna hunnit prövas i praktiken. Den formella frigörelsen skulle därigenom få ringa reellt innehåll. Förhållandet mellan försäkringsbolagen och tillsynsmyndigheten skulle endast bli oklarare, om — i stället för att grunderna för premieberäkning m. m. offentligen stadfästes — tillsynsmyndigheten tillerkännes rätt att få en »sammanfattning av *allt* det material och *alla* de överväganden av teknisk eller annan art, varpå de avsedda premieändringarna bygger» utan att konsekvenserna av denna rätt definierades.

Den dispositiva grundregleringen genom det föreslagna tillägget till 345 § innebär, att försäkringsinspektionens (enligt gällande lag Konungens) rätt att medgiva avvikelser från FL utsträcker att gälla ännu ett betydelsefullt område. Den innebär däremot icke någon ovillkorlig rätt för bolagen att under vissa förutsättningar erhålla en ökad frihet i form av undantag från kravet på stadfästa grunder. Lagtexten anger endast den självklara förutsättningen för ett undantag, att »sådant finnes förenligt med försäkrings-tagarnas intressen». Såsom ovan framhållits skulle emellertid försäkringsinspektionen äga uppställa de ytterligare villkor som enligt inspektionens uppfattning kan anses erforderliga från försäkringstagarsynpunkt. En del av de villkor som därvid anföres av de sakkunniga synes icke kunna tillgodoses med mindre försäkringstekniska regler och antaganden, som normalt skulle ingå i grunderna, fastställes i annan ordning. Riksförbundet kan icke betrakta detta såsom ett framsteg, som kan vara till gagn för försäkringstagarna.

En liknande inställning till de sakkunnigas förslag kommer till synes i *Folksam*s yttrande. Enligt bolagets allmänna uppfattning bör försäkringsverksamheten regleras av grunder endast då så är oundgängligen nödvändigt. Enligt bolagets erfarenhet från kollektiv försäkring torde fördelarna med en kort icke grundbunden personförsäkring vara så påtagliga att det i FL bör klart anges att dylik försäkring, vare sig den gäller för dödsfall, sjukdom eller olycksfall, skall kunna bedrivas såsom annan försäkring än livförsäkring utan särskilt medgivande av inspektionen. *Folksam* framhåller att de sakkunniga i sin argumentation understrukt att förslaget bör ses mot bakgrunden av den aktivering av skälighetsprincipen på skadeförsäkringsområdet, som de sakkunniga föreslagit. Bolaget kan emellertid inte acceptera en rigorös övervakning från försäkringsinspektionens sida som ett motiv för att kort personförsäkring skall få bedrivas utan grunder. Bolaget anför.

Det förhållandet, att denna anordning medger förenklad behandling av dessa försäkringar — framför allt de kollektiva, varmed följer att förvaltningskostnaderna och därmed även premierna kan hållas på lägre nivå — är enligt vår mening avgörande och enbart i sig ett tillräckligt skäl för förslaget. Om man, som de sakkunniga föreslår, samtidigt föreskriver en

detaljmassig skälighetskontroll från försäkringsinspektionens sida, med bl. a. anmälningsskyldighet beträffande ändringar av premier och försäkringsvillkor, är det sannolikt att förslaget kommer att innebära ökade i stället för minskade kostnader för de försäkrade. Detta gäller framför allt den kollektiva försäkringsformen, vilken alltmer kommit att prägla den korta sjuk- och olycksfallsförsäkringen. I valet mellan ett bibehållande av nu gällande ordning och den av de sakkunniga föreslagna konstruktionen, är nuvarande ordning avgjort att föredra.

Till de sakkunnigas synpunkter rörande kontakten mellan försäkringsbolaget och de grupplivförsäkrade framhåller Folksam att det inte bör krävas att försäkringsbolagen skall åläggas uppgifter, som strider mot grupplivförsäkringens kollektiva natur. Det är vanligt, särskilt i Folksam som har det övervägande antalet av alla grupplivförsäkrade i landet, att ingen som helst individuell registrering av de försäkrade görs. Detta förbilligar i hög grad administrationen men medför å andra sidan att alla försäkringstagare inte kan erhålla individuella försäkringsbevis. Informationen kan därför med nödvändighet icke bli helt av samma kvalitet som inom den individuella försäkringen. Givetvis bör man, inom ramen för vad som ur kostnadssynpunkt är försvarbart, även inom grupplivförsäkringen hålla informationen på en så hög nivå som möjligt.

Folksam vill i detta sammanhang framhålla, att enhetliga regler för kort personförsäkring aktualiserar en ändring av gällande skattelagar. Utan en sådan ändring måste nämligen fortfarande de olika momenten av den tänkta enhetsförsäkringen av skatteskal redovisningsmässigt hållas isär, varvid syftet med ändringen i FL skulle vara förfelat.

Förslaget att kort livförsäkring skall kunna befrias från kravet på stadfästa grunder tillstyrkes av *Tjänstemännens centralorganisation*, *Kooperativa förbundet* och *Landsorganisationen*. Om och när denna liberalisering genomföres är det enligt LO av vikt att samtidigt åtgärder vidtas för att förhindra samarbete livbolagen emellan vid premiesättningen. Även LO kommer in på frågan om kontakten mellan försäkringsbolagen och de grupplivförsäkrade. LO anför.

De sakkunnigas rekommendation att försäkringsbolagen skall ge grupplivförsäkrade personer fullgoda informationer om sitt försäkringsinnehav torde i realiteten — sedan grupplivförsäkringen erhållit nuvarande stora utbredning — ha stor aktualitet. När det gäller grupplivförsäkringar inom ramen för fackliga organisationer syns informationsbehovet så väl tillgodosett, att det av de sakkunniga förordade systemet med individuella försäkringsbevis i regel torde vara obehövt. Det förefaller däremot inte otroligt, att en del av medlemmarna i andra kollektiva försäkringar än grupplivförsäkringar inte alls eller blott ofullständigt känner till sitt medlemskap i dessa. Inträffar ett försäkringsfall torde det därför förekomma, att den försäkrade eller hans anhöriga inte alls gör sina anspråk gällande. Kollektivförsäkringen riskerar då att förlora en stor del av sitt berättigande och skulle kollektiva försäkringsformer — såsom de sakkunniga och även LO vill förorda — utbredas ännu mer framdeles, ökar dessa risker ytterligare. LO finner det sålunda uppenbart, att ett betydande informa-

tionsbehov föreligger för vissa slag av kollektiva försäkringar. En kollektiv försäkring bör självfallet, även om kostnaderna därför ökar något, vara väl känd för varje medlem i kollektivet för att försäkringen skall fylla sina egentliga funktioner.

Departementschefen

Den sociala betydelse, som särskilt tillmätts livförsäkringsverksamheten, avspeglas i flera hänseenden i FL. Bestämmelserna om kontroll av denna bransch är mera ingripande än i fråga om skadeförsäkringen.

Kravet på särskilda garantier i fråga om livförsäkringen kommer främst till uttryck i FL:s bestämmelser om att sådan försäkring skall bedrivas efter fastställda grunder. Dessa reglerar i huvudsak det försäkringstekniska underlaget för försäkringsverksamheten och syftar till att trygga att verksamheten bedrivs i enlighet med soliditets- och skälighetsgrundsatserna.

Nämnda grundprinciper torde numera uppfattas såsom självklara normer för all livförsäkringsverksamhet och har varken från de sakkunnigas sida eller vid remissbehandlingen ifrågasatts. Allmän enighet torde även råda därom, att såsom huvudregel livförsäkringsverksamheten bör vara bunden av i förväg stadfästa grunder. Jag har icke anledning att i dessa principiella frågor inta någon avvikande mening. Till spørsmålet huruvida vissa typer av livförsäkring skall kunna få bedrivas utan att vara grundreglerade avser jag att återkomma i det följande.

Från försäkringsbolagshåll har understrukits vad de sakkunniga anfört om vikten av att bolagen har möjlighet att välja mellan olika tekniska lösningar och utforma grunderna efter vad som finnes mest ändamålsenligt. Även jag vill betona denna synpunkt. Det bör över huvud eftersträvas, att tillsynsverksamheten bedrivs så att försäkringsbolagen under iakttagande av försäkringstagarintresset kan smidigt följa utvecklingen och tillgodose de skiftande behoven av försäkringar.

På livförsäkringsområdet har utvecklingen under senare år framförallt präglats av tillkomsten av försäkringar som saknar sparmoment. Dessa mera renodlade riskförsäkringar är i tekniskt avseende betydligt enklare än sådana försäkringar, som helt eller delvis avser försäkring för livsfall och vid vilka premiebetalningen inrymmer ett mera väsentligt mått av sparande.

De sakkunniga har, i syfte att möjliggöra rationaliseringar inom försäkringsverksamheten, ifrågasatt huruvida vissa typer av rena riskförsäkringar kunde undantagas från de särskilda bestämmelserna för livförsäkring. En sådan förändring skulle i första hand innebära att kravet på stadfästa grunder upphävdes beträffande vissa livförsäkringsformer. De sakkunnigas överväganden utmynnar i förslag att försäkringsinspektionen i fråga om livförsäkring endast för dödsfall, som meddelas för längst fem år eller mot premie som är beräknad och bestämd för längst denna tid, skall kunna medgiva, att bestämmelserna i FL om skadeförsäkring skall helt eller delvis till-

lämpas på rörelsen. Förslaget motiveras bl. a. med den effektivisering av skälighetsgranskningen på skadeförsäkringsområdet, som de sakkunniga föreslagit.

Försäkringsinspektionen har ställt sig avvisande till tanken att kort livförsäkring för dödsfall skall kunna drivas utan fastställda grunder. De sakkunnigas förslag härom möter i övrigt positivt gensvar; Försäkringsbolagens riksförbund och Folksam motsätter sig dock att reformen genomföres under de av de sakkunniga angivna förutsättningarna, nämligen att skälighetskontrollen vid skadeförsäkring utformas enligt deras förslag.

De sakkunniga har enligt min mening framfört vägande skäl för sitt förslag. Den särskilda reglering av livförsäkringsverksamheten som FL innehåller har tillkommit med tanke i första hand på försäkringar med långa försäkringstider och bundna premier. Förutsättningarna för en uppmjukning av kontrollen är andra och bättre i fråga om de nya riskförsäkringar, som under senare tid fått stor utbredning. Främst kommer här i fråga grupplivförsäkringen. Genom att tillämpa skadeförsäkringens enklare regler för fondavsättning, förlusttäckning och kapitalplacering möjliggöres rationalisering av administrationen för denna försäkringsgren. Såsom de sakkunniga framhållit kan större frihet vid premiesättning än nuvarande grunder medger medföra ytterligare rationalisering och kostnadsbesparing. En fördel är vidare, att grupplivförsäkringen, om den jämföras med skadeförsäkringen, kan kombineras med kollektiv kort olycksfallsförsäkring eller kort sjuk- och olycksfallsförsäkring utan att behöva redovisningsmässigt hållas isär. Enkla och praktiska standardförsäkringar på detta område kan få särskild betydelse såsom kompletterande försäkringsskydd vid sidan av den allmänna socialförsäkringen, varför möjligheterna att genomföra ytterligare förenklingar bör tillvaratagas. De fördelar, som sålunda står att vinna i fråga om kollektiv livförsäkring, kan i vissa fall motsvaras av liknande vinster när det gäller den individuella.

Några avgörande olägenheter förbundna med att undantaga den korta livförsäkringen för dödsfall från livförsäkringsreglerna har enligt min mening icke påvisats. Ifrågakvarande försäkringsformer är förhållandevis okomplicerade med avseende på riskberäkning och premieavvägning. Beträffande grupplivförsäkringen, som är den i detta sammanhang dominerande försäkringsformen, har bolagen numera stor erfarenhet. Även erfarenheterna av den korta kollektiva olycksfallsförsäkringen, som bedrivits utan grunder, kommer grupplivförsäkringen till godo. Man bör därför icke behöva räkna med allvarligare risker för att bolagen skulle komma att bedriva grundfri grupplivförsäkring inom olämpligt valda kollektiv eller eljest på ett sätt som skulle strida mot sund försäkringspraxis. Icke heller beträffande den individuella korta livförsäkringen för dödsfall torde finnas anledning till allvarligare betänkligheter mot att slopa tvånget att ha grunder. Såsom försäkringsinspektionen påpekat är förslaget i denna del närmast att betrakta såsom en teknisk konsekvens av att kravet på grunder slopas i fråga om grupplivförsäkringen. Det kan följaktligen enligt min mening från tekniska

övervakningssynpunkter icke göras gällande, att grunder är erforderliga på det ifrågavarande försäkringsområdet. Detta gäller även om såsom jag föreslagit de sakkunnigas förslag till omläggning av skälighetskontrollen icke genomföres. På det här diskuterade området av livförsäkringen torde det nuvarande systemet med grunder kunna ersättas med en efter förhållandena lämpad efterhandsgranskning. Även om kontrollen — särskilt under ett övergångsskede — torde få intensifieras finns knappast grundad anledning antaga att en utbrytning av ifrågavarande försäkringsgrenar ur grundkomplexet skulle bli alltför betungande för inspektionen i dess tillsynsverksamhet.

Av det anförda framgår, att jag finner övervägande skäl tala för att man prövar vägen att medge frihet från grunder i fråga om grupplivförsäkring och kort individuell livförsäkring för dödsfall. Även i övrigt bör möjlighet finnas att, såsom de sakkunniga föreslagit, befria dessa försäkringsformer från tillämpning av särbestämmelserna för livförsäkring.

Tillämpning av skadeförsäkringsreglerna på ifrågavarande försäkringsformer medför icke att dessa förlorar sin karaktär av livförsäkring. Principiellt bör försäkringsformerna alltjämt vara förbehållna livförsäkringsbolagen. Detta bör dock, som längre fram skall beröras, ej hindra att speciella livförsäkringsmoment — t. ex. dödsfallsförsäkring som ingår i avbetalningsförsäkring — omhänderhas av ett skadeförsäkringsbolag, om i övrigt en sådan ordning finnes lämplig och gagnelig för försäkringstagarna. I likhet med de sakkunniga anser jag icke heller att den förordade reformen bör genombryta de nu iakttagna reglerna om begränsning av aktieägarnas rätt till årlig utdelning.

Jag delar de sakkunnigas mening, att övergång till icke grundreglerad livförsäkring bör bero av särskilt meddelad dispens. Med hänsyn till att den nu förordade förenklingen av livförsäkringsverksamheten innebär införande av nya principer på livförsäkringsområdet, är det lämpligt att dispensprövningen lägges i Kungl. Maj:ts hand med rätt för Kungl. Maj:t att delegera uppgiften härmed till försäkringsinspektionen.

I detta sammanhang vill jag understryka, att ett befriande av den korta livförsäkringen för dödsfall från kravet på grunder skulle te sig ganska meningslöst, om det icke i realiteten medförde ökad frihet för försäkringsbolagen vid utformningen av försäkringsavtalen. Det kan visserligen anföras skäl för att frihet från grunder i början av försiktighet medgives endast på villkor, som garanterar att försäkringsformerna i stort sett anslutes till den ordning som tidigare upprätthållits genom grunderna. Alltför rigorös tillämpning i detta avseende kan å andra sidan hämma utvecklingen. I praktiken torde det få bero av prövningen i varje särskilt fall i vad mån tillräckliga skäl föreligger för att i ena eller andra avseendet binda försäkringen vid vissa normer. Allteftersom erfarenheter vinnes av livförsäkring utan grunder synes behovet av reglerande villkor bli klarare belyst och förutsättningarna för att helt jämställa dessa livförsäkringsformer med skadeförsäkring kunna bättre bedömas. I ett avseende synes man dock även i fortsätt-

ningen redan på förhand böra sörja för att avtalen får en viss utformning. Jag avser den rätt till fortsättningsförsäkring, som försäkringstagarna nu tillförsäkras genom grunderna för grupplivförsäkring. Denna rätt synes ha sådan betydelse från sociala synpunkter, att den bör vara garanterad i villkoren för rätt att bedriva försäkringen; i vart fall bör detta gälla så länge försäkringstagarnas berättigade intressen i detta hänseende icke tillvaratas i annan väg. Särskild vikt bör läggas vid att grundfriheten för grupplivförsäkringen icke leder till olämplig gruppbildning. Jag förutsätter att hittillsvarande normer i fråga om kollektivens storlek och sammansättning i stort sett följes även framdeles.

Såsom påpekats under remissbehandlingen kan förslaget om ändrade bestämmelser för den korta personförsäkringen aktualisera vissa jämkningar i gällande beskattningsregler för försäkringsbolagen. Denna fråga torde få upptagas i annat sammanhang.

De sakkunniga har i ett särskilt avsnitt understrukit betydelsen av god kontakt mellan försäkringsgivare och försäkringstagare inom grupplivförsäkringen. De allmänna synpunkter de sakkunniga anfört om behovet av information är värda beaktande. Man får emellertid icke glömma bort, att strävan till förenkling särskilt inom grupplivförsäkringen nått långt. Såsom Folksam påpekat har i stor utsträckning individuell registrering av de försäkrade kunnat undvaras. Resultatet av genomförd rationalisering kommer försäkringstagarna tillgodo främst i form av billiga premier. Frigöres grupplivförsäkringen från bundenheten vid grunder skapas förutsättningar för ytterligare förenklingar. Det är ofrånkomligt, att denna utveckling icke går att förena med en sådan individuell behandling av försäkringstagarna, som äger rum inom andra livförsäkringsformer. Även informationen till försäkringstagarna om försäkringens innebörd i olika avseenden måste helt naturligt ofta präglas av försäkringsformens kollektiva karaktär. Det bör vara fullt tillåtet att låta ledningen för en grupp på lämpligt sätt vidarebefordra den information försäkringsgivaren lämnat.

Med införandet av FL genomfördes att livförsäkringsverksamheten praktiskt taget helt drivs för försäkringstagarnas räkning. Denna princip som innebär, att uppkomna överskott, som ej tas i anspråk för konsolidering av rörelsen, tillgodoföres försäkringstagarna, har icke ifrågasatts från något håll och bör enligt min mening gälla även i fortsättningen.

I anslutning till denna fråga har de sakkunniga diskuterat vissa spörsmål angående återbäringsinstitutet.

De sakkunniga tar upp från försäkringsbolagshåll framförda önskemål att livförsäkringsbolagen skall få möjlighet att meddela livförsäkringar, som icke medför återbäringsrätt. De sakkunniga ställer sig negativa till tanken att införa en sådan livförsäkringsform. Även försäkringsinspektionen motsätter sig en sådan utveckling av livförsäkringsverksamheten. För egen del kan jag i det väsentliga instämma i de synpunkter försäkringsinspektionen anfört. I den mån den ifrågasatta försäkringsformen förutsätter en sådan minskning av premiernas säkerhetsmarginaler att försäkringsformen från

soliditetssynpunkt måste stödjas av ett »vanligt» försäkringsbestånd, tillgodoses enligt min mening icke det krav på stabilitet, som bör uppfyllas av varje försäkringsgren. Det sagda innebär emellertid icke att beträffande sådan livförsäkring som framdeles kan befrias från grunder återbäring till försäkringstagarna skall vara den enda tillåtna formen för utjämning av premieöverskott. Även andra metoder för att tillgodose skälighetskravet synes i vissa fall böra kunna ifrågakomma. Det kan sålunda synas lämpligt att — där det finnes förenligt med försäkringstagarnas intressen — återbäringsrätt uteslutes vid mindre väsentliga försäkringsmoment såsom livförsäkringsmoment vid avbetalningsförsäkring, där beräkning och utbetalning av återbäringsbelopp tynger bolagens administration på ett sätt som icke står i rimlig proportion till beloppens ekonomiska betydelse för försäkringstagarna. Jag vill icke heller ställa mig avvisande till att man i övrigt beträffande grundfri livförsäkring prövar andra metoder för utjämning av överskott än återbäring, om väsentliga fördelar i form av rationalisering och besparing kan vinnas utan att rimliga skälighetshänsyn åsidosättes.

De nu berörda kostnadssynpunkterna gör sig även gällande i fråga om utformningen av återbäringsreglerna för försäkringsbestånd, där återbäringen är den fastställda metoden för fördelning av premieöverskottet mellan försäkringstagarna. De system som för närvarande tillämpas av livförsäkringsbolagen tillgodoser högt ställda krav på fullständighet och rättvisa. I vissa hänseenden har systemen emellertid kommit att innebära en väl komplicerad reglering för fördelning av överskottsmedlen. De möjligheter som kan uppkomma, bl. a. vid den pågående omläggningen till databehandlingsteknik, att inom ramen för skäliga rättvisesynpunkter göra praktiska förändringar bör tillvaratagas.

De synpunkter som jag förut — beträffande skälighetsprincipens tillämpning på skadeförsäkringsområdet — anfört rörande kravet på att försäkringsbolagen skall iakttaga sparsamhet med avseende på sina omkostnader gäller även livförsäkringsverksamheten. I anledning av vad tjänstemannaorganisationerna anfört rörande omkostnaderna på personalsidan vill jag understryka vad föredragande statsrådet anförde i samband med tillkomsten av FL, nämligen att lönesättningen på arbetsmarknaden måste respekteras vid fastställandet av omkostnadsgrunder. Någon prövning av de löner som genom kollektivavtal tillförsäkras personalen kan sålunda icke tänkas förekomma i detta sammanhang. Med ett betonande av sparsamhetskravet avses självfallet icke heller att inkräkta på sådana anslag för personalvård, som hör ihop med modern företagsamhet. Å andra sidan måste det vara tillsynsmyndigheten obetaget, att ingripa mot en onödigt fördröjande uppbyggnad av ett bolags administration liksom även andra fall där slöseri förekommit, även om detta skulle beröra bolagets personalpolitik.

De sakkunniga har utförligt uppehållit sig vid olika frågor av betydelse för konkurrensen inom livförsäkringsbranschen. Samtidigt som de sakkunniga framhållit, att en ganska stark konkurrens synes råda mellan de olika livförsäkringsbolagen, har uppmärksamheten riktats på vissa konkur-

renshämmande företeelser. De sakkunniga har pekat på den stelhet, som råder beträffande premiesättningen, och anvisat olika vägar för att nå större differentiering av premierna. De synpunkter som härvid framförts i olika tekniska frågor synes lämpligen jämte vad som framförts under remissbehandlingen böra närmare övervägas i samband med att bolagen och försäkringsinspektionen framdeles tar ställning till utformningen av premiegrunder. Detta torde även få gälla vad de sakkunniga anfört om införande av försäkringsformer med rörliga premier. Allmänt önskar jag dock understryka betydelsen av att konkurrensen mellan försäkringsbolagen inom den ram, som soliditets- och skälighetsprinciperna uppdrager, frigöres i så stor utsträckning som möjligt.

För att främja en sund konkurrens inom branschen har de sakkunniga vidare förordat, att försäkringsinspektionen snarast möjligt publicerar uppgifter rörande återbäringens storlek i olika livförsäkringsbolag såvitt rör vissa försäkringstyper. De sakkunniga har själva framhållit de vanskligheter, som är förbundna med en sådan publiceringsverksamhet. Återbäringens storlek ger endast en bild av förhållandena under gången tid. Där emot ger icke återbäringen något säkert besked om det nettopris, som nytillträdande försäkringstagare kommer att få erlægga för av dem tecknade försäkringar. Svårigheten att genom publicering av återbäringsuppgifter meddela vederhäftig och vägledande konsumentupplysning har under remissbehandlingen ytterligare belysts, bl. a. av försäkringsinspektionen. Inspektionen har emellertid icke ställt sig negativ till de sakkunnigas förslag utan ingående diskuterat hur problemen i samband med ett mera aktivt offentliggörande av bolagens återbäringsförhållanden bör bemästras. Jag kan i det väsentliga ansluta mig till de synpunkter, som inspektionen anfört i frågan. Det bör vidare betonas, att publiceringen av återbäringsförhållandena icke bör ske isolerat utan såsom ett naturligt led i en allsidigt konsumentupplysande verksamhet.

Vad jag nu anfört föranleder förslag till ändring av 345 § FL.

F. Sjuk- och olycksfallsförsäkringens ställning

Gällande rätt

Såsom en nyhet infördes i FL ett förbud mot att i samma försäkringsbolag förena livförsäkringsrörelse med försäkringsrörelse av annat slag. Förbudet är dock icke undantagslöst. Undantag kan medgivas, om särskilda skäl finnes därtill. Det är koncessionsmyndigheten som avgör, huruvida sådana särskilda skäl föreligger, att för ett enskilt bolags del en kombination av livförsäkring och försäkring av annat slag kan tillåtas. Stadgandet i ämnet finnes intaget i 2 § första stycket FL.

De speciella regler, som FL uppställer för livförsäkring, äger till största delen tillämpning även beträffande viss annan personförsäkring. Härutin-

nan stadgas i 2 § andra stycket FL att vad i det följande i FL särskilt stadgas angående livförsäkring skall äga motsvarande tillämpning i fråga om annan personförsäkring, som meddelas för livstid eller för längre tid än tio år. Med uttrycket »annan personförsäkring» avses närmast sjuk- och olycksfallsförsäkringsrörelse. Sådan sjuk- och olycksfallsförsäkring, som enligt det sagda skall följa livförsäkringsregler, brukar benämnas lång sjuk- och olycksfallsförsäkring. Övrig sjuk- och olycksfallsförsäkring, som meddelas för en tid av längst tio år och som följer lagens regler rörande annan försäkring än livförsäkring, benämnes ofta kort sjuk- och olycksfallsförsäkring.

I enlighet med det anförda kräves förhandenvaro av särskilda skäl för att ett livförsäkringsbolag skall få på sitt program upptaga andra former av personförsäkring. Detta gäller icke blott beträffande kort sjuk- och olycksfallsförsäkring utan även beträffande lång dylik försäkring. Lagen uppställer däremot icke något krav på särskilda skäl för förening i samma bolag av lång och kort sjuk- och olycksfallsförsäkring. Lagen innehåller icke heller något principiellt förbud mot förening i samma bolag av sakförsäkring samt sjuk- och olycksfallsförsäkring av kort eller lång karaktär.

För det fall att ett försäkringsbolag meddelar såväl livförsäkring eller därmed likställd personförsäkring (lång sjuk- och olycksfallsförsäkring) som försäkring av annat slag innehåller FL — i överensstämmelse med regler i äldre lag — ett speciellt krav. Beträffande säkerhetsfonden i dylika s. k. blandade bolag gäller nämligen särskilda regler rörande redovisning och pantsättning. Lagen föreskriver härutinnan (277 §), att i dylikt bolag tillgångar motsvarande säkerhetsfonden för livförsäkring eller därmed likställd personförsäkring skall redovisas på det sätt, som finnes föreskrivet beträffande försäkringsfond för livförsäkring. De värdehandlingar, i vilka fonden redovisas, skall också förvaras och pantsättas på samma sätt som är föreskrivet beträffande försäkringsfond för livförsäkring.

I *Danmark* stadgas i gällande tillsynslag, att livförsäkringsrörelse icke får i samma bolag förenas med annan försäkringsverksamhet. Sjuk- och olycksfallsförsäkring tillhandahålles alltså endast i skadeförsäkringsbolag. Regeln tillämpas emellertid icke på bolag, som vid lagens ikraftträdande drev såväl livförsäkring som annan försäkringsverksamhet. Något jämfällande av viss sjuk- och olycksfallsförsäkring med livförsäkring med utgångspunkt från avtalstidens längd förekommer icke. I de bolag, som driver både livförsäkring och annan försäkring, skall utöver livförsäkringsfonden även säkerhetsfonden redovisas i vissa kvalificerade tillgångar, och värdehandlingar vari fonden redovisas pantsättas till livförsäkringstagarnas säkerhet.

Tillsynslagen i *Finland* föreskriver, att försäkringsbolag, som driver livförsäkringsrörelse, icke må driva annan rörelse än personförsäkring. Sjuk- och olycksfallsförsäkring kan således bedrivas av såväl liv- som skadeförsäkringsbolag. Den för livförsäkring gällande försäkringstekniska grundapparaten är i viss utsträckning tillämplig å all försäkring, som tecknas för längre tid än tio år. Någon motsvarighet till den svenska specialregeln

för blandade bolag angående särskild redovisning och pantsättning av tillgångar motsvarande säkerhetsfonden förekommer icke.

Gällande lag i Norge stadgar, att livförsäkringsbolag icke må driva annan rörelse än livförsäkringsrörelse. I den utsträckning försikringsrådet tillåter må bolaget dock teckna med livförsäkring förenad invaliditetsförsäkring. Lagen gör icke någon skillnad mellan olika slag av sjuk- och olycksfallsförsäkring efter avtalstidens längd. I det föreliggande förslaget till ny norsk lag om livförsäkringsverksamhet föreskrives, att livförsäkringsbolag icke må driva annan verksamhet än livförsäkringsrörelse. Bolaget kan emellertid teckna sjuk- och olycksfallsförsäkring, som är förenad med livförsäkring. Dylig försäkring behandlas då såsom livförsäkring vid tillämpning av lagens bestämmelser. Där fråga är om tjänstepensionsförsäkring kan i den utsträckning tillsynsmyndigheten medgiver för särskilda grupper av arbetstagare sjuk- och olycksfallsförsäkring tecknas av livförsäkringsbolag utan att försäkringen är kombinerad med livförsäkring.

De sakkunniga

Åtskillnaden mellan lång och kort sjuk- och olycksfallsförsäkring

Enligt de sakkunnigas uppfattning talar flera skäl för att sjuk- och olycksfallsförsäkring bör i huvudsak följa samma regler som livförsäkring. De två branscherna synes vara nära besläktade med varandra. Med en viss generalisering kan man säga, att det vid såväl sjuk- och olycksfallsförsäkring som livförsäkring genomgående är risken för att en person blir arbetsoförmögen som i olika varianter täckes genom försäkringen, antingen nu förlusten av arbetsförmågan är mer eller mindre tillfällig, såsom vid flertalet sjukdoms- och olycksfall, eller den är definitiv, såsom vid fullständig invaliditet och dödsfall, eller den är presumerad, såsom när försäkringsfallet utgöres av att den försäkrade uppnår hög ålder. Att livförsäkringen samt sjuk- och olycksfallsförsäkringen ur behovstäckningssynpunkt bildar en organisk enhet åskådliggöres icke minst därav att tjänstepensionsförsäkringen innehåller element från båda nämnda försäkringsformer. Erinras må också därom att den korta olycksfallsförsäkringen ofta även ger ett efterlevandeskydd därigenom att avtalet kan innehålla att visst belopp utfaller, därest den försäkrade avlider till följd av olycksfall eller liknande händelse. En olycksfallsförsäkring av denna typ har således delvis direkt karaktären av en begränsad livförsäkring för dödsfall.

Sjuk- och olycksfallsförsäkringen å ena sidan samt livförsäkringen å andra sidan har också rent tekniska drag, som är gemensamma. Företeelsen inom livförsäkringen att dödsrisken stiger med åren i en allt brantare kurva äger sin motsvarighet inom den fullständiga sjuk- och olycksfallsförsäkringen såvitt angår risken där. Det bör dock observeras, att den ekonomiska risk, som ett sjuk- och olycksfallsförsäkringsbolag står, icke allena beror på den försäkrades ålder och kön utan även bl. a. sammanhänger

med utformningen av försäkringsförmånerna. Det kan sålunda exempelvis vara en betydande skillnad i fråga om ekonomisk risk mellan å ena sidan försäkringar, vid vilka ersättning kan utgå under mycket lång tid, och å andra sidan försäkringar, där ersättningstiden är maximerad till viss kortare tid, t. ex. två år. Frågan huruvida rätten till ersättning avklippes eller ej i och med försäkringstidens utgång är också av betydelse för riskläget och inverkar liksom övriga relevanta omständigheter på riskkurvans utseende. Sjukriskens stegring med åldern gör, att jämväl inom sjuk- och olycksfallsförsäkringen den försäkringstekniskt sett naturliga premien i stor utsträckning stiger med levnadsåren. Tillämpas en konstant årspremie, bör därför i stor utsträckning läget tekniskt sett vara det, att årspremien i början av försäkringstiden är högre än den för åldern naturliga premien men under slutet av försäkringstiden i gengäld lägre. Detta förhållande leder till att vid avbrott i en sjuk- och olycksfallsförsäkring med konstant årspremie försäkringstagaren — liksom vid livförsäkring — i många fall kan, försäkringstekniskt sett, ha ett större eller mindre tillgodohavande (det tekniska återköpsvärdet), beträffande vilket det kan i princip ifrågasättas att det bör på ändamålsenligt sätt tillgodoföras försäkringstagaren. Vad nu sagts om riskens stegring med åldern och därmed sammanhängande fenomen torde icke äga tillämpning på sådan försäkring, som i huvudsak blott täcker risken för olycksfall. Vid premiesättningen för ren olycksfallsförsäkring tillmätes icke för närvarande åldern någon betydelse. Det har från försäkringsbolagshåll uppgivits, att i olycksfallsförsäkring skadefrekvensen sjunker med levnadsåren men att i gengäld medelskadans belopp stiger. Någon djupgående verkligt omfattande modern statistik på området torde emellertid icke finnas.

Gemensamt för å ena sidan sjuk- och olycksfallsförsäkringen och å andra sidan livförsäkringen är vidare, att försäkringsavtalen i stor utsträckning är ingångna för en tid överspännande flera decennier och att avtalen i allmänhet är utformade så, att försäkringsbolagen icke har möjlighet att ändra premierna under avtalstiden. I sistnämnda avseende måste dock undantag göras för den år 1958 tillkomna långa gruppsjukförsäkringen, vid vilken avtalstiden är lång men — så länge vederbörande tillhör gruppen — försäkring meddelas mot naturliga premier så avtalade att för såväl äldre som nya försäkringar de vid varje försäkringsårs början gällande premiegrunderna för nya försäkringar tillämpas. När sjuk- och olycksfallsförsäkringspremierna bindes för mycket långa tidsperioder, föreligger det — på motsvarande sätt som inom livförsäkringen — ett särskilt starkt behov av garantier för att soliditetens krav icke eftersättes. Soliditeten kräver i dylika fall, att premierna innehåller betydande säkerhetsmarginaler. Inlägges emellertid väsentliga marginaler i premierna, uppstår det ett betydande överskott på rörelsen för den händelse utfallet av denna blir bättre än det som läckes av de i överkant tilltagna premierna. På motsvarande sätt som inom livförsäkringen synes skäligheten i dylika fall i princip kräva, att de oför-

brukade marginalerna i premierna återbäres till försäkringstagarna och fördelas mellan dessa på ett rättvist sätt.

Sjuk- och olycksfallsförsäkringen skiljer sig emellertid från livförsäkringen därutinnan att den icke i någon variant innesluter ett direkt sparande av den typ, som förekommer vid sammansatta kapitalförsäkringar eller vid rena livförsäkringar för livsfall. Sjuk- och olycksfallsförsäkringen har karaktären av en riskförsäkring, som närmast påminner om livförsäkring endast för dödsfall. De sakkunniga framhåller vidare, att inom sjuk- och olycksfallsförsäkringen den försäkrades kön samt yrke och arbetsuppgifter synes spela en betydligt större roll för risken än vad fallet är inom livförsäkringen. Vad angår yrket och arbetsuppgifterna synes dessa vara av väsentlig betydelse närmast för olycksfallsmomentet. De sakkunniga påpekar också, att risken för försök till obehörigt utnyttjande av tecknad försäkring måste vara avsevärt större vid sjuk- och olycksfallsförsäkring än vid livförsäkring.

Trots föreliggande skiljaktigheter är likheterna mellan sjuk- och olycksfallsförsäkringen samt vissa livförsäkringsformer mycket stora. Såvitt de sakkunniga kan finna ligger det i försäkringstagarnas intresse, att i alla händelser för sådana sjuk- och olycksfallsförsäkringar, vid vilka premierna är bestämda — bundna — för mycket lång tid framåt, garantier föreligger för att verksamheten drives efter en på förhand uppgjord, långsiktig teknisk plan, som är så konstruerad att den tager hänsyn både till soliditetens och till skälighetens krav. Liksom grunder kräves för motsvarande livförsäkringar synes grunder, vilka skall vara i förväg godkända av sakkunnig myndighet, böra finnas för sjuk- och olycksfallsförsäkringar med långtidsbundna premier. Med hänsyn till möjligheten av icke helt obetydliga tekniska tillgodohavanden vid sjuk- och olycksfallsförsäkringar, vid vilka premierna icke beräknas för ett år i sänder (så att varje års premie svarar precis mot risken det året) utan i stället beräknas för en längre period — och sedan slås ut på periodens olika år antingen med lika belopp varje år eller så, att premiebetalningen koncentreras till ett eller några få tillfällen — synes det ändamålsenligast att kräva grunder jämväl för sådana sjuk- och olycksfallsförsäkringar, där premiens storlek, premienivån, visserligen icke är fixerad för många år framåt i tiden men där premien är konstruerad så, att den icke har karaktären av eller närmar sig naturlig premie utan tvärtom är beräknad med tanke på en lång tidsperiod. I samtliga de fall, i vilka grunder kräves för verksamheten, synes övervägande skäl tala för att försäkringarna i fråga jämväl i övrigt i de avseenden, varom fråga är i FL, likställas med livförsäkringar.

Nästa fråga är, huruvida jämväl sådana sjuk- och olycksfallsförsäkringar, som är meddelade endast för kort tid eller i allt fall mot premie, som är beräknad och bestämd för blott några få år i sänder, bör underkastas reglering genom grunder och även i övrigt följa de regler, som för närvarande gäller för livförsäkring och som förordats för sjuk- och olycks-

fallsförsäkringar av lång karaktär. Emot en sådan lösning synes i första hand kunna anföras, att sjuk- och olycksfallsförsäkringar av kort typ är så okomplicerade, att det icke torde vara nödvändigt att ha den särskilda tekniska apparatur som grunder m. m. utgör. Bland annat på grund av yrkets och arbetsuppgifternas inverkan på främst olycksfallsrisken torde det också kunna möta tekniska svårigheter att för de i detta sammanhang aktuella försäkringsformerna konstruera ändamålsenliga grunder; i allt fall skulle grunderna kunna skapa en icke önskvärd stelhet i premiesättningen. Till förmån för införandet av grunder jämväl för korta sjuk- och olycksfallsförsäkringar synes i främsta rummet kunna åberopas, att en sådan ordning erbjuder särskilt goda garantier för en skälig prissättning inom branschen och att flera omständigheter, av såväl social som ekonomisk natur, synes tala för att en effektiv skälighetskontroll införes. Även om det delvis kan vara förenat med svårigheter att konstruera ändamålsenliga grunder för nu ifrågakvarande försäkringstyper, behöver uppgiften icke vara olöslig.

Så länge skäligheten är omgärdad med garantier endast på livförsäkrings- sidan under det att skälighetsövervakningen på skadeförsäkringssidan är i sin linda, synes det de sakkunniga — trots inträdande komplikationer och faran för stelhet — ligga i försäkringstagarnas intresse, att en ordning med bl. a. grunder rörande premier och återbäring m. m. införes jämväl för sjuk- och olycksfallsförsäkringar av kort karaktär. Ett system med grunder, som på förhand skall vara godkända av offentlig myndighet, är enligt de sakkunnigas uppfattning befogat på detta område, därest man icke på annan väg kan trygga en ordning, som tillgodoser skälighetens krav. Vid ett genomförande av de sakkunnigas förslag rörande aktivering av skälighetsprincipen på skadeförsäkringsområdet blir situationen en annan än den nuvarande. De sakkunniga erinrar om att de föreslagit lagbestämmelser av innehåll bl. a., att i den omfattning och enligt de regler försäkringsinspektionen bestämmer det åligger bolagsledningen i försäkringsbolag, som meddelar försäkring av annat slag än livförsäkring, att innan beslut fattas om ändring av premiesats meddela inspektionen den avsedda ändringen samt en sammanfattning av det material och de överväganden, varpå premieändringen bygger, ävensom att i sådant bolag bolagsledningen skall å tid och enligt formulär, som bestämmas av försäkringsinspektionen, till inspektionen insända uppgifter till belysning av bolagets premiesättning och förekommande återbäring. Vad angår återbäringsförhållandena föreslås vidare ett stadgande av innehåll att i nu berörda bolag det åligger bolagsledningen att tillse, att i den utsträckning, som är påkallad ur skälighetssynpunkt, återbäring förekommer. Mot bakgrunden av nu angivna bestämmelser och den effektiva övervakning, som försäkringsinspektionen med stöd av de nya stadgandena kan förutsättas komma att utöva, anser sig de sakkunniga — utan åsidosättande av försäkringstagarnas intressen — kunna förorda, att sjuk- och olycksfallsförsäkringar av kort karaktär icke skall obli-

gatoriskt grundbindas och i övrigt behandlas på det sätt, som för närvarande gäller för livförsäkring. De sakkunniga förordar således, att man i FL fortfarande gör en åtskillnad mellan sjuk- och olycksfallsförsäkringar av typisk kort karaktär och dylika försäkringar av lång karaktär. Möjlighet synes fortfarande böra föreligga att låta försäkringar av den förra typen följa skadeförsäkringsregler, medan försäkringar av det senare slaget behandlas såsom livförsäkring.

Enligt de sakkunnigas uppfattning talar övervägande skäl för att FL tills vidare bibehåller konstruktionen, att gränsen mellan kort och lång sjuk- och olycksfallsförsäkring direkt anges i lagen, så att denna slår fast för vilka sjuk- och olycksfallsförsäkringsformer livförsäkringsapparaturen med grunder m. m. skall vara obligatorisk ävensom för vilka försäkringsformer rörelsen skall få drivas såsom skadeförsäkring. Då de sakkunniga såsom förut nämnts föreslagit bestämmelser, som möjliggör en aktivering av skälighetsprincipen på skadeförsäkringsområdet, bör en dylik utformning av lagen icke medföra nackdelar för försäkringstagarna. Vad angår förekomsten i vissa fall av tekniska tillgodohavanden för försäkringstagarna vid sjuk- och olycksfallsförsäkring vill de sakkunniga framhålla, att vid en ändamålsenlig gränsdragning de tekniska tillgodohavandena vid kort försäkring kommer att uppgå till förhållandevis obetydliga belopp. Om FL ändras så, att den slår fast principen, att återbäring skall förekomma i den utsträckning som är påkallad ur skälighetssynpunkt, synes det av försäkringsbolagen kunna krävas, att de i uppkommande aktuella fall i den utsträckning, som skäligheten kan anses kräva, tillgodoför försäkringstagarna jämväl tekniska tillgodohavanden av nämnvärd betydelse. Det synes kunna förutsättas, att försäkringsinspektionen utövar tillsyn över att denna sida av skäligheten icke förbises och över att hänsyn till tekniska tillgodohavanden i erforderlig utsträckning tages vid premiereservberäkningen. Skulle det trots de av de sakkunniga föreslagna lagändringarna visa sig förenat med svårigheter att för den korta sjuk- och olycksfallsförsäkringens vidkommande skadeförsäkringsvägen realisera skälighetsprincipen, torde frågan om en skärpning av lagstiftningen rörande ifrågavarande typer av försäkring få tagas under övervägande.

Med den utformning, som FL i dag har, synes det icke vara fullt klart, huruvida den efter livförsäkringsregler bedrivna formen av sjuk- och olycksfallsförsäkring (den långa försäkringen) är tillåten, när fråga är om försäkringsavtal, som ingås för tio år eller kortare tid. I praktiken förekommer dock, att sådan försäkring meddelas för ett mindre antal år än tio, i första hand när fråga är om försäkring av personer, som inom färre än tio år uppnår den för den långa försäkringsformen tillämpade maximumåldern. Enligt de sakkunnigas mening finnes det från försäkringstagersynpunkter icke anledning att begränsa den grundbundna och jämväl i övrigt enligt livförsäkringsmodell bedrivna sjuk- och olycksfallsförsäkringen till att blott omfatta längre försäkringstider. De försäkringsbolag, som för när-

varande meddelar lång försäkring, torde böra ha rätt att med tillämpning av gällande grunder m. m. teckna försäkringar jämväl för kortare tider. En annan sak är att det kan finnas anledning överväga, huruvida grunderna behöver innehålla lika stora säkerhetsmarginaler vid korta som vid långa avtal. Det torde icke heller finnas anledning att i lag uppställa hinder emot att ett försäkringsbolag, som meddelar sjuk- och olycksfallsförsäkring av kort karaktär enligt skadeförsäkringsmodell, övergår till att meddela motsvarande typer av försäkring med grunder och jämväl i övrigt med tillämpning av de speciellt för livförsäkring gällande reglerna. De sakkunniga förordar med andra ord, att grundbunden sjuk- och olycksfallsförsäkring skall kunna meddelas både för längre och kortare tid och att sådan sjuk- och olycksfallsförsäkring, som får meddelas enligt skadeförsäkringsregler, skall kunna få formen av grundbunden försäkring, därest vederbörande försäkringsbolag så önskar.

Någon ändring avses icke i behandlingen av de livräntor, som ett försäkringsbolag på grund av kort sjuk- och olycksfallsförsäkring kan bli skyldigt att utgiva. Håller försäkringsbolaget livräntorna på egen hand, synes bolaget i enlighet med nu gällande uppfattning böra anses bedriva en speciell, begränsad form av livförsäkring (lång sjuk- och olycksfallsförsäkring), som i tillämpliga delar är underkastad de för livförsäkringsverksamhet i FL meddelade bestämmelserna. Härav följer bl. a. att storleken av det belopp, som skall avsättas såsom premiereserv för en livränta, som skall utgå i anledning av inträffat försäkringsfall, regleras genom grunder.

Huru gränsen lämpligen bör dragas mellan den sjuk- och olycksfallsförsäkringsverksamhet, som skall följa livförsäkringsregler, och den sjuk- och olycksfallsförsäkringsrörelse, som skall kunna drivas enligt skadeförsäkringsregler, är icke självklart utan synes kunna bli föremål för diskussion. Gränsen mellan lång och kort sjuk- och olycksfallsförsäkring drages i FL för närvarande efter avtalstidens längd. Har försäkring meddelats för högst tio år, gäller skadeförsäkringsregler. Har försäkring däremot meddelats för längre tid än tio år, inräknat fallet att försäkring meddelats för livstid, skall däremot lagens särskilda bestämmelser angående livförsäkring äga tillämpning. I praktiken meddelar emellertid de svenska försäkringsbolagen icke för närvarande någon kort sjuk- och olycksfallsförsäkring för så lång tid som tio år. Maximitiden för de svenska bolagens korta avtal utgör nu fem år.

Av tillgängliga uppgifter framgår icke, varför gränsen mellan lång och kort sjuk- och olycksfallsförsäkring i FL satts just vid tio år. Enligt de sakkunnigas uppfattning kan inom sjuk- och olycksfallsförsäkringsområdet — såväl på omkostnadsplanet som på riskplanet — så mycket inträffa under en tioårsperiod, att det icke framstår såsom tillfredsställande från försäkringstagarsynpunkt, att försäkringsbolagen skall kunna binda sin premienivå för ingångna avtal för så lång tid som tio år utan att behöva ha den tekniskt möjliga, fasta och på förhand kontrollerade plan för verk-

samheten, som förhandenvaron av grunder innefattar. För en lägre gräns än tio år talar också den omständigheten, att vid vissa på området tänkbara försäkringsformer de vid bl. a. konstant årspremie uppkommande tekniska tillgodohavandena och den därmed sammanhängande reservbildningen kan vid en så lång försäkringstid som tio år bli icke helt obetydliga. Mot bakgrunden av nu angivna förhållanden och de svenska försäkringsbolagens nuvarande praxis att icke meddela kort sjuk- och olycksfallsförsäkring för längre tid än fem år vill de sakkunniga förordade, att den nuvarande tioårsgränsen i FL ersättes med en femårsgräns. Erinras må i detta sammanhang också därom att en femårsgräns förordats inom livförsäkringsområdet. En gemensam gräns för sjuk- och olycksfallsförsäkring samt livförsäkring endast för dödsfall kan ha den fördelen, att den underlättar tillskapandet av kombinationer av livförsäkring endast för dödsfall samt sjuk- och olycksfallsförsäkring, vilka gives formen av grundfria, enkla enhetsförsäkringar, vid vilka de olika försäkringsmomenten icke redovisningsmässigt behöver hållas isär. Icke minst när det gäller gruppförsäkringar kan dylika kombinerade enhetsförsäkringar visa sig ändamålsenliga.

De sakkunniga föreslår således, att de särskilda bestämmelserna angående livförsäkring i FL skall vara tillämpliga på sjuk- och olycksfallsförsäkringar, som meddelas för längre tid än fem år. Härunder faller också avtal som ingås för livstid, enär i dylikt fall avtalen kan komma att gälla längre tid än fem år. För sjuk- och olycksfallsförsäkringsavtal för kortare tid än fem år skall något hinder icke möta mot att driva rörelsen enligt livförsäkringsregler. Möjlighet skall dock finnas att för avtal av sistnämnda typ driva rörelsen enligt de för annan försäkring än livförsäkring gällande bestämmelserna. Det område, inom vilket skadeförsäkringsregler sålunda skall kunna vara tillämpliga, synes emellertid kunna utvidgas till att i viss utsträckning omfatta även avtal för längre tid än fem år. De sakkunniga anser det möjligt att draga nu ifrågakvarande gräns på motsvarande sätt som gränsen för det livförsäkringsområde, som skall kunna befrias från krav på grunder och tillämpning i övrigt av livförsäkringsregler. I enlighet härmed föreslår de sakkunniga, att jämväl sjuk- och olycksfallsförsäkring, som meddelas för längre tid än fem år, skall kunna följa skadeförsäkringsregler, därest premien är beräknad och bestämd för längst fem år i sänder. Beträffande den närmare innebörden av uttrycket »beräknad och bestämd» kan hänvisas till föregående avsnitt.

I FL är gränsdragningen mellan lång och kort personförsäkring icke begränsad till sjuk- och olycksfallsförsäkring utan äger tillämpning på all annan personförsäkring än livförsäkring. Enligt de sakkunnigas mening kan jämväl den nya gränsdragningen givas motsvarande tillämpningsområde. Den kommer visserligen härigenom — liksom den nuvarande gränsdragningen — att bli tillämplig även på arbetslöshetsförsäkring, fastän denna företer mycket stora tekniska olikheter mot livförsäkring samt sjuk- och olycksfallsförsäkring. Egentlig arbetslöshetsförsäkring meddelas emel-

lertid i Sverige icke av försäkringsbolag utan endast av understödsföreningar, vilka nästan undantagslöst har karaktären av erkända arbetslöshetskassor som åtnjuter statsbidrag. Ett arbetslöshetsförsäkringsmoment finnes dock i den av vissa försäkringsbolag nyligen introducerade avbetalningsförsäkringen, som innebär att försäkringsbolag övertager avbetalningsköparens betalningsskyldighet för den händelse denne drabbas av bl. a. sjukdom, olycksfall eller arbetslöshet. Kombinationen av sjuk- och olycksfalls- samt arbetslöshetsförsäkringsmoment i ifrågavarande försäkringsform synes de sakkunniga närmast tala för att anledning icke finnes att nu vid gränsdragningen göra någon åtskillnad mellan sjuk- och olycksfalls- samt arbetslöshetsförsäkring.

Under hänvisning till det anförda föreslår de sakkunniga att 2 § andra stycket FL ändras.

Sjuk- och olycksfallsförsäkringens anknnytning till livförsäkringsbolagen

De sakkunniga föreslår i detta sammanhang, att sjuk- och olycksfallsförsäkringens anknnytning till livförsäkringsbolagen underlättas. Förslaget innebär, att bestämmelsen i 2 § FL angående förening av livförsäkringsrörelse och annan försäkringsrörelse i samma bolag ändras så, att med livförsäkringsrörelse utan särskilda skäl skall få förenas försäkringsrörelse, som uteslutande avser personförsäkring.

De sakkunniga är av den uppfattningen, att sett i stort de olika formerna av personförsäkring är, bl. a. ur behovstäckningssynpunkt, så nära besläktade med varandra, att möjlighet bör förefinnas att förena dem i samma försäkringsbolag. En sådan förening utgör också en förutsättning för tillskapandet på personförsäkringsområdet i ökad utsträckning av kombinerade enhetsförsäkringar, vid vilka dödsfalls-, sjukdoms- och olycksfallsförsäkringsmomenten icke redovisningsmässigt behöver hållas isär. Från försäkringstagarsynpunkt synes en förening av livförsäkring samt sjuk- och olycksfallsförsäkring i samma bolag icke kunna möta några berättigade invändningar, därest kombinationen får sin plats i livförsäkringsbolag (eller specialbolag) och vederbörande bolag för rörelsen i dess helhet har att jämväl fortsättningsvis följa principen, att rörelsen skall drivas helt eller praktiskt taget helt för försäkringstagarnas räkning. Sådan förening synes böra accepteras oberoende av om sjuk- och olycksfallsförsäkringen i livförsäkringsbolaget kommer att drivas enligt livförsäkringsregler eller, helt eller delvis, enligt skadeförsäkringsregler. Erinras må här om att de sakkunniga tidigare förordat, att vissa enkla former av livförsäkring endast för dödsfall skall kunna få drivas utan grunder och jämväl i övrigt under tillämpning av skadeförsäkringsregler. Några särskilda skäl synes icke böra krävas för att ifrågavarande förening skall vara tillåten. Skulle däremot fråga uppstå att livförsäkring skall få drivas av ett försäkringsbolag, som meddelar såväl sjuk- och olycksfallsförsäkring som försäkringar av typen brandförsäkring, ansvarighetsförsäkring o. s. v., synes fortfarande böra gälla, att

särskilda skäl skall föreligga för att föreningen i samma bolag skall vara tillåten. Anledning torde nämligen i enlighet med vad förut sagts icke finnas att nu göra ett större avsteg än det här förordade från tanken, att livförsäkringsrörelse icke utan särskilda skäl skall få förenas med försäkringsrörelse av annat slag.

I fråga om utvidgning av livförsäkringsbolagens koncessioner till att omfatta jämväl sjuk- och olycksfallsförsäkring, framhåller de sakkunniga, att det i stor utsträckning förekommer att livförsäkringsbolag och skadeförsäkringsbolag samarbetar i koncerner och att det av denna anledning väl kan tänkas, att en utvidgning av livförsäkringsbolagens koncessioner på angivet sätt kan ske utan att därför splittringen inom sjuk- och olycksfallsförsäkringsbranschen i realiteten blir större än förut.

Frågan när sådana särskilda skäl kan anses föreligga, att det är motiveerat att låta ett skadeförsäkringsbolag av vanlig typ meddela en eller flera former av livförsäkring kan enligt de sakkunnigas förmenande icke generellt besvaras på ett mera preciserat sätt. Härvid bortses från den speciella livförsäkringsform, som de s. k. skadelivräntorna utgör. Därest utvecklingen går i den riktningen, att ett mera utbrett intresse för kombinerade livsamt sjuk- och olycksfallsförsäkringar kommer att föreligga, kan det tänkas att sådana skadeförsäkringsbolag med rätt att meddela kort sjuk- och olycksfallsförsäkring, vilka icke ingår i någon koncern inneslutande jämväl livförsäkringsbolag, kommer att känna behov av att få tillstånd att meddela vissa former av livförsäkring i kombination med sjuk- och olycksfallsförsäkring. Frågan i vad mån dylika ansökningar bör bifallas torde få bli beroende av marknadsläget och av vad som kan anses förenligt med försäkringstagarintressena vid ifrågavarande tidpunkt. Att nu göra ett närmare uttalande rörande ifrågavarande framtida situation synes de sakkunniga icke ändamålsenligt. De sakkunniga inskränker sig därför till att betona, att frågan huruvida särskilda skäl skall anses föreligga i första hand bör bedömas med försäkringstagarintressena för ögonen.

Mera överblickbart är nu ifrågavarande problem när det gäller de nyligen på den svenska marknaden introducerade avbetalningsförsäkringarna, innefattande att om en avbetalningsköpare drabbas av dödsfall, sjukdom, olycksfall eller arbetslöshet försäkringsbolag enligt särskilda regler inträder och fullgör köparens betalningsskyldighet. Försäkringar av denna typ tecknas — såsom förut nämnts — regelmässigt av säljarsidan såsom en form av grupp-försäkring och synes i första hand ha till uppgift att dels vara ett försäljningsargument och dels i personförsäkringens form trygga säljaren mot komplikationer och förluster i händelse av dödsfall, sjukdom, olycksfall eller arbetslöshet å kundens sida. Avbetalningsförsäkringarna synes i realiteten förete så stora avvikelser från de gängse typerna av personförsäkring och äga sådan anknytning till annan affärsförsäkring, att det icke blott från försäkringsgivarsynpunkt utan även från försäkringstagarsynpunkt kan vara rationellt, att skadeförsäkringsbolag äger i egen

regi meddela alla de försäkringsmoment, som ingår i avbetalningsförsäkringar, även livförsäkringsmomentet. Ännu mera naturligt framstår detta, därest i enlighet med de sakkunnigas förslag FL ändras så, att grupplivförsäkring kan få bedrivas utan grunder och jämväl i övrigt enligt skadeförsäkringsregler.

Säkerhetsfonden i blandade bolag

Till behandling har de sakkunniga också upptagit bestämmelsen i 277 § FL, att i bolag som meddelar såväl livförsäkring som försäkring av annat slag tillgångar motsvarande säkerhetsfonden skall redovisas på sätt i FL är föreskrivet om försäkringsfond för livförsäkring. De värdehandlingar, i vilka tillgångarna sålunda redovisas, skall förvaras på det speciella sätt, som gäller för värdehandlingar i vilka försäkringsfond för livförsäkring redovisas. I handlingarna åtnjuter försäkringstagarna panträtt såsom i handfången pant till säkerhet för fullgörandet av bolagets på försäkringsavtalen grundade förbindelser. Vad i lagrummet stadgas beträffande livförsäkring äger motsvarande tillämpning i fråga om annan personförsäkring, som följer livförsäkringsregler.

Förenämnda lagstadgande innefattar ett speciellt skydd för innehavarna av livförsäkring samt lång sjuk- och olycksfallsförsäkring i de fall där försäkringarna gäller i bolag, som meddelar jämväl försäkring av annat slag (s. k. blandade bolag). Den övriga rörelsen har ansetts innesluta en speciell fara för ifrågavarande försäkringstagare och för att öka skyddet för dessa har ovanstående specialbestämmelse införts.

Enligt de sakkunnigas uppfattning föreligger det bl. a. så stora likheter mellan å ena sidan livförsäkring samt lång sjuk- och olycksfallsförsäkring och å andra sidan kort sjuk- och olycksfallsförsäkring, att hänsynen till innehavarna av försäkring av förstnämnda slag icke synes kräva, att tillgångar motsvarande säkerhetsfonden för livförsäkring och lång sjuk- och olycksfallsförsäkring skall behöva specialredovisas och pantsättas blott på den grund att ett livförsäkringsbolag eller ett bolag för lång sjuk- och olycksfallsförsäkring på sitt program upptager jämväl sådan sjuk- och olycksfallsförsäkring, som icke kräver grunder och jämväl i övrigt får bedrivas enligt skadeförsäkringsregler. På motsvarande sätt synes den omständigheten att enligt de sakkunnigas förslag vissa livförsäkringsformer kan befrias från krav på grunder m. m. icke behöva medföra ett krav på specialredovisning och pantsättning av tillgångar motsvarande säkerhetsfonden för resterande livförsäkringar. De sakkunniga är av den mening, att en förening av olika personförsäkringsformer i samma försäkringsbolag icke bör utlösa ett krav på specialredovisning och pantsättning av tillgångar motsvarande säkerhetsfonden för de försäkringstyper, som följer livförsäkringsregler. Först om sistnämnda försäkringsformer meddelas av bolag, som också meddelar försäkring av annat slag än personförsäkring, synes specialregeln i 277 § FL böra äga tillämpning.

Remissyttrandena

De sakkunnigas förslag att gränsen mellan grundbunden och grundfri sjuk- och olycksfallsförsäkring sänkes från tio till fem år tillstyrkes av *försäkringsinspektionen*, som påpekar att den föreslagna skärpningen icke medför några större övergångsproblem, eftersom de svenska försäkringsbolagen för närvarande icke meddelar någon kort sjuk- och olycksfallsförsäkring för så lång tid som tio år. Maximitiden för de korta avtalen utgör nu fem år. Inspektionen tillstyrker även förslaget om fakultativ grundbundenhet för den nya korta sjuk- och olycksfallsförsäkringen.

Även *Försäkringsbolagens riksförbund* ansluter sig till förslaget om en uppdelning i lång sjukförsäkring med obligatorisk grundreglering samt kort sjuk- och olycksfallsförsäkring med fakultativ grundreglering. Förbundet har heller ingen erinran mot att den nuvarande tioårsgränsen mellan lång och kort annan personförsäkring ersättes med en femårsgräns.

Förbundet avstyrker dock förslaget om en utvidgning av området för den korta sjukförsäkringen till att omfatta försäkring med lång avtalstid men med premien »beräknad och bestämd» för högst fem år. Förbundet anför att nuvarande gruppsjukförsäkring genom förslaget skulle bli en kort försäkring oavsett avtalstidens längd och villkoren för fortsättningsförsäkring. För sådan sjukförsäkring bör kravet på grunder icke slopas under de förutsättningar de sakkunniga angivit. Förbundet erinrar här om att bakgrunden till förslaget angivits vara de möjligheter att aktivera skälighetsprincipen på skadeförsäkringsområdet, som i annat sammanhang föreslagits av de sakkunniga och avstyrkts av förbundet.

I detta sammanhang vill förbundet rikta uppmärksamheten på problemet med de långa ersättningstiderna. Förbundet anför.

De sakkunniga synes vid gränsdragningen mellan kort och lång försäkring ha betraktat avtalstiden som avgörande, d. v. s. den tid för vilken försäkringen har meddelats eller den tid för vilken premien blivit »beräknad och bestämd». En sjukförsäkring kan emellertid ha meddelats för kort tid (högst fem år), men bolaget kan ha åtagit sig att i händelse av oavbruten arbetsoförmåga betala ersättning för längre tid, exempelvis intill viss ålder. De sakkunniga betonar, att det här kan vara fråga om en betydande skillnad i ekonomisk risk.

Eftersom former av sjukförsäkring med kort avtalstid men lång ersättningstid aktualiserats, bl. a. genom den nyligen introducerade gruppsjukförsäkringen, finns det anledning undersöka hur dylika former lämpligen skall inordnas i lagstiftningen. För bedrivande av sjukförsäkring med lång ersättningstid behövs, vare sig försäkringen avtalas för lång eller kort tid, antaganden om sjukräntevärden för inträffade sjuk- och olycksfall. Sådana värden bestämmas av antaganden om hur fallen avvecklas alltefter sjukduration och återstående maximal ersättningstid samt eventuella andra parametrar. Av samma skäl som stadfästa grunder är motiverade för lång personförsäkring, synes stadfästa grunder motiverade för beräkning av sjukräntevärden. Därmed är ej sagt, att man kan nöja sig med en grundreglering enbart av sjukräntevärdena.

Folksam finner det naturligt att de sakkunniga i konsekvens med sitt förslag rörande förenklad behandling av vissa livförsäkringsformer stannat för

att inte heller sjuk- och olycksfallsförsäkring, som meddelas för längst fem år, skall grundbindas. Bolaget understryker de sakkunnigas uppfattning att enhetliga regler i detta avseende för kort livförsäkring och kort sjuk- och olycksfallsförsäkring skulle underlätta tillkomsten av kombinerade grundfria enhetsförsäkringar, som icke minst när det gäller grupp-försäkringar, skulle kunna visa sig ändamålsenliga. Folksam hänvisar emellertid till att de sakkunniga ansett sig kunna förorda att kort sjuk- och olycksfallsförsäkring inte skall grundbindas mot bakgrunden av »den effektiva övervakning, som försäkringsinspektionen med stöd av de nya stadgandena kan förutsättas komma att utöva». Bolaget åberopar vad bolaget anfört mot en detaljmässig skälighetskontroll från inspektionens sida och finner i valet mellan ett bibehållande av nuvarande ordning på förevarande område och den av de sakkunniga föreslagna konstruktionen att nuvarande ordning avgjort är att föredraga.

Enligt *Tjänstemännens centralorganisation* föreligger från försäkringstagsynpunkt ingen erinran mot att gränsen mellan långa och korta avtal i sjukförsäkringen fortsättningsvis skall gå vid fem år.

Förslaget att det ej skall krävas särskilda skäl för att med livförsäkringsrörelse förena annan personförsäkringsrörelse tillstyrkes av *försäkringsinspektionen*. Inspektionen konstaterar, att FL:s allmänna bestämmelse att varje ansökan om utvidgning av verksamheten skall prövas med hänsyn till behovet gäller, även om kravet på särskilda skäl bortfaller.

Enligt *Försäkringsbolagens riksförbund* föreligger det stora svårigheter att nu bedöma konsekvenserna av förslaget. Dess inverkan på den fortsatta branschstrukturen kommer i första hand att vara beroende av tillsynsmyndighetens tillämpning av 4 § (166 §), vars regler liksom hittills kommer att ligga till grund för varje koncessionsprövning. Varken av lagtexten eller av motiveringen framgår det emellertid fullt klart hur det i 2 § använda uttrycket »särskilda skäl» skall uppfattas ställt mot stadgandet i 4 § (166 §) 1 mom. sista stycket. Riksförbundet instämmer emellertid i de sakkunnigas uppfattning att frågor om beviljande av koncessionsansökningar bör bedömas med hänsyn till rådande marknadsläge och försäkringstagarintressena.

Folksam påpekar att de sakkunniga vid framläggandet av sitt förslag även diskuterat möjligheten av att ett skadeförsäkringsbolag, som önskar bedriva kort livförsäkring, skall kunna få tillstånd härtill. Enligt *Folksam* hade det varit naturligt om de sakkunniga — i anslutning till sitt förslag att personförsäkring för längst fem år skall kunna betraktas som annan försäkring — också föreslagit att skadeförsäkringsbolag skulle få rätt att bedriva sådan kort försäkring.

Landsorganisationen har intet att invända mot att all sjuk- och olycksfallsförsäkring skall kunna drivas även av livförsäkringsbolag men anser att i och för sig starka skäl också talar för att skadeförsäkringsbolag skall kunna meddela åtminstone vissa former av livförsäkring.

De sakkunnigas förslag till ändring av reglerna beträffande redovisning

och pantsättning av säkerhetsfonden i blandade bolag har tillstyrkts eller lämnats utan erinran i remissyttrandena.

Departementschefen

Enligt 2 § FL skall bestämmelserna om livförsäkring tillämpas även i fråga om annan personförsäkring, som meddelas för livstid eller för längre tid än tio år. Främst får stadgandet sin praktiska betydelse för sjuk- och olycksfallsförsäkringen, vilken är den enda personförsäkringsform vid sidan av livförsäkringen som meddelas för längre tid än tio år.

De sakkunniga har föreslagit såsom huvudregel, att livförsäkringsreglerna skall tillämpas i fråga om all personförsäkring. Beträffande sådan personförsäkring, som ej är livförsäkring och som meddelas för längst fem år eller mot premie som är beräknad och bestämd för längst denna tid, skall bolagen dock äga välja mellan att tillämpa livförsäkringsbestämmelser med bl. a. grundbundenhet eller att driva försäkringen enligt skadeförsäkringsreglerna.

De sakkunnigas förslag, som alltså närmast innefattar en förskjutning av gränsen för den sjuk- och olycksfallsförsäkring som skall följa livförsäkringsregler, har i och för sig godtagits av de remissinstanser som berört frågan. Försäkringsbolagens riksförbund och Folksam vänder sig emellertid mot att förslaget, såvitt det avser utvidgning av det nuvarande området för grundfri sjuk- och olycksfallsförsäkring, genomföres under den av de sakkunniga angivna förutsättningen att skälighetsgranskningen intensifieras enligt deras förslag.

För egen del finner jag de sakkunnigas förslag i denna del erbjuda bestämda fördelar. Sänkningen av tioårsgränsen för grundbunden försäkring till fem år innebär en anpassning av FL:s bestämmelser till rådande praxis, enligt vilken sjuk- och olycksfallsförsäkring utan grunder icke meddelas för längre tid än fem år. Till följd av att den föreslagna gränsdragningen överensstämmer med den tidigare förordade gränsen mellan livförsäkring, som skall kunna drivas utan grunder, och annan livförsäkring underlättas tillkomsten av kombinerade enhetsförsäkringar. Särskilt inom grupp-försäkringsområdet kan denna nya möjlighet visa sig värdefull.

Beträffande det av försäkringsbolagens riksförbund upptagna problemet om korttidsförsäkring med lång ersättningstid vill jag påpeka, att en sådan försäkringsform för närvarande icke är grundbunden i annat än sådant speciellt avseende som t. ex. avsättning för livräntebetalning i anledning av inträffat försäkringsfall. Det nu förordade förslaget öppnar emellertid möjlighet för bolag som önskar det att få försäkring av denna typ fullständigt grundreglerad. Tillräckliga erfarenheter torde icke föreligga för att nu införa särbestämmelser om obligatorisk grundreglering för dessa försäkringar. Det bör ankomma på försäkringsinspektionen att med särskild uppmärksamhet följa utvecklingen på detta speciella försäkringsområde.

De sakkunnigas förslag att särskilda skäl icke längre skall krävas för förening med livförsäkringsrörelse av rörelse, som uteslutande avser personförsäkring, godtages eller lämnas utan erinran av remissinstanserna. Jag förordar att förslaget genomföres. Såsom försäkringsinspektionen framhållit kommer även i fortsättningen utvidgning av livförsäkringsrörelse till att avse annan personförsäkring att få prövas från allmän behovssynpunkt. Vid bedömningen av dylika koncessionsfrågor torde böra beaktas det allmänna försäkringstagarintresset av att personförsäkringar av närbesläktat slag kan erhållas i samma försäkringsbolag. Betydelse bör även tillmätas det förhållandet att förening av liv- och annan personförsäkring i samma bolag är ägnad att främja utvecklingen mot kombinerade enhetsförsäkringar, vid vilka dödsfalls-, sjukdoms- och olycksfallsförsäkringsmomenten icke redovisningsmässigt behöver särskiljas.

Jag delar de sakkunnigas mening att alltjämt särskilda skäl skall fordras för att skadeförsäkringsbolag, som icke enbart bedriver personförsäkring, skall få förena livförsäkring med sin rörelse. I vilka fall sådana särskilda skäl skall anses vara för handen är vanskligt att generellt säga, helst då fråga är om ett försäkringsområde under utveckling där bedömningarna kan väntas skifta med de ändrade förhållandena. I huvudsak kan jag instämma i de sakkunnigas allmänna synpunkter härpå. Koncessionspolitiken på detta område bör bedrivas med beaktande av de vinster för försäkringstagarnas del som kan ligga i att den framdeles grundfria livförsäringen kan förenas med likartad sjuk- och olycksfallsförsäkring i skadeförsäkringsbolagen. Vid koncessionsgivningen bör självfallet allmänna behovssynpunkter beaktas. Såsom förutsättning för att skadeförsäkringsbolag skall få upptaga ifrågavarande livförsäkringsrörelse bör även gälla, att bolagen redan med gott resultat driver mera omfattande personförsäkring.

De sakkunnigas förslag om lättnad i fråga om redovisning av säkerhetsfond för bolag som med livförsäkring förenar enbart annan personförsäkring har godtagits av remissinstanserna och jag biträder förslaget.

Vad nu anförts föranleder förslag till ändring av 2 och 277 §§ FL.

G. Försäkringsvillkor och skadereglering

Gällande rätt och det faktiska läget

På försäkringsvillkorsområdet härskar i stor utsträckning avtalsfrihet. Det förekommer dock vissa inskränkningar i denna frihet. Härutinnan må främst erinras om att försäkringsavtalslagen innehåller vissa särskilda bestämmelser, som är av tvingande natur, och att därutöver 34 § samma lag föreskriver, att om försäkringsvillkor, som avviker från försäkringsavtalslagen, i något fall skulle leda till uppenbar obillighet, det må, ändå att vad om avtal i allmänhet gäller ej föranleder därtill, kunna jämkas eller lämnas utan avseende, där sådant kan anses överensstämmande med en

god försäkringspraxis. Påpekas kan i detta sammanhang också, att vid vissa typer av försäkring, som meddelas av enskilda försäkringsbolag, försäkringsavtalens innehåll till större eller mindre del kan vara fastslaget i speciella lagar. Yrkesskadeförsäkring och trafikförsäkring måste uppfylla de krav på dylik försäkring, som uppställs i lagen om yrkesskadeförsäkring och lagen om trafikförsäkring å motorfordon. Vid livförsäkringar och andra försäkringar, för vilka jämlikt FL grunder skall finnas, föreligger vidare den inskränkningen i avtalsfriheten för försäkringsbolagen, att dessa icke äger träffa avtal, som strider mot grunderna.

Frågan i vilken mån skaderegleringen ligger inom försäkringsinspektionens tillsynsområde är föremål för delade meningar. Enighet torde emellertid råda därom, att det beträffande sådana försäkringar, för vilka grunder finnes, måste anses ingå i försäkringsinspektionens befogenheter att kontrollera, att vid utbetalande av ersättning vid inträffade försäkringsfall m. m. grunderna icke åsidosättes. Jämlikt lagen om trafikförsäkring å motorfordon faller det vidare inom försäkringsinspektionens kompetensområde att utöva tillsyn över skaderegleringen i trafikförsäkring. I trafikförsäkringslagen stadgas i detta ämne, att om det sätt, varpå inträffade skador regleras, giver skälig anledning till anmärkning, försäkringsinspektionen har att göra anmälan därom hos Kungl. Maj:t, som, där så prövas erforderligt, förelägger anstalten att inom viss tid vidtaga åtgärder för rättelses vinnande eller återkallar dess tillstånd att meddela trafikförsäkring.

Enligt 288 § FL äger försäkringsinspektionen meddela de erinringar i fråga om försäkringsbolags verksamhet, som inspektionen finner påkallade. Inspektionen skall också enligt samma paragraf ingripa med föreläggande gentemot bolaget eller styrelsen att inom viss tid vidtaga de åtgärder, som prövas påkallade. Sådant föreläggande skall, förutom i vissa särskilt angivna fall, tillgripas då eljest allvarlig anmärkning mot försäkringsbolags verksamhet föreligger.

Vad angår trafikförsäkringen må i detta sammanhang nämnas, att enligt de för trafikförsäkringsanstalterna gällande koncessionsvillkoren det åligger dessa anstalter att upprätta och bekosta en gemensam skaderegleringsnämnd, till vilken vid godvilliga uppgörelser vissa viktigare ersättningsfrågor skall för yttrande hänskjutas, innan erbjudande om uppgörelse lämnas ersättningslagaren.

Såvitt rör den av de s. k. arbetsgivarbolagen bedrivna yrkesskadeförsäkringen må erinras om att varje ersättningsbeslut av dylikt bolag — liksom motsvarande beslut av riksförsäkringsanstalten — kan kostnadsfritt överklagas och omprövas hos en för ändamålet inrättad administrativ domstol, försäkringsrådet. I övrigt faller tvister angående försäkringsbolagens skadereglering inom de allmänna domstolarnas kompetensområde, i den mån icke förbehåll gjorts om tvists hänskjutande till skiljemän.

I betänkandet anföres, att den rättsliga frihet, som försäkringsbolagen i stor utsträckning har i fråga om utformningen av försäkringsvillkoren, icke i praktiken medfört, att det blivit stora olikheter mellan skilda försäkringsbo-

lags försäkringsvillkor. Sett i stort är försäkringsvillkoren i en och samma försäkringsgren ungefär desamma i alla försäkringsbolag, även om på olika punkter avvikelser förekommer bolag emellan. Icke minst konkurrensen har bidragit till att om ett försäkringsbolag genomför ändringar av försäkringsvillkoren, innefattande förbättringar för försäkringstagarna, de andra bolagen brukar följa efter. I icke obetydlig utsträckning förekommer vidare särskilda anordningar, som medför enhetliga försäkringsvillkor. Jämväl på skaderegleringens område har i olika former åtgärder vidtagits, som i högre eller lägre grad ger garantier för enhetlighet mellan olika försäkringsbolag. Härmed är dock icke sagt, att ej skiljaktigheter i skaderegleringshänseende kan förekomma mellan skilda försäkringsbolag.

Såsom tidigare omnämnts samarbetar på skadeförsäkringsområdet vissa försäkringsbolag i fråga om premiesättningen i bl. a. tarifföreningar. En följd av premiesamarbetet är, att ifrågavarande försäkringsbolag inom ramen för dessa föreningar enats jämväl om utformningen av de allmänna försäkringsvillkoren. I fråga om stor och liten livförsäkring var premierna i september 1959 gemensamma för samtliga i branschen arbetande försäkringsbolag. Såvitt rör de allmänna försäkringsvillkoren för livförsäkring är läget det, att de flesta livförsäkringsbolagen träffat avtal om tillämpning av enahanda dylika villkor. Vissa bolag är emellertid anslutna till ifrågavarande avtal endast i vad gäller stor livförsäkring. Ett enda livförsäkringsbolag står helt utanför berörda avtal men tillämpar dock för stor försäkring försäkringsvillkor, som sakligt i huvudsak överensstämmer med de av de övriga livförsäkringsbolagen tillämpade.

Exempel finnes på försäkringsbolag, som inrättat särskilda organ för kontakt med olika försäkringstagargrupper. Dessa kontaktorgan torde enligt de sakkunniga kunna vara av värde bl. a. för vederbörande bolags utformning av de allmänna försäkringsvillkoren.

Där — även utan att något premiesamarbete förekommer — olika försäkringsbolag tillämpar samma eller i stort sett samma allmänna försäkringsvillkor, kan det te sig önskvärt, att ett samarbete kommer till stånd rörande tolkningen av ifrågavarande försäkringsvillkor. Jämväl i andra frågor, som rör skaderegleringen, kan i enhetlighetens och rättssäkerhetens intresse ett samarbete mellan flera försäkringsbolag befinnas önskvärt. Mot denna bakgrund har försäkringsbolagen på eget initiativ inrättat åtskilliga gemensamma, rådgivande organ för tolkning av försäkringsvillkor och för handläggning av vissa skaderegleringsfrågor, och dessa organ har vunnit en vidsträckt anslutning från bolagens sida. I organens konstruktion och i de träffade personvalen kan utläsas en strävan efter anordningar, som garanterar att de gemensamma organens ställningstaganden sker utan ensidigt beaktande av försäkringsbolagsintressena. Försäkringsbolag, som står utanför nu ifrågavarande samarbete, har konstruerat egna skadeprovsnämnder, i vilka representanter för försäkringstagarintresset ingår. Åtminstone ett exempel finnes även på försäkringsbolag, som är anslutet till de gemensamma villkorstolknings- och skaderegleringsnämnderna men som där-

jämte inrättat en egen skadeprovningsnämnd, vari inflytande beretts representanter för försäkringstagarna. De olika nämndernas rådgivande yttranden följes i allmänhet alltid av bolagen. För en kollektivförsäkring har ett bolag i samarbete med vederbörande organisation inrättat en särskild villkorstolknings- och skadeprovningsnämnd, vars utlåtanden i angivna frågor blir bindande för bolaget.

De sakkunniga redogör i detta sammanhang för ett antal inom försäkringsvärlden förekommande villkorstolknings- och skaderegleringsnämnder m. m., vilka inrättats på frivillighetens väg. Dessutom lämnas en närmare redogörelse för den i trafikförsäkringsanstaltens koncessionsvillkor föreskrivna Trafikförsäkringsanstaltens nämnd. Härom må hänvisas till betänkandet (s. 317 ff).

Lagstiftningen om försäkringsrörelse i *Danmark* innehåller, såvitt rör allmänna försäkringsvillkor på skadeförsäkringsområdet, inga bestämmelser om provning av offentlig myndighet. Bolagsordningarna innehåller dock ofta en rad bestämmelser av villkorsnatur. I regel gäller detta dock endast ömsesidiga bolag, vilkas verksamhet är begränsad lokalt eller till viss personkrets. Där villkorsbestämmelser ingår i bolagsordningarna, måste reglerna stå i överensstämmelse med bestämmelserna i den danska försäkringsavtalslagen och därutöver vara försvarliga och skäliga samt anpassade med hänsyn till bolagets förhållanden. I fråga om de allmänna livförsäkringsvillkoren gäller andra bestämmelser. Till framställning om tillåtelse att driva livförsäkringsrörelse skall fogas, bl. a., sökandebolagets allmänna försäkringsvillkor. Dessa blir sålunda föremål för offentlig myndighets provning. Ändringar i dessa försäkringsvillkor kan icke tillämpas, förrän de blivit prövade i samma ordning.

Tillsynslagen i *Finland* innehåller inga regler om provning av försäkringsbolagens allmänna försäkringsvillkor. I bolagsordning för försäkringsbolag får enligt uttryckligt stadgande bestämmelser, som hänför sig till avtalsförhållandet, icke intagas. Försäkringsvillkoren för lagstadgad olycksfallsförsäkring och trafikförsäkring fastställas enligt speciallagar av socialministeriet. Försäkringsbolagen är skyldiga att bringa även andra försäkringsvillkor till ministeriets kännedom.

Gällande tillsynslag i *Norge* kräver, att vid framställning om tillstånd att driva livförsäkringsrörelse fogas de allmänna försäkringsvillkoren, som således blir föremål för provning. Jämväl ändring i villkoren förutsätter offentlig myndighets tillåtelse. I stort sett enahanda regler gäller enligt det i landet föreliggande förslaget till ny lag om livförsäkringsverksamhet. Någon provning av allmänna försäkringsvillkor på skadeförsäkringsområde förutsättes icke i lagen.

Några bestämmelser om skaderegleringen återfinnes icke i de övriga nordiska ländernas tillsynslagar.

De sakkunniga

Försäkringsvillkor

De sakkunniga påpekar inledningsvis vissa olikheter mellan liv- och skadeförsäkringsvillkor. På livförsäkringsområdet är försäkringsvillkoren förhållandevis enkla och kortfattade. Detta sammanhänger bl. a. med att vid livförsäkring på grund av riskens natur försäkringsgivarens betalningsskyldighet kan göras ganska absolut. De friskrivningar från ansvar i vissa fall, som livförsäkringsvillkoren innehåller, har kunnat göras mycket begränsade. Till försäkringsvillkorens enkla utformning vid livförsäkring har också bidragit, att försäkringsgivarens förpliktelse regelmässigt avser utbetalning av en entydigt bestämd penningssumma vid en klart definierad tidpunkt eller under en exakt definierad tidrymd. Någon skadevärdering är icke aktuell inom livförsäkringen. En annan omständighet, som förenklar villkorsutformningen på livförsäkringsområdet, är att de grunder, vilka ett livförsäkringsbolag skall ha och vilka stadfästes av Kungl. Maj:t eller försäkringsinspektionen, innehåller bestämmelser, som på vissa punkter undanröjer behovet av särskilda avtalsbestämmelser rörande försäkringsgivarens och försäkringstagarens inbördes rättigheter och skyldigheter.

Inom skadeförsäkringen är försäkringsvillkoren i allmänhet betydligt utförligare. Redan beskrivningen av den eller de risker, för vilka försäkringsbolaget ikläder sig ansvarighet, kan taga ganska stort utrymme i anspråk. På grund av riskernas karaktär kräves vid skadeförsäkring i allmänhet en tämligen utförlig definition av de risker, som försäkringsbolaget täcker. Avgränsningen mot de risker, som icke skall omfattas av försäkringsavtalet, kan medföra svårigheter vid utformningen av försäkringsvillkoren. En såvitt möjligt entydig avgränsning måste dock komma till stånd. En utvidgning av försäkringsbolagets ansvarighet till ytterligare risker kan nämligen ge ett skadeförsäkringsavtal en i mycket annan karaktär och kan till följd härav kräva en helt annan premiesättning än eljest. Då det på skadeförsäkringens område i allmänhet är fråga om att lämna ersättning för den ekonomiska skada, som den försäkrade vid inträffat försäkringsfall lidit, måste försäkringsvillkoren vidare ofta tyngas med olika bestämmelser om hur skadeuppskattningen skall ske och om åtgärder för begränsning av skadan m. m. Jämväl på andra punkter erfordras ofta särskilda bestämmelser. Framför allt vid vissa typer av skadeförsäkringar kan försäkringsvillkoren bli mycket omfattande.

De sakkunniga behandlar härefter frågan om försäkringsinspektionens nuvarande befogenheter och framhåller att inspektionens övervakning hittills icke tagit sikte på försäkringsvillkoren i allmänhet. Huvudvikten har länge legat på kontrollen av försäkringsbolagens soliditet. När programmet för tillsynen utvidgades i samband med införandet av skälighetsprincipen, blev det frågan om skäligheten av det pris, vilket försäkringstagarna har att erlagga för sina försäkringar, som, vid si-

dan av soliditetsspörsmålen, kom i centrum för uppmärksamheten. Kostnaderna för försäkringarna skulle hållas inom skäligen gränser och även på skäligt sätt fördelas mellan olika försäkringstagare. Någon utvidgning av skälighetsprincipen till att omfatta även andra sidor av försäkringsbolagens verksamhet än kostnadssidan genomfördes icke.

De sakkunniga erinrar dock om att 1945 års försäkringsutredning tangerade frågan om en utvidgning av skälighetsprincipen till att omfatta jämväl försäkringsvillkoren över huvud taget. Under hänvisning till den förenkling av villkoren, som genomförts, och till förefintligheten av 34 § försäkringsavtalslagen ansåg sig emellertid utredningen icke böra föreslå någon särskild skälighetsprövning av de av försäkringsbolagen tillämpade försäkringsvillkoren men förutsatte, att utvecklingen på området komme att med uppmärksamhet följas av försäkringsinspektionen.

Något hinder möter icke i och för sig för försäkringsinspektionen att — i den utsträckning tillgängliga personalresurser medger det — ägna uppmärksamhet åt olika villkorsfrågor och att upptaga överläggningar med försäkringsbolagen angående försäkringsvillkorens utformning. Detsamma gäller beträffande innehållet i försäkringsbolagens olika formulär även såvitt fråga icke är om försäkringsvillkor i juridisk bemärkelse. Innehållet i de förmånstagarförordnande, som försäkringsbolag kan låta trycka på formulär till livförsäkringsavtal, kan sålunda exempelvis ge inspektionen anledning till överläggningar med vederbörande försäkringsbolag, fastän förordnandena i fråga icke har karaktären av försäkringsvillkor utan möjlighet finnes för de enskilda försäkringstagarna att göra förmånstagarförordnanden av annat innehåll. På försäkringsvillkorsområdet och angränsande fält har således försäkringsinspektionen i dag möjlighet att verka på övertygelsens väg. Härutinnan intager emellertid inspektionen icke någon särställning. Även en enskild institution, exempelvis en intresseorganisation, kan verka på i princip samma sätt, låt vara att kanske försäkringsinspektionens uppfattning tillägges en särskild vikt på grund av inspektionens förvaltningsrättsliga ställning.

Utöver vad nu sagts torde försäkringsinspektionen för närvarande i stort sett sakna lagliga möjligheter att tillvarataga försäkringstagarintresset på villkorsområdet och angränsande fält. Fastän den valuta, som den enskilde försäkringstagaren erhåller för sin premie, i mycket beror på försäkringsvillkorens innehåll och fastän beskaffenheten av denna valuta kan vara av större betydelse för den enskilde än premiens höjd, synes det icke falla inom inspektionens kompetensområde att direkt ingripa gentemot ett försäkringsbolag, som tillämpar olämpliga försäkringsvillkor m. m. Icke ens i uppenbara och allvarliga fall synes inspektionen ha befogenhet att genomdriva, att ett försäkringsbolag ändrar sina villkor eller formulär. Då villkorsfrågor och liknande icke beröres i FL, torde i dylika frågor enligt de sakkunniga någon laga grund icke finnas för försäkringsinspektionen att ingripa i de former, som angives i 288 § FL. De sakkunniga bortser härvid

från sådana fall, där försäkringsavtalens innehåll strider mot de av Kungl. Maj:t eller försäkringsinspektionen för bolaget stadfästa grunderna.

Enligt de sakkunnigas mening står det icke i överensstämmelse med försäkringstagarnas intressen, att frågor rörande försäkringsbolagens försäkringsvillkor och formulär i stort sett faller utanför försäkringsinspektionens tillsyn, och de sakkunniga framlägger vissa förslag till förbättring av försäkringstagarskyddet. Visserligen finnes, anför de sakkunniga, den tidigare nämnda bestämmelsen i 34 § försäkringsavtalslagen om jämkning i vissa fall av försäkringsvillkor. Det skydd, som härigenom beredes försäkringstagarna, kan emellertid i många fall ha mera teoretisk än praktisk betydelse. Naturligtvis är det av värde, att möjlighet finnes för den enskilde att rättegångsvägen få ett uppenbart obilligt försäkringsvillkor jämkat eller lämnat utan avseende i vissa fall. Det praktiska värdet av bestämmelsen förringas dock av att flertalet enskilda försäkringstagare av kostnadsskäl och med hänsyn till försäkringsbolagens mycket större resurser i olika avseenden torde draga sig för att inleda rättegång. Härtill kommer att en tillämpning av 34 § försäkringsavtalslagen endast har verkan i det enskilda, av rättegången berörda fallet. Vidare måste ihåggkommas, att 34 § försäkringsavtalslagen endast siktar på uppenbart obilliga försäkringsvillkor. Villkor och formulär, som försäkringsbolagen använder, kan emellertid vara klart olämpliga utan att de innesluter några uppenbart obilliga försäkringsvillkor. Enligt de sakkunnigas mening kan därför icke 34 § försäkringsavtalslagen ensam anses vara ett ändamålsenligt medel att tillvarata försäkringstagarintresset på villkorsområdet och angränsande fält. Bestämmelsen synes böra kompletteras med något lämpligt utformat stadgande i FL.

Till stöd för uppfattningen att försäkringsbolagens försäkringsvillkor och formulär icke bör vara undandragna försäkringsinspektionens tillsyn åberopar de sakkunniga, att det icke blott är den ekonomiska teknik, varpå försäkringsverksamheten är uppbyggd, och frågan om premiesättningens skälighet som allmänheten har svårt att tränga in i. Det är icke blott på det ekonomiska och försäkringsmatematiska området, som den stora massan försäkringstagare har behov av stöd av en speciellt sakkunnig myndighet, som vakar över att försäkringstagarintressena icke åsidosättes. Även det närmare innehållet i de åtaganden, som försäkringsbolagen gör såsom valuta för de erhållna premierna, kan te sig oklart för de enskilda försäkringslagarna. Avfattningen av försäkringsbrev med tillhörande villkor är ofta sådan, att den stora allmänheten har svårigheter att få en exakt bild av rättsläget. Detta sammanhänger med karaktären av försäkringsbolagets prestation. Bolaget övertager en eller flera risker. Behov föreligger ofta att noggrant avgränsa de risker, bolaget står, från övriga risker. Vidare föreligger behov att även på andra punkter reglera parternas rättsställning. Försäkringsvillkoren har till uppgift att entydigt angiva försäkringsgivarens och försäkringstagarens skyldigheter och rättigheter. Samtidigt är det

ett önskemål att villkoren göres kortfattade. Det kan under sådana förhållanden svårigen undvikas, att försäkringsvillkoren delvis kommer att likna lagtext och anknyter till det språkbruk, som samhället använder i lagar och författningar. Då det är rättsliga frågor som behandlas, blir det, för skapande av största möjliga exakthet, nödvändigt att utnyttja gängse juridiska begrepp. Även om försäkringsvillkoren förenklas så mycket som möjligt — och försäkringsbolagen har länge gjort ansträngningar härför — torde det vara svårt för allmänheten att få en fullständigt klar bild av rättsläget. Liksom soliditets- och skälighetsfrågorna icke kan i detalj analyseras av andra än försäkringsmatematiska och statistiska experter, kan villkorssidan på många punkter icke sakkunnigt bedömas av andra än personer med juridisk utbildning. Även på villkorsområdet och angränsande fält föreligger det därför ett behov av att allmänheten erhåller stöd av en sakkunnig myndighet, som i lämplig utsträckning kontrollerar att försäkringstagarintressena icke åsidosättes. Samtidigt torde, såsom i annat sammanhang understrykes, försäkringstagarnas representanter i styrelserna böra ägna särskild uppmärksamhet åt bl. a. villkorsfrågorna.

En annan omständighet, som talar för att försäkringstagarintresset jämväl på villkorsområdet bör tillvaratagas i särskild ordning, är att i allt fall såvitt angår de slag av försäkringar, som riktar sig till den stora allmänheten, försäkringsavtalens närmare utformning icke är resultatet av förhandlingar mellan två parter utan helt dikteras av försäkringsgivarna. Då det i stort sett är försäkringsbolagen ensamma som bestämmer försäkringsvillkorens utformning, torde behovet av en speciell bevakning av försäkringstagarintresset på villkorsområdet och angränsande fält vara större än eljest.

Flera skäl talar således för att försäkringsvillkoren och försäkringsbolagens formulär i övrigt icke längre skall vara i stort sett undandragna från försäkringsinspektionens tillsynsverksamhet. En viss skyldighet för försäkringsbolagen att anmäla sina försäkringsvillkor och formulär till inspektionen synes böra införas. En dylik anmälningsskyldighet framstår också såsom naturlig på grund av det samband som finnes mellan å ena sidan försäkringsvillkoren och å andra sidan premierna, beträffande vilka sistnämnda i annat sammanhang i detta betänkande en utvidgad anmälningsskyldighet föreslagits. Erinras må därom att premierna i realiteten kan ändras, även om själva premietariffen förblir oförändrad. Detta är främst fallet, om försäkringsvillkoren ändras på ett sätt, som kan sägas innebära en utökning eller en reduktion av det riskskydd, som erhålles för den tidigare fastställda premien.

I detta sammanhang anmärker de sakkunniga, att de ehuru någon genomgång av förekommande villkor och formulär icke företagits dock erhållit kännedom om flera exempel på försäkringsvillkor m. m., som ur försäkringstagersynpunkt synes anmärkningsvärda eller diskutabla. De sakkunniga anför.

Nämnas må, att ett försäkringsbolag meddelar en s. k. rehabiliteringsförsäkring, vid vilken försäkringsvillkoren icke tillerkänner de försäkrade nå-

gon juridisk rätt till ersättning. Enligt villkoren är det försäkringsbolaget som bestämmer om och i vilken utsträckning ersättning skall lämnas (sedan yttrande i varje särskilt fall inhämtats från vederbörande fackliga organisation och sedan ärendet behandlats i en för detta ändamål inrättad nämnd). Ett annat exempel är, att ett försäkringsbolag i sina tryckta formulär till gruppplivförsäkringsavtal intagit ett förmånstagarförordnande, som bl. a. innehåller, att om försäkringstagaren varken efterlämnar make eller bröstarvingar, den eller de personer är förmånstagare, som *försäkringsbolaget* finner ha varit för sin försörjning beroende av försäkringstagaren eller ha bekostat dennes begravning. Starka skäl synes tala för att ett förmånstagarförordnande icke är juridiskt giltigt, när på sätt här sker det lägges i försäkringsgivarens hand att efter försäkringstagarens död träffa det slutliga avgörandet rörande vem som skall anses berättigad till utfallande försäkringsbelopp. Nämnas må slutligen, att vissa försäkringsbolag, som träffat överenskommelser om gemensamma försäkringsvillkor i vissa branscher, uppgjort hemliga överenskommelser och rekommendationer, som anknyter till berörda villkor. Sistnämnda överenskommelser och rekommendationer åberopas icke i korrespondens eller vid diskussion med försäkringstagarna. Till en del innehåller de en liberalisering av försäkringsvillkoren i vissa hänseenden. Ur försäkringstagar synpunkt synes det emellertid mindre tillfredsställande, att försäkringsvillkoren är snävare utformade än de är avsedda att tillämpas i praktiken. Försäkringsvillkorens innehåll synes böra vara sådant, att de normer, som följes vid skaderegleringen, direkt framgår av villkoren.

De sakkunniga föreslår, att i 281 § FL intages en bestämmelse av innehåll, att i den omfattning försäkringsinspektionen bestämmer det åligger styrelsen och verkställande direktören i försäkringsbolag att till inspektionen insända bolagets formulär till försäkringsbrev, försäkringsvillkor och andra handlingar, som rör förhållandet till försäkringstagarna. Samtidigt bör föreskrivas, att där försäkringsinspektionen så bestämt, nyssnämnda bolagsorgan skall, innan beslut fattas om ändring av insänt formulär, meddela inspektionen den avsedda ändringen. Bestämmelserna bör äga tillämpning både på livförsäkring och på skadeförsäkring. Undantag föreslås dock — liksom i fråga om skälighetsprincipen — kunna göras för verksamhet i utlandet samt för sjö- och transportförsäkring här i riket.

Därigenom att det lägges i försäkringsinspektionens hand att bestämma den omfattning, i vilken formulär till försäkringsbrev, försäkringsvillkor m. m. skall insändas till inspektionen, får försäkringsinspektionen enligt de sakkunniga möjlighet att i första hand inrikta sin villkorsövervakning på sådana försäkringstyper, som är av mest allmänt intresse för försäkringstagarna. En dylik begränsning medför också, att skyldigheten att insända villkor m. m. icke på något sätt kan bli betungande för försäkringsbolagen. Där villkoren är utformade av tarifförening eller liknande sammanslutning, kan föreningen fullgöra rapportskyldigheten beträffande villkoren för samtliga anslutna bolags räkning, vilket ytterligare minskar det av reformen förorsakade besväret för de enskilda bolagen. Genom de föreslagna bestämmelserna öppnas möjlighet för försäkringsinspektionen att i den omfattning, som försäkringstagarintressena påkallar, granska såväl gällande försäkringsvillkor som planerade ändringar av villkoren. Icke

minst möjligheten för inspektionen att innan en villkorsändring slutligt genomföres ge uttryck åt sin uppfattning om ändringens lämplighet ur försäkringstagsarsynpunkt kan enligt de sakkunnigas mening vara av värde.

Skadereglering

Vad angår skaderegleringen avvisar de sakkunniga tanken på lagföreskrifter rörande särskild försäkringstagarrepresentation vid skaderegleringen. Det väsentliga för försäkringstagarna i skaderegleringssammanhang är enligt de sakkunnigas uppfattning, att försäkringsbolagen och de i allmänhet rådgivande nämnder, som förekommer på området, är utrustade med all den sakkunskap, icke minst juridisk, som erfordras för en riktig skadereglering. För att förstärka garantierna för en riktig skadereglering föreslår de sakkunniga, att försäkringsinspektionens tillsynsbefogenheter utvidgas till att omfatta jämväl skaderegleringen.

De sakkunniga utvecklar sina synpunkter angående försäkringstagarrepresentation vid skaderegleringen sålunda.

Det allmänna intrycket synes vara, att försäkringsbolagens handläggning av förekommande ersättningsärenden fyller högt ställda anspråk på rättvisa i förhållande till försäkringstagarna. Från bolagens egen sida har åtgärder av skilda slag vidtagits för att trygga en riktig skadereglering och även i stor utsträckning för att skapa garantier för en enhetlig behandling av likartade problem. Bland annat har försäkringsbolagen, såsom tidigare nämnts, inrättat ett antal skadeprövnings- och villkorstolkningsnämnder, vilka enligt fastställda regler avger utlåtande i vissa till nämnderna remitterade ärenden av olika slag. En nämnd, Trafikförsäkringsanstaltens nämnd, är föreskriven i koncessionsvillkoren för vederbörande försäkringsgren. Nämndernas utlåtanden tjänar till ledning för försäkringsbolagen i deras skadereglering. Nämnderna består icke blott av personer från försäkringsväsendet med erfarenhet av skadereglering m. m. utan även av sakkunniga utan anknytning till bolagsvärlden. I en del fall har till nämnderna knutits jämväl representanter för försäkringstagarna. Från försäkringsinspektionens sida har uttalats, att skäl syntes tala för att försäkringstagarna eller andra representanter för det allmänna intresset mera allmänt bleve företrädade inom nämnderna. Enligt de sakkunnigas uppfattning kan det vara av visst värde, icke minst ur goodwillssynpunkt, att nämnderna i fråga i större utsträckning än nu är fallet innesluter representanter för försäkringstagarna. Något krav härpå synes emellertid icke böra uppställas av statsmakterna. Det synes icke vara en för tryggande av försäkringstagarnas rätt ändamålsenlig anordning att kräva, att försäkringstagarrepresentanter, i allmänhet lekmän, obligatoriskt skall ha säte i sådana skadeprövnings- och villkornämnder, som försäkringsbolagen inrättat, eller eventuellt till och med taga del i bolagens direkta skaderegleringsarbete. Skaderegleringen är nämligen i stort sett en uppgift för sakkunniga och specialister av olika slag och icke ett arbete av den natur, att lekmän kan göra betydelsefulla insatser. Skaderegleringen har till riktpunkt att få fram den försäkringsersättning, vartill försäkringsavtalet berättigar den skadelidande — icke mer och icke mindre. Utrymmet för skälighetssynpunkter är därför begränsat i skaderegleringssammanhang. Försäkringsbolagen och nämnderna har att i första hand följa de normer, som uppdrages genom gällande lag och rättspraxis. Det väsentliga för försäkringstagarna i skaderegleringssammanhang

måste anses vara, att försäkringsbolagen och nämnderna är utrustade med all den sakkunskap, icke minst juridisk, som erfordras för en riktig skadereglering. Lekmännens möjligheter att göra betydelsefulla insatser är större när det gäller utformningen av försäkringsvillkoren än när fråga är om skaderegleringen. I annat sammanhang framhåller de sakkunniga, att försäkringstagarrepresentanterna i försäkringsbolagens styrelser bör ägna uppmärksamhet åt utformningen av försäkringsvillkoren.

Förstärkningen av garantierna för en riktig skadereglering anser de sakkunniga såsom nyss nämnts bör ske genom att försäkringsinspektionens tillsynsbefogenheter utvidgas till att omfatta jämväl skaderegleringen. Starka skäl synes de sakkunniga tala för en sådan utvidgning. Med hänsyn till den centrala betydelse, som skaderegleringen har för försäkringstagarna, anser de sakkunniga det i hög grad befogat, att försäkringsinspektionen äger ingripa vid eventuella missförhållanden. Vid försäkringsinspektionens inspektioner av försäkringsbolagen torde i större utsträckning än som hittills skett befattningshavare med juridisk utbildning böra företaga antingen systematiska genomgångar eller stickprov för att få en klar bild av det sätt, varpå det inspekterade bolaget sköter sin skadereglering. Konstateras bristfälligheter på området, bör detta förhållande kunna giva anledning till ingripande mot vederbörande försäkringsbolag jämlikt 288 § FL. Härigenom stärkes allmänhetens garantier för att den viktiga sida av försäkringsbolagens verksamhet, som skaderegleringen utgör, handhaves på ett sätt, som är anmärkningsfritt ur försäkringstagar synpunkt.

De sakkunniga understryker, att den föreslagna utvidgningen av försäkringsinspektionens befogenheter icke innebär något ingrepp i domstolarnas kompetens att ensamma avgöra avtalstvister mellan försäkringsbolagen och enskilda försäkringstagare. Tanken är icke, att försäkringsinspektionen för enskilda fall skall bli ett slags besvärinstans, som äger föreskriva att försäkringsbolag skall reglera en skada på visst bestämt sätt. Avsikten är blott, att offentlighetsrättsliga ingripanden skall kunna ske mot försäkringsbolag jämväl vid misskötsel av den sida av rörelsen, som skaderegleringsverksamheten utgör.

Även om det närmast är skadeförsäkringen som erbjuder skaderegleringsproblem, synes det befogat att försäkringsinspektionen får rätt att ingripa både i livförsäkring och i skadeförsäkring när det sätt, varpå inträffade försäkringsfall behandlas, giver skälig anledning till anmärkning. I enlighet med det anförda föreslår de sakkunniga, att katalogen över föreläggandeanledningar i 288 § 2 mom. FL utvidgas till att omfatta jämväl nu angivna fall.

Remissyttrandena

De sakkunnigas förslag i denna del har föranlett starkt kritiska uttalanden från remissinstanserna, vilka allmänt ställer sig avvisande till de förordade lagändringarna. Detta gäller särskilt den föreslagna förhandskontrollen av villkor m. m. Förslaget beträffande skaderegleringen möter också

invändningar. Det framhålles bl. a. att de sakkunniga icke åberopat missförhållanden på skaderegleringsområdet som motiv för sitt förslag utan tvärtom funnit att det allmänna intrycket synes vara, att försäkringsbolagens handläggning av förekommande ersättningsärenden fyller högt ställda anspråk på rättvisa i förhållande till försäkringstagarna.

Frågan om försäkringsinspektionens befogenheter på området diskuteras i flera yttranden och därvid ges mera allmänt uttryck för uppfattningen att inspektionens nuvarande befogenheter för övervakning av villkor och skadereglering är fullt tillfredsställande från skälighetssynpunkt. En viss tvekan kommer till synes i *försäkringsinspektionens* yttrande. Inspektionen framhåller att villkorsutformningen och skaderegleringen givetvis är en utomordentligt viktig sida av försäkringsverksamheten. En bedömning av de sätt på vilket ett bolag sköter sin rörelse, blir i viss mån ofullständig, om icke denna del tas med i betraktande. En skälighetskontroll, som bara är inriktad på priset men icke på den valuta som »varan» ger, vilken valuta i avsevärd grad bestämmes av villkoren och standarden i skaderegleringen, blir i någon mån ensidig. En meningsfull bedömning bör inriktas på relationen mellan pris och valuta. Inspektionen skall givetvis ha möjlighet att ingripa, när det är *tydligt*, att försäkringsvillkor är olämpligt utformade eller att det föreligger anledning till kritik mot ett bolags sätt att sköta sina skaderegleringar. Det sista innebär då, att inspektionens granskning icke skall avse att i det enskilda fallet döma i en tvist mellan två parter — en uppgift som självklart endast tillkommer allmän domstol — men väl däremot leda till en bedömning som hänför sig till bolagets verksamhet som sådan. Det är också klart att denna bedömning blott kan avse vissa sidor av skaderegleringsverksamheten, t. ex. hur lång tid som ärendenas handläggning drar eller i vad mån enkelt konstaterbara felaktigheter eventuellt kan ha nått någon mera märkbar frekvens. Vad gäller villkorsgranskningen kan den exempelvis avse att genom stickprovsförfarande kontrollera tillämpade villkors överensstämmelse med lagen om försäkringsavtal. Den kan även avse i vad mån en viss försäkringsform är lämplig eller olämplig med hänsyn till den valuta som erhålles för premierna. Inspektionen anför vidare bl. a. följande.

I vissa fall har inspektionen redan klara befogenheter i här berörda hänseenden. Vad gäller liv- och annan lång personförsäkring innehåller sålunda de tekniska grunderna åtskilliga bestämmelser om villkor. Varje avvikelse från grunderna vid villkorsutformning och skadereglering skulle ge inspektionen anledning att ingripa. Det kan även nämnas, att i den prövning av trafikförsäkringsverksamheten, som ankommer på inspektionen, frågor ingår rörande skadereglering. Vidare gäller helt allmänt, att inspektionen med stöd av 283 och 287 §§ försäkringslagen har möjlighet att taga del av alla villkor och villkorsändringar ävensom alla slag av skaderegleringsakter. Sistnämnda befogenheter är endast begränsade av de hänsyn som måste tas till behovet att undvika, att tillsynsarbetet leder till orimliga kostnadsbelastningar både för bolagen och för inspektionen.

Frågan huruvida inspektionen — utöver vad ovan angivits — har laglig

befogenhet att ingripa mot försäkringsbolagen beträffande villkorsutformning och skadereglering har ifrågasatts i den rättsliga debatten. De sakkunniga hävdar för sin del, att något stöd i lagen icke torde finnas för inspektionen att på dessa områden meddela förelägganden jämlikt bestämmelserna i 288 § försäkringslagen. De bygger sin uppfattning på, att nämnda två sidor av verksamheten icke uttryckligen beröres i något enskilt stadgande i försäkringslagen, samt på att i förarbetena till nämnda lag något direkt stöd icke kan erhållas för uppfattningen, att inspektionen på dessa områden har här diskuterade befogenheter. Snarare anses vissa uttalanden i förarbetena tyda på motsatsen.

Inspektionen instämmer i, att klarhet på detta område icke nåtts. Inspektionen vill emellertid å andra sidan påpeka, att såsom en nyhet i 1948 års försäkringslag införts en bestämmelse, att såsom särskild föreläggandeledning skall räknas, att allvarlig anmärkning mot försäkringsbolags verksamhet föreligger. Denna nyhet infördes utan någon inskränkande kommentar i förarbetena. Det synes egendomligt, om icke såsom en allvarlig anmärkning skulle räknas t. ex. ett konstaterat förhållande av systematisk misskötsel beträffande utbetalning av skadeersättningsbelopp eller tillämpande av *uppenbart* olämpliga försäkringsavtal.

Inspektionen stödjer önskemålet, att full klarhet på området bör skapas. Enligt inspektionen är det möjligt att detta kan ske genom ett uttalande i proposition, som lämnas utan erinran av riksdagen, men övervägande skäl synes inspektionen dock tala för ett förtydligande tillägg till själva lagtexten. Inspektionen fortsätter.

För en sådan komplettering av lagtexten bör emellertid då icke väljas en form, som har den delvis indirekta karaktär som i föreliggande förslag. Det föreslagna tillägget till 281 §, i vilket inspektionens rätt att infordra bolagens formulär till försäkringsbrev, försäkringsvillkor och andra handlingar kommit till uttryck, har nämligen just till syfte att klart lagfästa inspektionens befogenhet att i sin tillsynsverksamhet komma in på villkorsområdet. Ur den synpunkt, som det föreslagna stadgandet ser ut att avse, är det däremot överflödigt, med hänsyn till att inspektionen redan jämlikt 283 § har befogenhet att inhämta uppgifter om försäkringsvillkor o. d. Denna indirekta form synes desto mindre lämplig, eftersom den redan vållat missförstånd i debatten kring de sakkunnigas förslag. Vad gäller inspektionens befattning med skaderegleringsfrågor, skulle det angivna syftet enligt förslaget tillgodoses genom att brister i skaderegleringshänseende kan föränleda föreläggande enligt 288 §. Även om det på något annat håll går att finna förebild till en sådan lösning, synes det dock ligga närmare till hands att befogenheten skall framgå på ett mera positivt sätt än enbart genom en sanktionsbestämmelse.

Övervägande skäl synes tala för att man i dessa fall väljer samma utformning som i andra fall, nämligen genom att lagen får ge uttryck för ett ansvar som primärt åvilar styrelsen och verkställande direktören i försäkringsbolag. Det är då självklart, att försäkringsinspektionen har att ingripa, om vederbörande skulle brista i detta ansvar på sådant sätt, att det föreligger anledning till kritik mot verksamheten som sådan.

Inspektionen vill sålunda föreslå den ändringen i nuvarande lag, att i en särskild paragraf (263 a §) får komma till direkt uttryck styrelsens och verkställande direktörens åliggande *dels* att tillse att försäkringsbrev, försäkringsvillkor och övriga handlingar, som rör förhållandet till försäkringstagarna, har ett innehåll, som tar skälig hänsyn till försäkringstagarnas in-

tresse av ändamålsenlig försäkring, dels ock att sörja för att inträffade försäkringsfall behandlas enligt god försäkringssed.

Försäkringsbolagens riksförbund kan icke finna att det föreligger någon saklig anledning att utvidga försäkringsinspektionens befogenheter beträffande försäkringsvillkoren. En sådan utvidgning skulle enligt förbundet vara olämplig från många synpunkter. För utformningen och utfallet av försäkringsverksamheten är ej inspektionen utan bolagsledningarna ansvariga. Det är företagets sak att bestämma beskaffenheten av en vara som företaget vill tillhandahålla åt allmänheten. Då försäkringsvillkoren beskriver det försäkringsskydd som tillhandahålles, bör det alltså i princip ligga i företagsledningens hand att utforma villkoren. I likhet med försäkringsinspektionen erinrar förbundet om att inspektionen enligt 283 § FL äger att från försäkringsbolagen inhämta alla upplysningar rörande försäkringsverksamheten, som inspektionen finner erforderliga. Inspektionen får sålunda redan enligt gällande lagstiftning anses ha rätt att taga del av försäkringsvillkor och andra handlingar. Vidare ger bestämmelserna i 288 § FL stöd för eventuellt ingripande, enligt 1 mom. i form av erinring och enligt 2 mom. genom föreläggande därest allvarlig anmärkning mot försäkringsbolags verksamhet skulle föreligga. Av lagtexten eller förarbetena framgår ej att dylika ingripanden skulle vara uteslutna, om exempelvis försäkringsvillkor skulle strida mot lag eller allmänt godtagna rättsgrundsatser. Hårtill kommer att inspektionens övervakning av skälighetsprincipens efterlevnad även måste förutsätta kännedom om gällande försäkringsvillkor. Skälighetsprincipen innebär ju att premiesättningen skall vara skäligt avvägd med hänsyn till den risk, som försäkringen är avsedd att täcka. Enligt förbundet måste inspektionen sålunda som ett led i övervakningen taga del av försäkringsvillkoren, vilka närmare bestämmer riskens omfattning. Ett sådant studium av villkoren blir givetvis ej inriktad på detaljer utan på de huvudlinjer, vilka är av väsentlig betydelse för priset på varan. De sakkunniga synes enligt förbundet göra sig skyldiga till en underskattning av betydelsen av 34 § försäkringsavtalslagen. Härom anför förbundet följande.

Stadgandet tar sikte ej blott på — såsom de sakkunniga närmast framhåller — försäkringsvillkor, vilka så att säga generellt är uppenbart obilliga, d. v. s. redan i förväg genom sitt innehåll framstår såsom olämpliga. Bestämmelsen är snarast i första hand avsedd för sådana fall, då tillämpningen av ett till sin innebörd väl avpassat villkor tillfälligtvis ger ett resultat, som måste anses uppenbart obilligt. På grund av denna sin innebörd har bestämmelsen en mycket stor betydelse genom att hos bolagen inskräpa vikten av såväl skäliga villkor som en skälig tillämpning av dessa.

Det synes, i motsats till vad de sakkunniga hävdar, icke vara förenat med större svårigheter för försäkringstagare att vinna rättelse med stöd av bestämmelsen. Endast i undantagsfall torde försäkringstagare behöva gå till rättegång; i regel torde ett utlåtande om försäkringspraxis, vilket kostnadsfritt kan erhållas hos Svenska Försäkringsbolags Riksförbund, vara tillräckligt för att ett försäkringsbolag skall korrigera sin tillämpning. De olämpliga eller »dubiösa» försäkringsvillkor, som omtalas i betänkanudet, hade där-

för, om de tillämpats på ett mot försäkringstagarintresset stridande sätt, utan tvekan kunnat jämkas eller förklaras ogiltiga med stöd av 34 § FAL.

Förbundet framhåller vidare att åtskilliga av försäkringsavtalslagens regler är tvingande och att även där så ej är fallet bolagen endast i mycket ringa utsträckning frångått dem. Härtill kommer att konkurrensen mellan bolagen medfört att villkoren ständigt anpassas efter nya önskemål från försäkringstagarnas sida.

Folksam anser att nuvarande bestämmelser i 283 och 288 §§ FL är tillräckliga för en tillfredsställande skälighetsövervakning av villkoren och att de sakkunnigas förslag innebär att inspektionen de facto övertar bolagens ansvar för villkorsutformningen. Enligt bolaget skulle man ha kunnat vänta att de sakkunniga, innan de kommit med detta förslag, sökt bilda sig en uppfattning om förekommande försäkringsvillkors kvalitet genom att taga del av villkoren hos några ledande försäkringsföretag åtminstone inom någon för allmänheten betydelsefull försäkringsgren, t. ex. hemförsäkringen. Så har emellertid icke skett. De sakkunniga uppger att icke heller inspektionen företagit någon sådan genomgång »på grund av den begränsning i tillsynsverksamheten som nu gäller». Om man därmed vill låta framskymta att lagen hindrat inspektionen att vidtaga en sådan åtgärd är påståendet direkt felaktigt. Enda rimliga förklaringen till inspektionens underlåtenhet att — mot vad som förutsattes av 1945 års försäkringsutredning — icke följa utvecklingen på detta område med uppmärksamhet, får anses vara bristande personalresurser.

Folksam påpekar att det enda argument för sitt vittgående förslag, som de sakkunniga i olika variationer upprepar, är att garanti behövs för att försäkringstagarnas intressen icke åsidosätts. De tre exempel som de sakkunniga framfört som bevis för att försäkringstagarnas intressen inte skulle vara tillräckligt tillgodosedda är enligt bolagets mening inte belägg för att ett sådant tillstånd skulle vara för handen beträffande gällande försäkringsvillkor, att samhällets möjligheter att ingripa skulle behöva förstärkas utöver de resurser som försäkringsavtalslagen samt 283 och 288 §§ FL nu ger myndigheterna. Bolaget anför.

Av de tre exempel som åberopas är två hämtade från Folksams verksamhet. Exemplet är ur de sakkunnigas synpunkt synnerligen olyckligt valda, eftersom ifrågavarande villkor tillkommit efter ingående överläggningar mellan Folksam och stora fackföreningsgrupper och sålunda kan sägas vara ett direkt uttryck för försäkringstagarnas önskemål.

Första exemplet berör Folksams rehabiliteringsförsäkring. De sakkunniga konstaterar att denna inte tillerkänner de försäkrade någon juridisk rätt till ersättning, och att försäkringsbolaget bestämmer om och i vilken utsträckning ersättning skall lämnas (sedan yttrande i varje särskilt fall inhämtats från vederbörande fackliga organisation och sedan ärendet behandlats i en för detta ändamål inrättad nämnd). I själva verket har de försäkrade här garanterats en större insyn och ett starkare direkt inflytande från de försäkrade än på något annat område.

Folksams rehabiliteringsförsäkring tillkom 1955 såsom ett komplement

till invaliditetsskyddet inom kollektiv försäkring och är ett resultat av samråd och överläggningar mellan representanter för fackföreningsrörelsen och Folksam. Försäkringen innebär i korthet att handikappade medlemmar i ett i Folksam kollektivförsäkrat fackförbund får ersättning för kostnader i samband med rehabilitering, som är nödvändig för en återgång till produktivt arbete. Ersättningsbeloppet bestäms av Folksam, sedan yttrande i varje särskilt fall inhämtats från vederbörande fackliga organisation och sedan ärendet behandlats i en för detta ändamål inrättad skaderegleringsnämnd, vari ingår representanter från till Landsorganisationen anslutna fackförbund och från Folksam. I nämnden ingår för närvarande tre ordinarie ledamöter, utsedda av de fackförbund som tecknat försäkringen, och en ordinarie ledamot från Folksam. Nämnden har tillgång till medicinsk och annan sakkunskap. Som medicinsk expert fungerar för närvarande medicinalrådet Hans Bolin.

Enligt de för försäkringen gällande villkoren är ersättningen i varje enskilt fall maximerad till 5 000 kr. T. o. m. år 1959 har ersättning från fackförbundens rehabiliteringsförsäkring lämnats i 840 fall och det samlade ersättningsbeloppet uppgår till nära 1,8 milj. kr. I intet av dessa 840 fall har Folksam, vare sig i frågan om ersättning skall utbetalas eller inte, eller i frågan om ersättnings storlek, avvikit från rehabiliteringsnämndens beslut. Formuleringen i villkoren, att ersättningen bestäms av Folksam, vilken helt naturligt godkänts av de anslutna fackförbunden, är sålunda endast av formell karaktär. Bestämmelsen har tillkommit bl. a. därför att man inom fackföreningsrörelsen och i Folksam velat undvika att oberättigade och orimliga krav på ersättning skall kunna framställas under en period, då man vill samla erfarenhet inför en slutgiltig utformning av villkoren.

Det andra exemplet är ett förmånstagarreförordnande, som Folksam tillämpar för de fackliga organisationernas kollektiva försäkringar i Folksam, vilket liksom villkoren för rehabiliteringsförsäkringen utformats i samråd med representanter för fackförbunden. Avsikten med detta förordnande är i första hand att, liksom inom yrkesskadeförsäkringen, tillförsäkra »ogift kvinna, som sedan avsevärd tid sammanlevt med den avlidne under äktenkapsliknande förhållanden,» rätt till ersättning.

Folksams förmånstagarreförordnande har sålunda tillkommit av rent sociala och mänskliga skäl och är ingalunda helt dikterat av försäkringsgivaren, ett ordval som de sakkunniga använder om tillkomsten av försäkringsvillkoren.

Frågan om förmånstagarreförordnandets lämplighet har varit föremål för prövning inom försäkringsinspektionen. I sitt yttrande om förordnandet säger inspektionen, att det finns skäl anse, att Folksams förmånstagarreförordnande ur social synpunkt är att föredra framför sådana förordnanden, där övriga arvingar insätts efter make och bröstarvingar. Inspektionen har vidare funnit att förordnandet inte heller ur andra synpunkter skulle påkalla någon åtgärd från inspektionens sida.

Det tredje exemplet är hämtat från de andra försäkringsbolagen. Mellan dessa förekommer, säger man, »hemliga överenskommelser och rekommendationer» om hur villkoren bör tillämpas. Vad de sakkunniga här närmast åsyftar synes vara rekommendationer rörande praxis vid tolkningen av vissa avtalsbestämmelser, som berör skaderegleringen.

Folksam framhåller slutligen att de sakkunniga inte givit något belägg för eller ens försökt göra troligt att någon bolagsledning för att öka vinstmarginalen eller skaffa sig ett gott utgångsläge i konkurrensen genom prisbillighet, medvetet tillhandahåller sämre försäkringar än andra. Detta är inte

heller numera sannolikt. De sakkunniga har däremot klart medgivit att konkurrensen för med sig att de bästa villkoren i stort sett kommer att tillämpas av alla bolag.

Såvitt *Landsorganisationen* kan finna har försäkringsinspektionen redan inom ramen för nuvarande lagstiftning långtgående möjligheter att granska de av försäkringsbolagen tillämpade villkoren m. m. Innan dessa möjligheter fullt utnyttjats och prövats synes fog för ytterligare åtgärder i form av de föreslagna förhandsmeddelandena saknas. För så vitt anmärkningar kan riktas mot försäkringsbolagens sätt att utforma försäkringsvillkor m. m. är det givetvis angeläget att inspektionens resurser för dessa arbetsuppgifter förstärks. Ett system med förhandsmeddelanden av den föreslagna typen synes principiellt och administrativt få bedömas vara så genomgripande, att det enligt *Landsorganisationens* mening inte bör införas förrän det visat sig att försäkringsinspektionen med eventuellt utökade resurser inte kan komma tillrätta med möjligen förekommande brister.

Förhandskontroll av försäkringsvillkoren avstyrkes bestämt av *Kooperativa förbundet*. Enligt förbundets mening är insyn i försäkringsavtalsformulering, försäkringsvillkor m. m. i försäkringstagarnas intresse. En sådan insyn medger försäkringslagen redan nu. Den förhandsgranskning på grundval av individuell genomgång av såväl formulär som ändringar av deras bestämmelser synes dock förbundet vara så omständlig och vittomfattande, att den förefaller omöjlig att genomföra i praktiken. Om granskningen däremot sker i efterhand och på grundval av påtalade eller på annat sätt kända fall av missförhållanden synes försäkringsinspektionen ha vida större praktiska möjligheter att inverka på utvecklingen på detta område.

Liknande synpunkter som de nu redovisade framföres i övriga avstyrkan-
de yttranden.

Endast i yttrandet från *Motormännens riksförbund* intages en mera positiv inställning till de sakkunnigas förslag. Förbundet anför.

Inom motorfordonsförsäkringen är försäkringsvillkoren i sina detaljer ofta mycket olika, vilket utgör den största svårigheten, då det för försäkringstagarna gäller att jämföra olika bolags försäkringar. Det räcker sålunda inte till exempel att beträffande vagnskadeförsäkring enbart jämföra premiekostnaderna. Hänsyn måste också tas till självrisk, skadereglering m. m. Det är på detta område, som en ökad konsumentupplysning är synnerligen välbehövlig.

Med utgångspunkt härifrån synes det ur försäkringstagarsynpunkt ändamålsenligt, att Försäkringsinspektionen erhåller ökad insyn i bolagens utformning av försäkringsvillkoren. Då t. ex. skaderegleringens utförande är utslagsgivande för försäkringsvillkorens tillämpning, är det av stor betydelse, att de normer som följs vid skaderegleringen direkt framgår av villkoren i den mån det är möjligt.

Liksom då det gäller förhandskontroll av premiesättningen måste dock även i denna fråga hänsyn tas till att försäkringsbolagens självverksamhet och möjligheter till fri konkurrens inte inskränkes. Såvitt förbundet har kunnat finna, är det föreslagna tillägget till 281 § FL, som ger Försäkringsinspektionen möjlighet att granska såväl gällande försäkringsvillkor som planerade ändringar av dessa, ur den synpunkten ändamålsenligt.

Förslaget angående vidgad tillsyn över skaderegleringen innebär enligt *Försäkringsbolagens riksförbund* en omotiverad och olämplig utvidgning av inspektionens befogenheter, särskilt som missförhållanden på skaderegleringsområdet ej åberopats som skäl för ifrågavarande bestämmelse. Det synes dessutom uppenbart att bestämmelsen i praktiken skulle komma att få betydligt mer vittgående verkningar än de sakkunniga antagit. Enligt förbundet skulle förslaget medföra att inspektionen kommer att ingripa på områden som bör vara domstolarna förbehållna. Förbundet anför.

Visserligen uttalar de sakkunniga, att förslaget ej avser att ge inspektionen ställning som besvärinstans i enskilda tvister mellan bolag och försäkringsstagare. »Understrykas må, att den föreslagna utvidgningen av försäkringsinspektionens befogenheter icke innebär något ingrepp i domstolarnas kompetens att ensamma avgöra avtalstvister mellan försäkringsbolagen och enskilda försäkringsstagare» (s. 335). Det måste emellertid ifrågasättas hur inspektionen skulle kunna fullgöra en övervakning av skaderegleringen utan att bedöma enskilda fall. Om det vid granskning av ett enskilt fall skulle uppdagas att något fel begåtts, måste man fråga sig hur inspektionen skulle förfara. Å ena sidan torde inspektionen knappast kunna underlåta att för bolaget påpeka felet i det enskilda fallet. Å andra sidan bör icke ett fel i ett enskilda fall kunna föranleda en anmärkning mot bolaget. Om inspektionen emellertid till bolagen framför sina synpunkter på enskilda fall, torde detta snart komma att vara allmänt känt, vilket i sin tur kan föranleda skadelidande att vända sig till inspektionen för vinnande av rättelse. Resultatet härav skulle bli att ett ingripande rent faktiskt skulle ske i det enskilda fallet och därmed skulle föreligga förutsättningar för en sådan kompetenskonflikt som även enligt de sakkunnigas uppfattning bör undvikas.

Bolagen har tillgång till specialister på de frågor som faller inom skaderegleringsverksamheten. Dessa sysslar dagligen med hithörande frågor och uppnår följaktligen stor erfarenhet därav. Vidare må erinras om den rådgivande verksamhet, som bedrivs av bolagens villkors- och skadenämnder. Dessa nämnder, i vilka regelmässigt ingår läkare samt jurister med erfarenhet från dömande verksamhet, fyller en viktig uppgift genom att verka för enhetlighet i skaderegleringen. Även om inspektionens granskning av skaderegleringen skulle begränsas till att avse en undersökning av bolagens allmänna skaderegleringspolitik, vill riksförbundet understryka att ett riktigt bedömande av skaderegleringsfrågor förutsätter inte endast juridisk utbildning utan även långvarig erfarenhet av praktiskt skaderegleringsarbete. Det kan med fog ifrågasättas, om inspektionen kommer att förfoga över tillräcklig personal med nu angivna kvalifikationer. Även denna omständighet gör att den föreslagna bestämmelsen framstår såsom föga välgrundad, och riksförbundet avstyrker dess införande.

Folksam ifrågasätter starkt värdet av den utökade kontroll som de sakkunniga föreslagit. Enligt *Folksam* är inspektionens nuvarande befogenheter för övervakning i fråga om skaderegleringen fullt tillfredsställande. Bolaget påpekar att de sakkunniga inte lämnat några exempel på vad som skulle kunna ge skälig anledning till anmärkning. Den typ av fall där vederbörande inspektör skulle kunna anmärka utan att på något sätt riskera att det innebar ingrepp i domstolarnas kompetens synes *Folksam* eljest vara lätt att exemplifiera; onödig tidsutdräkt vid ett ärendes handläggning.

nonchalant bedömning av en försäkringstagares uppgifter o. dyl. En handläggning, som medför sådana fataliteter kan helt naturligt inte vara i någon bolagslednings intresse. Den måste själv sträva efter att undvika ett dylikt arbetssätt för att inte av flera anledningar bli efter i konkurrensen. Folk-sam anför vidare bl. a. följande.

För att inspektionen skall ha skälig anledning till anmärkning med erinring eller föreläggande som följd, måste den kunna motivera att felaktigheter begåtts i minst ett direkt utpekat fall. Det merarbete som under dessa omständigheter — teoretiskt sett, om inspektionen gjorde några anmärkningar — kunde komma att uppstå för bolagen med diskussioner mellan bolagens jurister och inspektionens, genom anlitan- de av all slags expertis, genom återopande av prejudikat och kanske genom anlitan- de av domstols- prövning i ett likartat fall för att förebringa prejudikat, kan i alla händelser inte bedömas som ringa. Den arbetsstab av olika experter, som inspektio- nen skulle behöva förfoga över, synes betydande. Det mest sannolika förlop- pet av de »systematiska» genomgångarna kan emellertid bli att inspektören, med hänsyn till sin ringa erfarenhet av praktisk skadereglering och med hänsyn till de konsekvenser som eljest kan uppkomma, måste iakttaga en utomordentlig försiktighet vid sina bedömanden. Det betydande arbete han nedlagt vid genomgången — med förfrågningar hos och diskussioner med kvalificerad, hårt engagerad bolagspersonal — torde därför komma att ge ett ytterligt obetydligt resultat.

Förslaget om utökade befogenheter för försäkringsinspektionen när det gäller skaderegleringen är enligt *Landsorganisationen* utomordentligt vansk- ligt att bedöma i all synnerhet som i betänkandet saknas varje redovisning av erfarenheterna från den skaderegleringstillsyn, som inspektionen redan bedriver. För LO framstår det dock som principiellt betänkligt, att en stat- lig tillsynsmyndighet skall befatta sig med detaljspörsmål av denna art. Skall en offentlig kontroll ske med utsikt till någorlunda effektivitet och utan alltför stora kostnader är det givet att kontrollen måste begränsas till frågor av mera allmän räckvidd. Den enskilde har dessutom, för såvitt ska- deregleringar inte sker på ett för vederbörande acceptabelt sätt, alltid möjlighet att ta upp sitt ärende vid allmän domstol. — Liknande synpunk- ter redovisas i yttranden från *Försäkringsfunktionärernas förbund* och *Kooperativa förbundet*.

Motormännens riksförbund ansluter sig till den av de sakkunniga uttalade uppfattningen, att det allmänna intrycket synes vara att försäkringsbolagens handläggning av förekommande ersättningsärenden fyller högt ställda an- språk på rättvisa i förhållande till försäkringstagarna. I sin verksamhet att tillvarataga sina medlemmars intressen stöter M:s juridiska och tekniska avdelningar dock då och då på fall, där anmärkning kan göras beträffande skaderegleringen i fråga om vagnskador. Detta förekommer mera sällan inom trafikförsäkringen och den verksamhet som Trafikförsäkringsanstal- ternas nämnd utövar synes i hög grad bidra till. Förbundet fortsätter.

Förbundet kan emellertid inte peka på att det föreligger några principiella skiljaktigheter bolagen emellan i fråga om skadereglering inom vagnskade-

försäkringen. Differenserna hänför sig mera till från fall till fall växlande detaljer, som tarvar reglerande ingripande i varje särskilt fall. Bland försäkringstagarna förekommer emellertid i viss utsträckning uppfattningen, att skaderegleringen hos vissa bolag är sämre än hos andra. Ur den synpunkten vill förbundet beklaga, att den av Folksam föreslagna utredningen om skadereglering, som bolaget gjorde till Försäkringsinspektionen i början av detta år, inte kunde komma till stånd. En sådan utredning skulle tvivelsutan vara till stor nytta för att lugna försäkringstagarna och underlätta arbetet på detta område.

Sveriges Industriförbund anför.

Lika litet som i fråga om skälighetsprincipens tillämpning på skadeförsäkringens område har de sakkunniga i sitt förslag om införande av en offentlig kontroll av skaderegleringen motiverat förslaget med några existerande missförhållanden. Tvärtom betonas i betänkandet, att försäkringsbolagens skadereglering fyller högt ställda anspråk på rättvisa. De av försäkringsbolagen inrättade, i förhållande till dem självständiga, rådgivande nämnderna och i sista hand domstolarna erbjuder garantier för försäkringstagarnas rätt i detta sammanhang. Den förstärkning av garantierna, som de sakkunniga förmodar skulle bli resultatet av en utvidgning av den offentliga kontrollen, framstår mot bakgrunden härav icke såsom rimlig i förhållande till de med kontrollen nödvändigt förbundna kostnaderna.

De sakkunnigas uttalande rörande *lekmannarepresentation i skadeprövningsnämnder* blir föremål för kritiska synpunkter i flera yttranden. Enligt *Folksam*s mening hade det legat närmast tillhands att de sakkunniga rekommenderat en anordning med försäkringstagarrepresentation i nämnderna. En allmän förekomst av kontroll av skaderegleringen från försäkringstagarrepresentanters sida skulle undanröja även de formella motiven för en efterhandsgranskning från inspektionens sida. Bolaget framhåller att det är av utomordentligt värde att skaderegleringen icke uteslutande — som de sakkunniga tydligen förutsätter — handläggs från juridiska och tekniska utgångspunkter utan att lekmän bland försäkringstagarna får tillfälle att följa handläggningen av skador. Den ingående kännedom om arbetslivet, om de försäkrades allmänna förhållanden och om samhällsutvecklingen över huvud taget, som framstående lekmannarepresentanter för försäkringstagarna kan förutsättas äga, kan sålunda inte ersättas ens av den mest ingående juridiska eller tekniska kunskap.

Landsorganisationen påpekar liksom *Försäkringsfunktionärernas förbund* att de sakkunnigas uttalanden om värdet av lekmannarepresentation i skadeprövningsnämnder ej överensstämmer med vad som i betänkandets övriga delar uttalas om värdet av lekmannarepresentation. *LO* framhåller att det i praktiken givetvis är så att juridiska, medicinska och försäkringstekniska utgångspunkter sällan är allenarådande vid skaderegleringar. Fördenskull har lekmannarepresentationen — förutom sitt egenvärde — en klart positiv roll i den skadereglerande verksamheten, bl. a. därigenom att de försäkrades önskemål och synpunkter blir vägledande för den praxis som tillämpas, och därmed även för en önskvärd anpassning av försäkringsvillkoren till

försäkringstagareopinionens och till utvecklingens krav. LO instämmer emellertid i de sakkunnigas synpunkter så tillvida att man finner att det knappast är möjligt eller tillrådligt att införa särskilda lagföreskrifter där-om. LO vill dock ge uttryck för den uppfattningen, att man bör verka för att inom bolagen och inom de för flera bolag gemensamma skadeprovnings-nämnderna försäkringstagarna blir representerade i tillräcklig utsträckning. Liknande synpunkter redovisas i yttrandena från *Kooperativa förbundet* och *Motorförarnas helnykterhetsförbund*.

Motormännens riksförbund delar däremot de sakkunnigas uppfattning att skaderegleringen i stort sett är en uppgift för sakkunniga och specialister av olika slag. Förbundet vill därför ansluta sig till de sakkunnigas mening att något krav på utökad representation av lekmän i skaderegleringsnämnder inte bör uppställas av statsmakterna.

Departementschefen

I syfte att förstärka garantierna för att försäkringstagarnas intressen på villkors- och skaderegleringsområdet icke åsidosättes har de sakkunniga framlagt förslag om komplettering av FL:s bestämmelser i två avseenden. För det första har föreslagits att i 281 § införes ett stadgande, som ålägger styrelsen och verkställande direktören att i den omfattning försäkringsinspektionen bestämmer dels till inspektionen insända bolagets formulär till försäkringsbrev, försäkringsvillkor och andra handlingar rörande förhållan-det till försäkringstagarna dels meddela inspektionen avsedd ändring av insänt formulär innan bolaget fattar beslut om sådan ändring. Det andra förslaget avser ett tillägg till den s. k. föreläggandekatalogen i 288 §. Upp-räkningen i katalogen bör enligt de sakkunniga kompletteras för den situa-tionen att det sätt, varpå inträffade försäkringsfall behandlas, ger skälig anledning till anmärkning.

Såsom framgår av den redovisade remissbehandlingen har förslaget för-anlett stark kritik. Invändningarna följer i huvudsak två linjer. Å ena sidan framhålles att de sakkunniga icke kunnat påvisa att det föreligger missför-hållanden på villkors- och skaderegleringsområdet och att den verkställda utredningen därför icke ger sakligt underlag för de framlagda förslagen. Å andra sidan hävdas att försäkringsinspektionens nuvarande befogenheter för övervakning av villkor och skadereglering är fullt tillfredsställande från skälighetssynpunkt samt att en utvidgning mot en detaljkontroll av flera skäl skulle vara olämplig.

Den framförda kritiken torde ej kunna fränkännas visst berättigande. I annat sammanhang har jag som min uppfattning deklarerat att utveckling-en på försäkringsområdet efter FL:s tillkomst och 1950 års ändringar i la-gen bör vara avgörande för frågan om en mera ingripande omläggning av formerna för tillsynsverksamheten bör komma till stånd. Enligt min mening har icke genom den verkställda utredningen framkommit omständigheter som kan ge anledning till en sådan omläggning på ifrågavarande områden

av försäkringsverksamheten. Beträffande villkorsområdet torde de exempel som åberopats till stöd för förslaget icke kunna tillmätas avgörande betydelse i detta sammanhang. Vad gäller skaderegleringsområdet har de sakkunniga direkt förklarat att det allmänna intrycket synes vara, att försäkringsbolagens handläggning av förekommande ersättningsärenden fyller högt ställda anspråk på rättvisa i förhållande till försäkringstagarna. Genom remissbehandlingen har ej heller framkommit något förhållande som kan anses tyda på att utvecklingen på villkors- och skaderegleringsområdet gått i en för försäkringstagarna ogynnsam riktning. Från den angivna utgångspunkten saknas därför enligt min mening ett bärande underlag för de sakkunnigas förslag i denna del.

Det är självfallet av stor betydelse att möjligheter till ingripanden icke saknas om så viktiga sidor av försäkringsverksamheten som villkorsutformningen och skaderegleringen skulle misskötas. Av den föregående redogörelsen har framgått att det råder olika meningar om hur långt tillsynsmyndighetens befogenheter sträcker sig i här berörda avseende. De sakkunniga hävdar att villkors- och skaderegleringsfrågorna i stort sett är undantagna från tillsynsverksamheten och att lagen ej ger stöd för inspektionen att på dessa områden meddela erinringar eller förelägganden jämlikt 288 § FL. I många remissyttranden har en motsatt uppfattning gjorts gällande.

Försäkringsinspektionen, som i sitt yttrande funnit att klarhet i frågan icke nåtts, har å andra sidan påpekat, att såsom en nyhet i 1948 års FL införts bestämmelsen om att såsom särskild föreläggandeanledning skall räknas, att allvarlig anmärkning mot försäkringsbolags verksamhet föreligger. Nyheten infördes utan någon inskränkande kommentar i förarbetena och inspektionen finner det egendomligt, om icke såsom en allvarlig anmärkning skulle räknas t. ex. ett konstaterat förhållande av systematisk misskötsel beträffande utbetalning av skadeersättningsbelopp eller tillämpande av uppenbart olämpliga försäkringsvillkor. Enligt inspektionens åsikt är det möjligt att klarhet kan skapas genom ett uttalande i proposition, som lämnas utan erinran av riksdagen, men övervägande skäl synes inspektionen tala för ett förtydligande tillägg till lagtexten.

Jag kan ansluta mig till uppfattningen att klarhet bör skapas och finner den av inspektionen förordade lösningen böra väljas. Jag vill därför föreslå att i en bestämmelse gives direkt uttryck för ett styrelsen och verkställande direktören åvilande ansvar för att tillämpade försäkringsvillkor är skäligen och att inträffade försäkringsfall behandlas enligt god försäkringssed. Av en dylik bestämmelse följer att försäkringsinspektionen har att ingripa om vederbörande skulle brista i ansvaret på sådant sätt att det föreligger anledning till kritik mot verksamheten som sådan. I anledning av vad som påpekas i flera remissyttranden torde böra understrykas att inspektionens granskningsverksamhet på området självfallet icke skall avse att i det enskilda fallet döma i en tvist mellan försäkringsbolag och försäkringstagare

— vilket skulle innebära ett ingrepp i domstolarnas kompetensområde — utan bör sikta på en bedömning i stort av verksamheten som sådan och frågor av mera allmän räckvidd.

Vid sin handläggning av villkors- och skaderegleringsfrågor anlitar försäkringsbolagen i stor omfattning huvudsakligen på frivillig väg tillkomna skadeprovnings- och villkorstolkningsnämnder. Den lekmannarepresentation, som redan nu i viss utsträckning förekommer i skadeprovningsnämnderna vid sidan av sakkunniga och specialister av olika slag, kan vara värdefull särskilt i frågor som ger utrymme för skälighetsbedömning och även verksamt bidra till att öka förståelsen och förtroendet för försäkringsbolagens skaderegleringsverksamhet. Jag ställer mig därför positiv till kombinationen av specialister och lekmän i de berörda organen. I likhet med de sakkunniga och remissinstanserna anser jag dock skäl icke föreligga att införa lagföreskrifter i ämnet.

Den föreslagna bestämmelsen bör intagas i 282 § FL.

H. Försäkringstagarinflytandet i försäkringsbolagen

Gällande rätt m. m.

Ömsesidiga försäkringsbolag

Utmärkande för ett ömsesidigt försäkringsbolag är, att bolaget ägs av försäkringstagarna. Dessa är det ömsesidiga bolagets *delägare*. Återförsäkringstagare är dock icke att anse som delägare. Företagstypen vilar på principen om delägarnas ömsesidiga ansvarighet för bolagets förbindelser. Med delägarskapet följer rätten att delta i handhavandet av bolagets angelägenheter på bolagsstämman, som är bolagets beslutande och högsta organ.

Under ett inledande skede stödes vanligtvis ett ömsesidigt försäkringsbolag av tillskjutet främmande kapital, s. k. garantikapital. Ägarna av detta kapital, de s. k. *garanterna*, tillförsäkras i allmänhet visst inflytande i bolaget i form av rösträtt på bolagsstämman. Garantikapitalet, som har karaktär av start- och rörelsekapital, skall återbetalas, då det ej vidare erfordras för rörelsens ändamålsenliga bedrivande. Syftet med denna bestämmelse är att snarast möjligt helt utesluta garanterna från inflytande i bolaget. Bolagsordningen skall innehålla föreskrifter om i vilken ordning garantikapitalet skall återbetalas. För att förhindra en alltför tidig återbetalning gäller vissa villkor för återbetalning av garantikapital. Vidare får beslut om återbetalning icke bringas till verkställighet utan försäkringsinspektionens tillstånd.

Enligt huvudregeln väljes det ömsesidiga försäkringsbolagets styrelse på bolagsstämma. I bolagsordningen kan emellertid intagas bestämmelse om att en eller flera styrelseledamöter skall tillsättas i annan ordning än genom val på stämma.

Såsom redan tidigare nämnts utövas delägarnas rätt att delta i handhavandet av bolagets angelägenheter på bolagsstämma. Skall bolagsstämman bli i egentlig mening representativ för delägarna, måste av praktiska skäl i de större och medelstora försäkringsbolagen delägarnas rättigheter vanligen utövas av särskilt utsedda representanter för delägarna, s. k. delegerade. Enligt FL skall bolagsordning för ömsesidigt försäkringsbolag bl. a. ange, huruvida och i vilken mån delägarnas rösträtt skall utövas genom utsedda delegerade. Ordningen för utseende av delegerade beskrives icke i lagen. Den intages i sina huvuddrag i bolagsordningen och prövas i samband med att bolaget beviljas koncession. Befinnes ordningen sedermera icke längre tillfredsställande med hänsyn till omfattningen och beskaffenheten av bolagets rörelse, skall — där rättelse icke sker — försäkringsinspektionen förelägga bolaget eller dess styrelse att inom viss tid vidtaga de åtgärder, som prövas påkallade härav. Efterkommes icke ett dylikt föreläggande, äventyras koncessionen.

I betänkandet redovisas ett utförligt material belysande hur frågan om försäkringstagarnas inflytande i de ömsesidiga bolagen lösts i praktiken. Härom må hänvisas till betänkandet (s. 340—360). Vissa sammanfattande uppgifter må här återges.

Av de vid utgången av år 1958 existerande, i den offentliga statistiken såsom riksbolag redovisade 56 ömsesidiga försäkringsbolagen arbetar 20 med ren delägarstämma, under det att de övriga 36 har delegeradeförsamling. Rösträtten är i bolagen med delägarstämma oftast på visst sätt graderad. I 12 bolag utövas bolagsstämmans befogenhet av en delegeradeförsamling, som kan betecknas som utsedd av intresseorganisation i vidsträckt mening. I de övriga 24 bolagen utövas nämnda befogenhet av en delegeradeförsamling, vars sammansättning i övervägande grad bestämmes av delägarna själva. I alla bolagen med delegeradeförsamling har de delegerade lika rösträtt.

De 20 riksbolag som arbetar med delägarstämma utgöres dels av 8 s. k. arbetsgivarbolag, vilkas delägare i huvudsak utgöres av arbetsgivare, som där försäkrar sina arbetare enligt lagen om yrkesskadeförsäkring, dels av 12 andra sinsemellan olikartade företag. Vad gäller de lokala försäkringsbolagen må nämnas att av de vid utgången av år 1958 existerande 124 läns- och häradsbolagen 32 har delegeradeförsamling och de övriga delägarstämma samt att samtliga de 178 brand- och sjösockenbolagen arbetar med stämman av sistnämnda typ.

De sakkunniga erinrar i detta sammanhang om vissa av försäkringsinspektionen år 1953 igångsatta undersökningar av det praktiska utfallet av de representationssystem i riksbolag, där delägarna själva utövade ett bestämmande inflytande på delegeradeförsamlingarnas sammansättning. Dessa undersökningar slutfördes år 1957. I skrivelse till chefen för handelsdepartementet den 6 juni 1957 anmälde inspektionen, att de tillämpade systemen för utseende av de delegerade i de flesta fall i praktiken visat sig mindre tillfredsställande. Inspektionen framhöll i skrivelsen bl. a. de stora svårigheterna att i ömsesidiga försäkringsbolag av riksbolagstyp skapa en

aktiv, intresserad delegeradeförsamling, vilken samtidigt kunde sägas vara en verklig representation för försäkringstagarstocken som helhet.

Gällande lagstiftning i övriga nordiska länder saknar särskild reglering av försäkringstagarnas representation.

I Danmark synes problemet om representationssystemet i ömsesidiga försäkringsbolag ej ha tilldragit sig större uppmärksamhet. Den nya danska tillsynslagen innehåller inga specialbestämmelser i ämnet och ej heller arbetena till lagen tager upp frågan till behandling. Det är dock praxis att det vid stadfästelse av bolagsordningar tillses, att dessa innehåller bestämmelser, som tillförsäkrar delägarna ett skäligt inflytande på bolagets angelägenheter. I Finland och Norge har frågan varit föremål för ingående diskussion. Här om anföres.

I Finland har frågan utförligt diskuterats i det kommittébetänkande, som ligger till grund för i landet nu gällande lag om försäkringsbolag av år 1952. I betänkandet konstaterades, att man i 40 av de i Finland verksamma 46 ömsesidiga försäkringsbolagen hade systemet med delägarstämma och i de övriga 6 bolagen genom val av försäkringstagarna tillsatta »representant-skap». Deltagandet i stämmorna respektive valen betecknades som lamt. Kommittén menade dock, att passiviteten hos försäkringstagarna endast vore skenbar och räknade med att deltagande i bolagsstämmor och val skulle vara väsentligt livligare, om missförhållanden i bolagen föreläge. Dessutom ansågs försäkringstagarna »rösta» redan i och med valet av försäkringsbolag. Den finländska kommittén summerade avslutningsvis sin inställning så, att den till skillnad från 1942 års svenska försäkringsutredning ansåge försäkringstagarnas ringa deltagande i bolagsstämmor och representationsval utgöra en omständighet, som lagstiftningen icke hade skäl fästa avseende vid. Försök att förbättra förhållandena på området, t. ex. genom propaganda eller på annat sätt, skulle enbart föra med sig onödiga kostnader. Det väsentliga vore enligt kommittén, att försäkringsbolagen vore underkastade så effektiv tillsyn, att eventuella missförhållanden i förvaltningen uppmärksammades och att försäkringstagarna i sådant fall hade möjlighet att ingripa.

Helt andra synpunkter möter i Norge, där inställningen till frågan om representationssystemet — såvitt rör livförsäkringen — upptagits till utförlig behandling i det åren 1957 och 1958 för stortinget framlagda förslaget till lag om livförsäkringsverksamhet. För livförsäkringsbolagen i Norge — som samtliga föreslås bli ömsesidiga — skall enligt förslaget ett »selskapsråd», bestående av delegerade för försäkringstagarna, i fortsättningen vara obligatoriskt, och dess tillsättning och sammansättning regleras utförligt i lagförslaget. Man är medveten om att problemen på området ej i och för sig är lösta genom etablering av naturliga bolagsorgan och rättvisa rösträttsregler utan att det dessutom gäller att finna valsätt och valregler, som effektivt utlöser och appellerar till rösträtten utan att därför bolagen påföres orimliga kostnader. Det anses vara här de största vanskligheterna möter.

Delegerade (selskapsrådet) skall enligt det norska lagförslaget vara minst 12 och organet skall sammansättas så, att det på allsidigt sätt representerar försäkringstagarna socialt och geografiskt. Institutioner och organisationer, som är representativa för större försäkringstagargrupper, kan i bolagsordningen ges rätt välja visst antal delegerade. Bolagets yrkesfältmän och kon-torstjänstemän väljer var sin delegerad. I övrigt sker tillsättning av dele-

gerade genom val av försäkringstagarna. Röstberättigad är varje myndig försäkringstagare, som har haft försäkring i minst två år i bolaget. Visst minimiförsäkringsbelopp kan föreskrivas som villkor. Valbara är i princip bolagets röstberättigade försäkringstagare. Valet leds av en valkommitté, som består av tre därtill valda delegerade. Denna kommitté gör upp en vallista (= röstsedel), innehållande tre gånger så många namn som antalet delegerade, som skall väljas. Forsikringsrådet, som motsvarar den svenska försäkringsinspektionen, skall kontrollera, att vallistan fyller lagens krav. Valet sker därefter så, att de röstberättigade fyller i och sänder in sina röstsedlar till kommittén. Ordningen för valet regleras i övrigt i bolagsordningen, som bl. a. skall innehålla bestämmelser om att de röstberättigade genom meddelanden i försäkringsbrev, på premiekvitton o. dyl. skall bli underrättade om och uppmanade att göra bruk av sin rösträtt samt att de kan insända namnförslag till vallistan ävensom att de kan från valkommittén rekvirera den slutliga vallistan. Bolagsordningen skall ytterligare innehålla regler om i vilken utsträckning annonsering om valet skall ske.

Försäkringsaktiebolag

Möjlighet att åt försäkringstagarna inrymma visst inflytande på försäkringsaktiebolags förvaltning har enligt svensk försäkringslagstiftning förelagat sedan länge. Sålunda har, med uttryckligt stöd i lagstiftningen, i försäkringsaktiebolags bolagsordning kunnat intagas bestämmelse, enligt vilken en eller flera av styrelsens ledamöter skall utses på annat sätt än genom val på bolagsstämma. Denna möjlighet utnyttjades emellertid i mycket obetydlig utsträckning. Genom år 1950 beslutade ändringar i FL infördes ett obligatoriskt försäkringstagarinflytande på styrelseplanet i det övervägande flertalet försäkringsaktiebolag. Enligt 70 § FL skall sålunda i försäkringsaktiebolag, som icke uteslutande driver återförsäkring, minst en av styrelseledamöterna utses med uppgift att särskilt vaka över att försäkringstagarernas intresse vederbörligen beaktas. Sådan ledamot får icke vara aktieägare eller befattningshavare i bolaget och skall enligt bestämmelse, som skall vara intagen i bolagsordningen, utses av försäkringstagarna eller av intressegrupp, som har anknytning till dem, eller genom förordnande av Kungl. Maj:t eller offentlig myndighet.

Beträffande försäkringstagarrepresentationen i praktiken må hänvisas till den närmare redogörelse betänkanDET (s. 380—390) innehåller.

Sammanfattningsvis må här nämnas följande angående representationen i de 38 i den offentliga statistiken såsom riksbolag redovisade försäkringsaktiebolag, vilka vid utgången av år 1958 drev något slag av direkt försäkring.

Kungl. Maj:t har utsett försäkringstagarrepresentanterna i 4 livförsäkringsaktiebolag, medan försäkringstagarna genom valsystEM utsett representanterna för försäkringstagarintresset i 1 sådant bolag.

Kungl. Maj:t har vidare utsett försäkringstagarrepresentanterna i de 2 sjukförsäkringsbolag, som är aktiebolag.

I de övriga försäkringsaktiebolagen har försäkringstagarrepresentanterna utsetts i 14 fall av Kungl. Maj:t, i 3 fall av försäkringsinspektionen, i 6 fall

av försäkringstagarna genom elektorerna samt i 2 fall genom intresseorganisation med anknytning till försäkringstagarna.

I 3 fall har försäkringstagarrepresentanter utsetts såväl av Kungl. Maj:t som av försäkringstagarvalda elektorerna.

I 2 fall har ägarförhållandena m. m. ansetts onödiggöra speciell representation för försäkringstagarna i styrelsen. I 1 fall slutligen har särskild representation icke krävts, då det gällt ett återförsäkringsbolag med endast obetydlig förvaltning av direktförsäkringsbestånd.

Enligt FL skall antalet försäkringstagarrepresentanter i försäkringsaktiebolags styrelse vara minst en. Av lagtillämpningen framgår, att det i allmänhet ansetts tillfyllest med 1 representant endast i de fall, där antalet aktieägarna utsedda styrelseledamöter utgör högst 5. Om antalet aktieägarvalda styrelseledamöter uppgår till 6—8, har i regel 2 försäkringstagarrepresentanter förordnats. I sådana styrelser, där de aktieägarvalda ledamöterna uppgår till 9 eller flera, har möjlighet vanligen öppnats till utseende av 3 representanter för försäkringstagarintresset.

I *Danmark* och *Finland* saknas i försäkringslagstiftningen bestämmelser om obligatoriskt försäkringstagarinflytande i försäkringsaktiebolag. I förarbetena till den gällande finländska tillsynslagen uttalas emellertid — under hänvisning till 1950 års svenska lagändring — att hinder icke möter för intagande i förvaltningsorganen av representanter för försäkringstagarna. Enligt lagtexten skall den grund, enligt vilken försäkringstagare må delta i försäkringsaktiebolags förvaltning, i förekommande fall angivas i bolagsordningen.

Ej heller lagstiftningen i *Norge* innehåller några regler om obligatoriskt försäkringstagarinflytande i aktiebolagen. Det föreliggande förslaget till norsk lag om livförsäkringsverksamhet innehåller emellertid, såsom tidigare nämnts, bl. a. den nyheten, att livförsäkringsrörelse endast må drivas av ömsesidigt bolag.

Av det kommittébetänkande, som ligger till grund för förslaget, framgår, att i Norge redan på 1930-talet förslag utarbetats, som gick ut på att visst inflytande skulle förbehållas åt försäkringstagarna i livförsäkringsaktiebolags såväl styrelse som representantskap (= mellanorgan mellan bolagsstämma och styrelse utan motsvarighet i svensk lagstiftning). Frågan kom ej upp till behandling före krigsutbrottet. Efter kriget utarbetade de norska livförsäkringsaktiebolagen förslag av innehåll, att halva representantskapet skulle väljas av försäkringstagarna, varjämte dessa skulle tillförsäkras visst inflytande jämväl i styrelsen. I avvaktan på resultatet av det lagstiftningsarbete, som lett till det nu föreliggande norska lagförslaget, fick emellertid frågan vila.

De sakkunniga

Ömsesidiga försäkringsbolag

Enligt de sakkunnigas uppfattning följer av det ömsesidiga försäkringsbolagets konstruktion, att ett sådant bolag bör drivas helt för delägarnas-

försäkringstagarnas räkning. Varken formellt eller reellt bör något utrymme lämnas för obehöriga främmande intressen att göra sig gällande i bolaget. Rättsliga garantier bör finnas för att bolaget styres med delägarintresset såsom riktpunkt.

Så länge ett ömsesidigt försäkringsbolag är utrustat med garantikapital, måste skälig hänsyn tagas till garanternas intressen i försäkringsbolaget. Det kan vara rimligt, att garanterna erhåller visst inflytande på bolagets förvaltning. Det synes emellertid strida mot det ömsesidiga försäkringsbolagets idé att i något fall ge garanterna det avgörande inflytandet i bolaget. Vid avvägningen av garantinflytandet måste hänsyn tagas till förhållandena i det enskilda fallet, bl. a. garantikapitalets storlek, relationen mellan försäkringstagarna och den eller dem, som tillskjuter ifrågavarande kapital, den risk, som kan anses förenad med kapitalinsatsen, försäkringsbeståndets storlek och den fortlöpande konsolideringen. Ett garantinflytande i ett ömsesidigt försäkringsbolag synes vara mera berättigat under startåren än sedan bolaget nått en viss konsolidering. Enär de allra flesta av de ömsesidiga försäkringsbolagen saknar garantikapital och FL dessutom kräver en återbetalning av ifrågavarande kapital då det ej längre erfordras för rörelsens ändamålsenliga bedrivande, är problemet om garanternas inflytande i de ömsesidiga försäkringsbolagen numera av underordnad betydelse. Avvägningsfrågan kan dock aktualiseras bl. a. vid eventuella nybildningar av ömsesidiga försäkringsbolag.

Frågan om delägarinflytandet i de ömsesidiga försäkringsbolagen sammanfaller i stort sett med frågan, hur i dylika bolag bolagsstämman skall vara sammansatt och utses. Styrelsen i de ömsesidiga försäkringsbolagen utses i allmänhet helt av bolagsstämman. Endast undantagsvis förekommer, på sätt FL tillåter, att någon eller några styrelseledamöter i dylikt bolag tillsättes i annan ordning än genom val å bolagsstämma. Är stämman en god representation för delägarna, kommer därför rimligen även styrelsen att vara det.

De sakkunniga diskuterar ingående fyra huvudalternativ för utformningen av delägarnas representation å bolagsstämma i ömsesidigt försäkringsbolag. De av de sakkunniga behandlade alternativen är följande:

1. Delägarna utövar sin rösträtt direkt på bolagsstämma (delägarstämma).
2. Delägarna väljer ett antal delegerade, vilka företräder dem på bolagsstämma.
3. Organisation eller intressegrupp med anknytning till delägarna väljer delegerade, som representerar delägarna på bolagsstämma.
4. Kunql. Maj:t eller annan offentlig myndighet utser delegerade, som företräder delägarna på bolagsstämma.

De sakkunnigas synpunkter kan sammanfattas på följande sätt.

De sakkunniga är av den uppfattningen att ordningen med direkt rösträtt för delägarna på bolagsstämma lämpar sig i stort sett blott för mindre, lokala ömsesidiga försäkringsbolag och för en del ömsesidiga riksbolag, som har ett speciellt, begränsat försäkringstagarklientel, vilket kan antagas i

betydande utsträckning ha möjlighet att infinna sig på bolagsstämma. För de vanligare typerna av ömsesidiga riksbolag synes delägarnas rösträtt på bolagsstämma böra utövas av delegerade, vilka antingen väljes av försäkringstagarna eller utses av organisationer, som står försäkringstagarna nära och kan antagas hysa intresse för uppgiften att få fram lämpliga företrädare för dessa. Kombinationer mellan ifrågavarande två metoder synes också kunna tänkas. Med hänsyn till de skiftande förhållandena i olika försäkringsbolag torde det i princip böra ankomma på vederbörande bolag självt att välja mellan valvägen och organisationsvägen (eller en kombination av båda). Dock måste det kravet ställas, att den lösning, som bolaget stannar för, utformas på sådant sätt, att bolagsstämman blir ett så allsidigt sammansatt, kompetent organ som möjligt för bevakning av delägarnas intressen i vederbörande bolag. Föredrages valvägen, synes det böra krävas, att valen organiseras på ändamålsenligast möjliga sätt. De sakkunniga skisserar en valmetod, som i sammandrag innebär följande. En särskild valberedning med av försäkringsinspektionen förordnad ordförande utarbetar en kandidatlista, upptagande tre à fem gånger så många personer, som skall väljas. Listan ställes sedan under omröstning bland försäkringstagarna, varvid i princip samtliga delägare skall vara röstberättigade. Delägarna skall erhålla informationer om valet, och vallista jämte presentation av kandidaterna skall minst tillställas de försäkringstagare, som genom markering på det i samband med premieaviseringen översända inbetalningskortets kupong eller eljest rekvirerat valmaterial. Går försäkringsbolaget organisationsvägen, ligger det vikt uppå att en lämplig avvägning mellan de olika intresseorganisationernas inflytande göres. Vare sig den ena eller andra vägen väljes, synes representationsfrågan böra följas med stor uppmärksamhet från de berörda bolagens sida. Det bör vara angeläget för dessa att vid konstaterade brister söka förbättra det använda systemet. En viss experimentverksamhet kan härvid vara på sin plats. I alltför ringa grad synes försäkringsinspektionens undersökningar och den i samband därmed framförda kritiken ha lett till att bolagen sökt avhjälpa eller minska bristerna genom reformer av olika slag eller genom övergång till andra anordningar än de tillämpade. Utvägen att låta Kungl. Maj:t eller offentlig myndighet utse de personer, som skall ha säte i ömsesidigt försäkringsbolags stämma, torde böra anlitas endast när annan lösning ej kan tänkas.

Med hänsyn till de skiftande förhållandena i olika ömsesidiga försäkringsbolag bör enligt de sakkunniga FL liksom hittills icke innehålla några närmare bestämmelser rörande bolagsstämmans sammansättning och tillsättande i dylika bolag. Det system som varje enskilt bolag tillämpar synes, liksom för närvarande gäller, böra beskrivas i bolagsordningen. Något hinder torde icke böra möta mot att bolagsordningen befrias från en del rena detaljföreskrifter och att dessa sammanföres i en valordning. Försäkringsinspektionen synes jämväl i fortsättningen böra ägna noggrann uppmärksamhet åt frågan om försäkringstagarnas representation i de ömsesidiga bolagen. Anledning synes finnas för inspektionen att ingripa mot bolag, som

icke söker avhjälpa konstaterade bristfälligheter i fråga om representationen. Löses icke frågan om delägarinflytandet i de ömsesidiga försäkringsbolagen på ett ändamålsenligt sätt, synes förutsättningar föreligga för ingripande mot vederbörande bolag med stöd av 288 § FL. Med hänsyn till bolagsstämmans centrala ställning måste nämligen påtagliga brister på representationsområdet innebära, att bolagsordningen icke kan anses tillfredsställande med hänsyn till beskaffenheten av bolagets rörelse, och måste även regelmässigt allvarlig anmärkning mot bolagets verksamhet anses föreligga. Enligt de sakkunnigas mening innefattar de rättsmedel, som nuvarande lag innehåller, tillräckliga garantier för en förbättrad ordning på området. Några lagändringar synes icke erforderliga härför.

Försäkringsaktiebolag

Försäkringstagarrepresentationen i försäkringsaktiebolagens styrelser bör, framhåller de sakkunniga, ses såsom en länk i FL:s regelsystem till skydd för försäkringstagarna. Bestämmelserna i ämnet har uteslutande till syfte att tillvarata försäkringstagarintresset. Försäkringstagarrepresentationen utgör ett försök att i ny form skapa garantier för att försäkringsverksamheten även i aktiebolagen drives med försäkringstagarnas intressen för ögonen. Representationen i fråga kan sålunda sägas ha karaktären av ett komplement till den av försäkringsinspektionen bedrivna tillsynsverksamheten, som har till uppgift att ge garantier för att försäkringstagarintressena i de enskilda försäkringsbolagen icke åsidosättes.

För att få en bild av försäkringstagarrepresentanternas ställning, arbetsförhållanden och erfarenheter har de sakkunniga företagit intervjuer med det övervägande flertalet ifrågavarande styrelseledamöter i försäkringsaktiebolagen. Intervjuerna har givit vid handen, att det i samtliga berörda försäkringsbolag råder ett mycket gott samarbete mellan de aktieägarvalda och de i annan ordning utsedda styrelseledamöterna. Det synes icke föreligga något motsatsförhållande mellan försäkringstagarrepresentanterna och de övriga styrelseledamöterna. Styrelsebesluten är i allmänhet enhälliga. Endast i ett försäkringsaktiebolag har, såvitt framgår av intervjuerna, reservationer avgivits av en försäkringstagarrepresentant. Styrelserna som helhet synes, av intervjuerna att döma, söka placera influerna premiemedel så, att till gagn för försäkringstagarna bästa möjliga avkastning i förening med god säkerhet erhålles, och eftersträvar att bolagens rörelser drives rationellt, effektivt och i överensstämmelse med god ordning. Ingenting tyder på att denna inställning hos styrelserna skulle vara en följd av införandet av den särskilda försäkringstagarrepresentationen.

Styrelsernas inställning torde bl. a. sammanhålla med att även inom försäkringsvärlden den allmänna synen är, att försäkringsverksamheten är en serviceverksamhet, som har att tillgodose allmänhetens och näringslivets behov av ett ekonomiskt motiverat, välavvägt försäkringsskydd. En garanti för att försäkringsväsendet fyller sin uppgift är, sett i stort, den konkurrens mellan olika försäkringsbolag och försäkringsbolagsgrupper, som råder på

försäkringsmarknaden. En ytterligare garanti för försäkringstagarintresset utgör sedan gammalt försäkringsinspektionens tillsynsverksamhet, som utbyggt i samband med tillkomsten av 1948 års lag om försäkringsrörelse och 1950 års ändringar i samma lag.

De sakkunniga diskuterar inledningsvis behovet av försäkringstagarrepresentation i bolagsstyrelserna och anför bl. a.

Det måste vara svårt för lekmän med begränsade kunskaper och informationer på området att få ett grepp om de många problem, som försäkringsväsendet erbjuder. Bevakningen av försäkringstagarintresset förutsätter i många fall försäkringsmatematiska, statistiska, företagsekonomiska och juridiska specialkunskaper, som lekmän ofta saknar. Det synes ganska uppenbart, att försäkringsinspektionen har betydligt större förutsättningar att utöva en i försäkringstagarintressets tjänst stående kontrollverksamhet än vad försäkringstagarrepresentanterna i aktiebolagsstyrelserna har. Försäkringsinspektionen får genom årliga, utförliga redovisningar från försäkringsbolagen, genom infordrade uppgifter av olika slag, genom handläggningen av bolagsordnings- och grundärenden samt genom inspektioner m. m. en mycket god bild av varje försäkringsbolags förhållanden och förvaltning och kan vid sin bedömning bygga på den speciella sakkunskap, som finnes representerad inom ämbetsverket. Samtidigt har inspektionen den fördelen, att verket kan göra värdefulla jämförelser mellan förhållandena i de olika försäkringsbolagen. Försäkringsinspektionens förutsättningar att tillvarataga försäkringstagarintressena blir dessutom ännu större än förut, därest i detta betänkande framlagda förslag rörande utökning och förbättring av inspektionens tillsynsmöjligheter förverkligas. På det revisionstekniska planet utövas vidare kontroll av bl. a. de av försäkringsinspektionen för flertalet riksbolag förordnade revisorerna. Det torde därför kunna hävdas, att det från ren kontrollsynpunkt knappast finnes något egentligt behov av att ha en sådan institution som försäkringstagarrepresentationen i försäkringsaktiebolagens styrelser.

Även om den särskilda försäkringstagarrepresentationen i försäkringsaktiebolagens styrelser icke torde vara ett nödvändigt led i kontrollen över soliditets- och skälighetsprincipernas iakttagande eller över efterlevnaden i övrigt av gällande lagar och författningar, kan det ändock vara motiverat att bibehålla anordningen i fråga. Försäkringsverksamheten drives, såsom förut i flera sammanhang betonats, mer eller mindre helt för försäkringstagarernas räkning. Med hänsyn härtill synes det naturligt, att försäkringstagarerna jämväl vid aktiebolagsformen blir representerade i bolagets ledning. En sådan representation synes stå i överensstämmelse med den allmänna andan i FL. Representationen bidrar också till att överbrygga den formella klyfta, som existerar mellan aktiebolags- och den ömsesidiga bolagstypen, och kan verka förtroendeskapande hos allmänheten. Särskilt inom vissa branscher, i främsta rummet sjö- och transportförsäkring, har försäkringsaktiebolagens styrelser sedan gammalt i en icke ringa utsträckning rekryterats bland försäkringstagare eller andra personer, som företräder kundintressena. Lagstiftningen av år 1950 angående försäkringstagarrepresentationen i försäkringsaktiebolagens styrelser kan på sätt och vis sägas utgöra ett fullföljande och en utbyggnad av nyssnämnda praxis samtidigt som formella garantier skapats för att de särskilda försäkringstagarrepresentanterna i aktiebolagen blir oberoende av aktieägarintressena. Den kontakt och det samarbete mellan å ena sidan specialister och å andra sidan intresserade försäkringstagare eller intresserade representanter för försäkringstagar-

intresset, vartill representationsbestämmelserna bör leda, synes kunna främja en fortsatt sund utveckling av försäkringsväsendet. Om försäkringstagarrepresentationerna äger god kännedom om försäkringsproblemen, sedda ur konsumentsynvinkel, bör de kunna komma med uppslag och idéer, av vilka i allt fall en del, efter vederbörlig överarbetning, kan visa sig praktiskt genomförbara och leda till förbättringar i försäkringsskydd eller service. Detta bestyrkes av det förhållandet att i flera fall, vid såväl aktiebolags- som den ömsesidiga bolagstypen, samarbete mellan försäkringsbolag och intressegrupper av försäkringstagare lett till ur försäkringstagar synpunkt värdefulla resultat. Även på andra sätt bör försäkringstagarrepresentanter kunna positivt verka för att försäkringstagarönskemål och försäkringstagar synpunkter blir beaktade i den grad, som bör vara fallet inom en så servicebetonad verksamhet som försäkringsrörelsen.

De sakkunniga har på nu redovisade skäl kommit till den slutsatsen, att den särskilda försäkringstagarrepresentationen i försäkringsaktiebolagens styrelser bör bibehållas och i viss utsträckning förstärkas. En förstärkning synes i första hand motiverad för livförsäkringsaktiebolagens del. De sakkunniga erinrar om att inom ifrågavarande bolag aktieägarnas andel i tillgångarna och rätt till årlig utdelning är mycket starkt begränsad.

Inget krav synes böra uppställas på att de personer, som skall speciellt verka för att försäkringstagarintressena blir tillbörligen tillgodosedda i försäkringsaktiebolagen, är försäkringstagare i just ifrågavarande bolag. Det väsentliga är, att vederbörande äger den insikt i försäkringsfrågor, sedda från konsument synpunkt, och de allmänna kvalifikationer, som innehavarna av ifrågavarande uppdrag bör ha.

Antalet försäkringstagarrepresentanter i försäkringsaktiebolags styrelse torde få göras beroende av bl. a. försäkringsbolagets karaktär, antalet övriga styrelseledamöter och försäkringsstockens sammansättning. I aktiebolag, som uteslutande eller huvudsakligen driver livförsäkring, synes av skäl, som tidigare nämnts, särskild anledning finnas att kräva en utökning av försäkringstagarrepresentationen. Vad angår skadeförsäkringsaktiebolagen gäller att ju mer skiftande försäkringstyper ett sådant bolag tillhandahåller, desto större blir behovet av att sakkunskap från flera olika områden blir representerad bland de styrelseledamöter, som skall särskilt tillvarata försäkringstagarintressena i dylikt bolag. Blott i specialbolag, som driver allenast någon eller några enstaka försäkringstyper, torde färre än två försäkringstagarrepresentanter böra godtagas. I likhet med vad som nu gäller synes det icke finnas anledning att uppställa något krav på en försäkringstagarrepresentation i återförsäkringsaktiebolagens styrelser.

I detta sammanhang uttalar de sakkunniga, att såvitt framgår av de företagna intervjuerna med försäkringstagarrepresentationerna försäkringsaktiebolagens styrelser i alltför ringa grad synes befatta sig med vissa ämnen, som är av grundläggande betydelse icke minst från försäkringstagar synpunkt. De sakkunniga anför.

Premiernas närmare utformning vid olika typer av försäkringar synes i stort sett, bortsett från de försäkringsslag, för vilka försäkringstekniska grunder skall finnas, främst livförsäkring, icke av styrelserna ägnas den

uppmärksamhet, som frågorna förtjänar och som förutsättes i 282 § 2 mom. FL, utan torde i stort sett behandlas av verkställande direktörerna och dessas medhjälpare inom försäkringsbolagen och inom olika förekommande tariffsammanlutningar. Detsamma torde i stort sett gälla den närmare utformningen av försäkringsformer och försäkringsvillkor m. m. Enligt de sakkunnigas mening är de nu nämnda ämnena av den grundläggande betydelse såväl för försäkringsbolagen som sådana som för försäkringstagarna, att styrelserna bör ganska ingående sätta sig in i och taga ställning till hithörande frågor. Även om alla detaljproblem måste lösas av experter på tjänstemannaplanet, synes det angeläget att styrelserna skaffar sig så ingående kunskaper i nu nämnda ämnen, som det är praktiskt taget möjligt för andra än försäkringsmän att förvärva. Icke minst angeläget synes vara, att de speciella försäkringstagarrepresentanterna i styrelserna intresserar sig för premietarifferna, försäkringsformerna och försäkringsvillkoren. Anledning torde jämväl finnas för styrelserna att i större utsträckning än som nu synes ske taga aktiv del i uppdragandet av riktlinjerna för anskaffningspolitiken och i bestämmandet av de praktiska formerna för denna politiks genomförande. Anskaffningsverksamheten är av sådant intresse för försäkringstagare och blivande försäkringstagare, att försäkringstagarrepresentanterna torde böra särskilt uppmärksamma också hithörande frågor.

De sakkunniga redovisar närmare hur i ett av livförsäkringsaktiebolagen företrädare för försäkringstagarna icke blott fått säte i styrelsen utan även erhållit ytterligare befogenheter. Ett slags parallell till bolagsstämman har skapats i form av en huvudmannaförsamling, vald av försäkringstagarna enligt vissa regler. Enligt de sakkunniga kan kritik från vissa synpunkter riktas mot dessa val, bl. a. därutinnan att enligt valbestämmelserna en alltför obetydlig del av försäkringstagarna får tillfälle att deltaga i valhandlingen. Men tanken att i ett aktiebolag skapa en bredare representation för försäkringstagarna än som är möjlig inom den begränsade krets, som en styrelse utgör, och att låta representanter för försäkringstagarna bl. a. även erhålla en löpande information om verksamheten och om utfallet av bolagets rörelse, avgiva yttrande över tilltänkta ändringar i bolagsordningen och ha rätt att deltaga i bolagsstämmans förhandlingar synes vara ett värdefullt uppslag, som kan vara förtjänt att prövas i vidare utsträckning än som hittills skett.

När det gäller formen för tillsättande av försäkringstagarrepresentanter i försäkringsaktiebolagens styrelser, framhåller de sakkunniga, att det rätt delade meningar om vilken form som bör givas företräde. De sakkunniga tager upp de tre alternativ, lagen anvisar, till granskning och anför.

Det första i lagtexten nämnda alternativet för utseende av försäkringstagarrepresentanter utgöres av val av försäkringstagarna. Ett sådant val kan i och för sig tänkas få formen av antingen ett direkt val eller ett indirekt val. Det direkta valet torde dock sällan vara ändamålsenligt i detta sammanhang. Det är fråga om att utse några få personer, vilka skall vara lämpliga för den kvalificerade uppgiften att dela det ansvar, som

följer med ett styrelseuppdrag i försäkringsbolag, och att samtidigt på styrelseplanet positivt verka för att försäkringstagarönskemål och försäkringstagar synpunkter blir vederbörligen beaktade vid rörelsens bedrivande. Vid direkta val torde det vara svårt att i lämpliga former få garantier för att personer med erforderliga kunskaper på området erhålles för uppgiften. Lösningen att överlåta kandidatnomineringen till en valberedning torde, när det gäller utseende av några få styrelseledamöter, kunna kritiseras såsom innefattande en alltför stor maktkoncentration till valberedningen, samtidigt som det vid aktiebolagsformen är svårt att för direkta val konstruera en valberedning, som kan betraktas såsom ett direkt försäkringstagarorgan. Vid vissa typer av försäkringsaktiebolag synes det dock icke uteslutet, att förutsättningar i praktiken kan föreligga för anordningar med direkta val. De sakkunniga åsyftar härvid försäkringsaktiebolag med ett mycket begränsat antal försäkringstagare, vilka kan antagas ha sådant intresse för representationsfrågan, att de i erforderlig utsträckning infinier sig vid anordnade valsammanträden och tillser att kvalificerade personer utses för uppgiften. I ett antal sjöförsäkringsaktiebolag synes läget vara det beskrivna och i dylika bolag torde anordningen med direkta val kunna accepteras, om en dylik valform beslutas av bolaget. För den vanliga typen av försäkringsaktiebolag med ett mycket stort antal försäkringstagare och med ofta många försäkringsgrenar synes däremot metoden med direkta val icke lämpligen böra ifrågakomma.

De sakkunniga tillfogar följande synpunkter rörande tillämpningen av den indirekta valmetoden.

Erfarenheten talar för att det närmast är de indirekta valen som är aktuella, när det gäller att valvägen utse försäkringstagarrepresentanter i försäkringsaktiebolagens styrelser. Vid dylika val har försäkringstagarna att välja en elektorsförsamling, som i sin tur utser de personer, som skall i styrelsen särskilt tillvarata försäkringstagarnas intressen. En relativt begränsad elektorsförsamling synes väl skickad för uppgiften att skaffa fram personer med kvalifikationer och intresse för ifrågavarande uppdrag.

Några svårigheter att anordna försäkringstagarval av elektor synes icke föreligga, när fråga är om försäkringsaktiebolag av sjöbolagens typ. Försäkringstagarnas antal är där regelmässigt så begränsat och deras intresse för en effektiv representation så stort, att det — såsom erfarenheten bestyrkt — kan påräknas såväl att försäkringstagarna i betydande utsträckning låter sig företrädas vid valmöten som att lämpliga personer väljes till elektor. För nu ifrågavarande försäkringsaktiebolags del synes metoden med indirekta val vara en god lösning av problemet hur man skall få fram effektiva och kunniga företrädare för försäkringstagarintresset i vederbörande bolags styrelse. Med hänsyn till det begränsade antalet försäkringstagare i förevarande bolag synes det icke möta några praktiska hinder att — såsom ock skett — tillerkänna i princip samtliga försäkringstagare rösträtt vid elektorsvalen.

De praktiska svårigheterna vid den indirekta valmetoden inträder vid den vanliga typen av försäkringsaktiebolag med ett mycket stort antal försäkringstagare i ofta många olikartade försäkringsgrenar. För sådana bolag möter det svårigheter att på ett ändamålsenligt sätt organisera elektorsval, förenade med rösträtt för samtliga försäkringstagare. Att döma

av de tidigare redovisade erfarenheterna från de ömsesidiga försäkringsbolagens delegeradeval föreligger det risk för att i de vanliga typerna av större försäkringsaktiebolag institutionen elektorsval skulle komma att möta ringa intresse från försäkringstagarnas sida. Utgången av valen kan då lätt bli olämpligt påverkad av befattningshavare eller fältmän i vederbörande bolag. En lösning är givetvis att dels söka aktivera försäkringstagarintresset och dels skapa garantier mot en olämpligt påverkad valutgång. Nära till hands kan härvid ligga att organisera elektorsvalen efter de linjer, som de sakkunniga förordat för delegeradevalen i de vanligaste typerna av större ömsesidiga försäkringsbolag. En analog tillämpning av dessa linjer är visserligen förenad med den komplikationen, att vid aktiebolagsformen det möter vissa svårigheter att konstruera en lämpligt utformad kandidatnominerande valberedning. En godtagbar lösning av detta specialproblem synes dock vara att i försäkringsaktiebolagen låta försäkringsinspektionen utse den första kandidatnominerande valberedningen i dess helhet, varefter vid senare val beredningens ledamöter, med undantag för ordföranden som fortfarande skulle tillsättas av inspektionen, kan väljas av den sittande elektorsförsamlingen.

Vid företagsformen försäkringsaktiebolag synes det emellertid de sakkunniga vara ett alltför långtgående krav att för de stora riksbolagens del fordra, att samtliga försäkringstagare skall vara röstberättigade vid elektorsval. Försäkringsaktiebolaget har ju i motsats till det ömsesidiga försäkringsbolaget icke karaktären av en försäkringstagarsammanslutning utan är rättsligt sett uppbyggt på grundval av det av aktieägarna tillskjutna kapitalet. I anslutning härtil har elektorsförsamlingen i ett försäkringsaktiebolag en mera begränsad uppgift än delegeradeförsamlingen i ett ömsesidigt försäkringsbolag. Vid försäkringsaktiebolaget är det icke fråga om att levandegöra ett delägarskap utan om att skapa garantier för att i styrelsen kommer att ingå några kvalificerade och kunniga personer med speciell uppgift att verka för att försäkringstagarnas intressen blir tillbörligen tillgodosedda. En elektorsförsamling, som är kompetent att utse dessa speciella företrädare för försäkringstagarintresset, torde kunna erhållas, även om, av praktiska skäl, försäkringstagarnas rösträtt vid elektorsvalen i de stora riksbolagen icke göres allmän. Vid nu ifrågavarande bolag torde möjlighet böra finnas att låta endast en slumpmässigt bestämd, dock icke alltför obetydlig, del av försäkringstagarstocken delta i elektorsvalen. Valanordningarna måste dock konstrueras så, att obehörig påverkan på valen omöjliggöres och så att garantier i praktiken föreligger för att olika typer av försäkringar blir representerade på den vallista över elektorskandidater, som ställes under omröstning bland det slumpmässigt utvalda, röstberättigade försäkringstagararklientelet. Jämväl vid elektorsval måste betydande arbete nedläggas på att skapa intresse för valen och på information till de berörda försäkringstagarna om valen och om de uppställda kandidaterna. Med ovan angivna begränsning torde de synpunkter, som de sakkunniga anfört rörande organisationen av delegeradeval i större ömsesidiga riksbolag, böra beaktas jämväl vid elektorsval i större försäkringsaktiebolag av riksbolagstyp. Skulle det i en framtid visa sig att ett otillfredsställande litet antal försäkringstagare begagnar sin rösträtt vid elektorsval, synes frågan om en övergång till andra anordningar än den indirekta valmetoden få övervägas. Tills vidare torde emellertid något hinder icke böra resas mot att även större försäkringsaktiebolag, med beaktande av det ovan anförda, söker komma fram på nu ifrågavarande väg, när det gäller att utse de speciella företrädarna för försäkringstagarintressena i bolagens styrelser.

Det andra alternativet är att de styrelseledamöter, som skall särskilt verka för försäkringstagarintressenas tillgodoseende, utses av organisation eller intressegrupp med anknytning till försäkringstagarna. Direkta erfarenheter talar för att en sammankoppling av å ena sidan organisationer och å andra sidan försäkringsbolag kan innefatta en mycket aktiv och effektiv bevakning av försäkringstagarintressena. Givet är, att stor vikt måste läggas vid att anknytning sker till lämpliga och intresserade organisationer. De sakkunniga utvecklar följande synpunkter.

Det ligger i sakens natur, att ett försäkringsaktiebolag i allmänhet har en sådan sammansättning av sin försäkringsstock, att en anknytning torde böra ske till flera olika organisationer. Då det vid försäkringsaktiebolagen är fråga om att utse några få representanter för försäkringstagarna, förutsätter därför organisationslinjen i allmänhet ett samarbete mellan de olika berörda organisationerna vid valet av försäkringstagarrepresentanter i försäkringsaktiebolags styrelse. Ett sådant samarbete torde lämpligen kunna organiseras i den formen, att samtliga berörda organisationer blir företrädare i en valdelegation, som har till uppgift att tillsätta försäkringstagarrepresentanterna i vederbörande försäkringsaktiebolagsstyrelse. Det samarbete, som inom en dylik valdelegation kan etableras mellan olika organisationer, synes skapa goda förutsättningar för en effektiv bevakning av försäkringstagarintressena. Icke minst värdefullt synes vara, att en naturlig möjlighet öppnas att — med lämpliga, icke alltför korta tidsmellanrum — låta nu ifrågavarande styrelsuppdrag tillfalla än en expert från ett område och än en expert från ett annat område. Härigenom kan det bli tillfälle att på det ena området efter det andra få försäkringstagar synpunkter framförda av verkligt sakkunniga personer. I enlighet med det anförda anser de sakkunniga, att organisationslinjen innefattar goda möjligheter att få fram kunniga personer, som är lämpliga för uppgiften att i försäkringsaktiebolagens styrelser verka för försäkringstagarintressenas tillgodoseende.

Förhållandena i ett försäkringsaktiebolag kan vara sådana, att anledning finnes att kombinera båda nu nämnda alternativ för utseende av försäkringstagarrepresentanterna i styrelsen. Det kan exempelvis finnas, att indirekta val lätt kan organiseras såvitt rör en eller flera branscher, medan det i övrigt synes ligga närmast till hands att tillämpa organisationslinjen. Något hinder mot dylika kombinationer synes icke böra uppställas, därest kombinationerna konstrueras på ett sätt, som framstår som ändamålsenligt.

Det tredje alternativet utgöres av att Kungl. Maj:t eller offentlig myndighet utser försäkringstagarrepresentanterna i försäkringsaktiebolags styrelse.

Då försäkringstagarrepresentanterna i främsta rummet icke skall vara kontrollorgan utan bör vara positivt verksamma såsom kontaktmän för försäkringstagarna och såsom sakkunniga förslagsställare och initiativtagare, vilka bygger på grundligast möjliga kunskaper om försäkringsproblemen, sedda från konsumentsynpunkt, synes det de sakkunniga mera fjärranliggande att Kungl. Maj:t eller offentlig myndighet förordnar ifrågavarande styrelseledamöter än att vederbörande utses av exempelvis motororganisationer, fastighetsägarförbund, hyresgästsammanslutningar, löntagarorganisationer, kvinnosammanslutningar och näringsorganisationer av olika slag, samarbetande i valdelegationer vilkas sammansättning anpassats efter arten

av den bedrivna försäkringsrörelsen. Kungl. Maj:t och offentlig myndighet måste nämligen anses ha mindre nära kontakt med försäkringsproblemen, sedda ur konsumentsynvinkel, än vad nyssnämnda och liknande organisationer har. Denna synpunkt står helt i överensstämmelse med vad som i föregående kapitel anförts rörande formerna för försäkringstagarinflytandet i de ömsesidiga försäkringsbolagen. Formen att Kungl. Maj:t eller offentlig myndighet utser försäkringstagarrepresentanter torde därför böra komma till användning endast i sådant fall, där av speciella skäl hinder möter mot att tillämpa vällinjen och organisationslinjen. Såsom exempel på sådana fall må nämnas, att försäkringstagarval omfattats med alltför ringa intresse av försäkringstagarna och att organisationslinjen framstår såsom oframkomlig, därför att försäkringsbolaget icke vill knyta an till de organisationer, som med hänsyn till arten av den av bolaget bedrivna rörelsen lämpligen bör ifrågakomma, eller därför att vederbörande organisationer icke är villiga att medverka.

Liksom hittills bör enligt de sakkunniga formen för tillsättning av försäkringstagarrepresentanter i försäkringsaktiebolags styrelse beskrivas i bolagsordningen. Härigenom beredes den stadfästade myndigheten tillfälle att pröva ändamålsenligheten av den beslutade anordningen. Något hinder bör icke möta mot att eventuellt förekommande detaljföreskrifter intages i en särskild valordning.

De sakkunnigas synpunkter utmynnar i förslag om vissa jämkningar i 70 § FL. Ändringsförslaget syftar till att markera att försäkringstagarrepresentanternas uppgift i främsta rummet bör vara att positivt verka såsom kontaktmän för försäkringstagarna och såsom idégivare och initiativtagare i försäkringstagarintressets tjänst. Vidare föreslås att tillsättningsformen i lagtexten beskrives så, att vederbörande skall »utses genom direkt eller indirekt val av försäkringstagarna eller intressegrupp eller intressegrupper med anknytning till dem eller, där sådant val icke lämpligen kan ifrågakomma, genom förordnande av Konungen eller offentlig myndighet».

Remissyttrandena

Värdet av försäkringstagarrepresentationen i försäkringsbolagen understrykes i många remissyttranden. Samtidigt framhålles dock svårigheterna att få försäkringstagarna att aktivt intressera sig för att göra sitt inflytande gällande. Likaså betonas att representationsfrågan icke kan givas en allmängiltig lösning.

Enligt *försäkringsinspektionens* mening är de synpunkter och förslag som de sakkunniga framlagt i fråga om representationsfrågans lösning för de ömsesidiga försäkringsbolagen värda allt beaktande. Det är väl icke säkert, att de sakkunniga med de uppslag de presenterat, lyckats finna den mest ändamålsenliga lösningen, men enligt inspektionens mening bör alla uppslag, som kan ge hopp om en mera allmän förbättring, omsorgsfullt prövas. Liksom hittills skett kommer inspektionen jämväl i fortsätt-

ningen att ägna noggrann uppmärksamhet åt ifrågavarande problem och söka att i samråd med bolagen avhjälpa konstaterade bristfälligheter i fråga om representationen.

Försäkringsbolagens riksförbund understryker de sakkunnigas uttalande att det är *möjligheten* att infinna sig vid stämmorna och att deltaga i val av delegerade som är av betydelse. Det ringa deltagarintresset under lugna och normala förhållanden är ingenting unikt just för försäkringsväsendet utan något som är utmärkande för nutidens organisationsliv över huvud taget — det må vara ideellt, ekonomiskt, fackligt eller politiskt. Förbundet fortsätter.

Riksförbundet är medvetet om att här föreligger ett omfattande problemkomplex. Å ena sidan står det faktum att det i ett ömsesidigt försäkringsbolag är försäkringstagarna-delägarna som direkt eller indirekt har att utöva en bolagsstämmas befogenheter. Å andra sidan står de praktiska svårigheterna att, i varje fall i tider av lugn utveckling, få delägarna att intressera sig för denna uppgift. Det bör ej vara ett självändamål att på konstlade vägar och till betydande kostnader söka driva dem till valdeltagande trots att de själva inte kan finna verklig anledning därtill, eftersom företaget sköts på ett sådant sätt att det inte ger anledning till ett direkt engagemang från deras sida. Huvudsaken är — såsom även de sakkunniga framhållit — att möjlighet finns för delägarna att utöva inflytande, därest utvecklingen skulle så påkalla.

Så långt riksförbundet kunnat följa utvecklingen synes man inom de ömsesidiga bolagen över lag sträva efter att få sina bolagsstämmor representativt och ändamålsenligt sammansatta. En undersökning rörande de ömsesidiga bolagsstämmornas fördelning på olika yrkeskategorier o. dyl. ger enligt förbundet belägg för att stämmorna fyller alla rimliga anspråk på representativ och allsidig sammansättning. Därmed icke sagt att icke mer än nu skulle kunna göras för att informera försäkringstagarna om deras rätt att deltaga i valen och dessas innebörd samt att även i övrigt stimulera till ökat valdeltagande. Enligt förbundet beror emellertid allting på vilka kostnader man rimligen bör satsa på sådana åtgärder. Värdet av vad som eftersträvas måste vägas mot vad det kostar att försöka nå det. Riksförbundet vill påpeka att bolagen följer frågan med uppmärksamhet för att söka få till stånd tillfredsställande lösningar. Då därvid olika metoder naturligen måste prövas är det enligt förbundet angeläget att hinder icke reses för bolagen att i dessa stycken utforma sina bolagsordningar på sätt de finner lämpligt. Först sedan en metod prövats i praktiken kan man med någorlunda säkerhet bedöma, huruvida den är ändamålsenlig eller ej. — Riksförbundet finner det naturligt att organisationsvägen eller en kombination av organisationsvägen och valvägen av de sakkunniga ges företräde framför alternativet att de delegerade utses av Kungl. Maj:t eller offentlig myndighet.

Folksam har ingen erinran mot de sakkunnigas förslag om försök till aktivering av försäkringstagarintresset men ställer sig tveksamt till möjligheterna att genom direkta stämmeval skapa garanti för att styrelse och

företagsledning blir försäkringstagarnas företroendemän. Folksam kritiserar vad de sakkunniga anfört rörande organisationslinjen som enligt bolaget knappast synes slutgiltigt utredd av de sakkunniga. Enligt Folksams uppfattning skulle varje allmänt riksbolag behöva söka anknytning till åtminstone tiotalet riksorganisationer om de skulle fylla de sakkunnigas krav på att organisationerna i fråga skall täcka »flertalet försäkringsformer och försäkringstagarkategorier hos vederbörande bolag». Folksam anför vidare bl. a. följande.

Med hänsyn till de sakkunnigas allmänna resonemang kring dessa frågor synes det med kraft böra slås fast, att representanter för organisationer som tillvaratar ett allmänt konsumentintresse — såsom konsumentkooperationen och fackföreningsrörelsen — måste anses kunna företräda försäkringstagarna i alla försäkringsgrenar. Att ställa en fordran på att exempelvis Folksam, därför att företaget har en betydande rörelse i motorfordonsförsäkring, i sin stämman skulle behöva representanter för motororganisationer kan inte gärna komma i fråga även om de sakkunnigas diskussion skulle peka på en sådan lösning. Tvärtemot vad de sakkunniga kommer till torde idealet för att få en arbetsduglig stämman vara, att varje bolag engagerar så få organisationer som möjligt och att helst ingen organisation vore engagerad i mer än ett bolag. En väsentlig sak är att organisationerna själva har en godtagbar demokratisk representation. En annan betydelsefull fråga är att allmänheten informeras om vilka organisationer som i de olika bolagen utser delegerade. Om en person med vetskap om Folksams parlamentariska organisation tecknar sina försäkringar i företaget måste man kunna utgå ifrån att han, även om han inte är ansluten till fackföreningsrörelsen eller till konsumentkooperationen, accepterar att hans intressen som försäkringstagare bevakas genom de delegerade från dessa folkrörelser.

Organisationslinjen förordas av bl. a. *Landsorganisationen, Sveriges akademikers centralorganisation* och *Försäkringsfunktionärernas förbund*. *Landsorganisationen* som inte finner anledning föreligga att föreslå någon ändring av den nu gällande lagstiftningen, finner de erfarenheter som redovisas av de sakkunniga angående direkta valmetoder så pass nedslående att denna väg inte kan förordas ens för sådana fall där organisationslinjen inte ter sig naturlig. *Landsorganisationen* anför bl. a. följande.

Försäkringsverksamhet uppfattas av det stora flertalet medborgare inte som ett område, som är väsensskilt från andra slag av ekonomisk verksamhet och något personligt engagemang, som tar sig uttryck i livligt valdeltagande eller beredvillighet att åta sig uppdrag i samband härmed, kan uppenbarligen blott påräknas i undantagsfall. Konsumtion av försäkrings-tjänster, hur betydelsefull den i och för sig än är, utgör dock blott en ringa del av den enskildes totalkonsumtion av varor och tjänster och därtill en del, som engagerar den enskilde i allmänhet mindre än t. ex. den dagliga konsumtionen av trafik-tjänster.

När LO förordar organisationslinjen framför någon form av mer eller mindre krystad valmetod så åsyftas därmed ingalunda, att organisationerna som sådana skall ikläda sig ett direkt eller indirekt ansvar för försäkringsbolagens skötsel. Vad det i första hand gäller är att få fram personer med goda kvalifikationer för styrelseuppdrag, d. v. s. i huvudsak ett gott och självständigt omdöme, tillfredsställande insikter i ekonomiska frågor

och intresse för försäkringsväsendet. Hellre än att överlämna ett sådant urval åt slumpen — resultatet av en omröstning bland ett antal väljare utan kännedom om kandidaternas meriter för uppdraget kan näppeligen bli ett annat — bör olika fackliga, ekonomiska och ideella organisationer med sin goda personkännedom kunna utse lämpliga representanter för konsumentintresset till styrelseledamöter. Försäkringsbolagen bör ha en avsevärd frihet när det gäller att i sina bolagsordningar ange genom vilka organisationer de önskar, att styrelsen skall rekryteras. Det kan härvid troligen inte undgås, att vissa organisationer anmodas att utse styrelseledamöter i flera bolag. Med den uppläggning som här skisserats utgör ett sådant förhållande knappast en olägenhet. Fortfarande kommer vissa bolag att intimt samarbeta med vissa organisationer och att betrakta sig som lierade med dessa; i andra fall — och det måste bli flertalet — kommer den omständigheten, att en organisation har medverkat vid utseendet av en eller flera styrelseledamöter inte att leda till ett nära samarbete mellan organisationen som sådan och bolaget.

Motorförarnas helnykterhetsförbund redovisar goda erfarenheter av organisationslinjen genom sin representation i Ansvar men ställer sig något tveksamt till en generell utvidgning av denna representationsform. Förbundet framhåller att försäkringstagarklientelet i övriga ömsesidiga bolag med undantag för Folksam och kanske Trafik ej i lika hög grad är knutet till viss intressegrupp. Även om det skulle vara tekniskt möjligt att göra en uppdelning av försäkringstagarna i grupper måste antalet huvudmän bli otympligt stort för att alla intressen skulle bli tillgodosedda. Lämpligheten av att en intressegrupp engagerar sig i alltför många bolag kan ifrågasättas. Man måste enligt MHF betänka att den sunda konkurrensen med snabba åtgärder kan bli beskuren om huvudmannainflytandet blir detsamma i ett flertal bolag. MHF tvekar därför om att ge sin anslutning till de sakkunnigas uttalande att »i sådana ömsesidiga skadeförsäkringsbolag av riksbolagskaraktär, vilka söker anknytning till organisationer eller intressegrupper, synes trafikförsäkringens och den övriga motorförsäkringens intressen i allmänhet lämpligen kunna företrädas av delegerade, vilka är utsedda av de viktigaste motororganisationerna».

Svenska Bankföreningen kan icke uttala någon uppfattning om behovet av den av de sakkunniga förordade förstärkningen av försäkringstagarrepresentationen men bankföreningen vill emellertid betona vikten av att nomineringen av försäkringstagarrepresentanter sker på sådant sätt att den framstår som en meningsyttring från de försäkrade själva. Från den utgångspunkten ställer sig bankföreningen tveksam inför de sakkunnigas starka framhävande av alternativet med val genom organisationer och intressegrupper av olika slag.

Möjligheten för varje ömsesidigt bolag att fritt pröva sig fram till olika representationssystem är ett önskemål som uttalas av *Tjänstemännens Centralorganisation*, *Städernas försäkringsbolag* och *Framtiden livförsäkringsaktiebolag*. *Framtiden* hävdar bestämt att man icke skall föreskriva vissa schabloner för formen, på vilken försäkringstagarinflytandet skall ordnas. Det är i stället önskvärt att man söker sig fram på olika vägar un-

der beaktande av att det är försäkringstagarnas och endast försäkringstagarnas intressen, som skall stå i förgrunden. Enligt Framtidens uppfattning är alternativet att Kungl. Maj:t eller offentlig myndighet utser de delegerade direkt oförenligt med de ömsesidiga bolagens företagsform. Det strider mot de ömsesidiga bolagens grundidé, som är att försäkringstagarna är ägare av bolaget. Det är då naturligt att endast dessa delägare — eller i särskilda fall organisationer representerande dessa delägare — skall ha möjlighet att utöva rösträtt.

Vad angår försäkringstagarinflytandet i försäkringsaktiebolagen har *försäkringsinspektionen* icke ansett sig böra tillstyrka förslaget att förordnande av styrelseledamot genom Kungl. Maj:t eller offentlig myndighet endast bör ifrågakomma som en sistahandslösning. I övrigt tillstyrker inspektionen den föreslagna ändringen av 70 § FL. Inspektionen erinrar om att Kungl. Maj:ts och offentlig myndighets befo genhet i här angivna avseenden, vilken tillkom vid 1950 års ändringar i lagen om försäkringsrörelse till en början väckte en viss reaktion från försäkringsbolagshåll. Då emellertid denna reaktion numera synes ha ebbat ut, är det enligt inspektionens mening icke angeläget, att frågan nu tages upp till förnyat ställningstagande av statsmakterna. Inspektionen framhåller att ingen ännu har, vare sig när det gäller aktiebolag eller ömsesidiga bolag, kunnat formulera någon lösning av frågan om försäkringstagarrepresentation, som verkligen ser ut att vara lämplig och effektiv över hela fältet. Även om viss kritik kan riktas mot anordningen med s. k. kungarepresentanter, vill det inte förfalla som om denna anordning redan nu skulle vara mogen för en sådan generell nedgradering, som utredningen velat göra sig till tolk för. Inspektionen fortsätter.

De sakkunniga har i sammanhanget bl. a. framhållit, att det från konsument synpunkt synes vara mera fjärranliggande, att Kungl. Maj:t eller offentlig myndighet förordnar ifrågavarande styrelseledamöter än att vederbörande utses av exempelvis motororganisationer, fastighetsägarförbund, hyresgästsammanslutningar, löntagarorganisationer, kvinnosammanslutningar och näringsorganisationer av olika slag. Härtill vill inspektionen anföra, att det skulle vara av visst värde om försäkringsbolag ännu oftare än som hittills skett blir anknutna till folkrörelser, företagarorganisationer och konsumentsammanslutningar av olika slag. Någon allmän lösning av problemet om försäkringstagarnas medinflytande kan dock icke heller en sådan utveckling ge, ty det föreligger behov även av bolag, som vänder sig till hela allmänheten. Det är vidare inte säkert, att det vore lyckligt, om t. ex. samma motororganisationer, fastighetsägarsammanslutningar, arbetsgivare- eller löntagargrupper utsåge representanter i ett flertal olika försäkringsbolag, något som skulle kunna leda till, att enskilda bolag förlorade sin profil.

Rörande den föreslagna ändringen i fråga om utseende av försäkringstagarrepresentanter i försäkringsaktiebolagens styrelser framhåller *Försäkringsbolagens riksförbund* att varje bolag bör ha frihet att utforma sin bolagsordning med hänsynstagande till bolagets speciella struktur och egenart. Det bör vidare ankomma på varje bolag att avgöra hur stort antal försäkringstagarrepresentanter i förhållande till lagens minimum som är önsk-

värt. Enligt riksförbundets mening har de sakkunniga presterat ett föga bärkraftigt underlag för att bibehålla de särskilda försäkringstagarrepresentanterna. Förbundet anför bl. a.

Tanken att de bör fungera som kontroll- och övervakningsorgan avvisas med rätta av de sakkunniga. De sakkunnigas åsikt att försäkringstagarrepresentanterna bör väljas bland personer, som från olika områden har sådana insikter i försäkringsfrågor, att de kan ägna speciellt intresse åt t. ex. premietariffering, försäkringsformer, försäkringsvillkor, anskaffningspolitik etc., är helt orealistisk. Dessa spörsmål fordrar en sakkunskap som svårligen kan förutsättas hos utanför branschen stående och som, i den mån den i styrelsen skulle bli företrädd av teoretiker utan praktisk erfarenhet, skulle kunna avsevärt tynga och försvåra arbetet utan någon motsvarande nytta för försäkringstagarna. I den mån nämnda frågor över huvud taget hör hemma på styrelseplanet i annan form än som ren information från den verkställande direktionens sida, saknas anledning att konstruera någon skiljelinje mellan stämмоvalda och försäkringstagarvalda styrelseledamöter. Intresset och ansvaret måste vara ett och detsamma för båda grupperna.

Vad nu sagts gäller både sak- och livförsäkringsaktiebolagen och bekräftas i själva verket av de sakkunnigas egna intervjuer med försäkringstagarrepresentanterna. Dessa intervjuer har visat full enighet om att på försäkringsaktiebolagens styrelsesammanträden icke förekommit några frågor, där försäkringstagarintresset stått i något uttalat motsatsförhållande till aktieägarnas intresse. Från åtskilliga håll har understrukits att bolagens arbete bedrivs helt med försäkringstagarnas intresse som riktpunkt.

Med hänsyn till de sakkunnigas ovan relaterade syn på försäkringstagarrepresentanternas funktion låge den slutsatsen närmast att försäkringstagarrepresentanterna i aktiebolagens styrelser snarare utgjorde ett tyngande moment än vore till något gagn. Riksförbundet vill emellertid icke draga dessa konsekvenser. Enligt vad förbundet erfarit, har försäkringstagarrepresentanterna hos de olika aktiebolagen fullgjort sin funktion som styrelseledamöter på ett lika intresserat och ansvarsfullt sätt som övriga styrelseledamöter. Då man således sedan ett decennium prövat denna form av försäkringstagarrepresentation och då icke några olägenheter kan påvisas därav, föreligger icke något skäl att i detta sammanhang ifrågasätta avskaffandet av denna representation. Därifrån är emellertid steget långt till att — såsom de sakkunniga förordar — utvidga antalet försäkringstagarrepresentanter utöver det nu föreskrivna. Det bör ankomma på varje bolag att avgöra hur stort antal dylika styrelseledamöter i förhållande till lagens minimum, som är önskvärt. De sakkunniga har icke heller framfört något reellt skäl för en utvidgning av representationen.

Även i *Folksams* yttrande ges uttryck för att aktiebolagen själva bör få bestämma i vilken ordning försäkringstagarrepresentanterna i styrelserna skall utses. *Folksam* uttalar.

Även om *Folksam* har rika och gynnsamma erfarenheter av lekmännens arbete i ett konsumentägt företag är vi ändå tveksamma om värdet av en lag som föreskriver försäkringstagarrepresentanter i aktiebolagens styrelser — med fullt ansvar för de beslut som där fattas — om deras insatser i fortsättningen kan väntas vara så begränsade, som de sakkunniga skisserat. När de sakkunniga nu föreslagit den i och för sig betydelsefulla förändringen att försäkringstagarrepresentanterna i första hand skall utses av försäkringsta-

garna bör det, efter de erfarenheter som nu gjorts, kunna överlämnas åt aktiebolagen själva att avgöra på vilket sätt — i bolagsstämma, styrelse, nämnder eller råd — de lämpligen bör ordna den kontakt med försäkringsstagarna som de i nuvarande konkurrens sannolikt har behov av.

Landsorganisationen hänvisar till sitt förordande av organisationslinjen beträffande de ömsesidiga bolagen och finner detta äga tillämpning även i fråga om aktiebolagen. Därest undantagsvis ett aktiebolag möter svårigheter att organisationsvägen tillföra sin styrelse företrädare för konsumentintresset bör som en sista utväg möjligheten stå öppen för Kungl. Maj:t att utse sådana. Syftet är dock enligt *Landsorganisationen*, oavsett metoden, detsamma. De av Konungen utsedda styrelseledamöterna bör inte betraktas och betrakta sig själva som företrädare för »det allmänna» i vidare mån än de organisations- eller bolagsstämموvalda ledamöterna. *Landsorganisationen* finner dock inte någon anledning föreligga att föreslå en ändring av den nu gällande lagstiftningen i berörda avseenden. Försäkringsinspektionen bör dock periodiskt, t. ex. vart tredje år, undersöka och offentligt redovisa hur styrelseledamöterna i skilda bolag uttages. Därigenom kan en önskvärd debatt hållas vid liv och bolag, som inte funnit tillfredsställande former för konsumentrepresentation, kan anse det angeläget att tillämpa bättre representationsmetoder.

Förtjänsterna hos organisationslinjen understrykes även i yttranden av *Försäkringsfunktionärernas förbund*, *Sveriges akademikers centralorganisation* och *Yrkeskvinnors samarbetsförbund*. — *SACO* påpekar att organisationsmetodens användning ej får anses innebära, att en organisation som sådan är representerad inom vederbörande försäkringsbolag. En representation genom intresseorganisationens medverkan ser *SACO* mera som en metod att rekrytera lämpliga ledamöter än som en representationsfråga för vederbörande organisation. I likhet med de sakkunniga anser *SACO*, att utvägen att låta Kungl. Maj:t utse försäkringstagarnas representanter endast bör tillgripas som en sistahandslösning. *Yrkeskvinnors samarbetsförbund* erinrar om att de sakkunniga pekat på kvinnosammanslutningarnas roll såsom företrädare för konsumenterna. Enligt förbundets mening är det angeläget att hänsyn tas till de kvinnliga försäkringstagarnas intressen och förbundet finner det anmärkningsvärt att icke någon kvinna hittills blivit utsedd.

De smärre lagändringar som föreslås beträffande representationen i aktiebolagens styrelse finner *Tjänstemännens centralorganisation* ingen anledning att motsätta sig.

Sveriges hantverks- och industriorganisation vill understryka det stora värdet av den möjlighet att följa verksamheten, som nu gällande system medför för försäkringstagarnas del. Enligt förbundet synes systemet inom olika företag för närvarande fungera fullt tillfredsställande. Förbundet finner det naturligt att bolagens möjligheter icke för strängt låses. Bolagen bör ha frihet att välja för respektive företag lämpligt val- och representationssystem.

Liknande tankegångar kommer till uttryck i de yttranden som avgivits av *Motorförarnas helnykterhetsförbund* och *Sjöförsäkringsaktiebolaget Öresund*.

Framtiden livförsäkringsaktiebolag gör vissa jämförelser mellan livförsäkringsaktiebolagen och övriga aktiebolag. Enligt *Framtiden* har skälen för särskilda försäkringstagarrepresentanter icke samma tyngd för övriga bolag, men även där gäller att det borde vara till ömsesidig nytta om man får till stånd en fortlöpande kontakt mellan producenter (försäkringsgivare) och konsumenter (försäkringstagare). *Framtiden* biträder de sakkunnigas åsikt att man i försäkringsaktiebolag bör ha av försäkringstagarna eller representerande organisationer utsedda styrelseledamöter men anser det däremot icke nödvändigt att i lagtexten ha en undantagsbestämmelse, den s. k. Kungl. Maj:t-linjen. *Framtiden* anför.

Om man bedömer det önskvärt att ha representanter för försäkringstagarna föreligger samma förhållande som vid de ömsesidiga bolagen. Där är det som tidigare framhållits att våldföra sig på ömsesidighetens grundprincip, om försäkringstagarna-delägarna berövas möjlighet att utöva inflytande på bolagets förvaltning. Enligt *Framtidens* erfarenhet kan en undantagsbestämmelse icke heller motiveras under hänvisning till det stora antalet försäkringstagare. *Framtiden* med sina cirka 1,2 miljoner försäkrade (ett av de svenska bolag som har största antalet försäkringstagare) har i praktiken visat att det är möjligt att utan onödiga kostnader ordna ett verkligt försäkringstagarinflytande även då antalet försäkringstagare är stort och någon direkt organisationstillhörighet icke kan utnyttjas.

Även ur en annan synpunkt vore det önskvärt att få en klar bestämmelse om försäkringstagarinflytande utan sådan undantagsbestämmelse som nu finns i 70 § FL. I en modern lagstiftning i ett demokratiskt samhälle bör man sålunda så långt som möjligt undvika att den instans (även om det gäller Kungl. Maj:t), som skall ingripa i ett sammanhang av detta slag, samtidigt skall vara den instans, som subjektivt skall avgöra om ett sådant ingripande är nödvändigt.

Framtiden anser att vid en ändring av 70 § FL paragrafen bör ges sådan lydelse att man icke på något sätt framställer det som om den försäkringstagarvalde styrelseledamoten har andra uppgifter än övriga styrelseledamöter. Den av de sakkunniga föreslagna lydelsen av 70 §, liksom även den nuvarande lydelsen, synes antyda, å ena sidan att den försäkringstagarvalde ledamoten skulle äga mindre skyldighet än andra ledamöter att vaka över att t. ex. bolagets övriga fordringsägares intressen vederbörligen tillgodoses, och å andra sidan att dessa andra ledamöter icke kunna förutsättas verka för att försäkringstagarnas intressen vederbörligen tillgodoses. Ur häggen dessa synpunkter är en uppdelning i lagtexten av styrelseledamöternas uppgifter olämplig. Att en ledamot är vald av försäkringstagarna bör i och för sig vara tillräckligt för att han skall inse sitt ansvar gentemot dem.

Departementschefen

Frågan om försäkringstagarinflytandet i försäkringsbolagen, som beträffande de ömsesidiga bolagen avser spörsmålet om försäkringstagarnas representation på bolagsstämmorna och beträffande aktiebolagen representationen i styrelserna, behandlades ingående vid tillkomsten av FL och 1950 års

ändringar i lagen. Genom de sakkunnigas verkställda utredning har en redogörelse erhållits för det hittillsvarande utfallet av lagreformens praktiska tillämpning. Till denna redogörelse har de sakkunniga fogat sina synpunkter på olika problemställningar i sammanhanget. De sakkunnigas genomgång av förhållandena på området har, bortsett från vissa smärre jämkningar i avfattningen av de i 70 § upptagna reglerna om försäkringstagarrepresentationen i försäkringsaktiebolagens styrelser, icke föranlett förslag till ändring av FL:s nuvarande bestämmelser i ämnet.

Beträffande de ömsesidiga försäkringsbolagen har de sakkunniga sålunda funnit, att FL liksom hittills icke torde böra innehålla några närmare bestämmelser rörande bolagsstämmans sammansättning och tillsättande utan att det system som varje enskilt bolag tillämpar, såsom för närvarande gäller, bör beskrivas i bolagsordningen. Motsvarande ståndpunkt har de sakkunniga också intagit beträffande formen för tillsättning av försäkringstagarrepresentanter i försäkringsaktiebolags styrelse. Formen härför bör följaktligen enligt de sakkunniga i överensstämmelse med vad nu gäller beskrivas i bolagsordningen.

De sakkunniga framhåller allmänt vikten såväl av att försäkringsbolagen eftersträvar en tillfredsställande lösning av representationsfrågan som av att försäkringsinspektionen följer utvecklingen med uppmärksamhet och ingriper om uppdagade brister i representationssystemet icke avhjälpes.

Såsom framgår av det anförda innebär de sakkunnigas ståndpunkt att nuvarande lagbestämmelser i huvudsak kommer att bibehållas. Då lagen beträffande försäkringstagarrepresentationen i de ömsesidiga bolagens stämmor icke lämnar någon föreskrift angående sättet för utseendet av de delegerade och i fråga om representationen i aktiebolagens styrelser endast anvisar vissa alternativa lösningar skall det sålunda enligt förslaget i princip alltjämt ankomma på bolagen att själva välja för vederbörande företag lämpligt representationssystem; dock för aktiebolag med den begränsning som följer av de i lagen uppställda alternativen.

I remissyttrandena har riktigheten av de sakkunnigas ställningstagande till nu angivna huvudspörsmål icke ifrågasatts. Fastmera har från flera håll understrukits önskvärdheten av att nuvarande valmöjligheter med hänsyn till företagens skiftande natur alltjämt står öppna.

Ej heller för egen del har jag funnit anledning till erinran mot de sakkunnigas ståndpunkt i förevarande fråga. Såsom försäkringsinspektionen uttalat har nämligen ännu icke vare sig när det gäller aktiebolag eller ömsesidiga bolag kunnat formuleras någon lösning av frågan om försäkringstagarrepresentationen, som verkligen ser ut att vara lämplig och effektiv över hela fältet. Detta förhållande, som är en naturlig följd av försäkringsbolagens skiftande karaktär, utgör ett starkt skäl för att icke begränsa förefintliga valmöjligheter. Utrymme bör därför finnas för att pröva olika vägar och att anpassa representationssystemen efter utvecklingens krav. I detta sammanhang vill jag understryka att försäkringsbolagen i försäkrings-tagarnas intresse bör verka för att representationsformerna är ändamålsen-

liga. Självfallet bör också inspektionen ägna frågan fortlöpande uppmärksamhet och vidtaga de åtgärder som kan finnas betingade för att konstatera de brister avhjälpes.

De praktiska detaljsynpunkter som framlagts av de sakkunniga i anslutning till den i betänkandet förda diskussionen rörande olika representationsmetoder synes i huvudsak vara ägnade att tjäna till vägledning för försäkringsbolagen vid utformningen av representationssystemen. Det måste dock betonas, att generella lösningar icke torde stå att finna och att erfarenheterna under den försöksverksamhet på området som får förutsättas äga rum kan ge anledning till avvikelser.

I försäkringsbolag, där antalet försäkringstagare är litet, torde förutsättningarna att anordna ett tillfredsställande valförfarande i regel vara goda. Om det däremot gäller ett bolag med ett mycket stort antal försäkringstagare synes det vara förenat med vissa svårigheter att på denna väg skapa ett ändamålsenligt representationssystem. Den i betänkandet redovisade undersökningen rörande de ömsesidiga bolagens delegeradeval ger också vid handen att det finnes en påtaglig risk för att frågan om nominering och val av försäkringstagarrepresentanter icke kommer att mötas med något större intresse från försäkringstagarnas sida även om betydande insatser göres för att stimulera till ökat valdeltagande. Denna omständighet synes böra beaktas då det gäller att välja mellan valvägen, organisationslinjen eller en kombination av nämnda båda metoder och torde i många fall kunna tala för en lösning enligt intressegruppslinjen. Det torde kunna förutsättas att åstadkommandet av lämpliga lösningar efter denna linje icke erbjuder några större problem i vår tid med dess rikt utvecklade organisationsliv. Från försäkringstagar synpunkt torde det väsentliga vara att deras representanter är kvalificerade för sitt uppdrag att tillvarataga försäkringstagarnas intressen. Att vederbörande representant dessutom tillhör försäkringstagarkretsen kan vara en fördel men något krav härpå torde ej behöva uppställas.

Endast i sådana fall där val av delägarna eller utseende genom organisationer eller intressegrupper ter sig mindre ändamålsenligt på grund av speciella förhållanden torde såsom de sakkunniga anfört föreligga anledning att överlåta åt Kungl. Maj:t eller offentlig myndighet att utse delegeradeförsamlingen i ömsesidigt försäkringsbolag. Det bör anmärkas, att den ordningen att Kungl. Maj:t utser delegeradeförsamlingen icke för närvarande förekommer i något försäkringsbolag.

Enligt de sakkunnigas mening bör utvägen att låta Kungl. Maj:t eller offentlig myndighet utse försäkringstagarnas representanter i försäkringsaktiebolagens styrelser komma till användning endast i sådana fall, där av speciella skäl hinder möter mot att tillämpa vallinjen eller organisationslinjen. Denna fråga berördes vid tillkomsten av nu gällande bestämmelse i ämnet. Därvid framhölls att alternativet med förordnande av Kungl. Maj:t eller offentlig myndighet syntes lämpligt i sådana fall då representationsfrågan enligt val- eller intressegruppslinjen icke innebar en god lösning. Detta uttalande står i överensstämmelse med min uppfattning i frågan och

jag vill framhålla att vederbörande styrelseledamot, vare sig han utses av en organisation eller förordnas av Kungl. Maj:t, är utsedd att representera försäkringstagarna. Det synes mig emellertid föra för långt att, såsom de sakkunniga föreslagit, kräva att möjligheten att välja metoden med förordnande av Kungl. Maj:t eller offentlig myndighet skall stå öppen endast för det fall att övriga metoder icke lämpligen kan ifrågakomma. Genom en sådan bestämmelse skulle hinder uppställas för ett bolag som föredrager den förstnämnda metoden framför de båda övriga alternativen även för det fall att en lösning i enlighet med dessa alternativ skulle vara möjlig. Då vidare tillämpningen av olika representationssystem ännu befinner sig i ett försöksskede är jag icke för närvarande beredd att förorda den av de sakkunniga föreslagna inskränkingen av valmöjligheterna.

Ej heller anser jag i övrigt skäl föreligga att föreslå ändring i avfattningen av 70 § FL.

I. Livförsäkringsbolags fonder

De sakkunniga

I ett särskilt avsnitt behandlar de sakkunniga gällande bestämmelser om livförsäkringsbolags fondredovisning och framlägger förslag om minskning av antalet fonder, som sådant bolag skall redovisa. De sakkunnigas förslag äger avseende icke blott på livförsäkringsrörelse utan även på sådan sjuk- och olycksfallsförsäkringsrörelse, som skall följa de särskilda bestämmelserna rörande livförsäkring.

Jämlikt FL skall för livförsäkringsrörelse försäkringsbolag redovisa följande olika slag av tekniska fonder, nämligen försäkringsfond, utjämningsfond, säkerhetsfond, återbäringsfond och regleringsfond. Något hinder mot uppförande, utöver de tekniska fonderna, av en eller flera dispositionsfonder lägger icke lagen. Med stöd av de grundsatser, som ligger bakom bestämmelserna angående livförsäkring i FL, har dock i bolagsordningarna för livförsäkringsbolagen intagits föreskrifter, som maximerar dessa bolags dispositionsfonder.

F ö r s ä k r i n g s f o n d e n är ett direkt uttryck för den skuld, vari försäkringsbolaget står till de enskilda försäkringstagarna eller därmed jämställda betalningsberättigade personer. Det torde stå utom varje diskussion, att ifrågavarande skuld bör särredovisas på det sätt som följer av FL:s nuvarande regler rörande försäkringsfond. De sakkunniga erinrar i detta sammanhang om de ur säkerhetssynpunkt betydelsefulla lagstadgandena, att ett belopp motsvarande försäkringsfonden för livförsäkringar städse skall redovisas i vissa särskilda slag av värdehandlingar m. m. och att ifrågavarande värdehandlingar skall förvaras under former, som ger försäkringstagarna pant-rätt i handlingarna till säkerhet för fullgörandet av försäkringsbolagets på försäkringsavtalen grundade förbindelser. Någon ändring i nu gällande be-

stämmelser angående uppförande av försäkringsfond i livförsäkring föreslås icke av de sakkunniga.

U t j ä m n i n g s f o n d e n i livförsäkring är enligt FL avsedd för utjämning av sådana ojämnheter i det ekonomiska förloppet, som härrör av växlingar i dödlighet, sjuklighet eller invaliditet. Avsättningarna till och nedläggningarna av fonden skall styras av de försäkringstekniska grunderna, som skall innehålla bestämmelser i bl. a. detta ämne, och göres redan i vinst- och förlusträkningen. En ökning av utjämningsfonden har således karaktären av en kostnad i årets rörelse. En minskning av fonden utgör på motsvarande sätt en intäkt för året. Den nettovinst eller nettoförlust, som redovisas i vinst- och förlusträkningen för ett visst år, är således den utjämnade vinsten eller förlusten. Det ligger i sakens natur, att om inom en livförsäkringsrörelse ingen utjämning av årsresultaten göres, resultaten för ett antal år i följd sällan torde förete bilden av en jämn linje utan att resultatskurvan ofta torde bli ganska hackig. Inom alla områden av ekonomisk verksamhet eftersträvar man emellertid, av olika skäl, i allmänhet att uppvisa ett relativt jämnt förlopp av en bedriven rörelse och lagstiftningen är utformad så, att detta i stor utsträckning är möjligt. Både inom försäkringsrörelsen och inom annan ekonomisk verksamhet regleras årsresultaten till större eller mindre del genom avskrivningar. Vad angår annan försäkringsrörelse än livförsäkringsrörelse användes dessutom den utjämningsmetoden att i en utsträckning, vars förenlighet med FL starkt kan ifrågasättas, dolda reserver inläggas i försäkringsfonden. På livförsäkrings sidan föreligger starkare garantier för att försäkringsfonden ger ett rättvisande uttryck för bolagets skuld på grund av försäkringsavtalen och föreligger på grund av livförsäkringsbeskattningens utformning inga skatteskal för starkt i överkant tilltagna beräkningar av försäkringsfonden. Redan intresset att bevara en upplysande, sund försäkringsfondsredovisning på livförsäkringsområdet torde tala för att försäkringsbolagen i livförsäkring fortfarande bör ha möjlighet att genom en utjämningsfondsmekanism dämpa verkningarna på årsresultaten av kastningar i dödlighet, sjuklighet och invaliditet. Understrykas bör också, att eftersom livförsäkringsrörelsen till sin natur är en riskutjämningsverksamhet, avseende bl. a. en utjämning i tiden, det på ett speciellt sätt är naturligt att möjlighet beredes försäkringsbolag att redovisa utjämnade rörelseresultat inom livförsäkring. Sett på något längre sikt torde en utjämnad resultatskurva ge en riktigare bild av livförsäkringsrörelsens förlopp än en kurva med tvära kastningar. Den omständigheten att man inom livförsäkringen kan observera en övergång från mera sparbetonade försäkringar till rena riskförsäkringar synes också tala för att anordningen med en särskild grundstyrd utjämningsfond bör bibehållas. De sakkunniga har således icke funnit anledning att föreslå något avskaffande av utjämningsfonden i livförsäkring. Icke heller föreslås någon ändring av lagbestämmelserna rörande fonden.

Kravet på en särskild s ä k e r h e t s f o n d för livförsäkringsrörelse är ett uttryck för den betydelse, som lagen tillägger rörelsens konsolidering. Säker-

hetsfonden har sådan betydelse för trygghandet av de avtalade försäkringsförmånerna, att det synes de sakkunniga fullt riktigt och i överensstämmelse med huvudtankegångarna bakom FL, att direkt i lagen meddelas bestämmelser angående avsättning till säkerhetsfond och restriktiva bestämmelser angående förutsättningarna för nedsättning av fonden. Erinras må i detta sammanhang, att för den händelse ett och samma försäkringsbolag bedriver såväl livförsäkringsrörelse som försäkringsrörelse avseende annan försäkring än personförsäkring, enligt de sakkunnigas förslag fortfarande skall gälla, att ett belopp motsvarande icke blott försäkringsfonden för livförsäkring utan även säkerhetsfonden skall redovisas i vissa särskilda slag av tillgångar och att de värdehandlingar, i vilka sådan redovisning sker, skall förvaras under former, som ger livförsäkringstagarna panträtt i dessa värdehandlingar till säkerhet för fullgörande av bolagets på försäkringsavtalen grundade förbindelser. Påpekas bör också, att bestämmelserna angående säkerhetsfond i livförsäkring utgör en motsvarighet till bestämmelserna i FL om reservfond för försäkringsrörelse av annat slag än livförsäkringsrörelse. Av det sagda framgår att de sakkunniga är av den uppfattningen, att säkerhetsfond för livförsäkringsrörelse fortfarande bör finnas.

För livförsäkringsrörelse skall för närvarande enligt FL redovisas ytterligare två tekniska fonder, nämligen *å t e r b ä r i n g s f o n d* och *r e g l e r i n g s f o n d*. Av avsättningarna till dessa fonder sker avsättningen till återbäringsfond enligt regler, som är intagna i återbäringsgrunderna, medan avsättningen till regleringsfond har karaktären av en vinstdisposition, som regleras av bolagsordningens bestämmelser. Beträffande användningen gäller för båda fondernas del, att bestämmelser i ämnet meddelas i återbäringsgrunderna. Fonderna utgör således ett led i återbäringsmekanismen i livförsäkring. Enligt de sakkunnigas uppfattning kan behovet av att redovisa både återbäringsfond och regleringsfond starkt ifrågasättas. Den nuvarande tudelningen torde böra ses såsom en reminiscens av dels det av 1942 års försäkringsutredning framlagda men i propositionen rörande FL avvisade förslaget att bibehålla tidigare ordning med en grundbunden förutberäkning av återbäring och dels de med den förutberäknade återbäringen sammanhängande beskattningsreglerna för livförsäkring vid tidpunkten för tillkomsten av 1948 års lag. De sakkunniga erinrar om att beskattningsreglerna vid ifrågavarande tid medgav livförsäkringsbolag avdragsrätt för avsättning enligt grunderna för förutberäknad återbäring och att återbäringsfonden enligt 1942 års utrednings förslag i första hand var tänkt såsom en täckningsreserv för den del av återbäringen som blev förutberäknad. Då FL icke innesluter något system med förutberäkning av återbäring och då genom ändringar i skattelagstiftningen år 1950 beskattningsreglerna nu icke längre framtvingar någon distinktion mellan olika delar av återbäringen, saknas enligt de sakkunnigas mening numera all anledning att redovisa återbäringsfond och regleringsfond såsom två skilda fonder. De sakkunniga föreslår därför, att dessa två livförsäkringsrörelsefonder sammanslås till en enda fond, förslagsvis benämnd återbäringsfond. Den sammanslagna

fonden synes lämpligen konstruktionsmässigt böra få samma ställning som den nuvarande regleringsfonden.

I enlighet med det anförda föreslår de sakkunniga för den nya återbäringsfondens del, att användningen av fonden skall regleras genom återbäringsgrunderna. Uttag ur fonden i enlighet med grunderna torde komma att upptagas i vinst- och förlusträkningen såsom en intäkt för året, vilken intäkt emellertid i vinst- och förlusträkningen i allmänhet torde komma att motsvaras av en lika stor kostnadspost avseende tilldelad återbärning. Avsättning till den nya återbäringsfonden föreslås skola få karaktären av en vinstdisposition. Härvid förutsätter de sakkunniga, att sedan övriga i FL angivna eller i bolagsordningen medgivna fondavsättningar m. m. ägt rum och, i livförsäkringsaktiebolag, enligt bolagsordningen medgiven begränsad utdelning till aktieägarna ägt rum, *all* återstående vinst å livförsäkringsrörelsen föres till återbäringsfonden.

Sammanförandet av nuvarande återbäringsfond och regleringsfond till en enda fond, kallad återbäringsfond, förutsätter mindre ändringar i ett flertal paragrafer i FL, nämligen i 6 § första stycket 11., 93 § 3 mom., 94 § 1 mom., 170 § första stycket 12., 270, 272, 273 och 281 §§.

I anslutning till det anförda redovisar de sakkunniga vissa synpunkter rörande livförsäkringsbolags redovisning av **dispositionsfond**. De sakkunniga anför.

Med stöd av uttalande av föredragande statsrådet i propositionen rörande FL har i bolagsordningarna för de livförsäkringsbolag, som förbehållit sig rätt att upplägga dispositionsfonder, upptagits restriktiva bestämmelser angående rätten för bolagsstämman att använda en del av vinsten å livförsäkringsrörelsen till avsättning till **dylik fond**. De berörda livförsäkringsbolagens dispositionsfonder har i allmänhet i bolagsordningarna maximerats till 5 % av summan av de tekniska extrafonderna. Två livförsäkringsbolag har utformat sina bolagsordningar så, att dispositionsfondsavsättning är utesluten. De livförsäkringsbolag, som förbehållit sig den handlingsfrihet som möjligheten att upplägga dispositionsfonder innefattar, har i allmänhet icke på långt när avsatt så stora dispositionsfonder, som bolagsordningarna tillåter. I några fall redovisar dylika bolag ingen dispositionsfond alls. Såsom framgår av i det föregående lämnade uppgifter har under den tid, FL varit i tillämpning på livförsäkringsbolagen, uttag ur dessa bolags dispositionsfonder praktiskt taget uteslutande skett för överföring av medel till de tekniska extrafonderna. Något missbruk av möjligheten till dispositionsfondsavsättningar har således icke i något avseende förekommit. Härtill kommer att den möjlighet att utjämna den årliga belastningen å livförsäkringsrörelsen vid exempelvis mera betydande engångsanslag till allmännyttigt eller därmed jämförligt ändamål, som dispositionsfundsmechanismen öppnar, åtminstone i vissa situationer torde kunna vara av värde för livförsäkringsbolagen eller vissa av dessa. Under nu angivna förhållanden och mot bakgrunden av **den hårda reglering genom grunder**, för vilken livförsäkringsverksamheten är föremål, anser de sakkunniga, att anledning icke finnes att föreslå någon lagändring som skulle betaga livförsäkringsbolagen nuvarande möjlighet att i begränsad utsträckning avsätta överskottsmedel till dispositionsfond. Understrykas bör, att denna ståndpunkt

icke innefattar något avsteg från grundsatsen, att i livförsäkringsaktiebolag aktiekapitalets ökning genom fondemission skall vara förbjuden och att i dylikt bolag bl. a. den årliga aktieutdelningen skall vara begränsad genom bestämmelser i bolagsordningen.

Remissyttrandena

De sakkunnigas förslag att för livförsäkringsrörelse och därmed jämställd sjuk- och olycksfallsförsäkringsrörelse nuvarande återbäringsfond och regleringsfond sammanslås till en enda fond, kallad återbäringsfond, tillstyrkes eller lämnas utan erinran i remissyttrandena.

Folksam, som finner förslaget utgöra ett steg i rätt riktning, anser dock att det mest rationella vore att sammanslå alla överskottsfonder till en enda. *Folksam* anför.

Såväl enligt nu gällande lag som efter den föreslagna ändringen utgör samtliga överskottsfonder underlag för återbäringen. I detta avseende kunde överskottsfonderna mycket väl sammanföras till en enda fond. Återbäringsmekanismen skulle inte påverkas av en sådan sammanslagning, inte heller försäkringsfondens storlek. Även ur soliditetssynpunkt är det likgiltigt om överskottsmedlen uppsamlas i en eller flera fonder. Ett livförsäkringsbolags reella soliditet beror inte av namnet på överskottsfonderna utan av förvaltning, premiesättning och återbäringsmekanism. De motiv som de sakkunniga anför för ett bibehållande av utjämningsfonden är inte övertygande. Tvåra kastningar i årsresultaten på grund av kastningar i dödlighet, sjuklighet och invaliditet är med den omfattning, som rörelsen numera uppnått inom alla livförsäkringsbolag, sällsynta. Härtill bidrar naturligtvis också återförsäkringen. Även om tvåra kastningar i riskrörelsen i bokslutet elimineras med hjälp av ett internt fondsystem, kvarstår ändå realiteten bakom dem. Anledning att i bokslutet dölja denna realitet synes icke föreligga.

Vad de sakkunniga uttalat därom att lagändring i syfte att omöjliggöra viss avsättning till dispositionsfond för livförsäkringsbolagen icke är erforderlig vinner instämmande från *försäkringsinspektionen* och *Försäkringsbolagens riksförbund*.

Departementschefen

Bestämmelserna i FL angående livförsäkring bygger på soliditets- och skälighetsprinciperna. Med hänsyn till soliditetskravet måste i livförsäkringsavtal, som merendels avser en längre tidrymd med premier bestämda för hela avtalstiden, betryggande säkerhetsmarginaler inläggas i premierna. Härigenom erhålles garantier för att försäkringsbolagen är i stånd att fullgöra sina förpliktelser även vid avvikelser i ogynnsam riktning från det beräknade förloppet av verksamheten. Soliditetskravet medför att det under normala förhållanden uppstår ett överskott i verksamheten. Överskottet återbäres jämlikt skälighetsprincipen till försäkringstagarna enligt regler i återbäringsgrunderna. Överskottsmedlen fonderas normalt under längre eller kortare tid inom ramen för ett i lagen föreskrivet fondsystem. Enligt FL skall i livförsäkringsrörelse finnas försäkrings-, utjämnings-, säkerhets-, återbärings- och regleringsfond. I bolagsordningarna finnes vidare oftast

föreskrifter om avsättning till en på visst sätt maximerad dispositionsfond. För en sådan fondavsättning uppställs icke något hinder i FL.

I betänkandet har upptagits spørsmålet om skäl föreligger att minska antalet fonder inom livförsäkringsrörelsen. De sakkunnigas övervägande av frågan har föranlett förslag om att fonderna skall minskas genom att återbäringsfonden och regleringsfonden sammanslås till en fond, benämnd återbäringsfonden.

Förslaget har vid remissbehandlingen tillstyrkts eller lämnats utan erinran.

Den föreslagna förenklingen av fondsystemet i livförsäkringsrörelse synes mig vara välmotiverad. Såsom de sakkunniga påvisat finnes numera efter vissa genomförda ändringar i skattelagstiftningen ej behov av att redovisa återbäringsfond och regleringsfond såsom två skilda fonder. Jag vill därför förorda, att de sakkunnigas förslag i denna del genomföres. I övrigt torde nuvarande fondsystem böra bibehållas.

Något missbruk av föreliggande möjlighet att i begränsad utsträckning göra avsättning till dispositionsfond har enligt vad som framgår av den verkställda utredningen icke förekommit. En lagändring i syfte att inskränka nämnda möjlighet kan under sådana förhållanden icke vara aktuell.

Mitt ställningstagande föranleder smärre jämkningar i 6 § första stycket 11., 93 § 3 mom., 94 § 1 mom., 170 § första stycket 12. samt i 270, 272, 273 och 281 §§ FL.

Förslagets genomförande ger anledning till ändringar i vissa i administrativ ordning med stöd av FL meddelade bestämmelser angående redovisning.

J. Vissa frågor rörande försäkringsinspektionens verksamhet

De sakkunniga har i särskilt avsnitt behandlat åtskilliga frågor rörande försäkringsinspektionens ställning och uppgifter. Av dessa frågor torde ett par av mera allmän räckvidd få upptagas här. I vissa detaljfrågor må hänvisas till den följande detaljmotiveringen.

Försäkringsinspektionens nuvarande organisation och verksamhet

Jämlikt 3 § FL skall försäkringsbolagen, på sätt i lagen sägs, stå under tillsyn av en för hela riket gemensam försäkringsinspektion. Föreskrifter om inspektionens befogenheter och åligganden finnes i ett stort antal lagrum. Närmare bestämmelser om inspektionens organisation och verksamhet meddelas enligt lagen av Kungl. Maj:t.

Enligt Kungl. Maj:ts instruktion för försäkringsinspektionen den 22 november 1957 (nr 635), åligger det inspektionen bl. a.

att taga den befattning med inländska försäkringsbolags verksamhet, varom stadgas i lagen om försäkringsrörelse och lagen om trafikförsäkring å motorfordon samt med stöd av dessa lagar utfärdade bestämmelser,

att vara tillsynsmyndighet för andra understödsföreningar än sådana, som uteslutande avser att bereda understöd vid arbetslöshet,

att vara tillsynsmyndighet för aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser,

att, såvitt rör försäkringsväsendet, följa utvecklingen av och främja allmän kändedom om pris- och konkurrensförhållanden ävensom föra kartellregister,

att jämväl eljest verka för en sund utveckling av försäkringsväsendet samt

att i övrigt fullgöra vad som enligt lag eller särskild författning eller andra bestämmelser ankommer på inspektionen.

Försäkringsinspektionen har enligt instruktionen vidare att för varje år utarbета och till Kungl. Maj:t överlämna bl. a. en statistisk redogörelse för den verksamhet här i riket, som bedrivs av in- och utländska försäkringsanstalter. Denna redogörelse publiceras under benämningen Enskilda försäkringsanstalter och ingår i Sveriges officiella statistik.

Försäkringsinspektionen utgöres av en generaldirektör och chef, tre byråchefer och två andra ledamöter. Byråcheferna förestår var sin byrå, nämligen försäkringsjuridiska och administrativa byrån, livförsäkringsbyrån samt skadeförsäkringsbyrån. Ärenden rörande understödsföreningar och stiftelser handhas av en särskild till livförsäkringsbyrån hörande avdelning. De bägge ledamöter, som ej är byråchefer, skall vara den ene sakkunnig i ekonomiska frågor, särskilt rörande penningplaceringar, och den andre en av försäkringsbolagsintressen oavhängig försäkringsexpert eller en med försäkringsfrågor väl förtrogen representant för försäkringstagarna.

Med försäkringsbolagstillsynen sysselsatt personal samt i ämbetsverkets interna administration verksamma befattningshavare utgöres av generaldirektören samt inom försäkringsjuridiska och administrativa byrån 11 befattningshavare, inom livförsäkringsbyrån exklusive avdelningen för understödsföreningar och stiftelser 9 befattningshavare och inom skadeförsäkringsbyrån 8 befattningshavare eller således totalt 29 personer. Av dessa innehar 17 tjänst i byråsekreterargrad (lönegrad 19) eller i högre lönegrad eller innehar amanuensbefattning. Avdelningen för understödsföreningar och stiftelser sysselsätter för närvarande 15 tjänstemän. Avdelningen har därutöver 2 tjänster som tills vidare hålles obesatta.

I korthet kan huvudsyftet med försäkringsinspektionens kontroll över försäkringsbolagen sägas vara att tillse att bolagen driver sin rörelse under iakttagande av bestämmelserna i FL. Tillsynen utövas på flera olika sätt. Ett viktigt led i tillsynen utgör genomgång och granskning av uppgifter, som försäkringsbolagen fortlöpande har att insända till inspektionen. När förhållandena giver anledning därtill, inforrdar inspektionen därjämte uppgifter i speciella frågor, som synes böra bli föremål för särskild uppmärksamhet. En annan viktig form för utövande av tillsyn över försäkringsbolagen är att försäkringsinspektionen på ort och ställe företager inspektioner av bolagens förhållanden. Tillsyn över efterlevnaden av FL utövas vidare vid den granskning av bolagsordningar och grunder, som göres av försäkrings-

inspektionen i de viktiga ärendena angående stadfästelse å beslut om antagande eller ändring av bolagsordning och grunder. I speciell form utövas också tillsyn därigenom att försäkringsinspektionen i ett stort antal försäkringsbolag förordnar särskilt ombud och revisor. I linje med försäkringsinspektionens tillsynsverksamhet för tillvaratagande av försäkringstagarnas intressen ligger att inspektionen publicerar uppgifter om försäkringsbolagens förhållanden.

De sakkunniga

De sakkunniga understryker, att det är ett allmänt intresse, att det finnes en tillsyn över försäkringsbolagen som övervakar att försäkringsbolagens rörelse bedrivs på ett från försäkringstagarsynpunkter anmärkningsfritt sätt. Försäkringsinspektionen har alltid betraktat sig såsom ett expertorgan för tillgodoseende av försäkringstagarintressena. En tillsyn med denna inriktning är av värde icke allenast för försäkringstagarna utan även för kreditmarknaden och samhället. Det ligger helt i linje med försäkringsrörelselagstiftningen, att försäkringsinspektionen på sitt program har att i första hand tillvarataga försäkringstagarnas intressen. Inriktningen av försäkringsbolagstillsynen synes de sakkunniga vara en så viktig fråga, att det torde vara befogat att en bestämmelse i ämnet inryckes i FL. De sakkunniga föreslår därför, att 3 § första stycket FL kompletteras med en bestämmelse av innehåll att försäkringsinspektionens tillsynsverksamhet i första hand skall avse att tillvarataga försäkringstagarnas intressen.

De sakkunniga framhåller i detta sammanhang, att det från försäkringstagarsynpunkter föreligger behov av tillsyn över försäkringsbolagen oberoende av företagsformen. Anledning finnes icke att härvidlag göra någon åtskillnad mellan försäkringsaktiebolag och ömsesidiga försäkringsbolag. Även om frågan om försäkringstagarinflytandet fått en god lösning i vissa ömsesidiga försäkringsbolag, kan man icke på den grunden avstå från tillsyn eller minska tillsynen såvitt angår ifrågavarande bolag. Försäkringsfrågorna är så invecklade och speciella, att även sådana intresserade lekmän, vilka hinner ägna ganska mycket tid åt ett försäkringsbolags angelägenheter, har stora svårigheter att få en klar bild av innebörden och konsekvenserna av bolagets åtgärder. För försäkringstagarna är det av stort värde, att en myndighet med specialister av olika slag ägnar hela sin tid åt att söka tillvarataga försäkringstagarintressena. Försäkringstagarna i de ömsesidiga försäkringsbolagen skulle få en försämrad ställning, därest de ömsesidiga bolagen icke skulle stå under tillsyn i samma utsträckning som försäkringsaktiebolag. Försäkringsinspektionens erfarenheter ger klart belägg för att det är ett försäkringstagarintresse att *alla* försäkringsbolag av någon ekonomisk betydelse står under tillsyn.

I den mån staten har behov av att dirigera kreditmarknaden, anser de sakkunniga att det — oavsett angelägenhetsgraden — icke bör läggas på försäkringsinspektionen att tillse att dylika intressen blir tillgodosedda. För-

säkringsinspektionen skulle därigenom få en olämplig dubbelställning. Det förtroende och den samarbetsvilja, som försäkringsinspektionen nu i olika sammanhang möter både från konsumenthåll och från försäkringsbolagshåll, skulle kunna skadas och försäkringsinspektionens arbete skulle kunna försvåras, därest dylika främmande uppgifter komme att tilldelas inspektionen. De sakkunniga förordar för sin del, att försäkringsinspektionen även framgent får behålla karaktären av ett organ som har att främja försäkringsstagarintressena och därmed parallella intressen.

De sakkunniga föreslår vissa ändringar i syfte att underlätta försäkringsinspektionens tillsynsverksamhet.

Jämlikt 283 § FL är styrelsen och verkställande direktören i försäkringsbolag pliktiga att lämna försäkringsinspektionen de upplysningar angående verksamheten, som inspektionen finner erforderliga. Med stöd av detta stadgande — som kompletterar upplysningsskyldighet som föreskrives i 281 och 282 §§ — kan försäkringsinspektionen inhämta för tillsynsverksamheten behövliga uppgifter i skilda ämnen. Uppgifterna kan infordras vid enstaka tillfällen eller kontinuerligt. Lagrummet i fråga är av stor betydelse för inspektionens verksamhet. Det ligger i sakens natur, framhåller de sakkunniga, att försäkringsinspektionen vid infordrande av upplysningar bör taga tillbörlig hänsyn till det arbete och de kostnader, som uppgiftslämnandet kan komma att medföra för försäkringsbolagen.

Enligt 287 § 1 mom. FL äger befattningshavare hos försäkringsinspektionen, som enligt av Kungl. Maj:t meddelade bestämmelser har att i sådant avseende företråda inspektionen, rätt att inventera försäkringsbolags kassa och övriga tillgångar samt granska försäkringsbolags böcker, räkenskaper och andra handlingar. Befattningshavare hos inspektionen, som enligt av Kungl. Maj:t meddelade bestämmelser har befogenhet att företråda inspektionen, äger jämlikt 2 mom. nämnda § närvara vid bolagsstämma eller av inspektionen utlyst styrelsesammanträde och deltaga i överläggningarna. I 3 mom. fastslås att vad försäkringsinspektionens företrädare vid granskning av böcker, räkenskaper och andra handlingar eller vid bolagsstämma eller styrelsesammanträde må ha erfarit angående enskildas personliga eller ekonomiska förhållanden ej må yppas för allmänheten. Den befogenhet att bl. a. förrätta inspektioner hos försäkringsbolagen, som försäkringsinspektionen tillägges i 287 § FL, är mycket betydelsefull. De sakkunniga understryker att inga som helst bolagshandlingar må undandragas inspektionens granskning. Även handlingar av typen interna promemorior skall hållas tillgängliga. Någon inskränkning i inspektionens befogenheter på förevarande område kan icke ifrågakomma. Såvitt rör förhållandet till försäkringsbolagen synes endast en mindre jämkning av lagrummet vara aktuell. Mot bakgrunden av att Kungl. Maj:ts instruktioner för de statliga ämbetsverken numera göres mera kortfattade än förut synes lagtexten icke böra angiva, att behörigheten att företråda försäkringsinspektionen skall framgå av bestämmelser, som meddelats av Kungl. Maj:t. Det torde icke

heller böra krävas att fråga skall vara om person, som har ställningen av befattningshavare hos inspektionen. Därest försäkringsinspektionen anlitar en självständig expert, bör denne kunna få företräda inspektionen, om så finnes ändamålsenligt. De sakkunniga föreslår därför, att i 1 och 2 mom. av 287 § FL angives, att rätt att företräda försäkringsinspektionen tillkommer befattningshavare hos inspektionen eller annan, som jämlikt vederbörligt beslut är behörig att i sådant avseende företräda inspektionen.

283 och 287 §§ FL äger tillämpning på försäkringsbolag. Det kan emellertid enligt de sakkunniga ifrågasättas, huruvida icke försäkringsinspektionens rätt att inhämta upplysningar och att inspektera behöver utvidgas för att inspektionen utan onödig omgång skall kunna utöva sin tillsyn över försäkringsbolagen. Det förekommer nämligen i icke obetydlig utsträckning, att försäkringsbolag vid rörelsens bedrivande biträdes av särskilda aktiebolag, föreningar, nämnder eller liknande organ. Såsom exempel må nämnas, att det finnes försäkringsbolag som funnit det ändamålsenligt att icke själva stå såsom ägare av erforderlig maskinutrustning m. m. för databehandling utan bildat särskilda databehandlingsaktiebolag. Många försäkringsbolag samarbetar i tarifföreningar av olika slag när det gäller premiesättning m. m. I stor utsträckning har försäkringsbolagen inrättat rådgivande skadereglerings- och villkorsnämnder m. m., i allmänhet gemensamma för ett flertal bolag. Det kan icke ha varit lagstiftarens mening, att försäkringsbolagen skall kunna delvis undgå den i FL föreskrivna insynen genom att överlämna vissa ärenden till gemensamma eller andra särskilda organ av ovan angiven typ. Såvitt de sakkunniga kan finna måste försäkringsinspektionen enligt gällande lag anses ha rätt att förelägga de enskilda försäkringsbolagen att lägga fram allt material, varpå försäkringsbolagen bygger sin verksamhet, således även material, som handhaves av bolagssammanslutning eller annat särskilt organ. Om icke försäkringsbolag följer inspektionens föreläggande att lägga fram allt material, på grundval av vilket bolaget driver sin rörelse, torde förutsättningar få anses vara för handen för sådant ingripande mot vederbörande försäkringsbolag, som avses i 288 § FL.

Givet är dock att försäkringsinspektionens tillsynsarbete skulle kunna bli tungrott, därest uppgifter, som innehas av särskilt aktiebolag, bolagssammanslutning, särskild nämnd eller liknande organ, skulle behöva infordras via de berörda försäkringsbolagen. I praktiken vänder sig försäkringsinspektionen icke sällan direkt till ifrågavarande sammanslutning m. m. och brukar då icke bli vägrad att utan vidare omgång få del av de uppgifter, varav inspektionen anser sig ha behov för sin tillsyn över försäkringsbolagen. Det synes de sakkunniga lämpligt att ett direkt stöd i lag erhålles för en dylik ordning. De sakkunniga föreslår därför, att FL kompletteras med en ny paragraf, förslagsvis benämnd 287 a §, av följande innehåll: Vad i 283 § och 287 § 1 och 3 mom. är stadgat med avseende å försäkringsbolag skall äga motsvarande tillämpning beträffande aktiebolag, vars verksamhet utslutande har till föremål att biträda försäkringsbolag eller som gentemot

försäkringsinspektionen förbundet sig att lämna upplysningar samt att hålla tillgångar och handlingar tillgängliga för granskning, ävensom beträffande tarifförening, skadereglerings- och villkorsnämnd samt annat liknande organ, som biträder försäkringsbolag vid rörelsens bedrivande.

Vad angår förslaget att tarifförening, skadereglerings- och villkorsnämnd samt annat liknande organ, som biträder försäkringsbolag vid rörelsens bedrivande, skall vara pliktigt att lämna försäkringsinspektionen upplysningar och att hålla tillgångar och handlingar tillgängliga för granskning framhåller de sakkunniga, att bestämmelsen icke är avsedd att träffa samtliga de samarbetsorgan som förekommer inom försäkringsvärlden. Fråga är endast om vissa organ, som kan anses biträda vid försäkringsrörelsens bedrivande. Sådana sammanslutningar av försäkringsbolag, som icke tager befattning med frågor av betydelse för premiesättningen eller med skaderegleringen eller med försäkringsvillkorsutformningen eller villkorstolkningen och icke heller eljest utövar några direkta rörelsefunktioner är icke avsedda att omfattas av lagbudet. En sammanslutning, som helt allmänt skall tillvarataga försäkringsbolagens intressen i förhållande till statsmakterna och ge uttryck åt försäkringsbolagens gemensamma synpunkter eller liknande, synes icke i den mening varom här är fråga kunna sägas biträda vid försäkringsrörelsens bedrivande och beröres därför icke av lagrummet. Från försäkringstagarsynpunkter synes det icke finnas anledning att underkasta en sammanslutning av sistnämnda slag uppgiftsskyldighet och skyldighet att underkasta sig inspektioner.

Beträffande formerna för försäkringsinspektionens ingripanden föreslår de sakkunniga — fränsett en mindre jämkning för att utmärka att erinring under vissa förhållanden skall kunna förekomma i de i 288 § 2 mom. uppräknade fallen — icke någon ändring.

De sakkunniga föreslår emellertid viss publicering av inspektionens beslut rörande erinringar och förelägganden. Ifrågavarande beslut är offentliga. Detta betyder emellertid icke, att besluten är mera allmänt kända. Ofta torde i praktiken kännedomen om desamma vara begränsad till försäkringsinspektionen och det direkt berörda försäkringsbolaget. Det synes de sakkunniga tvelaktigt, om en sådan ordning är ändamålsenlig. Flera skäl synes tala för en publicering i en eller annan form av försäkringsinspektionens beslut av nu angiven art. En lättillgänglig prejudikatsamling på detta område torde kunna vara av värde från flera synpunkter. Sålunda torde det för försäkringsinspektionens tillvaratagande av försäkringstagarnas intressen vara gagneligt, att förekommande anmärkningsbeslut blir allmänt kända bland försäkringsbolagen. Man torde nämligen kunna förutsätta, att försäkringsbolagen hämtar ledning av dylika beslut och utan särskild beivran vidtager rättelse, därest fel av motvarande slag som det, mot vilket anmärkning riktats, begåtts av det egna bolaget. Även för bolagsledningarna som sådana bör det vara av intresse att få uppmärksamheten riktad på att vissa förfaringssätt, som kanske har gammal hävd, icke är invändningsfria. En publicering av försäkringsinspektionens beslut

torde också kunna få den nyttiga effekten, att samtliga försäkringsbolag i ännu högre grad än vad nu är fallet lägger sig vinn om att icke överträda FL:s bestämmelser. Även allmänheten torde med fog kunna hävda, att den bör ha tillgång till en samling av försäkringsinspektionens erinringar och förelägganden. Jämväl denna sida av förhållandet mellan försäkringsbolagen och försäkringsinspektionen torde i högre grad än för närvarande faktiskt är fallet böra komma under offentlighetens ljus. Slutligen torde det också från rättsvetenskaplig synpunkt kunna vara av visst värde, att en dylik prejudikatsamling kommer till stånd.

De sakkunniga föreslår för sin del, att försäkringsinspektionen för framtiden skall utge en samling av försäkringsinspektionens erinringar och förelägganden samt Kungl. Maj:ts beslut i dylika ärenden. Övervägande skäl synes de sakkunniga tala för att prejudikatsamlingen bör ingå i försäkringsinspektionens årspublikation *Enskilda försäkringsanstalter*. De sakkunniga förutsätter, att försäkringsinspektionens beslut av nu ifrågakommande slag kommer att innehålla en så utförlig sakframställning, att inspektionens ställningstaganden blir så klarläggande som möjligt.

De sakkunniga föreslår även att försäkringsinspektionens konsumentupplysande verksamhet utvidgas. En effektiv och sund konkurrens är av stor betydelse på försäkringsområdet. Den av försäkringsinspektionen utövade skälighetskontrollen är, såsom i annat sammanhang framhållits, ett viktigt komplement till konkurrensen men kan icke ersätta denna. För en rättvis bedömning av exempelvis skäligheten i premiesättningen och i omkostnadsstrukturen kräves nämligen ofta undersökningar av sådan omfattning och svårighetsgrad, att det möter stora svårigheter för försäkringsinspektionen att — i allt fall med nuvarande personalresurser — genomföra desamma. Icke minst därför är det av betydelse, att det finnes en benägenhet hos försäkringsbolagen att på ett sunt sätt tävla med varandra. Försäkringsinspektionens tillsyn är emellertid icke blott ett komplement till konkurrensen utan bidrar också till att konkurrensen mellan försäkringsbolagen sker i sunda banor och icke i alltför hög grad tager sig sådana uttryck att försäljningskostnaderna blir onödigt höga. Försäkringsinspektionen har också möjlighet att vid sin tillsyn ägna uppmärksamhet åt andra osunda uttryck av konkurrensen och kan därigenom ytterligare bidra till att tävlingen mellan försäkringsbolagen äger rum på ett sätt, som bäst kommer konsumenterna till godo. En viktig förutsättning för en sund, effektiv och i högsta grad konsumentgagnande konkurrens är vidare, att försäkringskunderna eller i alla händelser en del av dem har förutsättningar att åtminstone i viss mån bedöma värdet av olika försäkringsformer, förhållandet mellan valuta och pris för en försäkring etc. Har konsumenterna icke tillräckliga kunskaper, förlorar konkurrensen en stor del av sitt värde för dem. Det är mycket som brister på detta område för närvarande. Stora delar av försäkringsbolagens kundkrets har mycket bristfälliga insikter i försäkringsfrågor av olika slag. En konsumentupplysning är därför

i hög grad påkallad. Med hänsyn till att det möter speciella svårigheter för konsumenterna att få klara begrepp om försäkringsproblemen är konsumentupplysningen kanske viktigare på försäkringsområdet än på många andra områden. Enligt de sakkunnigas uppfattning är försäkringsinspektionen särskilt lämpad att tillhandagå allmänheten med sakkunnig, opartisk konsumentupplysning på försäkringsområdet. En dylik verksamhet ligger helt i linje med försäkringsinspektionens övriga arbete för tillvaratagande av försäkringstagarnas intressen. Även 1942 och 1945 års försäkringsutredningar har framhållit, att försäkringsinspektionen bör publicera material av intresse för allmänheten.

De sakkunniga understryker starkt betydelsen av att försäkringsinspektionen i all den utsträckning som är möjlig tillhandagår allmänheten med upplysningar, som kan vara av värde för medborgarna i deras egenskap av försäkringskonsumenter. I den mån resurserna tillåter det synes denna sida av inspektionens verksamhet böra utbyggas. Försäkringsinspektionen torde härvid böra inrikta sig på att tillhandahålla material, som är av direkt praktisk betydelse för den enskilda genomsnittskonsumenten, som skall teckna vanligare typer av försäkringar. Försäkringsinspektionen synes böra göra sammanfattningar, vilka på ett populärt men ändock sakligt sätt belyser medborgarnas försäkringsbehov och de skiftande fördelarna av olika gängse försäkringsformer och analyserar vanligen förekommande försäkringsvillkor och villkorsolikheter samt lämnar direkta uppgifter om premier och återbäring m. m. Dessutom synes allmänheten ha intresse av uppgifter om bl. a. det ekonomiska utfallet av försäkringsbolagens rörelse, om kostnadsutvecklingen i vidsträckt bemärkelse hos olika försäkringsbolag, anskaffnings- och övriga förvaltningskostnaders andel av premierna samt om storleken av förekommande säkerhetstillägg m. m. I den mån serviceolikheter eller skillnader i behandlingen av inträffade försäkringsfall kan konstateras försäkringsbolagen emellan, är detta naturligtvis också något som är av intresse för konsumenterna. Upplysningar synes även böra lämnas om motsvarande förhållanden för de olika former av frivillig försäkring, som meddelas av samhällseliga organ. I vissa av de förut nämnda avseendena har försäkringsinspektionen redan publicerat material av betydande intresse. I andra avseenden saknar emellertid konsumenterna helt översiktliga vägledande upplysningar. De sakkunniga är medvetna om att icke obetydliga praktiska svårigheter kan möta genomförandet av ett så vidsträckt program, som ovan angivits, och att detsamma till icke oväsentlig del förutsätter tillgång till material, varöver försäkringsinspektionen icke för närvarande förfogar. De sakkunnigas förslag i tidigare avsnitt av detta betänkande ger emellertid försäkringsinspektionen större förutsättningar än tidigare att tillhandagå med en fullständig konsumentupplysning. De sakkunniga vill rekommendera, att försäkringsinspektionen så snabbt som personella och övriga resurser tillåter försöker ge en bred konsumentupplysning av den typ, som angivits i det föregående, och målmedvetet tager ett steg i sänder i denna riktning.

Gentemot en konsumentupplysningsverksamhet av denna karaktär kan möjligen invändas, att det närmast skulle ankomma på försäkringsbolagen själva att tillhandahålla allmänheten de uppgifter som erfordras för ställningstaganden i försäkringsfrågor. Försäkringsbolagen tillhandagår otvivelaktigt i olika former kunderna med upplysningar såväl i form av trycksaker som i form av muntliga upplysningar, lämnade av bolagens ombud. Ifrågavarande upplysningsmaterial ger emellertid icke några översiktsbilder, som möjliggör direkta jämförelser mellan de olika försäkringsbolagens tjänster och priser m. m. Varje enskilt försäkringsbolags material blir lätt ensidigt därigenom att det egna bolaget skjutes i förgrunden och de för ett större antal bolag gemensamma trycksakerna förbigår ofta eller tager med lätt hand på frågor, som är av betydelse för den inbördes tävlan mellan bolagen. Det saknas en lättillgänglig, opartisk konsumentupplysning, som tillhandagår med uppgifter belysande likheter och olikheter mellan olika försäkringsbolags och försäkringsbolagsgruppers tjänster och priser m. m. Just på försäkringsområdet med dess invecklade och för allmänheten svåröverskådliga förhållanden synes det särskilt angeläget att en dylik brist avhjälpes.

Enligt de sakkunnigas uppfattning talar övervägande skäl för att konsumentupplysningssynpunkterna blir bäst tillgodosedda, därest försäkringsinspektionen vid sidan av Enskilda försäkringsanstalter utger en särskild konsumentupplysningspublikation, vilken är utformad direkt med tanke på att bibringa den intresserade allmänheten praktiskt nyttiga kunskaper på försäkringsområdet. En sådan publikation kan givas en betydligt populärare form än vad Enskilda försäkringsanstalter har och torde icke böra innehålla några partier, som visserligen är av intresse för fackmän och specialister men som saknar praktisk betydelse för allmänhetens val av försäkringsformer och försäkringsgivare. Publikationen i fråga synes icke böra utkomma vid vissa på förhand bestämda tider utan torde böra utgivas i den takt, som bestämmes av försäkringsinspektionens tillgång på bearbetat material av intresse. Bl. a. till förebyggande av dubbelarbete förutsätter de sakkunniga, att försäkringsinspektionen vid utarbetandet av publikationen håller kontakt med de materiallämnande bolagen. I enlighet med det anförda föreslår de sakkunniga, att försäkringsinspektionen beredes möjlighet att utgiva en särskild konsumentupplysningspublikation av ovan angivet slag.

Innehållet i den föreslagna konsumentupplysningspublikationen synes böra givas en så vid spridning som möjligt. Tacknämligt skulle vara, därest tidningspressen i större utsträckning än hittills komme att ägna uppmärksamhet åt praktiska försäkringsfrågor och bidrage till att sprida kännedomen om försäkringsinspektionens publikationer och om huvudpunkterna av innehållet i desamma. Kunde intresse väckas för konsumentupplysning i försäkringsfrågor via radio och television, skulle detta givetvis vara av stort värde. De sakkunniga förutsätter att försäkringsinspektionen söker kontakt med tidnings- och radiovärlden när publicering äger rum av material av mera allmänt intresse.

Enligt de sakkunnigas mening skulle det kunna vara av värde, därest försäkringsinspektionen årligen hölle en eller flera konferenser med styrelseledamöter, huvudmän och andra personer i ledande ställning hos försäkringsbolagen. Vid de intervjuer, som de sakkunniga haft med de särskilda försäkringstagarrepresentanterna i försäkringsaktiebolagens styrelser, har de intervjuade i flera fall uttryckt önskemål om att få del av försäkringsinspektionens synpunkter. Såvitt de sakkunniga kan finna bör en dylik kontakt kunna vara av värde även för andra styrelseledamöter och andra personer i ledande ställning. Vid konferenserna skulle försäkringsinspektionen kunna taga upp aktuella, allmänna frågor till behandling och närmare redogöra för inspektionens erfarenheter och synpunkter på olika områden samt besvara frågor, som ställes av de närvarande. En sådan direkt kontakt mellan försäkringsinspektionen och ett antal personer tillhörande försäkringsbolagens högsta organ bör kunna ge bägge sidor värdefulla synpunkter och informationer och bör ömsesidigt kunna bidra till ökad klarhet och förståelse. Konferensernas program torde lämpligen böra uppgöras av försäkringsinspektionen efter samråd med försäkringsbolagen. De sakkunniga föreslår, att försäkringsinspektionen söker anordna en dylik konferens inom en ganska snar framtid. De erfarenheter, som då erhålles, torde kunna tjäna såsom ledning för det fortsatta arbetet på denna linje.

De sakkunniga framhåller även behovet av kontakt mellan de samhälleliga försäkringsorganen och försäkringsbolagen. De sakkunniga förordar, att man från departementshåll eller från berörda parters sida tager initiativ till fortlöpande överläggningar i personförsäkringsfrågor mellan företrädare för socialdepartementet, riksförsäkringsanstalten, pensionsstyrelsen, försäkringsinspektionen samt de enskilda försäkringsbolagen. Avsikten är icke att skapa någon ny statlig nämnd eller liknande utan blott att till gagnande av försäkringstagarintressena etablera närmare kontakt och samarbete mellan statliga organ och försäkringsbolag, vilka är verksamma på personalförsäkringsområdet. En fortlöpande kontakt av nu angivet slag bör enligt de sakkunnigas uppfattning kunna avsätta resultat, som blir av värde för försäkringstagarna.

Till utveckling av sitt förslag anför de sakkunniga bl. a. följande.

Allteftersom samhällets personförsäkringsformer utvecklats och utvidgats har de enskilda försäkringsbolagens uppgift på personförsäkringsområdet alltmera blivit att tillhandagå allmänheten med påbyggnader, individuellt och gruppvis, av det personförsäkringsskydd som samhället ger. De svenska försäkringsbolagens personförsäkringsrörelse blir till mycket stor del en komplettering av den personförsäkringsverksamhet, som olika samhällsorgan utövar. Såsom framgår av det föregående tillhandahåller samhällets försäkringsorgan vissa frivilliga kompletteringar av det obligatoriska grundskydd, som samhället ger. Dessa påbyggnadsmöjligheter är dock mera begränsade än de, som det enskilda försäkringsväsendet kan erbjuda. Ett stort antal kombinationer av samhällelig personförsäkring och påbyggnadsförsäkringar hos enskilda försäkringsbolag kan tänkas. Härvid kan det av försäkringsbolagen lämnade försäkringsskyddet antingen läggas omedelbart ovan på samhällets obligatoriska försäkring eller sättas in först sedan den obliga-

toriska försäkringens kompletterats med en frivillig försäkring hos samhällets försäkringsorgan.

Mot den angivna bakgrunden framstår det såsom ett försäkringstagarintresse, att på personförsäkringsområdet de samhälleliga försäkringsorganen och försäkringsbolagen håller fortlöpande kontakt med varandra, diskuterar gemensamma problem och överväger vilka möjligheter som — inom ramen för gällande lagar eller efter lagändringar — finnes att genom olika åtgärder förbättra försäkringstagarnas sammanlagda försäkringsskydd och tillvarata möjligheter till förenklingar och andra rationaliseringar. Såväl när det gäller skaderegleringen som i fråga om den närmare utformningen av försäkringarnas innehåll och riktlinjerna för premiesättningen samt den statistiska bearbetningen av försäkringsmaterialet torde i icke obetydlig omfattning ett utbytte av erfarenheter m. m. kunna vara av värde.

Beträffande försäkringsinspektionens personalbehov framhåller de sakkunniga att med den utformning, som de förordade nya lagbestämmelserna erhållit, möjlighet synes föreligga att genomföra de av de sakkunniga föreslagna ändringarna i FL utan att samtidigt någon utökning av försäkringsinspektionens personal sker. Frågan om en utökning av inspektionens personella resurser anses böra upptagas till behandling först sedan erfarenheter vunnits om den nya lagstiftningen och av den närmaste tidens utveckling på försäkringsområdet samt dessutom en undersökning gjorts av möjligheterna att reformvägen minska behovet av personal hos inspektionen för tillsynen över understödsföreningar och bundna stiftelser.

Remissyttrandena

Remissinstansernas intresse har framförallt koncentrerats till vad de sakkunniga anfört om inspektionens konsumentupplysande verksamhet och personalbehov. De sakkunnigas ovan redovisade förslag till lagändringar har kommenterats i ett mindre antal yttranden.

Förslaget att i 3 § FL införa en bestämmelse om inriktningen av försäkringsbolagstillsynen beröres av *försäkringsinspektionen* och *Försäkringsbolagens riksförbund*. *Inspektionen* har ingen erinran mot att en bestämmelse avseende målsättningen för inspektionens verksamhet införes i FL. *Inspektionen* framhåller emellertid att i denna målsättning ingår icke endast att tillvarataga det omedelbara försäkringstagarintresset. Det gäller att verka för en sådan sund utveckling av försäkringsväsendet, som på längre sikt kan gagna försäkringstagarna i gemen. Vad som är ett försäkringstagarintresse kan enligt inspektionen bedömas från olika synpunkter. För vissa försäkringstagare kan det vara ett intresse att det finns tillgång till sådana försäkringsformer, varigenom skatteflykt underlättas. Vidare kan försäkringstagare vilja ha möjlighet att teckna försäkring, som innebär klar överförsäkring. *Inspektionen* föreslår att paragrafen — i anslutning till lydelsen av den bestämmelse i inspektionens instruktion, där inspektionens åligganden finns närmare angivna — i stället gives följande lydelse:

»Försäkringsbolag skola, på sätt i denna lag sägs, stå under tillsyn av en för hela riket gemensam försäkringsinspektion, vilken har att — med be-

aktande av försäkringstagarnas intresse — verka för en sund utveckling av försäkringsväsendet.»

Försäkringsbolagens riksförbund ställer sig avvisande till den föreslagna ändringen. Förslaget att tillsynen »i första hand» skall inriktas på tillvaratagande av försäkringstagarintressena skulle enligt förbundet kunna tolkas så, att inspektionen jämväl skulle ha till uppgift att tillvarataga andra intressen. Förbundet anför vidare bl. a. följande.

Riksförbundet kan till fullo instämma i att försäkringsinspektionen skall övervaka att försäkringstagarnas intressen tillvaratages. Detta innebär emellertid inte att det råder något motsatsförhållande mellan inspektionen och bolagen. Försäkringstagarna är bolagens kunder och i många fall dessutom bolagens reella ägare. Bolagen och deras gemensamma organ har därför bl. a. följt den rättsliga, sociala och samhällsekonomiska utvecklingen för att ständigt kunna tillse att försäkringstagarnas intressen blir på bästa sätt tillgodosedda. Här liksom på övriga områden har bolagen haft ett gott stöd hos försäkringsinspektionen. Ett införande av det föreslagna tillägget i 3 § FL skulle därför kunna uppfattas så, att tillsynsverksamheten hittills icke haft en ändamålsenlig inriktning och att ett motsatsförhållande råder mellan inspektionen och bolagen, vilket skulle föranleda att inspektionen måste — särskilt i förhållande till bolagen — värna om försäkringstagarnas intressen.

Enligt vad *Folksam* allmänt uttalar om försäkringsinspektionens uppgifter bör denna även framgent uteslutande vara en myndighet, som — vilket inom försäkringsvärlden betraktas som en självklarhet — i försäkringstagarnas intresse utövar tillsyn över försäkringsbolagen och kontrollerar att bolagsledningarna följer gällande lagstiftning i sin verksamhet.

Den föreslagna jämkningen av bestämmelsen i 287 § FL om rätt att företräda försäkringsinspektionen vid inspektioner m. m. kritiserar av *Försäkringsbolagens riksförbund*, som avstyrker förslaget. Förbundet kan svårligen tänka sig att någon önskar se tillsynsverksamheten bedriven på ett sådant sätt att inspektionen med sig jämställer vilken utomstående expert som helst när den så finner »ändamålsenligt». En sådan ordning skulle innebära ett osäkerhetstillstånd för alla parter. Inspektionen skulle knappast kunna garantera att en utomstående person icke hade konkurrensintressen i förhållande till det bolag han satts att inspektera.

Förslaget om rätt för inspektionen att infordra uppgifter från och företaga inspektioner hos tarifföreningar m. fl. gemensamma organ tillstyrkes av *försäkringsinspektionen*, som finner det synnerligen angeläget, att inspektionen får en klar rätt enligt FL att taga del av tarifföreningarnas statistikmaterial. Inspektionen uttalar i detta sammanhang att sekretesskydd av till inspektionen ingivet material bör, förutom i fall som rör enskild person, beredas i den utsträckning som kan anses påkallad för att skydda berättigade företagareintressen. Inspektionen har ingen erinran mot den av de sakkunniga föreslagna ordningen, att försäkringsinspektionen sedan statsmakterna tagit ståndpunkt till de föreslagna lagändringar-

na, efter överläggningar med företrädare för försäkringsbolagen, överväger i vad mån sekretessbestämmelser på området är oundgängligen erforderliga och gör framställning till Kungl. Maj:t i ämnet.

Den nya bestämmelsen i 287 a § rörande tarifföreningar m. fl. organ tillstyrkes även av *Folksam* och *Landsorganisationen*.

Försäkringsbolagens riksförbund har i princip icke något att erinra mot bestämmelsen under förutsättning att erforderligt sekretesskydd ordnas. I syfte att vinna en klarare gränsdragning mellan de organ, som skall kunna inspekteras, och de som icke skall omfattas av lagrummet, hemställer riksförbundet att det föreslagna stadgandet omformuleras. Enligt förbundet finns det inte skäl för att granskning skall ske av tarifföreningarnas samt skadereglerings- och villkorsnämndernas tillgångar. Flertalet nämnder har enligt förbundet för övrigt inga egna tillgångar. Insynen får inte medföra att bolagens »affärshemligheter» utlämnas till konkurrerande företag. Sådana konsekvenser av insynen skulle icke i längden vara till gagn för vare sig bolagen, försäkringstagarna eller inspektionens tillsynsverksamhet. Riksförbundet föreslår att stadgandets senare del får följande lydelse » — — — samt att hålla handlingarna tillgängliga för granskning, ävensom beträffande förening eller nämnd som biträder försäkringsbolag vid premiesättning, skadereglering eller tolkning av gällande försäkringsvillkor».

Förslaget rörande *publicering* av inspektionens beslut rörande erinringar och förelägganden beröres endast i två remissyttranden. *Försäkringsinspektionen*, som i både form och sak tager avstånd från de sakkunnigas framställning i denna fråga, är av den bestämda meningen, att en aktiv publicering av anmärkningar genom dess försorg, i inspektionens årspublication eller eljest, bör begränsas till sådana fall, där en sådan aktiv publicitet verkligen är påkallad. I vissa andra fall bör, allt efter anmärkningens svårighetsgrad eller omständigheterna i övrigt, om behov därav föreligger, kunna tillgripas åtgärder av annat slag. Enligt inspektionen förekommer att en anmärkning förses med ett föreläggande av innebörd, att anmärkningsskrivelsen skall uppläsas vid styrelsesammanträde och att bevis om sådan uppläsning i form av protokollsutdrag skall insändas till inspektionen. Någon gång kan en motsvarande föreskrift om uppläsning vid bolagsstämma vara motiverad. Inspektionen anför vidare bl. a. följande.

De skriftliga anmärkningarna är offentliga utom i vad som kan röra enskilds förhållande till försäkringsbolaget. Frågan gäller sålunda, huruvida inspektionen, med nämnda begränsning, undantagslöst bör medverka till en aktiv publicering av dessa skriftliga anmärkningar. Det bör då uppmärksammas, att även de skriftliga anmärkningarna, ehuru de i och för sig är motiverade, i flertalet fall avser förhållanden av begränsad betydelse och att de i sådana fall icke kan läggas till grund för någon bedömning i stort av vederbörande bolags verksamhet. Ett tvång till aktiv publicering av alla dessa skriftliga anmärkningar skulle emellertid utan tvivel just i det avseendet leda till allvarliga missförstånd hos allmänheten. Det är icke rimligt, att generellt skärpa påföljden av en skriftlig anmärkning genom en automatiskt verkande, aktiv publicering, som ger frågorna överdrivna proportioner och därigenom lätt utsår oberättigad misstro mot verksamheten. Den tillspetsning varje fråga får genom tvånget till aktiv publicitet kan för öv-

rigt leda till, att inspektionens undersökningsarbete i bolagen allvarligt försvåras.

För att undgå allvarliga konsekvenser skulle inspektionen, därest en automatiskt verkande aktiv publicitet avseende skriftliga anmärkningar bleve påbjuden, tvingas att vid formulerandet av varje sådan anmärkning söka beakta, inte bara i vad mån anmärkningen i och för sig är berättigad eller ej, utan även i vad mån den skulle kunna ge anledning till missförstånd hos allmänheten.

Försäkringsfunktionärernas förbund uttalar sin förvåning över det framlagda förslaget och förklarar att det publicerade materialet skulle kunna komma till användning i konkurrensen om kunderna på sådant sätt, att det strider mot ombudsöverenskommelsen och därmed mot 302 § FL.

Flertalet remissmyndigheter vitsordar värdet av vidgad konsumentupplysning på försäkringsområdet. Samtidigt uttryckes dock tveksamhet till den form av konsumentupplysning i inspektionens regi, som de sakkunniga förordat.

Försäkringsinspektionen varnar mot överdrivna förväntningar. Det är nämligen så att, även om tillsynsorganet får någorlunda tillräckliga personalresurser för ändamålet, dess möjligheter att medverka till en för konkreta fall avpassad konsumentupplysning dock i vissa viktiga avseenden förblir begränsade. Inspektionen understryker att dess upplysningsverksamhet aldrig kan komma att i konkretion och omfattning ens tillnärmelsevis motsvara vad försäkringsbolagen åstadkommer genom sina försäljningsorganisationer. Det måste även framdeles bli så, att bolagens informationsarbete, kvantitativt sett, blir helt dominerande. Endast detta informationsarbete har större möjlighet att nå en för de enskilda fallen fullt avpassad konkretion. Det arbetet kommer därför att förbli omistligt, på samma sätt som en aktiv försäljning oftast är en oundgänglig förutsättning för att frivilligt försäkringsskydd och frivilligt försäkringssparande skall komma till stånd i relativt betydande omfattning.

Inspektionen framhåller att den aldrig kommer att kunna utpeka för allmänheten, vilka försäkringsgivare som är »bäst». Många skulle anse det helt oriktigt om ett ämbetsverk upphörde att inta en neutral ställning till de olika företagen i en bransch och genom en upplysningsverksamhet komme att direkt inverka på konkurrensförhållandena på ett sätt, som — i den mån denna upplysning vunne mera allmän spridning och tilltro — lätt kunde bli av avgörande eller i alla händelser av stor betydelse för de enskilda företagens betingelser och utvecklingsmöjligheter. Enligt inspektionen föreligger det emellertid praktiska svårigheter av sådan komplikation och intensitet, att det helt enkelt är omöjligt att på ett invändningsfritt sätt placera olika försäkringsgivare på en rangordningslista allt efter deras förmåga att på bästa sätt tillgodose försäkringstagarnas behov. Inspektionen lämnar flera exempel på sådana komplikationer. Inspektionen kommer bl. a. in på förvaltningskostnaderna och anför därvid bl. a.

De är givetvis av stort intresse. Men det är även här förenat med betydande statistiskt-tekniska svårigheter att åstadkomma jämförbara data. De

vanliga, årligen publicerade uppgifterna, som anger relationerna mellan summorna av förvaltningskostnader, premier och skador i enskilda bolag, är helt oanvändbara för uppgiften. Om ett bolag med utgångstagaren från sådana enkla uppgifter ser ut att ha en hög förvaltningskostnadsprocent, så är det möjligt, att detta beror på, att t. ex. företaget är särskilt kraftigt expanderande och sålunda har en i förhållande till beståndet betydande försäljning, eller på att andelen temporärförsäkringar är speciellt hög. Av dessa eller andra liknande skäl kan nyssnämnda enkla »förvaltningskostnadsprocenter» ge en helt missvisande bild av hur förvaltningskostnadsbelastningen i jämförbara fall kommer att te sig för den enskilde försäkringstagaren. Därför erfordras mera förfinade metoder för jämförelser av detta slag. Som redan sagts är inspektionen också sysselsatt med uppgiften att utarbeta sådana metoder. Det visar sig emellertid att ständigt nya tekniska jämförelseproblem möter även vid en fördjupning i analysen. Till allt detta kommer att även förvaltningskostnadsuppgifterna dock endast är historiska och sålunda icke ger upplysning om det, som är relevant, nämligen framtiden.

Problem avseende kostnadernas periodisering, t. ex. vid maskininköp eller vid genomförandet av pensionsanordningar, kan minska jämförbarheten mellan olika år och olika företag. Vidare kan t. ex. metoden att mäta förvaltningskostnaderna efter deras storlek i förhållande till premierna inte sällan vara direkt vilseledande. Ett bolag med låga premier kan med detta beräkningssätt komma att framstå såsom svårare tyngt av förvaltningskostnader än ett annat bolag, som har högre premier, även om förvaltningskostnaderna i själva verket är likvärdiga. Förvaltningskostnadsprocenten blir lätt hög, om det finns många småförsäkringar i beståndet. Räknat i absoluta tal behöver förvaltningskostnaderna emellertid då icke nödvändigtvis vara betungande. Men ett bolag, som med hänsyn till sin kundkrets eller de försäkringsformer som säljes, har förhållandevis många småförsäkringar, kommer ändå att framstå såsom »ekonomiskt ineffektivt», även där en sådan kritik skulle vara helt oberättigad.

Inspektionen berör också de svårigheter som kan föranledas av olikheter i villkor och skadereglering på skadeförsäkringens område. En redovisning av premier och omkostnader i skadeförsäkring, även om den i alla avseenden är rättvisande, säger enligt inspektionen ändå inte något om relationen mellan pris och valuta. Inspektionen anför.

Inom skadeförsäkring är villkoren ofta starkt olikformiga. Det är möjligt att även skaderegleringen kan förete variationer. Inte sällan görs i debatten man och man emellan — stundom kanske också i försäljningen av försäkringar — gällande att något visst bolag har högre eller lägre standard i skaderegleringen än andra bolag. Men veterligen föreligger icke något material, som alls ger någon statistiskt säkerställd grund för ett sådant antagande — eller för att det överhuvud taget finns några skillnader olika bolag emellan, som skulle vara betydelsefulla. Det ter sig åtminstone för närvarande ovisst, om det alls går att åstadkomma ett sådant material. Man vet inte ens så mycket, att man kan utgå ifrån att försäkringstagare i gemen alltid skulle ha fördel av en »generös» skadereglering. Ty om det förekommer fall, där skaderegleringen är särskilt »generös», kan man inte utesluta den möjligheten, att det ibland helt eller delvis har den innebörden, att motståndet mot ohemula anspråk från vissa försäkringstagare är svagare än normalt. Skulle så vara fallet, kan därigenom nackdelar vållas för flertalet försäkringstagare.

Avslutningsvis anför inspektionen bl. a. följande.

Av dessa och flera liknande skäl, som vore lätta att ange, kan den upplysning som på rent objektiva grunder skulle ges till konsumenterna, i allmänhet icke få den kategoriska och bestämda form, som sannolikt en del försäkringstagare skulle önska. Det blir i regel nödvändigt att kringgärda uppgifterna med reservationer, ofta även att i presentationen ta med en teknisk beräkningsmetodik, som kan minska tillgängligheten. Detta gäller inte bara, när det är fråga om att välja försäkringsgivare, utan även i andra sammanhang, t. ex. vid valet av försäkringsform. Det gäller vidare även, om man förutsätter, att betydande arbete läggs ned på uppgiften att göra upplysningarna så tillgängliga som möjligt. En objektiv upplysning kan innehålla data, som underlättar försäkringstagarnas val. Men den måste varna för uppfattningen, att dessa data betyder mer än de gör. Och den måste, om den skall vara verkligt objektiv, vara ytterligt återhållsam med bestämda och specifika rekommendationer.

Men svårigheterna minskar ju inte på något sätt behovet av konsumentupplysning. Vad som här anförts, har bara varit avsett att varna mot överdrivna förväntningar — icke att argumentera mot ett intensifierat arbete för konsumentupplysning.

Även om målsättningen begränsas, så att uppgiften framstår såsom rimlig, trots de stora svårigheter som föreligger, kommer emellertid ett betydande och mycket kvalificerat arbete att krävas. Ty det gäller, som sagt, att bemästra åtskilliga tekniska svårigheter men ändå att servera materialet i en form som inte blir onödigt svårtillgänglig; att låta alla viktiga reservationer få sin givna plats men dock inte godta en framställning, som kan förefalla intetsägande. Den uppgiften kan lösas, om man inskränker sig till områden, där svårigheterna inte blir övermäktiga, men den förutsätter, att det finns arbetskraft med god förmåga.

Försäkringsbolagens riksförbund är i princip ense med de sakkunniga om nyttan av konsumentupplysning men avvisar tanken på att inspektionens konsumentupplysning skulle få den omfattning och inriktning som de sakkunniga tänkt sig. Förbundet konstaterar att de sakkunniga avsett att försäkringsinspektionens konsumentupplysning skulle bli väsentligt mer ingående än vad som är fallet inom andra grenar av näringslivet. Varje jämförelse mellan försäkring och andra varor måste enligt förbundet av naturliga skäl bli haltande, eftersom försäkring är en abstrakt och komplicerad nyttighet. Just detta förhållande gör emellertid att de sakkunnigas förslag rörande konsumentupplysningen framstår såsom verklighetsfrämmande. Förbundet förklarar att konsumenterna i allmänhet i stället för att anslå tid och pengar till att studera mindre olikheter i pris och kvalitet torde köpa de varor och tjänster som tillhandahålles på bekvämaste sätt och med bättre service i övrigt. En sådan inställning finner förbundet naturlig när det gäller nyttigheter, där prisskillnaderna icke spelar någon väsentlig roll i den enskildes budget. Försäkring är för de flesta en sådan nyttighet. Med hänsyn härtill bör redan från kostnadssynpunkt den största försiktighet iakttagas vid en eventuell utredning av inspektionens konsumentupplysande verksamhet. Förbundet anför vidare bl. a. följande.

Den konsumentupplysning, varmed försäkringsinspektionen skulle kunna komplettera bolagens egen verksamhet på detta område, skulle kunna bestå av sammanställningar av fakta rörande olika försäkringsformer. Bolagens public relation- och reklamverksamhet kan emellertid inte begränsas av den anledningen att försäkringsinspektionen börjar bedriva viss konsumentupplysning. Denna kan aldrig ersätta den publicitet de enskilda företagen måste ge åt sina varor. Man bör därför noga överväga frågan vilket arbete och vilka kostnader som det kan anses befogat att lägga ned på en ny form av konsumentupplysning. För försäkringsbranschens del blir det i sista hand försäkringstagarna, som får bekosta denna verksamhet, och dessas intresse av information bör därför vara utslagsgivande. Riksförbundet undervärderar inte betydelsen av en konsumentupplysning, som omspannar hela branschen och utgöres av sammanställningar över liknande försäkringar i olika företag men finner det mycket tveksamt om allmänheten kommer att visa något större intresse för bl. a. den tänkta publikationen.

Även *Folksam* ställer sig trots sin positiva inställning till konsumentupplysning tveksamt till den form av konsumentupplysande verksamhet i inspektionens regi, som de sakkunniga föreslagit. Enligt *Folksam* måste nämligen inspektionen i sin konsumentupplysande verksamhet sträva efter en så grundlig objektivitet, att den får förbigå alla frågor av kontroversiell natur, och därigenom torde dess publicerade material bli så urvattnat, att det saknar intresse för en bred konsumentopinion. *Folksam* erinrar också om den »bestämda varning» mot utnyttjande av materialet i jämförande syfte som redaktionen för Svensk Försäkrings-Årsbok i sitt förord varje år anser sig böra ställa till sin läsekrets, vilken dock har en ingående kännedom om och praktisk erfarenhet av förhållandena inom svenskt försäkringsväsen. *Folksam* uttalar vidare bl. a. följande.

Värdet av en omfattande konsumentupplysning är omvittnat i många sammanhang. Inte minst på försäkringsområdet föreligger ett stort behov av konsumentupplysning. Försäkringsbolagen torde fylla högt ställda krav, då det gäller att ge konsumenterna en objektiv upplysning om varans pris och kvalitet. I utformningen av försäkringarna, i annonsering och PR-verksamhet samt genom yrkesfältmän och ombud söker försäkringsbolagen vägleda kunderna i deras val när det gäller att ordna ett riktigt och väl avvägt försäkringsskydd. För *Folksam*s del — med sin förankring i de stora folk-rörelserna — sker en värdefull konsumentupplysning också genom konferenser och informationsmöten inte minst på det lokala planet.

Det bolag, som skulle försöka föra ut en sämre vara på marknaden än konkurrenterna, skulle få stora svårigheter att göra sig gällande i den alltmär hårdnande konkurrens, som kännetecknar svenskt försäkringsväsen. Mycket tyder också på — särskilt inom motorfordonsförsäkringens och de kollektiva personförsäkringarnas områden — att konsumenterna i hög grad ser till priset på försäkringen vid sitt val av försäkringsbolag.

Såväl *Försäkringsfunktionärernas förbund* som *Försäkringstjänstemannaförbundet* framhåller under hänvisning till 302 § FL sina betänkligheter mot att genom tillsynsmyndigheten bedriva en konsumentupplysning, som bör vara och under alla förhållanden kommer att uppfattas som auktoriserat objektiv. *Försäkringstjänstemannaförbundet* anför.

Det torde möta stora svårigheter att på ett för den breda allmänheten någorlunda lätt tillgängligt och samtidigt helt objektivt sätt göra jämförelser mellan pris och prestation för en försäkring tecknad hos det ena eller andra företaget. Det måste exempelvis inge betänkligheter att vid en dylik jämförelse lägga alltför stor vikt vid de dagsaktuella förhållandena beträffande återbäringsfaktorn vid den tidpunkt, då jämförelsen göres. I ett tidigare skede förekom inom livförsäkringsackvisitionen att just återbäringen särskilt utnyttjades såsom försäljningsargument, men så småningom uppkom en reaktion mot detta, då det ansågs innebära en osund konkurrens. Man menade nämligen, enligt förbundets uppfattning med rätta, att en överbetoning av återbäringsförhållandena kunde innebära utfästelser, vars hållbarhet inget företag på något längre sikt kunde ställa garanti för. Den presumptive försäkringskunden skulle komma att inges föreställningar och förhoppningar om en återbäring, som på grund av utvecklingen i olika hänseenden under tiden fram till försäkringsutfästelsens infriande i vissa fall måhända skulle kunna komma att överträffas men i andra fall inte alls infrias.

Landsorganisationen tillstyrker med vissa erinringar förslaget till vidgad konsumentupplysning — av objektiv och icke-diskriminerande karaktär. LO förutser avsevärda svårigheter när det gäller att göra direkta jämförelser mellan de olika försäkringsbolagens tjänster och priser. Det torde vara ogörligt och, därest det undantagsvis visar sig möjligt, olämpligt för inspektionen att vid dessa jämförelser även göra uttalanden om serviceolikheter eller om skillnader i behandlingen av inträffade försäkringsfall. I den mån inspektionen finner anledning att framställa erinringar i dessa hänseenden mot något bolag så bör offentlighet ges häråt; föreligger ingen sådan anledning, bör ett statligt organ avhålla sig ifrån att göra jämförelser, som svårligen kan objektivt beläggas men ändå kommer att av allmänheten uppfattas som bedömningar och anvisningar vid valet mellan olika bolag. Enligt LO kan det ifrågasättas om konsumentupplysningen skall handhas av tillsynsmyndigheten. Ett alternativ vore att låta verksamheten bedrivas av de statliga organ, som sysslar med konsumentupplysning i allmänhet; givetvis i samarbete med såväl försäkringsinspektionen som försäkringsbolagens organisationer.

Även *Sveriges akademikers centralorganisation* och *Tjänstemännens centralorganisation* finner det tveksamt om konsumentupplysningen bör ombesörjas av försäkringsinspektionen. SACO anser att det bör prövas om den kunde handhas av något annat organ t. ex. statens institut för konsumentfrågor. *Sveriges hantverks- och industriorganisation* ifrågasätter om icke informationen lämpligen kunde ske genom försäkringsbolagens sammanslutningar. En liknande inställning kommer tillsynes i *Sveriges industriförbunds* yttrande, däri bl. a. anföres.

I fråga om upplysning gentemot allmänheten förordar de sakkunniga en utvidgad verksamhet av försäkringsinspektionen under hänvisning till att bolagens egen upplysningsverksamhet icke är opartisk. Utredningens förslag på denna punkt är i viss mån ägnat att förvåna mot bakgrunden av utredningens uppfattning (s. 200—201) att det även vid en sådan förstärkning av upplysningsverksamheten kan befäras att endast en mindre del av allmän-

heten förvärrar sådana insikter i försäkringsfrågor att den äger förutsättningar att tränga närmare in i problemen».

Det ligger i sakens natur, att försäkringsbolagen i sin upplysningsverksamhet också söker framhäva det egna företaget. Konkurrensen mellan försäkringsbolagen medför emellertid, att allmänheten erhåller sådan information från flera håll. Den omständigheten att försäkringsbolagens information enligt de sakkunnigas mening icke är opartisk, torde med hänsyn härtill icke ha någon större betydelse. De sakkunniga synes även ha överdrivit svårigheterna för allmänheten att jämföra olika försäkringserbjudanden. Redan med hänsyn till den förhållandevis begränsade ekonomiska betydelse, som försäkringspremierna har för genomsnittliga försäkringstagare, förefaller det för övrigt föga troligt, att den föreslagna utvidgningen av försäkringsinspektionens upplysningsverksamhet skulle komma att få någon nämnvärd inverkan på allmänhetens val mellan olika försäkringsbolag. Ur allmän synpunkt väsentligt betydelsefullare än jämförelser mellan olika försäkringsbolag är enligt förbundets mening upplysningsverksamhet rörande olika försäkringsformer och allmänhetens försäkringsbehov. Utan tvekan torde en dylik upplysningsverksamhet utföras bättre och effektivare av försäkringsbolagen själva än av offentlig myndighet.

Yrkeskvinnors samarbetsförbund är icke övertygat om att en konsumentupplysningspublikation skulle röna något större intresse bland allmänheten, i all synnerhet som det torde vara svårt att göra en dylik publikation vederhäftig och samtidigt lättillgänglig. De människor som redan har ett intresse för försäkringsfrågor kommer oavsett publikationen som hittills att hänvända sig till försäkringsbolagen för att erhålla mera ingående upplysningar i det enskilda fallet. Enligt förbundets mening skulle det däremot vara värdefullt om det kunde tillskapas en rådfrågningsbyrå, bunden till försäkringsinspektionen, dit allmänheten kunde hänvända sig i frågor angående samhällelig och enskild försäkring.

Motormännens riksförbund framhåller betydelsen av ökad konsumentupplysning när det gäller motorfordonsförsäkringar. Förbundet anför.

Det är framför allt de skiftande fördelarna av de olika försäkringsformerna och mellan olika försäkringsbolags försäkringar, som tarvar upplysning från opartisk instans. Då det t. ex. gäller en så pass dyrbar försäkring som en vagnskadeförsäkring, har en presumtiv försäkringstagare för närvarande mycket svårt att orientera sig bland den mångfald olika försäkringsformer, som olika bolag erbjuder. Det ligger i sakens natur, att ett bolags broschyrer och agentupplysningar lätt blir subjektivt färgade i ett eller annat avseende. Denna sak kan till och med ha inflytande på vederbörandes val av bilmärke, t. ex. mellan Volvo med dess särskilda femårsgaranti eller annat märke. En objektiv upplysning i detta hänseende borde därför vara en uppgift just för försäkringsinspektionen.

De sakkunnigas rekommendationer av konferenser i inspektionens regi med styrelseledamöter, huvudmän och andra personer i ledande ställning hos försäkringsbolagen samt kontakt mellan de samhälleliga försäkringsorganen och försäkringsbolagen kommenteras endast i några remissyttranden.

Beräffande konferenserna anför *Folksam* att de ledande försäkringsmännens tid redan nu till stor del upptas av konferenser inbördes och med fö-

reträdare för inspektionen. När någon konkret fråga föreligger, som behöver diskuteras, söker bolagens representanter kontakt med inspektionen och enahanda är förhållandet när inspektionen vill diskutera med bolagen. Folksam ifrågasätter därför om de föreslagna konferenserna kan ha någon uppgift att fylla. Enligt *Försäkringsbolagens riksförbund* är de kontakter och överläggningar som i olika former redan nu förekommer mellan företrädare för inspektionen och bolagen tillräckliga. *Motormännens riksförbund* vill när det gäller motorfordonsförsäkringen framhålla önskvärdheten av att konferenser avhållas även med intresseorganisationer.

Vad beträffar kontakten mellan de samhälleliga försäkringsorganen och försäkringsbolagen påpekar *pensionsstyrelsen* att enligt den för styrelsen gällande instruktionen representant för försäkringsinspektionen äger närvara och delta i överläggningen, då inom styrelsen föredrages och avgöres försäkringsteknisk fråga av större vikt eller principiell innebörd. Styrelsen vitsordar önskvärdheten av fortsatt och på det av de sakkunniga förordade sättet utvidgat samarbete på nu ifrågavarande område, varvid initiativet lämpligen torde böra tagas av socialdepartementet. *Försäkringsbolagens riksförbund* framhåller att kontakter bör komma till stånd när aktuella problem så påkallar och utan att några särskilda former behöver iakttagas. Såväl den samhälleliga som den enskilda försäkringsverksamhetens företrädare bör ha detta i tankarna. *Folksam* betonar att det enskilda försäkringsväsendets målsmän självfallet ständigt måste se till att de privata personförsäkringarna — kollektiva och individuella — är avpassade till de förmåner, som de samhälleliga försäkringarna ger. Det är naturligtvis inte möjligt att på förhand avgöra vilken betydelse »fortlöpande överläggningar» mellan socialdepartementet, andra statliga myndigheter och de enskilda bolagen kan komma att få. Troligen avsätter stora konferenser kring personförsäkringsfrågorna mindre resultat än vad man kan komma fram till genom överläggningar mellan endast två eller tre parter. Folksam har för sin del inget yrkande i denna fråga. *Yrkeskvinnors samarbetsförbund* finner det vara av största vikt från försäkringstagarnas synpunkt att kontakt etableras i syfte att förbättra försäkringstagarnas sammanlagda försäkringskydd och att tillvarataga möjligheter till förenklingar och andra rationaliseringar.

Vad de sakkunniga framfört om försäkringsinspektionens personaltbehov kritiserar allmänt av remissorganen.

Försäkringsinspektionen, som vid sitt yttrande fogat ett preliminärt förslag om personalförstärkning, förklarar att de arbetsuppgifter som enligt förslaget skulle åläggas inspektionen, även om de ges en rimlig avgränsning, dock får sådan omfattning om uppgifterna skall fullföljas på ett meningsfullt sätt, att de oundgängligen kräver personalförstärkning. Det skulle enligt inspektionens mening icke vara tillfredsställande att tills vidare lämna detta behov därhän genom en hänvisning till att de föreslagna bestämmelserna är så utformade, att det till stor del läggs i inspektionens hand att avgöra »den takt och den omfattning i vilken tillsynens utvidg-

ning m. m. kan ske». Inspektionen förutsätter att den erhåller de resurser som svarar mot ett på rimligt sätt vidgat ansvar. — Förenämnda preliminära förslag till personalförstärkning upptager två byrådirektörstjänster, den ena för konsumentupplysningsarbetet och den andra för kontrollen över tillämpningen av skälighetsprincipen i skadeförsäkring. Inspektionen förutser jämväl behov av ytterligare en tjänst på den juridiska och administrativa byrån och förstärkning av biträdespersonalen. Härtill avser inspektionen att återkomma i petitaskrivelse.

Enligt *Försäkringsbolagens riksförbund* kan det icke vara tillfredsställande för vare sig försäkringstagarna, bolagen eller inspektionen själv om denna tvingas tillgripa en så utvecklad »plastik» i sin verksamhet som de sakkunniga synes ha tänkt sig. Enligt riksförbundets uppfattning måste de sakkunnigas förslag därest det genomföres, medföra en avsevärd och kostnadskrävande utbyggnad av försäkringsinspektionen. Enligt *Folksams* bestämda uppfattning måste de sakkunnigas förslag — såvida man syftar till att lagen verkligen skall efterlevas, inte bara av bolagen utan jämväl av inspektionen — aktualisera en kraftig och naturligtvis därmed kostnadskrävande förstärkning av inspektionens personella resurser. Enligt *Folksams* erfarenhet av kontakterna med försäkringsinspektionen är inspektionen redan nu troligen kraftigt underbemannad i fråga om kvalificerad personal för att hinna med sina arbetsuppgifter. Säkerligen är det också så att inspektionen inom den nuvarande lagstiftningens ram skulle kunna göra betydligt mera i sin tillsyn av försäkringsbolagen. Men de personella resurserna räcker inte till för att inspektionen skall kunna bygga ut sin verksamhet inte ens inom ramen för den nuvarande lagstiftningen.

Enligt *Landsorganisationen* måste det betecknas som ytterst anmärkningsvärt, att de sakkunniga ansett det möjligt för inspektionen att fullgöra det enligt förslaget starkt utökade arbetsprogrammet med sina nuvarande knappa personalresurser. Att ge inspektionen avsevärt ökade befogenheter och arbetsuppgifter utan att konkret ange storleken av den härför behövliga personalen utgör enligt LO:s uppfattning en uppenbar brist i betänkan-det. Dylika konkreta kalkyler borde ha presenterats i stället för allmänna rekommendationer, att inspektionens tillsyn »bör vara plastiskt utformad så att inspektionen vid en tidpunkt ägnar särskild uppmärksamhet åt vissa frågor och vid en annan tidpunkt koncentrerar sitt intresse på helt andra problem». Med den vikt som LO lägger vid en i personellt hänseende väl-rustad tillsynsmyndighet anser LO ett upprustningsbehov föreligga även om vissa av de sakkunniga föreslagna utvidgningarna av inspektionens be-fogenheter inte skulle komma till stånd.

Liknande synpunkter som de här ovan redovisade kommer till uttryck i yttranden från *Försäkringsfunktionärernas förbund*, *Sveriges industriförbund*, *Sveriges hantverks- och industriorganisation* och *Motormännens riksförbund*.

I några remissyttranden upptages frågan om försäkringsinspektionens

organisation och ifrågasättes om icke försäkringstagarinflytandet i inspektionen borde ökas. *Försäkringsinspektionen* anför.

Genom en mindre utökning av antalet ledamöter, som icke är tjänstemän i inspektionen, borde det vara möjligt att bereda plats för en ytterligare representation, så vald att viktiga grupper av försäkringstagare erhöles insyn i och medinflytande i inspektionens arbete. Nu är antalet av sådana försäkringstagargrupper, som helst borde vara företrädare, relativt betydande: industrin, handeln, jordbruket, fastighetsägarna, motororganisationerna, löntagarna etc. Önskemålet om en allsidig representation måste nog emellertid vägas mot det likaledes viktiga kravet på att totalantalet ledamöter hålles starkt begränsat. Redan om antalet sådana ledamöter, som icke är befattningshavare inom inspektionen, ökades med en eller två företrädare för försäkringstagarna, skulle en väsentlig vidgning i inspektionens kontakter med försäkringstagargrupper åstadkommas.

Folksam omnämner att *Folksam*s försäkringsutredning diskuterat frågan. I utredningen har framförts tanken att inspektionen i anslutning till sin naturliga och självklara uppgift att tillvarata de försäkrades intressen, borde ha en sammansättning som ansluter exempelvis till arbetsmarknadsstyrelsens, med en generaldirektör och med ledamöter från förslagsvis arbetsmarknadens och näringslivets organisationer med uppgift att representera försäkringstagarna.

En förstärkning av lekmannainslaget i inspektionen torde enligt *Landsorganisationens* mening ligga helt i linje med de sakkunnigas starka understrykande av inspektionens uppgift att värna konsumentintressena. Man kunde också enligt LO överväga att konstruera inspektionens styrelse på samma sätt som en rad andra ämbetsverk och ge den formen av lekmanstyrelse med dominerande konsumentinslag. Frågan om försäkringsinspektionens personalbehov och organisation, som endast helt flyktigt berörts av de sakkunniga, bör enligt LO:s uppfattning göras till föremål för särskild utredning.

Departementschefen

Försäkringsrörelselagstiftningen avser väsentligen att tillvarata försäkringstagarnas intresse av ett effektivt och ändamålsenligt riskskydd till skäligt pris. Den offentliga tillsynen över försäkringsbolagen, som utövas av försäkringsinspektionen, åsyftar att skapa garantier för att nämnda intresse tillgodoses. Inspektionens fortlöpande tillsyn över att bolagen i sin verksamhet följer av lagen uppställda normer är därför ett viktigt led i skyddet av försäkringstagarna, som i regel själva saknar förutsättningar att tränga in i den komplicerade försäkringstekniken. Beträffande *i n r i k t n i n g e n* av försäkringsbolagstillsynen kan jag från dessa utgångspunkter ansluta mig till de sakkunnigas uppfattning att det ligger helt i linje med försäkringsrörelselagstiftningen, att försäkringsinspektionen på sitt program har att i första hand tillvarata försäkringstagarnas intressen. Denna inriktning av tillsynsverksamheten, varom delade meningar icke torde råda, sy-

nes mig emellertid sedan lång tid tillbaka så fast inarbetad att behov icke finnes av att ge uttryck härför genom en omredigering av 3 § FL. Jag anser mig därför icke böra förorda de sakkunnigas förslag till lagändring i denna del.

En viktig form för utövande av tillsyn över försäkringsbolagen är i n s p e k t i o n e r hos vederbörande bolag. Till belysning av omfattningen av denna verksamhet kan nämnas, att försäkringsinspektionen under femårsperioden 1954—1958 företagit 288 fullständiga och 43 partiella inspektioner. De sakkunniga har föreslagit en mindre jämkning av 287 §, som reglerar försäkringsbolagens skyldighet att underkasta sig inspektioner. Genom den föreslagna ändringen öppnas möjlighet att för inspektioner anlita även person, som ej är befattningshavare hos försäkringsinspektionen. Om en sakkunnig granskning kräver sådan expertis, som icke finnes företrädd inom inspektionen — det kan t. ex. gälla en inspektion av en datamaskinläggning — är det uppenbarligen föga tillfredsställande att försäkringsinspektionen uteslutande skall vara hänvisad till att anlita sina egna befattningshavare. I sådana situationer bör möjlighet finnas att utnyttja erforderlig expertis. I anledning av de farhågor som uttryckts i ett remissyttrande vill jag framhålla, att den som erhåller uppdrag att företräda inspektionen i ett dylikt sammanhang givetvis måste uppfylla samma fordringar på oavhängighet i förhållande till försäkringsbolagsintressen som kräves beträffande försäkringsinspektionens egna befattningshavare.

De sakkunniga har ifrågasatt om icke inspektionens rätt att inhämta upplysningar och att inspektera behöver utvidgas för att inspektionen utan onödig omgång skall kunna utöva sin tillsyn över försäkringsbolagen. FL:s stadgande om inspektioner har nyss berörts. Tillsynen över försäkringsbolagen utövas också i stor utsträckning genom granskning av uppgifter, som bolagen har att insända till inspektionen. 281 och 282 §§ FL stadgar sådan uppgiftsskyldighet i vissa särskilt angivna hänseenden medan 283 § FL ålägger bolagen en allmän skyldighet att lämna inspektionen erforderliga upplysningar angående verksamheten. Nu förekommer i åtskilliga fall att försäkringsbolagen vid rörelsens bedrivande biträdes av särskilda aktiebolag, föreningar, nämnder eller liknande organ, ofta gemensamma för flera bolag. Det kan vara fråga om exempelvis t a r i f f f ö r e n i n g a r, skadereglerings- och villkorsnämnder eller databehandlingsaktiebolag, som på grund av sina biträdande funktioner omhänderhar material, varpå försäkringsbolagen bygger sin verksamhet. I sådana fall måste försäkringsinspektionen anses ha rätt att från de enskilda försäkringsbolagen inhämta uppgifter rörande den del av verksamheten som utbrutits för handläggning av särskilda organ. Eftersom en sådan ordning kan bli tungrodd vänder sig försäkringsinspektionen i praktiken icke sällan direkt till de berörda organen och brukar då, enligt vad de sakkunniga upplyser, icke bli vägrad att få del av de uppgifter, varav inspektionen anser sig ha behov för sin tillsyn över försäkringsbolagen. De sakkunniga har ansett att stöd i lag bör givas för en sådan

ordning samt att även möjligheten att inspektera bör utsträckas till förevarande organ.

De sakkunnigas förslag i detta hänseende har vid remissbehandlingen i princip tillstyrkts eller lämnats utan erinran och för egen del finner jag praktiska skäl tala för införande av en sådan bestämmelse. För försäkringsbolagen synes bl. a. rationaliseringssträvanden kunna ge anledning till att i viss utsträckning överföra ärenden till organ av angiven art; sådana åtgärder torde i många fall kunna förbilliga vissa delar av verksamheten och därigenom ytterst gagna försäkringstagarna. Fördelar kan också vinnas på denna väg genom att ett bredare statistiskt underlag för premiesättningen erhålles. Nyttjandet av ifrågavarande former för biträde vid bedrivande av försäkringsrörelse, som från vissa synpunkter kan finnas ändamålsenligt, får emellertid ej komma i konflikt med kravet på full insyn i försäkringsbolagens verksamhet. Den föreskrivna tillsynen bör icke kunna undgås eller försvåras genom sådana arrangemang. Den föreslagna bestämmelsen som tager sikte på sådana sammanslutningar som biträder försäkringsbolag vid rörelsens bedrivande måste från denna utgångspunkt anses följdriktig.

I ett remissyttrande har anförts att skäl ej finnes för granskning av tarifföreningarnas samt skadereglerings- och villkorsnämndernas tillgångar. I den mån viss verksamhet fullgöres av försäkringsbolagen biträdande organ får det antagas att verksamheten normalt för med sig vissa kostnader. Den omständigheten att bolagsverksamheten delvis är överförd på visst organ synes mig ej böra leda till att denna del av verksamheten undantages från den insyn som kan vara erforderlig för att kravet på sparsamhet med omkostnaderna skall kunna tillgodoses. Skäl att ändra den föreslagna bestämmelsen i detta avseende kan därför ej anses föreligga.

Det torde böra understrykas bl. a. med hänsyn till vad som i nyssnämnda remissyttrande uttalas angående lagrummets tillämpningsområde att stadgandet uttryckligen avser endast sådana organ som biträder försäkringsbolag vid rörelsens bedrivande. Ett organ som allmänt skall tillvarata försäkringsbolagens intressen och ge uttryck åt bolagens gemensamma synpunkter kan, såsom de sakkunniga framhållit, icke anses biträda vid försäkringsrörelsens bedrivande och beröres därför icke av lagrummet.

I samband med behandlingen av frågan om det uppgiftsmaterial som med stöd av FL infordras från försäkringsbolagen har jag i ett tidigare avsnitt förklarat att vissa uppgifter kan vara av sådan art att rimlig hänsyn till bolagen kräver att de icke sprides och att det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att med stöd av sekretesslagen utfärda erforderliga bestämmelser. Jag vill även i anledning av det nu föreslagna stadgandet hänvisa till vad jag anført i nämnda sammanhang. Det synes sålunda lämpligt att försäkringsinspektionen efter överläggningar med företrädare för försäkringsbolagen överväger det närmare behovet av sekretesskydd på området och — därest bestämmelser i ämnet finnes erforderliga — framlägger förslag härom.

Beträffande formerna för försäkringsinspektionens *ingripanden* har de sakkunniga föreslagit en mindre jämkning av 288 § 2 mom. Eftersom 288 § i sin nuvarande utformning tillgodoser de önskemål som motiverat förslaget anser jag behov ej föreligga av den föreslagna ändringen.

De sakkunniga har rekommenderat *publicering* av försäkringsinspektionens beslut rörande *erinringar* och *förelägganden*. I detta hänseende synes av skäl som inspektionen anfört föreligga *anledning till viss restriktivitet*; detta synes emellertid ej utesluta att inspektionen i sin årspublikation *Enskilda försäkringsanstalter* mera allmänt berör *problemställningar* av större principiell betydelse — vilka aktualiserats i *anmärkningsärenden* — under förutsättning att ett mera officiellt klarläggande av visst *spörsmål* synes vara av behovet påkallat.

Försäkringsinspektionen lämnar sedan många år tillbaka i sin nyssnämnda årspublikation *Enskilda försäkringsanstalter* upplysningar om försäkringsbolagens ekonomiska förhållanden i stort och om verksamheten inom skilda försäkringsgrenar m. m. Publikationen ingår i Sveriges officiella statistik. De sakkunniga har förordat en utvidgning av inspektionens *konsumentupplysande verksamhet* i syfte att ge allmänheten praktiskt nyttiga kunskaper på försäkringsområdet.

Konsumentinformationen på försäkringsområdet bör självfallet vara en uppgift i första hand för försäkringsföretagen. Det skall även vitsordas, att försäkringsbolagen genom en rikt utvecklad service tillhandagår allmänheten med upplysningar om olika försäkringsformer och med allmän orientering i försäkringsfrågor. Ackvisitionsarbetet på fältet och bolagens annonsering i pressen bidrar också till att skapa bättre möjligheter för den enskilde att välja rätt försäkringsskydd. Frågan om det allmännas insatser för konsumentupplysning bör bedömas mot bakgrund av att försäkringsbranschen står under särskild tillsyn och att konsumenterna på detta område därigenom har ett skydd som saknar motsvarighet på andra konsumtionsområden. För samhället är det en viktig uppgift, att på ett ändamålsenligt sätt komplettera det informationsmaterial, för vilket bolagen svarar. Denna kompletterande konsumentupplysning bör utformas med särskilt beaktande av de speciella förhållandena inom det konsumtionsområde försäkringsbranschen utgör.

Allmän enighet torde råda om värdet av en vidgad konsumentupplysning, som på ett populärt men ändå sakligt sätt ger allmänheten värdefulla informationer på försäkringsområdet. De sakkunniga har förklarat sig vara medvetna om att det kan möta icke obetydliga praktiska svårigheter att genomföra det av dem skisserade programmet. De sakkunnigas uppfattning i detta hänseende har ytterligare understrukits vid remissbehandlingen. Särskilt har därvid betonats svårigheten att i objektiv form göra direkta jämförelser mellan olika bolags tjänster och priser. Det torde stå klart att konsumentupplysning på försäkringsområdet erbjuder speciella problem vartill motsvarighet icke finnes på andra konsumtionsområden. Bedömning-

en av förhållandet mellan valuta och pris för en försäkring påverkas såsom remissbehandlingen torde utvisa av en mångfald olika faktorer. Att utrymmet för direkta jämförelser i viss mån är begränsat framstår också som naturligt bl. a. av det skälet att försäkringarna i stor utsträckning anpassas efter de enskilda försäkringstagarnas önskemål, grundade på individuella förhållanden och behov. I detta sammanhang kan även framhållas, att svårigheterna för den enskilde försäkringstagaren att sätta sig in i den komplicerade försäkringstekniken ansetts påkalla en offentlig tillsyn genom en särskild myndighet, utrustad med specialister med försäkringsmatematiska, statistiska, ekonomiska och juridiska kunskaper, och inriktad på att övervaka att försäkringstagarnas intressen tillgodoses.

De svårigheter som otvivelaktigt möter får dock icke leda till att man icke söker att i möjlig mån tillgodose behovet av en vederhäftig och lättillgänglig konsumentupplysning på området. Självfallet får vid en sådan upplysningsverksamhet endast lämnas uppgifter som kan objektivt beläggas. Från remissställningen har ifrågasatts om konsumentupplysningen bör handhas av inspektionen. Med de speciella problem som möter och den särskilda sakkunskap som erfordras i detta fall synes det mig naturligtast att uppgiften anförtros åt inspektionen; ett samarbete med andra konsumentupplysande organ torde dock kunna vara lämpligt. Konsumentupplysningsverksamheten står också redan nu på försäkringsinspektionens program. De sakkunniga har framhållit att inspektionen sedan flera år tillbaka starkt strävat efter att göra årspublikationen Enskilda försäkringsanstalter mera lättillgänglig för en större allmänhet. Jag vill understryka önskvärdheten av att inspektionen fortsätter på den inslagna vägen; det synes icke uteslutet att det därvid kan visa sig ändamålsenligt att utbryta vissa uppgifter för publicering i särskild ordning.

De sakkunnigas rekommendationer av konferenser och kontakt i försäkringsfrågor torde väsentligen syfta till att möjliggöra ett utbyte av synpunkter och informationer mellan olika på försäkringsområdet verksamma personer och organ. Värdet härav synes obestridligt och det avsedda syftet synes också kunna tillgodoses genom det samarbete som nu förekommer i mera obundna former.

En förstärkning av försäkringsinspektionens personalresurser bör, såsom jag anförde i ett tidigare sammanhang, göra det möjligt att redan inom ramen för nuvarande lagstiftning komma till rätta med flertalet av de brister i skälighetsgranskningen, som de sakkunniga påtalat. Ett slutligt ställningstagande till frågan om försäkringsinspektionens personalbehov synes böra ske på grundval av de förslag som inspektionen kan komma att framställa i petitaskrivelse för budgetåret 1962/63. I det sammanhanget torde även den under remissbehandlingen väckta frågan om en eventuell ändring av försäkringsinspektionens organisation böra upptagas.

Härovan framställda förslag föranleder ändringar av 287 och 327 §§ FL samt införande av en ny paragraf, 287 a §. Beträffande 327 § får jag hänvisa till detaljmotiveringen.

I enlighet med det anförda har inom handelsdepartementet utarbetats förslag till lag om ändring i lagen den 17 juni 1948 (nr 433) om försäkringsrörelse. I det följande avser jag att närmare behandla vissa detaljfrågor som äger samband med utformningen av lagförslaget. Samtidigt torde även vissa av de sakunniga framförda ändringsförslag, vilka icke berörts i det föregående, få anmälas.

K. Detaljmotivering

1 §.

I den allmänna motiveringen har jag förordat att koncessionsgivningen i viss utsträckning överflyttas till försäkringsinspektionen. I enlighet härmed har lagrummet redaktionellt ändrats.

2 §.

I paragrafen upptages f. n. förbudet för försäkringsbolag att driva annan rörelse än försäkringsrörelse. Vidare regleras där bl. a. förening av livförsäkringsrörelse med annan rörelse.

I enlighet med vad jag tidigare förordat har förbudet att driva främmande rörelse ersatts med en regel, enligt vilken försäkringsbolag icke får driva annan rörelse än försäkringsrörelse om ej särskilda skäl därtill föreligger. Erinras må i detta sammanhang, att därest ett försäkringsbolag i framtiden vill utnyttja möjligheten att driva annan rörelse än försäkringsrörelse bolagsordningen måste vara avfattad så, att den täcker den nya verksamheten.

I paragrafen har vidare den ändring vidtagits som betingas av förslaget att vidga möjligheterna att med livförsäkringsrörelse förena annan personförsäkring. Även den förordade ändrade gränsen för den personförsäkring, i praktiken sjuk- och olycksfallsförsäkring, som skall följa de särskilda reglerna för livförsäkring, föranleder ändring i gällande lydelse.

Med det utökade innehåll som paragrafen enligt förslaget erhåller synes det lämpligt att bestämmelserna rörande försäkringsbolags rätt att driva annan rörelse än försäkringsrörelse får bilda ett första moment och att återstående bestämmelser sammanföres till ett andra moment. Paragrafen har i förslaget utformats i enlighet härmed.

4 § 2 och 3 mom.

Paragrafens andra moment har givits den ändrade utformning, som följer av förslaget att avgörandet i ärenden angående stadfästelse av ändring av bolagsordning och grunder i viss utsträckning överflyttas från Kungl. Maj:t till försäkringsinspektionen. Finner inspektionen ändringsärende vara av principiell betydelse eller eljest av synnerlig vikt skall inspektionen överlämna ärendet till Kungl. Maj:ts avgörande.

Såsom jag närmare kommer att redovisa under 341 § biträder jag ett av de sakkunniga framlagt förslag att i vissa fall slopa nuvarande krav i FL att vissa avskrifter skall vara bestyrkta på särskilt kvalificerat sätt. Förslaget, som syftar till förenkling, berör tredje momentet av denna paragraf, som undergått den redaktionella jämkning, som förslaget föranleder.

6 §.

I paragrafens första stycke uppräknas de olika ämnen, vilka ovillkorligen skall regleras i bolagsordningen. Under punkten 11 stadgas om grunder rörande bl. a. avsättning till regleringsfond. Genomföres den sammanslagning av regleringsfond och återbäringsfond, som jag i det föregående förordat, skall ifrågavarande grunder framdeles avse avsättning till den nya återbäringsfonden. Författningsrummet har ändrats i enlighet härmed.

Enligt första stycket 12. i dess gällande lydelse skall försäkringsaktiebologs bolagsordning beträffande annan försäkring än livförsäkring upptaga regler för begränsning av den ansvarighet bolaget må utan återförsäkring ikläda sig på en och samma risk. Dessa regler brukar kallas maximalbestämmelser. De sakkunniga har, under hänvisning till framställningar från försäkringsinspektionen och Svenska försäkringsbolags riksförbund, anfört, att ifrågavarande bestämmelser icke synes fullt ändamålsenliga, samt framlagt förslag till ändring.

De sakkunniga erinrar om att i propositionen rörande FL bl. a. uttalades, att för varje försäkringsbolag måste fastställas en begränsning av den ansvarighet bolaget ägde utan återförsäkring ikläda sig på en och samma risk och att denna maximal kunde växla inom ett och samma bolag för olika försäkringsgrenar och även för skilda risker inom en försäkringsgren. Mot bakgrunden av detta uttalande synes det de sakkunniga ligga närmast till hands att tolka nu ifrågavarande lagrum så, att försäkringsbolags bolagsordning för skadeförsäkring skall innehålla regler, som sätter en gräns för den ansvarighet bolaget får stå för egen räkning, och att lagen kräver en dylik gräns för varje särskild risk som bolaget påtagit sig.

De sakkunniga är av den uppfattningen, att det är av grundläggande betydelse för ett försäkringsbolags soliditet att det tryggar sig mot ekonomiska katastrofer genom att i erforderlig omfattning teckna återförsäkring. Återförsäkringens centrala betydelse för försäkringsbolagets ekonomi gör, att de sakkunniga finner det starkt motiverat, att bestämmelser i vad mån försäkringsbolag är skyldigt att teckna återförsäkring intages i försäkringsbolags bolagsordning såvitt angår skadeförsäkring och i grunder när det gäller livförsäkring och därmed jämställd försäkring. Försäkringsinspektionen får härigenom tillfälle att pröva de riktlinjer varje enskilt bolag följer i fråga om återförsäkringen. Det ligger i försäkringstagarnas intresse att försäkringsinspektionen skall godkänna reglerna rörande den omfattning i vilken återförsäkring skall tecknas.

De nuvarande maximalreglerna, som bestämmer när återförsäkringsskyldigheten inträder, synes icke fullt ändamålsenliga. De sakkunniga är av den uppfattningen, att även om en obegränsad ansvarighet inom exempelvis trafikförsäkring teoretiskt sett innefattar risk för förödande utbetalningar, de svenska försäkringsbolagen dock icke under alla förhållanden bör vara uteslutna från möjligheten att själva täcka den teoretiskt obegränsade topprisken. Då försäkringsbolag i utlandet påtager sig dylika risker, synes anledning icke finnas att undantagslöst utestänga de svenska bolagen från en dylik risktäckning och hänvisa bolagen till att obligatoriskt återförsäkra dylika risktoppar i utlandet. Har försäkringsbolagen genom återförsäkring eller liknande arrangemang ordnat en tillfredsställande riskutjämning för alla risker, som synes ligga inom de praktiska möjligheternas ram, torde det böra vara tillåtet för vederbörande att hålla teoretiska toppriser på egen hand. Det torde icke behöva befaras att försäkringsbolagen och försäkringsinspektionen kommer att vara lättsinniga vid bestämmandet av reglerna i förevarande ämne. De sakkunniga anser således, att FL icke bör kräva att det skall finnas en fixerad gräns, utöver vilken aldrig — icke ens teoretiskt — försäkringsbolags ansvarighet kan stiga. De sakkunniga är vidare av den meningen, att det icke är ändamålsenligt att obligatoriskt anknyta försäkringsbolags återförsäkringsskyldighet till den ansvarighet som vederbörande bolag står för »en och samma risk». Begreppet en och samma risk är ofta svårt att precisera. Med hänsyn härtill synes det olämpligt att anknyta till detsamma. Dessutom må erinras därom att en återförsäkring icke alltid behöver anknytas till ansvarigheten för varje särskild risk. Återförsäkringsgivarens betalningsskyldighet kan göras beroende av exempelvis rörelseutfallet för räkenskapsåret. För ett försäkringsbolags soliditet kan ett dylikt återförsäkringsarrangemang vara minst lika tillfredsställande som anordningen att anknyta återförsäkringen till förhållandena beträffande de särskilda riskerna.

Enligt de sakkunnigas mening vinnes en lämplig rörelsefrihet men tryggas samtidigt soliditeten, därest i 6 § första stycket 12 samt 170 § första stycket 14 stadgas, att försäkringsbolags bolagsordning skall angiva beträffande annan försäkring än livförsäkring i vad mån bolaget är skyldigt att teckna återförsäkring. På motsvarande sätt synes i 9 § första stycket och 173 § första stycket böra angivas, att för livförsäkring grunder skall upprättas beträffande, bl. a., skyldighet att teckna återförsäkring.

Departementschefen. Jag biträder de sakkunnigas förslag.

9 §.

De sakkunniga. Jämlikt förevarande paragraf skall för livförsäkring grunder upprättas i ett antal uppräknade ämnen. Vissa former av livförsäkring eller därmed likställd personförsäkring är av så speciell karaktär, att anledning saknas att upprätta fullständiga grunder beträffande desamma. I

främsta rummet gäller detta beträffande skadelivräntor. I anledning härav föreslår de sakkunniga sådan ändring av paragrafen, att därav uttryckligen framgår, att undantag kan göras när på grund av försäkringens särskilda natur anledning därtill föreligger.

Departementschefen. De sakkunnigas förslag synes ändamålsenligt och jag förordar att detsamma genomföres.

Beträffande ändringen av maximalstadgandet i första stycket 8. må hänvisas till vad som under 6 § anförts rörande ändring av första stycket 12. av sistnämnda paragraf.

Till paragrafens första stycke har i enlighet med de sakkunnigas förslag fogats en nionde punkt, innebärande att grunder skall upprättas även beträffande förräntning av försäkringsbelopp som förfallit till betalning. Härigenom kommer sedvanliga garantier att finnas för att bolagens förvaltning av ifrågavarande belopp tillgodoser rimliga soliditets- och skälighetskrav. Avsikten är icke, att grunderna skall behöva exakt ange viss räntesats. Hinder bör icke möta att, om så finnes ändamålsenligt, i grunderna endast fixera de principer, efter vilka räntefoten bestämmes. Räntesatsens höjd måste naturligtvis anpassas efter den avkastning försäkringsbolaget kan erhålla å de i bolaget kvarstående medlen. Den tid, för vilken medlen bindes, kan givetvis behöva tilläggas betydelse så att räntan på långtidsbundna medel blir en annan än räntan på andra medel.

29 §.

Vid ansökningar om och anmälningar för registrering skall i ett antal fall bifogas avskrifter av koncession, bolagsordning och grunder eller av en del av nämnda handlingar. De sakkunniga har ansett det vara en onödig belastning av försäkringsbolagen att ålägga dessa att insända dylika avskrifter. Försäkringsinspektionen förfogar själv i mycket stor utsträckning över dylika avskrifter och kan utan större svårighet förskaffa sig eller iordningställa avskrifter i återstående fall. Inspektionen bör därför själv i registreringsärenden kunna tillhandahålla erforderliga avskrifter av koncession, bolagsordning och grunder.

I enlighet med de sakkunnigas förslag förordar jag, att den nu gällande skyldigheten att till ansökning om försäkringsaktiebolags registrering foga avskrifter av koncessionen, bolagsordningen och grunder upphör.

I anslutning till det under 341 § redovisade förslaget har kravet på särskilt kvalificerat bestyrkande av vissa avskrifter slopats. Paragrafen har vidare ändrats i anledning av det under 72 § redovisade förslaget att dispens skall kunna lämnas från regeln att styrelseledamöterna, verkställande direktören och revisorerna m. fl. skall vara här i riket bosatta svenska medborgare.

31 §.

I paragrafen har nuvarande andra och tredje styckena sammanförts till ett enda stycke. Uppdelningen av ifrågavarande bestämmelser på två skilda stycken torde, såsom de sakkunniga anmärkt, ha tillkommit genom ett förbiseende. Att bestämmelserna är avsedda att bilda ett enda stycke bekräftas av hänvisningen i 327 § 3. till 31 § andra stycket tredje punkten.

47 §.

Ändringen innefattar att det nuvarande kravet att vissa i paragrafen nämnda avskrifter skall vara bestyrkta på visst kvalificerat sätt slopats. Härutinnan må hänvisas till vad som anföres under 341 §.

52 §.

Enligt denna paragraf i dess nuvarande lydelse skall vid ökning av försäkringsaktiebolags aktiekapital medelst ny aktieteckning teckning av de nya aktierna ske å teckningslistan i huvudskrift eller i avskrift, som bestyrkts på sätt i 341 § andra stycket stadgas. Enligt de sakkunniga bör det, med hänsyn till den betydelse, som i förevarande sammanhang avskrift av teckningslistan har, icke ifrågakomma att släppa kravet på kvalificerat bestyrkande av dylik avskrift. De sakkunniga erinrar om att vid försäkringsaktiebolags bildande avskrift av teckningslistan skall jämlikt 12 § vara bestyrkt av notarius publicus eller av landsfiskal eller av stiftarna. Med denna bestämmelse synes bäst rimma att i aktiekapitalökningfallet kräva, att avskrift av teckningslistan skall vara bestyrkt av notarius publicus eller landsfiskal eller av två styrelseledamöter. De sakkunniga föreslår därför detta.

För egen del biträder jag förslaget. Ändringen föranleder viss jämkning av 328 § 4.

59—61 §§.

Beträffande ändringarna i förevarande paragrafer må hänvisas till vad som anföres i det följande under 341 §.

72 §.

Enligt paragrafens gällande lydelse skall styrelseledamöterna och verkställande direktören i försäkringsaktiebolag vara myndiga här i riket bosatta svenska medborgare. Samma krav gäller beträffande styrelsesuppleant och vice verkställande direktör i försäkringsaktiebolag (73 §), beträffande sådan firmatecknare i försäkringsaktiebolag som nämnes i 81 § första stycket andra punkten samt beträffande revisor och revisorssuppleant i dylikt bolag (100 §). Vad nu sagts beträffande vissa personer i försäkringsaktiebolag äger jämväl tillämpning beträffande motsvarande personer i ömsesidigt försäkringsbolag (204 och 206 §§).

De sakkunniga har, under hänvisning till innehållet i motsvarande bestämmelser i aktiebolagslagen och de internationella samarbetssträvandena, föreslagit att möjlighet införes för Kungl. Maj:t eller myndighet som Kungl.

Maj:t förordnar att för särskilda fall meddela dispens från ifrågavarande krav på medborgarskap och bosättning. I överensstämmelse med aktiebolagslagen föreslås den begränsningen i dispensmöjligheten, att beträffande styrelseledamöter och styrelsesuppleanter sådan dispens ej må avse mer än en tredjedel av hela antalet. För egen del biträder jag de sakkunnigas förslag härom. Den nu föreslagna dispensmöjligheten bör enligt min mening även gälla likvidator, likvidationsrevisor och suppleant för sådan revisor. Med avseende på likvidatorer bör i överensstämmelse med aktiebolagslagens motsvarande regler gälla samma begränsning i dispensmöjligheten som nyss förordats angående styrelseledamöter och styrelsesuppleanter.

Det nu förordade förslaget föranleder ändringar, förutom i 72 §, i 29, 81, 90 och 99 §§, 100 § 1 mom., 142, 191 och 237 §§.

81 och 90 §§.

Den ändrade utformningen av 29 § föranleder viss jämkning av 90 § första stycket såvitt avser hänvisning till förstnämnda paragraf. I övrigt har de företagna ändringarna i rubricerade paragrafer behandlats under 72 §.

93 § 3 mom.

Lagrummet har redaktionellt ändrats i överensstämmelse med det i den allmänna motiveringen förordade förslaget att sammanslå återbäringsfond och regleringsfond till en fond, benämnd återbäringsfond.

94 § 1 mom.

Rörande balansräkning föreskrives för närvarande i 94 § 1 mom. bl. a. att om vederbörande bolag driver livförsäkringsrörelse, för denna verksamhetsgren skall såsom särskilda skuldposter upptagas — förutom försäkringsfond — jämväl följande tekniska fonder, nämligen utjämningsfond, säkerhetsfond, återbäringsfond och regleringsfond. På grund av den föreslagna sammanslagningen av återbäringsfond och regleringsfond till en enda fond, kallad återbäringsfond, bör regleringsfonden icke längre upptagas i lagrummet.

I ingressen till första stycket i 9 § har, såsom omtalats under nämnda paragraf, gjorts ett tillägg som — med tanke i främsta rummet på skadelivräntor — utvisar att grunder beträffande alla de i lagrummet uppräknade ämnena icke behöver upprättas där på grund av försäkringens särskilda natur anledning till undantag föreligger. En med stöd härav gjord begränsning av grundernas innehåll kan komma att återverka på fondsystemet. Sålunda kan exempelvis återbäringsfonden bortfalla på grund av frånvaron av återbäringsgrunder. I anledning härav föreslås, att i anslutning till uppräknningen av de extrafonder, som vid livförsäkringsrörelse skall upptagas såsom särskilda skuldposter i balansräkningen, i lagtexten ges uttryck åt att på grund av rörelsens särskilda natur annat kan följa av bolagets grunder.

99 § och 100 § 1 mom.

Ändringarna i förevarande lagrum sammanhänger med det under 72 § behandlade förslaget.

130 §.

I denna paragraf meddelas bestämmelser om registrering av ändring av bolagsordning eller grunder i försäkringsaktiebolag.

Under hänvisning till framställningar från försäkringsinspektionen och från försäkringsbolagshåll föreslår de sakkunniga förenklingar av registreringsförfarandet. De sakkunniga förordar, att anmälan för registrering bibehålles men att — utom i fall som avses i andra stycket av förevarande paragraf d. v. s. sådana fall då registreringen förutsätter vissa åtgärder efter stadfästelse — möjlighet öppnas för bolagen att göra anmälingen i förväg i samband med ansökningen om stadfästelse å ändringen av bolagsordning eller grunder. En dylik förhandsanmälan bör enligt de sakkunniga kunna göras i samma skrivelse som ansökningen om stadfästelse.

För egen del finner jag förslaget rationellt och förordar att lagrummet ändras i överensstämmelse med vad de sakkunniga föreslagit. Vare sig registreringsanmälingen göres i förväg eller efter beslutet om stadfästelse synes det, såsom de sakkunniga påpekat, onödigt att ålägga försäkringsbolagen att tillhandahålla avskrifter av beslutet om stadfästelse. Försäkringsinspektionen bör själv kunna tillhandahålla dylika avskrifter. Härom må hänvisas till vad som anförts under 29 §. Vid den här föreslagna ordningen kan stadgandet att avskrifterna skall vara bestyrkta på det sätt som nu föreskrives i 341 § andra stycket utgå. Förslaget till ändrad lydelse av 130 § har utarbetats i enlighet härmed.

133 §.

De föreslagna ändringarna är närmast av redaktionell natur och sammanhänger med de förut berörda förslagen dels om överflyttning i viss utsträckning av koncessionsgivningen till försäkringsinspektionen dels om slopande av kravet på att avskrift skall enligt 341 § andra stycket vara bestyrkt på visst kvalificerat sätt.

142 §.

Ändringen i denna paragraf sammanhänger med det under 72 § behandlade förslaget.

158 och 163 §§.

I paragraferna har ändringar vidtagits i anslutning till det under 341 § redovisade förslaget rörande kvalificerat bestyrkande av avskrifter.

166 § 2 och 3 mom.

I förevarande paragraf har för de ömsesidiga försäkringsbolagens del vidtagits motsvarande ändring som förordats under 4 § i fråga om försäkringsaktiebolag.

170, 173 och 191 §§.

De föreslagna ändringarna i förevarande paragrafer syftar till att för de ömsesidiga bolagen genomföra de ändringar som för försäkringsaktiebolagen förordats under 6, 9 och 29 §§.

197 §.

Denna paragraf innehåller regler om förlusttäckning i ömsesidigt försäkringsbolag, när förlust uppkommer å försäkring beträffande vilken delägarna är personligen ansvariga för bolagets förbindelser. I paragrafen talas nu om att förlust uppkommer å annan försäkring än personförsäkring. Detta uttryck är emellertid icke fullt adekvat. Det korresponderar icke helt med 168 §, enligt vilket lagrum personlig ansvarighet ej föreligger i fråga om återförsäkring. De sakkunniga föreslår att lagrummet förtydligas. Jag biträder förslaget. Lagrummet har i enlighet härmed jämkats så att det avser fall av förlust å försäkring, som icke är personförsäkring eller återförsäkring.

199 §.

Jämlikt denna paragraf gäller bl. a., att om icke bolagsordningen innehåller avvikande bestämmelser, uttaxering skall ske i förhållande till varje delägars försäkringsbelopp.

De sakkunniga anför att försäkringsinspektionen i skrivelse till de sakkunniga uttalat, att lagrummets normalgrund för uttaxering vore klart olämplig och borde ersättas med fördelning efter premie. De sakkunniga ansluter sig till uppfattningen, att försäkringsbeloppen icke utgör någon lämplig normalgrund för fördelning av en uttaxering. Med den differentiering i fråga om branscher och riskslag, som numera alltmera förekommer i de ömsesidiga försäkringsbolagen, kan försäkringsbeloppen såsom fördelningsgrund leda till mindre rättvisa resultat. Att försäkringsbeloppet valts till fördelningsgrund och icke t. ex. premien torde sammanhänga därmed, att bestämmelsen äger tillämpning jämväl å försäkringsbolag av typen uttaxeringsbolag. Enligt de sakkunnigas mening bör emellertid förevarande bestämmelse utformas icke med de numera ovanliga uttaxeringsbolagen för ögonen utan med tanke i främsta rummet på den vanliga typen av ömsesidiga försäkringsbolag som arbetar med bestämda premier. De sakkunniga föreslår för sin del, att förevarande paragraf skall innehålla, att där icke avvikande bestämmelser meddelats i bolagsordningen, uttaxering skall ske i förhållande till varje delägars på det räkenskapsår varunder förlusten uppkommit belöpande premie för sådan försäkring, för vilken personlig ansvarighet föreligger. För uttaxeringsbolagens del bör erforderliga specialbestämmelser intagas i bolagsordningen.

Departementschefen. Uttaxeringsregeln i förevarande paragraf har utformats med hänsyn i första hand till uttaxeringsbolagen, d. v. s. sådana bolag i vilka fasta premier icke förekommer utan samtliga utgifter för skador och

förvaltning i efterskott uttaxeras på delägarna. Denna typ av bolag är numera ovanlig. Jag delar därför de sakkunnigas mening att lagrummet bör ändras så att den där givna regeln lämpar sig för det stora flertalet bolag. Departementsförslaget har utformats i överensstämmelse härmed.

204 § 3 mom.

Lagrummet har redaktionellt jämkats med hänsyn till den föreslagna utformningen av 29 och 191 §§.

227 och 231 §§.

I förevarande paragrafer har för de ömsesidiga bolagens del vidtagits samma ändringar som under 130 och 133 §§ förordats för försäkringsaktiebolagen.

237 §.

Ändringen i denna paragraf sammanhänger med det under 72 § behandlade förslaget.

251 §.

Denna paragraf innehåller följande bestämmelse om fördelningen av ömsesidigt försäkringsbolags behållna tillgångar vid dess upplösning. Finnes, sedan den i kallelsen å okända borgenärer utsatta inställelsedagen är förbi och all veterlig gäld blivit betald eller erforderliga medel därtill avsatta, tillgångar vilka enligt bestämmelse i bolagsordningen kan fördelas bland dem, som vid bolagets trädande i likvidation var delägare i bolaget, skall fördelning ske i förhållande till varje delägars försäkringsbelopp, där ej annan fördelningsgrund är bestämd i bolagsordningen.

De sakkunniga har i betänkandet redogjort för vissa kritiska anmärkningar, som från försäkringsinspektionen och försäkringsbolagshåll rikts mot den ifrågavarande fördelningsregeln. Kritiken utmynnar i förslag att ersätta nuvarande fördelningsnorm med en regel om fördelning efter premier. De sakkunniga föreslår ändring i enlighet härmed.

Departementschefen. En fördelningsregel baserad på premierna måste ge ett betydligt rättvisare resultat än en fördelning efter försäkringsbelopp. Jag förordar därför att de sakkunnigas förslag följes. I huvudsaklig överensstämmelse härmed upptages i departementsförslaget stadgande om fördelning efter varje delägars premier för de fem senaste räkenskapsåren. Lagtexten har vidare utformats så att den bättre än den nuvarande anknyter till 250 § och ger uttryck åt tanken, att fördelning i enlighet med 251 § skall äga rum, där icke annan fördelningsgrund föreskrivits i bolagsordningen.

253 och 259 §§.

De föreslagna ändringarna, som motsvaras av ändringarna i 158 och 163 §§ för försäkringsaktiebolagen, föranledes av det förslag om ny lydelse av 341 §, som jag avser att behandla i det följande.

270, 272 och 273 §§.

I 270 §, 272 § första stycket och 273 § har vidtagits jämkningar betingade av det förutnämnda förslaget om sammanslagning av återbäringsfonden och regleringsfonden.

I 272 § andra stycket föreslås viss jämkning sammanhängande med förslaget att bestämmelsen i 277 § för s. k. blandade bolag om specialredovisning och pantsättning av tillgångar motsvarande säkerhetsfonden icke vidare skall gälla i fråga om bolag som med livförsäkring förenar enbart annan personförsäkring. I blandade bolag av detta slag kommer sålunda säkerhetsfonden ej att vara pantsatt. Det synes lämpligt att säkerhetsfonden i sådant fall följer den i 273 § 2 mom. tredje stycket givna regeln för övriga livförsäkringsfonder och följaktligen får nedsättas utan särskilt medgivande. Den nuvarande utformningen av 272 § andra stycket torde lägga hinder för en sådan ordning och lagrummet har därför ändrats så att det har avseende enbart på sådan nedsättning, som icke sker för att täcka förlust enligt bestämmelserna i 273 §.

Avfattningen av 273 § 2 mom. tredje stycket sista punkten har jämkats i överensstämmelse med den föreslagna ändringen av 197 §.

274 §.

Lagrummet har redaktionellt jämkats på grund av att Inteckningsbanken aktiebolag ändrat sin firma till Stockholms intecknings garanti aktiebolag och numera har karaktären av hypoteksaktiebolag, som står under tillsyn av bank- och fondinspektionen.

276 § 1 mom.

Paragrafen upptager bl. a. stadgande att om värdehandlingar satts i förvar till större värde än som enligt FL erfordras, försäkringsinspektionen må på framställning av styrelsen eller verkställande direktören lämna tillstånd till utbekommande av värdehandlingar svarande mot överskottet.

De sakkunniga har upptagit ett av försäkringsinspektionen till de sakkunniga framfört förslag att slopa kravet på särskilt tillstånd av inspektionen. Även jag anser att tillräckliga skäl saknas för att bibehålla den nuvarande ordningen med särskilda tillstånd i förevarande fall. Självfallet måste vid utlämnandet av handlingarna klarhet råda om överskottets storlek. I samband med utlämnandet bör därför uppgift om den aktuella fondställningen alltid föreligga.

277 §.

Paragrafen har ändrats i enlighet med det av mig i den allmänna motiveeringen förordade förslaget att kravet på särredovisning och pantsättning av tillgångar motsvarande säkerhetsfonden icke skall gälla i fråga om försäkringsbolag som utöver livförsäkring endast meddelar personförsäkring av annat slag.

281 §.

Den föreslagna jämkningen i första stycket betingas av förslaget om sammanslagning av återbäringsfonden och regleringsfonden.

282 § 1 och 3 mom.

Enligt nuvarande lydelse av 282 § 1 mom. skall i fråga om livförsäkringsrörelse för varje femårsperiod, å tid som försäkringsinspektionen bestämmer, till inspektionen insändas statistisk-ekonomisk utredning angående verksamhetens förlopp och bolagets ställning. Där så finnes påkallat, må inspektionen jämväl för annan tid infordra sådan utredning. Det ankommer på inspektionen att bestämma när och för vilken tidrymd utredning som nu sagts skall avgivas första gången efter bolagets bildande.

Enligt de sakkunnigas mening talar praktiska skäl för att de obligatoriska tekniska boksluten icke bindes vid exakta femårsperioder utan att inspektionen medges möjlighet att tillåta lämpliga förskjutningar.

För egen del biträder jag denna uppfattning och förordar, i överensstämmelse med vad de sakkunniga föreslagit, att i lagrummet angives att sådan statistisk-ekonomisk utredning varom där är fråga skall till försäkringsinspektionen insändas för period och å tid som inspektionen bestämmer.

I det föregående har jag förordat, att FL kompletteras med bestämmelse som ger uttryck för ett styrelsen och verkställande direktören åvilande ansvar för att tillämpade försäkringsvillkor är skäligen och att inträffade försäkringsfall behandlas enligt god försäkringssed. Ett dylikt stadgande torde ha sin plats i förevarande paragraf och jag förordar att bestämmelse av antytt innehåll fogas till paragrafen såsom ett tredje moment. Det må anmärkas att den nya bestämmelsen har avseende på såväl livförsäkring som annan försäkring. Undantag har dock — liksom i fråga om den i 2 mom. uttryckta skälighetsprincipen — gjorts för verksamhet i utlandet samt för sjö- och transportförsäkring här i riket.

287 § 1 och 2 mom.

Beträffande ändringarna i denna paragraf må hänvisas till vad jag anfört i den allmänna motiveringen angående behovet för försäkringsinspektionen att i sin tillsynsverksamhet kunna anlita annan än de egna befattningshavarna.

287 a §.

I den allmänna motiveringen har förordats, att i FL införes stadgande som möjliggör för försäkringsinspektionen att utsträcka inspektionsverksamheten till vissa aktiebolag och organ samt att direkt från dessa inhämta uppgifter angående verksamheten. En sådan bestämmelse, vilken utförligt behandlats i det föregående, har upptagits såsom en särskild paragraf efter 287 §.

Till det förut anförda må anmärkas att det nya stadgandet utsträcker skyldighet enligt 283 § och 287 § 1 mom. även till aktiebolag, beträffande vilka föreskrift härom med bolagets samtycke intagits såsom villkor för medgivande åt försäkringsbolag enligt 336 § att innehava aktier i aktiebolaget.

Förslaget motiveras i denna del av det förhållandet, att försäkringsbolag kan biträdas även av andra aktiebolag än sådana, vars verksamhet utslutande har till föremål att lämna sådant biträde. Sålunda kan exempelvis ett under försäkringsbolags medverkan bildat databehandlingsaktiebolag eller annat serviceaktiebolag inrikta sig på att betjäna icke blott försäkringsbolag utan även utanför försäkringsvärlden stående företag, exempelvis ett eller flera industriföretag. De utomstående företagens anknytning till serviceaktiebolaget kan ha olika former och vara av olika styrka. Allt efter graden av försäkringsbolagsengagemanget och av det biträde som försäkringsbolag erhåller av aktiebolaget kan behovet för försäkringsinspektionen av insyn i dylikt aktiebolag vara mer eller mindre starkt. Mest rationellt synes vara, att då försäkringsinspektionen prövar frågan om medgivande för försäkringsbolag att inneha aktier i dylikt aktiebolag — sådant medgivande erfordras så snart försäkringsbolag eller försäkringskoncern skall inneha mer än en tjugondel av aktierna i aktiebolaget — inspektionen samtidigt överväger i vad mån försäkringsbolagstillsynen kräver att inspektionen, helt eller delvis, erhåller insyn i ifrågavarande aktiebolag. Finner försäkringsinspektionen, att försäkringsbolagstillsynen kräver en dylik insyn, synes försäkringsinspektionen böra förbinda ett aktieinnehavsmedgivande med villkor, att aktiebolaget i fråga i angiven omfattning lämnar inspektionen upplysningar och håller tillgångar och handlingar tillgängliga för granskning. På denna väg torde på ett smidigt sätt tillräckliga garantier erhållas för att försäkringsinspektionen vinner erforderlig insyn i aktiebolag, som betjänar både försäkringsbolag och andra företag, samtidigt som möjlighet skapas att avpassa insynens grad efter förhållandena i det enskilda fallet.

Det må anmärkas, att den i 287 § 3 mom. föreskrivna tystnadsplikten för försäkringsinspektionens företrädare självfallet gäller även vid den granskningsverksamhet som kan förekomma med stöd av förevarande paragraf.

295 § 2 mom.

I paragrafen har ändring vidtagits i anslutning till det under 341 § redovisade förslaget rörande slopandet av kravet på kvalificerat bestyrkande av avskrifter.

303 §.

Paragrafen upptager bl. a. stadgande att ansökan om försäkringsbolags registrering och anmälan för registrering skall vara åtföljda av stadgade avgifter. Jämlikt 315 § utfärdar Kungl. Maj:t föreskrifter rörande ifrågasvarande avgifter. Till bestridande av kostnaden för försäkringsinspektionens organisation och verksamhet skall försäkringsbolagen jämlikt 292 § årligen erlægga bidrag enligt av Kungl. Maj:t meddelade bestämmelser.

I försäkringsinspektionens petita för budgetåret 1960/61 beräknades registreringsavgifterna till 7 000 kronor medan försäkringsbolagens bidrag enligt 292 § uppfördes till 1 057 000 kronor.

Under hänvisning till att de nuvarande särskilda registreringsavgifterna medför extraarbete både för försäkringsinspektionen och för försäkringsbolagen föreslår de sakkunniga att avgifterna för registreringen och dess kungörande avskaffas. De sakkunniga påpekar, att inkomsten av registreringsavgifter ej har någon nämnvärd betydelse för finansieringen av försäkringsinspektionens verksamhet och att kostnaderna för denna utan svårighet kan till fullo täckas av försäkringsbolagens bidrag jämlikt 292 §. De sakkunniga understryker att den föreslagna förenklingen icke medför någon kostnad för statsverket, enär försäkringsinspektionens tillsynsverksamhet med avseende å försäkringsbolagen jämväl i fortsättningen kommer att helt bestridas av försäkringsbolagen genom bidragen enligt 292 §.

För egen del biträder jag de sakkunnigas förslag att de särskilda registreringsavgifterna avskaffas och förordar att 303 § ändras i enlighet härmed. Förslaget föranleder viss jämkning av 315 §.

304 § 2 mom.

I förevarande paragraf har vidtagits en jämkning, föranledd av den under 4 och 166 §§ förordade överflyttningen av vissa stadfästelsebeslut på försäkringsinspektionen.

305 och 306 §§.

I enlighet med vad jag förordat för försäkringsaktiebolagen under 29 § och för de ömsesidiga bolagen under 191 § skall nuvarande skyldighet att i registreringsärendet till försäkringsinspektionen ingiva avskrifter av bl. a. koncession upphöra. I konsekvens härmed har avfattningen av 305 och 306 §§ redaktionellt jämkats.

315 §.

Ändringen i denna paragraf föranledes av det ovan under 303 § förordade förslaget om avskaffande av de särskilda avgifterna för registreringen och dess kungörande.

327 §.

I denna paragraf straffbelägges under 1. det fall att styrelseledamot eller verkställande direktör uppsåtligen eller av vårdslöshet meddelar oriktig

eller vilseledande uppgift vid bl. a. lämnande av upplysning enligt 283 §. Såsom berörts ovan i den allmänna motiveringen och under 287 a § har skyldigheten att lämna upplysningar enligt 283 § utsträckt till att omfatta jämväl bl. a. tarifförening, skadereglerings- och villkorsnämnd samt annat liknande organ, som biträder försäkringsbolag vid rörelsens bedrivande. Under straffbestämmelsen i förevarande paragraf torde på motsvarande sätt som under 1. stadgas i fråga om styrelseledamot och verkställande direktör i försäkringsbolag böra tilläggas en ny punkt, innefattande stadgande att med dagsböter eller fängelse straffas den som jämlikt 287 a § lämnar upplysning enligt 283 § och därvid uppsåtligen eller av vårdslöshet meddelar oriktig eller vilseledande uppgift. I enlighet härmed har mellan de nuvarande punkterna 1 och 2 upptagits en ny punkt, betecknad 2. Paragrafen har i övrigt redaktionellt jämkats med hänsyn till tillägget av den nya punkten.

328 §.

Såsom anmärkts i det föregående framlägges förslag om slopande av kravet att vissa avskrifter skall vara bestyrkta på det kvalificerade sätt, som angives i 341 § andra stycket. Förslaget föranleder ändring av den under punkten 4 i förevarande paragraf upptagna straffbestämmelsen. Såvitt angår avskrift av teckningslista, som i 52 § första stycket sägs, har såsom angivits under nämnda paragraf, ett kvalificerat bestyrkande ansetts befogat. Detta förhållande har beaktats vid utformningen av straffbestämmelsen.

329 §.

Stadgandet i punkt 1 av förevarande paragraf har redaktionellt jämkats med hänsyn till den föreslagna avfattningen av 327 §.

332 § 2 mom.

Lagrummet har redaktionellt jämkats med hänsyn till att 18 kap. 4 § 5 föräldrabalken numera gäller i stället för 11 kap. 4 § 5 lagen om förmynderskap.

334 § 1 mom.

I lagrummet har ändring vidtagits i anslutning till det under 341 § redovisade förslaget att kravet på visst kvalificerat bestyrkande av avskrifter slopas.

336 §.

Paragrafen har med vissa redaktionella jämkningar ändrats i överensstämmelse med de sakkunnigas av mig i den allmänna motiveringen biträdda förslag.

341 §.

I paragrafens nuvarande andra och tredje stycken gives bestämmelser om bestyrkande av riktigheten av avskrift. Jämlikt andra stycket skall avskrift, som på grund av särskild föreskrift i FL skall vara bestyrkt enligt detta stycke, vara till riktigheten bestyrkt av notarius publicus eller landsfiskal eller av minst två personer som har ställning av styrelseledamot, styrelsesuppleant, verkställande direktör, vice verkställande direktör, likvidator, suppleant för likvidator eller firmatecknare. Enligt tredje stycket skall annan avskrift, där ej särskild föreskrift givits, vara till riktigheten bestyrkt av två personer.

De sakkunniga är av den uppfattningen att det i allmänhet icke finnes grundad anledning att bibehålla kravet på att vissa avskrifter skall vara bestyrkta på ett särskilt kvalificerat och särskilt straffsanktionerat sätt. Enligt de sakkunniga tyder gjorda erfarenheter på att de nuvarande bestämmelserna icke i praktiken ger särskilt goda garantier för att avskrifterna i fråga är riktiga. Härtill kommer att bestämmelserna otvivelaktigt medför visst extraarbete för såväl försäkringsinspektionen som försäkringsbolagen. Enligt de sakkunnigas mening vinnes därför intet väsentligt genom nu ifrågavarande specialbestämmelsers bibehållande. I 1955 års lag om bankrörelse har icke heller intagits någon motsvarighet till 341 § andra stycket FL.

De sakkunniga föreslår, att det nuvarande andra stycket i 341 § skall utgå och att det nuvarande tredje stycket skall innehålla bestämmelsen, att avskrift varom i FL stadgas skall, där ej särskild föreskrift givits, vara till riktigheten bestyrkt av två personer. Enligt de sakkunniga torde, i likhet med vad som gäller enligt lagen om bankrörelse, till sistnämnda bestämmelse böra fogas, att ifrågavarande två personer bör vid sina namn angiva yrke och postadress.

Departementschefen. De sakkunnigas förslag berör ett stort antal i det föregående behandlade paragrafer, i vilka för närvarande föreskrives att avskrift skall vara bestyrkt enligt 341 § andra stycket. I likhet med de sakkunniga anser jag att det föreligger möjlighet att i förevarande avseende förenkla den nuvarande ordningen och jag får därför förorda att förslaget genomföres. I enlighet härmed ersättes paragrafens nuvarande bestämmelser om avskrifts bestyrkande med en regel om att avskrift, varom i FL stadgas skall, där ej särskild föreskrift givits, vara till riktigheten bestyrkt av två personer, som vid sina namn böra angiva yrke och postadress. Särskild föreskrift rörande bestyrkande av avskrift finnes bl. a. i den ovan berörda 52 §.

345 §.

Till denna paragraf har fogats ett nytt stycke som upptager det av mig i den allmänna motiveringen förordade förslaget om förenklad behandling av vissa livförsäkringsformer. Det nya stadgandet ger möjlighet att i

fråga om livförsäkring endast för dödsfall, som meddelas för en tid av längst fem år eller mot premie beräknad och bestämd för längst fem år i sänder, efter särskild dispens medge undantag från de särskilda bestämmelserna i FL angående livförsäkring. Dispensprövningen har lagts i Kungl. Maj:ts hand med rätt för Kungl. Maj:t att delegera uppgiften till försäkringsinspektionen.

De berörda livförsäkringsformernas undantagande från tillämpningen av de särskilda bestämmelserna om livförsäkring medför icke, såsom jag tidigare framhållit, att de förlorar sin karaktär av livförsäkring. Innebörden är endast den att de ifrågavarande försäkringstyperna genom ett särskilt medgivande undantages från tillämpning av de i FL för livförsäkring gällande särskilda bestämmelserna.

348 §.

Paragrafen har redaktionellt jämkats såtillvida att hänvisningen i första stycket till lagen om försäkring för olycksfall i arbete ersatts med en hänvisning till lagen om yrkesskadeförsäkring.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

De föreslagna ändringarna i FL synes såsom de sakkunniga förordat lämpligen böra träda i kraft den 1 januari 1962. Dock torde de föreslagna ändringarna i 199 och 251 §§, med hänsyn till förekommande behov att komplettera bolagsordningar som saknar särskilda regler om fördelningsgrund vid uttaxering eller skifte, böra träda i kraft först den 1 januari 1963.

För en smidig övergång till bl. a. de nya bestämmelserna om personförsäkring torde finnas behov av att försäkringsinspektionen redan före lagens ikraftträdande har möjlighet att stadfästa härav föranledda ändringar i bolagsordningar och grunder. Jag förordar därför att ett övergångsstadgande av detta innehåll fogas till bestämmelsen om ikraftträdandet. Inspektionen synes även böra ges befogenhet medgiva att försäkringsbolag, som icke hinna att i tid genomföra sammanslagningen av regleringsfonden och återbäringsfonden, får tillämpa hittillsvarande fondregler intill utgången av år 1962.

Den ändrade gränsdragningen mellan lång och kort personförsäkring torde icke tarva någon övergångsbestämmelse i vidare mån än att efter lagens ikraftträdande kort sjuk- och olycksfallsförsäkring icke på grund av enligt äldre lag meddelad koncession eller stadfäst bolagsordning skall kunna meddelas utöver den ram som uppdragits i den nya lagen. Det må erinras om att kort sjuk- och olycksfallsförsäkring i praxis icke meddelas för längre tid än fem år. Jag förordar, att stadgande i enlighet härmed införes.

IV. Departementschefens hemställan

Under återopande av vad sålunda anförts hemställer föredragande departementschefen, att lagrådets utlåtande över ifrågavarande lagförslag, av den lydelse bilaga¹ till detta protokoll utvisar, måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Kungl. Höghet Regenten.

Ur protokollet:

Torbjörn Lindvall

¹ Bilagan upptager här endast 4 § 2 mom., 166 § 2 mom., 282 § 3 mom., 287 § 1 och 2 mom. samt 345 §. I övriga delar är bilagan fränsett vissa redaktionella ändringar av samma lydelse som det vid propositionen fogade förslaget; dock har i sistnämnda förslag, i anledning av lagrådets påpekande, tillagts förslag om ändring i 287 § 3 mom. samt en ny paragraf, be-tecknad 329 a §.

Förslag
till
Lag
angående ändring i lagen den 17 juni 1948 (nr 433) om
försäkringsrörelse

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

4 §.

2 mom. Å beslut — — — motsvarande tillämpning.

Konungen må uppdraga åt försäkringsinspektionen att i Konungens ställe meddela stadfästelse å ändringsbeslut i annat fall än i första stycket andra punkten sägs.

Försäkringsinspektionen äger i Konungens ställe besluta i ärende som avses i första stycket, därest ärendet icke är av principiell betydelse eller eljest av synnerlig vikt.

166 §.

2 mom. Å beslut — — — motsvarande tillämpning.

Konungen må uppdraga åt försäkringsinspektionen att i Konungens ställe meddela stadfästelse å ändringsbeslut i annat fall än i första stycket andra punkten sägs.

Försäkringsinspektionen äger i Konungens ställe besluta i ärende som avses i första stycket, därest ärendet icke är av principiell betydelse eller eljest av synnerlig vikt.

282 §.

3 mom. Det åligger styrelsen och verkställande direktören för försäkringsbolag att beträffande annan verksamhet eller försäkring än som avses i 2 mom. andra stycket övervaka, att tillämpade försäkringsvillkor äro skäligen och att inträffade försäkringsfall behandlas enligt god försäkringssed.

287 §.

1 mom. Det åligger styrelsen och verkställande direktören att när som helst för befattningshavare hos försäkringsinspektionen, som enligt av Konungen meddelade bestämmelser har att i sådant avseende företräda inspektionen, hålla bolagets kassa

1 mom. Det åligger styrelsen och verkställande direktören att när som helst för befattningshavare hos försäkringsinspektionen eller annan, som är behörig att i sådant avseende företräda inspektionen, hålla bolagets kassa och övriga tillgångar samt bök-

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

och övriga tillgångar samt böcker, räkenskaper och andra handlingar tillgängliga för granskning.

2 mom. Befattningshavare hos försäkringsinspektionen, som enligt av Konungen meddelade bestämmelser har befogenhet att företräda inspektionen, äger närvara vid bolagsstämman eller av inspektionen utlyst styrelsesammanträde och deltaga i överläggningarna.

ker, räkenskaper och andra handlingar tillgängliga för granskning.

2 mom. Befattningshavare hos försäkringsinspektionen eller annan, som är behörig att i sådant avseende företräda inspektionen, äger närvara vid bolagsstämma eller av inspektionen utlyst styrelsesammanträde och deltaga i överläggningarna.

345 §.

Beträffande tjänstepensionsförsäkring — — — prövas skäligen.

Driver försäkringsbolag — — — finnas påkallade.

I fråga — — — — — i övrigt.

I fråga om livförsäkring endast för dödsfall, som meddelas för en tid av längst fem år eller mot premie, som är beräknad och bestämd för längst fem år i sänder, må Konungen eller, efter Konungens bemyndigande, försäkringsinspektionen medgiva undantag från de särskilda bestämmelserna i denna lag angående livförsäkring.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 19 maj 1961.

N ä r v a r a n d e :

justitierådet REGNER,
regeringsrådet JARNERUP,
justitieråden AF TROLLE,
BOMGREN.

Enligt lagrådet den 17 maj 1961 tillhandakommet utdrag av protokoll över handelsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Regenten, Hertigen av Södermanland, i statsrådet den 28 april 1961, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättat förslag till lag angående ändring i lagen den 17 juni 1948 om försäkringsrörelse.

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av lagbyråchefen T. Löwbeer.

Lagrådet yttrade:

4 §.

Enligt första punkten i första stycket av 2 mom. skall å beslut om ändring av stadfäst bolagsordning eller stadfästa grunder sökas Konungens stadfästelse. Beträffande vissa viktigare, i andra punkten angivna ändringar föreskrives där, att vad om koncession för nytt bolag är stadgat skall äga motsvarande tillämpning.

Försäkringsinspektionens beslutanderätt enligt det föreslagna andra stycket i momentet är — i motsats till vad som nu föreskrives i samma stycke — avsedd att omfatta jämväl ändringar av den art som angives i andra punkten av första stycket. Med hänsyn till avfattningen av sistnämnda punkt framgår detta icke fullt klart. Det synes därför vara önskvärt att sådan redaktionell ändring sker, att första stycket får innehålla bestämmelser om å vem prövningen ankommer, motsvarande första punkten av första stycket och det föreslagna andra stycket, samt att det nuvarande stadgandet i andra punkten av första stycket om vad vid prövningen skall iakttagas med jämkad lydelse upptages i andra stycket.

166 §.

I förevarande paragraf böra samma jämkningar vidtagas som förordats beträffande 4 §.

282 §.

Enligt motiveringen är syftet med det föreslagna 3 mom. att klargöra att försäkringsinspektionen har befogenhet att ingripa, därest försäkringsbolag

skulle tillämpa oskäliga försäkringsvillkor eller vid skadereglering eller eljest vid behandling av försäkringsfall förfara oriktigt; den föreslagna bestämmelsen har ansetts skapa grund för ingripande enligt 288 §.

I lagen har skälighetsprincipen kommit till uttryck beträffande livförsäkring i 263 § och i fråga om annan försäkring i 282 § 2 mom. Sålunda stadgas i det förra lagrummet, att grunderna skola avse att trygga bolagets förmåga att bereda försäkring till en med hänsyn till försäkringens art skälig kostnad, och i det senare, att det åligger styrelsen och verkställande direktören att övervaka att premiesättningen är skäligt avvägd med hänsyn till den risk, som försäkringens art avsedd att täcka, nödiga omkostnader för försäkringens samt omständigheterna i övrigt. I lagrummen framhålls skäligheten av kostnaden med hänsyn till försäkringens art respektive risken m. m. Kostnaden, d. v. s. premien, skall således bedömas med hänsyn till bl. a. försäkringsvillkoren, och den sammanhänger jämväl med hur skaderegleringen eller eljest behandlingen av försäkringsfall sker. En verklig kontroll huruvida kostnaden för en försäkring är skälig torde därför icke kunna ske, med mindre uppmärksamhet också ägnas åt hur försäkringsvillkoren och behandlingen av försäkringsfallen äro ordnade.

Enligt 283 § äro försäkringsbolags styrelse och verkställande direktör skyldiga att jämväl i andra fall än i 281 och 282 §§ sägs lämna försäkringsinspektionen de upplysningar angående verksamheten som inspektionen finner erforderliga, och i 287 § 1 mom. stadgas skyldighet för styrelsen och direktören att för den som företräder inspektionen hålla bl. a. böcker, räkenskaper och andra handlingar tillgängliga för granskning. Vidare äger inspektionen enligt 288 § 1 mom. meddela de erinringar i fråga om försäkringsbolags verksamhet som inspektionen finner påkallade och skall enligt 2 mom. förelägga försäkringsbolag eller dess styrelse att vidtaga erforderliga åtgärder, därest allvarlig anmärkning föreligger mot försäkringsbolags verksamhet. Även om förarbetena till lagen kunna föranleda viss tvekan angående inspektionens befogenhet att ingripa mot försäkringsbolag beträffande försäkringsvillkor och behandling av försäkringsfall, torde dock skälighetsprincipens ovan angivna innehåll och de berörda bestämmelsernas avfattning giva tillräckligt stöd för att inspektionen har en dylik befogenhet.

Såsom jämförelse må nämnas, att de sakkunniga förordade att, med hänsyn till skälighetsprincipen, såsom anledning till föreläggande i 288 § särskilt skulle angivas att försäkringsbolag icke iakttog tillbörlig sparsamhet beträffande omkostnaderna i rörelsen. Det förordade tillägget har emellertid uteslutits i det remitterade förslaget med den motiveringen att försäkringsinspektionen redan enligt den nuvarande lydelsen av lagrummet har befogenhet att, om missförhållande finnes föreliggande, ingripa med erinring eller föreläggande.

Lagrådet finner på grund härav det föreslagna 3 mom. icke vara erforderligt och förordar därför att det utgår.

Skulle lagrådets förslag icke vinna bifall, torde emellertid momentet böra erhålla ändrat innehåll. I stället för den angivna övervakningsskyldigheten,

som synes så naturlig att den knappast behöver uttryckligen framhållas, bör lagrummet upptaga stadgande att styrelsen och verkställande direktören efter anmodan av försäkringsinspektionen äro skyldiga att beträffande annan verksamhet eller försäkring än som avses i 2 mom. andra stycket till inspektionen insända handlingar rörande tillämpade försäkringsvillkor och behandlingen av försäkringsfall.

287 §.

Enligt det remitterade förslaget skall den i 1 mom. stadgade skyldigheten att för befattningshavare hos försäkringsinspektionen hålla handlingar tillgängliga för granskning, liksom för närvarande är fallet, gälla i förhållande till befattningshavare som har att i sådant avseende företräda inspektionen. Såsom den föreslagna lagtexten är utformad kan den emellertid inbegripa jämväl annan befattningshavare hos inspektionen, och en jämkning i avfattningen är därför önskvärd. Härvid torde — av skäl som de sakkunniga anfört (remissprotokollet s. 235)¹ — icke böra från det nuvarande stadgandet bibehållas, att befattningshavarens behörighet skall framgå av bestämmelser, som meddelats av Kungl. Maj:t. Det torde vara tillräckligt att angiva, att sagda skyldighet föreligger mot befattningshavare hos inspektionen som är behörig att företräda denna. Den i remitterade förslaget vidtagna sakliga ändringen i 1 mom., varigenom skyldigheten att förete handlingar utsträcker till att avse jämväl det fall att inspektionen för granskningen anlitar annan än egen befattningshavare, torde lämpligen böra avfattas sålunda, att sådan skyldighet angives föreligga även mot annan, som av inspektionen förordnats att företräda denna. — Motsvarande jämkningar böra företagas i 2 mom.

Förslaget innebär, att försäkringsinspektionens granskning såtillvida blir mer omfattande som den kan komma att avse jämväl verksamheten hos aktiebolag, sammanslutningar och nämnder, vilka biträda försäkringsbolag, ävensom hos vissa andra bolag. Tillika föreslås, att inspektionen i sin tillsynsverksamhet skall kunna anlita annan än egen befattningshavare. Huruvida en dylik, för visst begränsat uppdrag förordnad granskare blir underkastad ämbetsansvar är ovisst. Sådant ansvar åvilar i varje fall icke av honom anlitate medhjälpare. I anledning härav synes den nu i 3 mom. stadgade tystnadsplikten, vars räckvidd är begränsad till enskildas — varmed torde förstås försäkringstagares — personliga och ekonomiska förhållanden, böra utvidgas till att avse jämväl ifrågavarande bolags, sammanslutningars och nämnders angelägenheter ävensom omgärdas med straffskydd i fall, som icke omfattas av 25 kap. strafflagen.

Lagrådet hemställer, att 3 mom. ändras att innehålla att vad försäkringsinspektionens företrädare eller någon som biträder honom erfarit vid granskning av böcker, räkenskaper och andra handlingar eller vid bolagsstämma

¹ Propositionen s. 263.

eller styrelsesammanträde ej må obehörigen yppas, samt att i en ny paragraf, förslagsvis 329 a §, föreskrives, att den som bryter mot vad i 287 § 3 mom. är stadgat, straffes med dagsböter eller fängelse, där ej gärningen är belagd med straff i strafflagen.

345 §.

Det föreslagna nya stadgandet torde lämpligen böra upptagas såsom första stycke i paragrafen.

Ur protokollet:

T. Johansson

Utdrag av protokollet över handelsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 19 maj 1961.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden NILSSON, STRÄNG, ANDERSSON, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, NETZÉN, JOHANSSON, AF GEIJERSTAM, HERMANSSON.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för handelsdepartementet, statsrådet Lange, lagrådets den 19 maj 1961 avgivna utlåtande över det till lagrådet den 28 april 1961 remitterade förslaget till *lag angående ändring i lagen den 17 juni 1948 (nr 433) om försäkringsrörelse*.

Efter redogörelse för vad lagrådet yttrat anför föredraganden.

I likhet med lagrådet anser jag, att försäkringsinspektionen redan enligt gällande lag har sådana tillsynsbefogenheter med avseende på försäkringsvillkor och behandling av försäkringsfall, som det föreslagna 3 mom. till 282 § avsåg att ge uttryck åt. Jag finner mig därför kunna biträda lagrådets förslag att momentet utgår.

De tillägg och jämkningar lagrådet i övrigt föreslagit anser jag mig kunna tillstyrka. Vissa ändringar av redaktionell natur torde även böra vidtagas.

Föredraganden hemställer, att det sålunda jämkade lagförslaget måtte jämlikt § 87 regeringsformen genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Jan Palm

Innehållsförteckning

<i>Propositionen</i>	1
Förslag till lag angående ändring i lagen om försäkringsrörelse	3
<i>Utdrag av statsrådsprotokollet den 28 april 1961</i>	29
I. Inledning	29
II. Grunddrag i försäkringsrörelsens utveckling under nuvarande lagstiftning	30
III. Förslag om ändring i lagen om försäkringsrörelse	44
A. Huvuddragen i förslaget och vissa allmänna synpunkter	44
De sakkunniga	44
Remissyttrandena	48
Departementschefen	57
B. Försäkringsbolags rätt att driva annan rörelse än försäkringsrörelse	61
Gällande rätt m. m.	61
De sakkunniga	63
Remissyttrandena	74
Departementschefen	80
C. Koncessionsgivningen och branschspecifikationen	82
Gällande rätt m. m.	82
De sakkunniga	88
Remissyttrandena	96
Departementschefen	98
D. Soliditets- och skälighetsprinciperna inom skadeförsäkringen	100
Gällande rätt m. m.	100
De sakkunniga	105
Remissyttrandena	120
Departementschefen	136
E. Soliditets- och skälighetsprinciperna inom livförsäkringen	141
Gällande rätt m. m.	141
Livförsäkringens huvudformer	144
De sakkunniga	148
Remissyttrandena	170
Departementschefen	189
F. Sjuk- och olycksfallsförsäkringens ställning	194
Gällande rätt	194
De sakkunniga	196
Remissyttrandena	206
Departementschefen	208
G. Försäkringsvillkor och skadereglering	209
Gällande rätt och det faktiska läget	209
De sakkunniga	213
Remissyttrandena	219
Departementschefen	229
H. Försäkringstagarinflytandet i försäkringsbolagen	231
Gällande rätt m. m.	231
De sakkunniga	235

Remissyttrandena	245
Departementschefen	252
I. Livförsäkringsbolags fonder	255
De sakkunniga	255
Remissyttrandena	259
Departementschefen	259
J. Vissa frågor rörande försäkringsinspektionens verksamhet	260
Försäkringsinspektionens nuvarande organisation och	
verksamhet	260
De sakkunniga	262
Remissyttrandena	270
Departementschefen	281
K. Detaljmotivering	286
IV. Departementschefens hemställan	302
Bilaga	303
<i>Utdrag av lagrådsprotokollet den 19 maj 1961</i>	<i>305</i>
<i>Utdrag av statsrådsprotokollet den 19 maj 1961</i>	<i>309</i>